

פאה

טבת תשע"ט

תוכן הענינים

פאה

מפתחות.....א

סימן א בללי החיוב בפאה במינים ובגידול ובקצירה.....יב

סימן ב בשעת החיוב ובקצירת חציה.....ל

סימן ג במפסיקין לפאה.....סב

סימן ד בדיני איזוהי שכחה.....פח

סימן ה בדיני בל תשוב ובצירוף לסאתים.....קז

סימן ו בדיני שכחה בעימור.....קלד

מפתחות

סימן א

בכללי החיוב בפאה במינים ובגידול ובקצירה

א. בקושיית הירו' מ"ט לא תני תרומה. מ"ט לא תני ראשית הגז. אם יכול להוסיף אחר שנתן פאה ועד אימת. המפריש תרומה ודעתו להוסיף מה דין השיריים. נתן פאה פחות מששים אם צריך להוסיף ואם חייב במעשר. בגרסת הר"ש והגר"א.

ב. בדין חיוב פאה מדאורייתא בשאר דברים חוץ מדגן תירוש ויצהר. מהא דחולין קל"ז א' מוכח דחייבים מן התורה. באיזה קטניות הוצרך ריבוי. הא דתנן כל שחייב בפאה חייב במעשרות הוא דרבנן. בדין עוללות בשאר אילנות הדומים לכרם.

ג. בהא דסתם קציר חשיב מכניסו לקיום. אם שאר אילנות אינן חייבין בפאה מהיכן נתמעטו. החידוש באילנות השנויים במתני'. בדין שאר אילנות בפאה.

ד. מנלן דתבואה שלא הביאה שליש פטורה מפאה. בהא דתנן אין לעניים בעוללות קודם הבציר. אם בלקט שכחה ופאה פטור כשגדל בפטור כדין מעשר. שדה שהיתה של הקדש בזמן הבאת שליש. בהא דאיצטריך תעזוב יתירה למפקיר כרמו. מנלן לדמות לשו"פ למעשרות. בקושיית תו' מנ"ל לאביי דהמפקיר כרמו חייב בפאה. בנכרי שקצר את שדהו ואח"כ נתגייר דפטור מלשו"פ. בנדה משמע דגוי והפקר והקדש פטור מפאה. בדברי מרן זללה"ה לחלק בין גדל בחיוב להפקר. הי' הפקר בשעת הבאת שליש וחזר בעה"ב וזכה בו.

ה. כגר שמת וזכה אחר בקמה. בדברי הירו' בדין זכה בקמה בלא קרקע. בדעת תו' בחזר וזכה בקרקע. המפקיר כרמו כו' מיירי אף בהפקיר הכרם לחזר וחזר וזכה בו. בדעת הרמב"ם בחזר וזכה בו. מסקנת הדברים בכל האופנים הנ"ל.

ו. במש"כ לעיל להשוות פאה למעשר, ובהא דהוצרכו לתעזוב יתירא. בדין הביא שליש בחו"ל והביא לארץ, ובביכורים כה"ג. בדין עוללות אחר שהפקיר.

ז. בדין כילה ע"מ ליתן לעניים. אם שייך פאה בתלוש. אם קשה גם למ"ד תעזוב השתא משמע. מ"ד תעזוב מעיקרא משמע מודה דמפריש מן העמרים. בהוכחת אאמו"ר זללה"ה בזה, ואמאי לא הוה לאו הניתק לעשה. מסוגיין נמי מוכח כן. חיוב מן העמרים אינו חיוב מחודש, וכן י"ל לרי"ש. מ"ש שילוח הקן לר"י דאם נטל אינו חייב לחזור ולשלח. אם להלכה אביי מודה לריו"ח. בדברי הרמב"ם דהוה לאו הניתק לעשה, אע"ג דתעזוב מעיקרא משמע. בביאור מתני' דלעולם הוא נותן משום פאה, ואי קאי כרי"ש. אחר קצירה באיסור דחייב להפריש מן העמרים, אם הוא מן התורה.

ח. המעכב לקט ושכחה אם חייל עליה שם לו"ש או שהוא מצוה על בעה"ב. המעכב לשו"פ אם עולה מכפרת. בהא דתנן בעוללות שאין חל ההקדש. המפקיר כרמו אם חל ההפקר בעוללות ואימת מתחייב כשחזר וזוכה. בעה"ב שקרא שם פאה וכילה לוקה וחייב ליתן לעניים.

ט. הניח פאה ונטלו עניים מצד אחר אם פוקע ממילא. בטעמא דהראשון אינו פאה ואפ"ה פטור ממעשר ובתרו"ג כה"ג. נפק"מ בהנ"ל אם הפאה חייבת בלו"ש. לשו"פ שלקטן עכו"ם אם חייבים במעשר.

סימן ב

בשעת החיוב ובקצירת חצי

א. קצר גזבר החצי השני או שמכר לעכו"ם חזרה פאה לעמרים. אם יש איסור למכור או להקדיש ועוד אופנים שחזרה לעמרים. באופנים שפטור אם

אילן, ובדין עכו"ם שמכר. לוקח גז צאנו של חבירו ושייר המוכר על מי החיוב, ואי דמי לקלחי אילן. בדעת רבא דמתנות לא מזבין איניש ובמכר במשקל. מ"ט בעינן התחיל לקצור ואי דמי לראשית הגז. מ"ש מוכר קלחי אילן משדה של שני ב"א, ואי חשיב כמוכר פירות תלושין. במוכר קלחי אילן אם יש לחייב את הלוקח בפ"ע, ולענין חיוב שאר השדה.

ח. בדעת רש"י דפליגי באמר בהדיא שמוכר הכל. בדעת הרמב"ם, ובדין לוקח מהקדש. מדממעטינן מקדיש הגיזה ש"מ דכה"ג בהדיא חייב ובטעם הדבר. מקדיש בהמה חוץ מגיזתה ובמוכר כה"ג. אם איצטרין לקרא דר' מני למסקנא. מצות רה"ג חובת גברא, וביישוב הדברים כדעת רש"י לפ"ז. בטעמא דבלא שייר הלוקח חייב ואינו מנכה דמים, ובאופן שמכר גם המתנות. בדברי הרא"ש לחלק בין רה"ג למתנות ואי מיירי במחומר. אם לא ידוע שלא הפריש מנכה לו מן הדמים. ביאור הענין על מי החיוב בשייר ובלא שייר לר"ח ולרבא. בטעמא דרבא דאינו מוכר המתנות, ובענין כמה מכר וכמה שייר. מכר פירות שדהו וחזר ולקחן מביאן לביכורים וראוי לו לקנות. אם יש דין בגזיזה.

ט. מ"ש לוקח ראשית הגז מעכו"ם דפטור מפאה דחייב כה"ג. דינים הנקבעים ע"פ הקוצר, וע"פ בעל השדה. הא דמוכר קלחי אילן יכול להפריש על הכל והלוקח לא. בפלוגתא ר"ח ורבא. ביאור ספק הירו' אי טעמא דחובת הפאה בקמה או דנעשה כמוכר לו חוץ מחובתו.

י. בדין מוכר אם יכול לזכות בפאה המתרת העמרים, ובמכר גם הקרקע. בדין ייחד הלוקח חלק להתיר חלק המוכר, ובדין פאה המתרת עמרים של לוקח. בפלוגתא דרבי ור"י הנשיא.

יא. מתי הוה שעת חובתה דפאה. אם יש חיוב על תבואה שלא נקצרה. פי' אאמו"ר שליט"א דבשבולת ראשונה הושלם החיוב. אם מתחייב על כל השדה בלא תכלה ומתי עובר ע"ז.

יב. עשאן גורן אחת אם שעת קצירה קובעת, ובדין זרע בערבוביא. העושה גורן מכל מין ומין וגורן

יכול להפריש מן העמרים מדין פאה. מכר לישראל וכילה הלוקח אם נתחייב המוכר. ג' חילוקי דינים, מוכר לנכרי, מוכר לישראל, מקדיש. החילוק בין זוכה מהקדש לזוכה מהפקר. המפקיר אם דינו כמוכר לנכרי, ובדין מוכר עמרים. אם מועיל להפריש מזע"ז במוכר לעכו"ם. בחידוש הירושלמי בקצר הגזבר חצי חצי. בהשמטת הירו' מן הקמה על הקמה, ואם יכול להפריש על של המקדיש. הקדיש עמרין ופדה גדיש אם חייב, ובדין קרסמו נמלים. חזרה, לחלק בין נכרי והקדש להפקר, ואם הפקר נלמד מגר שמת. אם מועיל הפרשה ברשות הקדש ונכרי, ובדין מעשרות.

ב. חובת הפאה בקמה נאמר גם לחומרא. אם הקדש כשרוף ש"מ שגם לאחר שנתחייבו הקדש פוטר. כללא דמילתא. שמר פחות משיעור פאה מהיכן מפריש.

ג. דרשא דובקוצרכם ולא קציר נכרי אהיכא קאי. אין קציר נכרי פוטר אלא בשזכה במחומר. בהא דלא משכחת לה קציר של הקדש, ובד' הגר"א דקוצר לצורך נכרי פטור. בספק הירושלמי בדין קצירת חו"ל. הוציא עמרים לחו"ל ואח"כ כילה שדהו אם חל חיוב על העמרים ואם צריך להביאם לארץ. בדין קצר ישראל עבור נכרי ובשליחותו. נכרי שקצר לישראל שלא מדעתו.

ד. קצרוה לסטים (ישראל) אימת פטורים ומה הדין כשהפרישו. הטעם דפטור בקצרוה לאבדה. מתני' קרסמוה נמלים, ע"ס המשנה.

ה. בדברי הירו' שבולת הראשונה אם חייבת בפאה, ובחזרה פאה לעמרים. בהא דלא הוזהירו מלהפריש בעמרים מקצירה ראשונה. קצר שבולת ונשרפה או אכלה אם יכול לעשות הכל פאה.

ו. רבותרא בהא דאינו מפריש על קציר הלסטים. קצר ואח"כ קצרו לסטים וסיים הוא. יש לדקדק דקצירת לסטים אינה מפסקת, ובלשון ממה שקצר, ובדין גבה בחובו.

ז. היכן נותן הלוקח את הפאה, ואמאי אין בעה"ב נותן. אם החיוב על המוכר, ואם מיירי בשדה

טו. שדה שלו בסמוך לשדה שיש לו בה שותפות אם תחלת קצירה מא' קובע חיוב לשני. אם יכול לכוין בדעתו שזה יהא תחלת קצירה להכל, ויש בדבר להקל ולהחמיר. מדאצטריך קרא למעוטי שותפות עכו"ם יש ללמוד שיכול ליתן על שלו לחוד. קצר שדהו תחלה אם יכול להניח פאה בשל שותפות בחלקו. אם יזכה לשותף א' מס' משדהו, אם יכול להפריש משלו על של חבירו.

טז. בהא דקצירת שכולת ראשונה מחייבת אם הוא זמן חיוב או סיבת החיוב. בטעם דשכולת הראשונה מחייבת, ובשכולת שניה. קצר שכולת אחר שנתחייבה השדה ע"מ להניח פאה בקמה וחזר וקנה שדה אחרת. בהא דחובת הפאה בקמה נקבע ע"י קצירת כל שכולת. יש להשוות פאה למעשר עני בדין להזהיר עני על שלו, וביאור הדבר מתי נאסר. הוספה, בדין חובת הפאה בקמה, בדברי התו"כ להניח תבואה עם הפסולת.

סימן ג

במפסיקין לפאה

א. אלו מפסיקין לפאה, נראה דהנך הפסקות לשדה אחת, אבל אי מנכר שהם ב' שדות אי"צ, שדה הנטועה כדרכה לא בעי' רואין זה את זה, וחורבין מיירי בנטועין בפזזור, דוקא דרך הרבים מפסיק, אבל רשות אחרת לא מפסיק, במאי קמפלגי אמוראי אי מיצר וחצב מפסיקין לפאה.

ב. בהא דתני גם נחל וגם שלולית אם יש חילוק ביניהם לדינא, במאי פליגי ר"י וחכמים וכמאן הלכה, כשאינה נקצרת מצד לצד ויכול לעמוד באמצע ולקצור את שניהם אם מפסיק, בדעת הרמב"ם, ובמאי פליגי לפי', בשיעור דרך היחיד ואם השיעור למו"מ שונה, אילן שאינו קבוע, שביל הרבים אי בעי' קבוע, שביל הרבים שאין בו ט"ז אמה אי בעי' קבוע.

ג. בצריכותא דבור וניר ובשיעוריהו, ואי סגי לרב בג' תלמים כשבס"ה יש בית רובע מרובע, שיעור הפסק בבור וניר בגדולה וקטנה, ובזרע אחר החייב

אחת משניהם יחד אם נותן ג' פאות. באופן הנ"ל שעושה חצי שדהו גורן אחת וחצי ב' גרנות אם יכול להניח מחצי זה על חצי זה. בדין נמלך באמצע הקציר. קצר חציה לעשות גורן אחת ונמלך, כיצד מפריש, ובדין נגמר מין א' מהם. קצר חצי שדה לעשות גורן אחת ונמלך על הכל, ובדין הפריש מהקציר. קצר חצי לעשות שני גרנות ונמלך, ובדין שותפין שחלקו. בנמלך לעשות גורן אחת אי חשיב ככילה שדהו. מ"ט אין מניח בקמה מיד קודם שיקצור עוד. הא דיכול להפריש בתלוש מן האגדו שבסוף על שבתחלה מ"ש ממחובר. פי' הירו' באופן אחר. לגי' דידן צ"ל שחיוב העמרים שכאן מחודש שהרי חובת הפאה בקמה. ביאור הדברים בקצרה. קצר חצי' לגורן אחת ונמלך לשני גרנות וכילה שדהו. קצר חצי' לשתי גרנות ונמלך לגורן אחת. אם מפריש מן האגדו על האגדו. קצרן של דברים. בדעת תוי"ט ושנו"א דלעולם בתר השתא אזלינן. פי' אאמו"ר שליט"א דמהמחובר אינו מפריש על התלוש. קצר מין א' לעשות ב' גרנות וכילה, וקצר המין השני לעשות גורן אחת אם מפריש מזע"ז. בטעמא דשני מיני חטים אין מפריש מזע"ז במקפיד, ומ"ש מתרו"מ. אם אפשר לקצור מין א' ולשייר המין השני לפאה. קצר חצי אגדו ושייר מהשמותית פחות מא' מס' ונמלך אם חייב, ומה הדין בכילה אח"כ.

יג. שדה שחצי' הביאה שליש וחצי' לא הביאה אם מתחייבת כולה בקצירת שכולת ראשונה. קצר חצי חצי' והביא החצי השני שליש איך ראוי לנהוג לכתחלה. כילה האמצעיים וקצרו לסטים את האחרון. שותפין שחלקו קודם שקצרו וקצרו חצי' וחזרו ונשתתפו, וקצרו ואח"כ חלקו. חזרו ונשתתפו וקצרו אם יכול להפריש מהקמה על הקציר הראשון.

יד. פ"ג מ"ה האחין שחלקו כו' אם מיירי גם בשהתחילו לקצור בשותפות, וברכותא דאחים. מ"ט לא יוכלו להפריש משלו על של חבירו. החילוק בין מוכר לשותפין שחלקו. בטעמא דאינו מפריש משלו על של חבירו, ובהתנו.

לשחת אי מפסיק לר"ע ולרבנן, סברת פלוג' שמואל וריו"ח במנמר לאוצר, מנלן דלריו"ח לא מיירי בדין הנקצר, בר"ש פי' טעמייהו דרבנן שהנימור ג"כ חייב, וקשה.

ז. בפלוג' ר"ע ורבנן אי לח באמצע מפסיק, ובדין יבש באמצע, בפלוג' ר"מ ורבנן אי קוצר לשחת מפסיק, בדין יבש באמצע לר"ע, מ"ש מנמר ממחליק דמודו רבנן דשני פאות הן, הירא אשכחן דפליג ר"ע בזורע דקאמר ומודים, ומ"ט בחרדל אין חסרון שאין לקיטתו כאחת, מדברי הרמב"ם משמע שהלח הביא שלישי, מ"ט דר"ע לפ"ז, וכמאן אתי הך פי', ובדין יבש באמצע, בפי' הראב"ד הך סוגיא ודעתו להלכה, בפי' הרא"ש בפלוג' והקשיים שבפי' זה.

ח. המחליק לאפוקי מדל, ומאי מחליק, מ"ט חשיב שני מנין, מ"ש מורק דפטור מפאה ומאימת מתחייב, המדל קאי אף אכרם, ודין מדל דוקא במדל לשוק, מתני' בעוקר האילנות שבנתיים ולאן שם קצירה ע"ז, אפשר דמדל פטור בכולם, ואפי' נתבשלו כ"צ אם מדל לשוק, ביאור הלשון מדל.

ט. מהו מירוג, והחידוש בזה דחייב בתחלתו, (בטעמא דר' ירמיה ור' יוסי), מהו קיצעה, ומתי חייב, בביאור החידוש דחייב בפאה (ובפי' הרש"ס).

י. מהו לקט קיטוף וטעם הפטור, קוצר במגל לעיסתו, הדין כשמכלה שדהו וכשעושה מזה יין, והתני היו לו חמש גפנים כו' מה החידוש בחמש ואם צריך לשיר, בשינויא דר"י, בשינויא דר' יוסי, בהנ"ל, הא דמיייתי סוגיא זו הכא, בדעת הרמב"ם בפטור דקיטוף, ואם יש חילוק בין פאה ללקט, בהשמטת הרמב"ם דין שייר במלקט לעיסתו, ברמב"ם פ"ד הכ"ז.

יא. החילוק בין מידל לשוק למידל לבית, אי מיירי בזרע תחלה ע"מ להדל, או לאו, דעת הרמב"ם בביאור מתני' דוכן לכרם, מ"ט לא קתני המידל פטור מן הפאה והמחליק חייב, הא דהמחליק מאחת יד אינו נותן מאלו לעצמן ומאלו לעצמן.

בפאה, והפטור, אם רב מיירי בגודל השדה י"ל דגם כ"ש דקאמר בגודל השדה, בדעת הרמב"ם והראב"ד דלמסקנא אין חילוק בין זרע החייב לזרע הפטור, אלא בין גדולה לקטנה, לפי' הראשונים ז"ל מ"ט לא חלקו לפי גודל השדה, היכי משכח"ל זרע אחר בלא כלאים, החילוק בין זרע החייב לפטור אם הוא דאו', תבואה שלא הביאה שלישי אם מפסקת.

ד. בפלוג' ר"מ וחכמים אי פליגי בקצירה המותרת, בדין קצירת שחת לאדם, וקצירה לר"ש קודם שלישי ואחר שלישי לאדם ולבהמה, במאי פליג ר"מ בקוצר לאדם או לבהמה, אי ר"י מדאו' קאמר דקוצר לבהמה אחר שלישי חייב, ובטעמא דתלי בשלישי, קודם שלישי אי שרי לקצור לאדם, יש לעי' אי חיוב פאה תלוי באיסור קצירה לפני העומר, החילוק בין שחת לתבואה שנתבשלה כ"צ בחרש, יש להוכיח מרבב"ח דאף קציר שחייב אם חרש פעם שמפסיק, הא דקתני באכלה חגב דבעינן חרש איצטריך גם לרבנן, אפשר שאין דין מתנ"ע בדבר שאינו פרי, ואסור לקצור קודם לעומר, בד' הר"ש, בד' תוס' אם יש חילוק בין שלישי לכל צרכה, בדין חדש קודם הבאת שלישי.

ה. פ"ג מ"ב, מתני' מיירי בקלחים שלא הביאו שלישי, ונחלקו אמוראי אי דוקא בקוצר הראשונים לשחת, או גם בקוצר לאדם, קוצר לבהמה קודם שלישי אי מפסיק לרבנן, בדעת ר"י בהתחיל לקצור קודם שלישי אם מותר להמשיך אחר שלישי קודם לעומר, העולה בד' ר"ע ור"מ ולהלכה, פי' אאמו"ר זללה"ה דאין הכרע דרבנן פליגי אר"ש אבל ר"מ ודאי כר"ש ס"ל, ושאר סוגיא, מסקנת הדברים לפי' זה לענין קודם לעומר, מסקנת הדברים לענין פאה, לרבב"ח אפשר דרבנן פליגי אר"ש, אבל למס' לא וכדלעיל, אפשר דמעיקרא ס"ל דבפחות משליש מודו רבנן, אבל למס' אין קצירה המפסקת, מסקנת הסוגיא, בפי' היר' דטעמא דר"מ דקוצר אחר שלישי חייב בפאה ולכן מפסיק.

ו. מח' ר"ע ורבנן במנמר בשהיא נראית כמנומר ואפי' זרע כך מתחלה, מ"ט פליגי במנמר ולא בזורע בתחלה, דין הפאה של מה שקצר, הקוצר

ואיך מתפרש מתני', ועד"ז מתפרשים דברי הרמב"ם, וכמ"ש המל"מ, בדין הגביהו לגורן וחזר והניחו בשדה, ובניטלו הבקר קודם שנזכר, הא דעומר אינו מציל את העומר מתפרש בלא עשאו סימן, אבל ה"ה דבעשאו סימן לא מהני.

ג. פ"ז מ"ח איזוהי שכחה בעריס, אם גם באותו עריס ואילן אסור לשוב, או דכל האילן אחד, בפלוגתא דר' הושעיא ור"י בירו' מתי נקבע שכחה בשאר מילי, אם כרגליות או כעריס, ומהא דחשיב רגליות אומן חזינן דכל הגפנים המחוברין כחד חשיבי, וכ"נ בתוספתא לענין ב' וג', בדברי התוספתא בגפן ובשאר אילנות, ובלשון רומס זיתים, דין זית מבואר במתני' ונתבאר לק' ס"ק י"ג.

ד. פ"ה מ"ב שבולת שבקציר, בפ"י הרמב"ם דמיירי בלקט, ומה שקשה לפ"ז, בתוספתא דקתני כע"ז בשבולת תלושה, ושמא כיילא מתני' הכא שני הדינים, בירו' תרומות פ"ו משמע דלא משכח"ל לקט במחובר, בהא דקתני במתני' ואם לאו של עניים ולא מפרש כששכחה, ובפ"י הראב"ד לעדות.

ה. פ"ו מ"ה שני ציבורי זיתים, בירו' מבואר דגם זיתים יחידים היו נמנים ב' וג', וה"ה שבלין, ומ"מ בקמה מחוברת הכל אחד, ואי משכח"ל בקמה ג' שדות חלוקות, בדין שכחן בזא"ז ע"י ס"ה סק", שם ועל כולן בש"א כו' לכאור' מסברא ידעינן שיש שיעור, ולכן ידעו דהני קראי מרמזי השיעור.

ו. פ"ו מ"א כל עומרי השדה של קב קב, ב"ש מודו דד' אינן שכחה אפי' קטנים שאין בהם כד' עמרים, ובירו' בהיו כולן של חצי קב, בדברי המל"מ בהיו שנים ובהם ד' קבין לב"ש, ואם בשיעור מופלג מודו ב"ה, ברמב"ם בזה, במה שדקדק הגרע"א ז"ל בירו' דלא פריך אמתני' מ"ט חשיב לה מקולי ב"ש.

ז. פ"ו מ"ו שני עמרים ובהם סאתים, בביאור פלוגתתם, ואיך הדין בשני אילנות ובהם סאתים, דלכאור' ליכא טעמא דמפני שהוא בגדיש באילן, ובפלוגתא דתנאי בשיעור שדה דפאה אם גם באילן פליגי, ואם הסברא דסאתים בקמה מפני שנראית

יב. מח' ב"ש וב"ה אם הזיתים מפסיקים, בדברי הירו' דמודו ב"ה ברצופין וב"ש במרווחין, אי מהני ברצופין ראשי שורות מעורבין, במש"כ בפ"י מהגר"א דלחד מ"ד פליגי ב"ש גם במרווחין, אם מהני חיבור בכל המפסיקין, ושיעור החיבור במתני', בהפסק מדרגות מהני עירוב ראשי שורות, ומ"ט מכל המפסיקין, ובדין רצופין במתני', יש מקום לומר דבין האלנות גרע מגדר, בדברי הירו' בדין גדר ובדין שני גדרות, ולפ"ז ניחא דברי הרא"ש ושיעור ההפסק בכל המפסיקין ומלבנות אפשר דגרע, בהא דקתני ראשי שורות מעורבין ולא מלבנות, בדין מנומר אם מצטרף במלבנות.

יג. בטעמא דר"י וחכמים ואליבא דמאן, דוקא נקט ירק דפטור מפאה, מלבנות הבצלים מתפרש כמלבנות בין האלנות, ביאור יותר בנדון בין האלנות ובין הירק, בטעמא דמודו ב"ה ברצופין, מתני' מיירי במלבנות שמסודרים כשדה, החידוש דמצטרפין לב"ש בראשי שורות מעורבין.

יד. ביאור הירו' במודים חכמים לר"ע.

טו. בהנך דמפסיקין בירו' נסתפקו אם דאו' או דרבנן, לא מועיל פאה מיהורה לגליל והנדון רק בדברים המפסיקים, הא דפשטו מאילן לירק, בשיעור בית רובע ודאי מפסיקין.

טז. אע"פ שאין הבקר יכול לעבור בכליו, מיירי אף אם הוא בור, הא דקתני לה גבי מפסיקין, בביאור הכל מפסיק לזרעים, בירו' מבואר דבעי' כותש משני צדדין.

סימן ד

בדיני איזוהי שכחה

א. פ"ו מ"ב העומר שהוא סמוך לגפה, טעמייהו דב"ש כיון שעתיד לזכרו, וכדמפרש בפ"ז אליבא דב"ה בזית שיש לו שם בשדה, וכבר הק' בירו' דב"ה אדב"ה, ובדין זית שהוא סמוך לגפה.

ב. בתוספתא שהביא הר"ש, ומ"ט דב"ה, ובגרסת הירו' שלפנינו מתפרש שהגביהו להוליכו לגורן,

חובטין זיתיהם ונוהגין עין יפה, ובפר"ש בזה, ואם מניחים גם זיתים הידועים להם צריכין להפקיר, ובענין מסיקה.

טו. שם רמ"א משתלך המחבא, בביאור הענין, ובשני הפירושים שבירו', ומ"ט דרבנן לכל אחד מהפירושים, ומ"ט לא אמר פתר תליתי, והרמב"ם והראב"ד פי' הסוגיא בע"א.

סימן ה

בדיני בל תשוב ובצירוף לסאתים

א. פ"ו מ"ג ראשי שורות העומר שכנגדו כו', לפר"ש תרי מילי נינהו, ממיעוטא דראשי שורות שמעינן שאין שכולת אחת מחייבת כל השדה, וראשי שורות פירושו מקום תחלת קצירתו, ויחיד שהתחיל מראש השורה שלפניו אינו שכחה דכל שלא עבר עליו בדרך קצירתו אפי' חזר לאחריו אינו שכחה, ולעולם סוף שורה אפי' המשיך בדרכו לא חשיב בל תשוב, בביאור דרשת הירו' לראש שורות וסוף שורות, במ"ש הר"ש דשנים שהתחילו מאמצע השורה אינו שכחה לפי שכל אחד סמך על חברו, במה שנמצא לפר"ש דלפניהם ולאחריהם דרישא אינו דומיא דסיפא.

ב. בדין יחיד שהתחיל מאמצע השורה לצפון ולדרום, ובדברי הירו' דאפי' קצר חצי' היום, ובא למחר נדון הנותר כשורה, ובישב לאכול מספקא לן, ומבואר מזה דהשכחה צריכה להיות מתוך הקציר ולא סגי במה שכבר קצר לעצמו, ובדברי הר"ש דמחלק בין נשאר ג' בשורה ללא נשאר שיעור שורה ובדין שורה של שני עמרים, אי דיינינן בה דין ראש שורה.

ג. בדין שלפניו אינו שכחה דעת הרמב"ם והראב"ד דכל שלא עבר ממנו אינו שכחה, ואפי' התחיל שורה אחרת, דשורה אחרת כענין בפ"ע חשיב, וכדדיינינן כל ראש שורה כתחלת קציר, וצ"ע במ"ש הרמב"ם דבשנים אף שלפניהם שכחה מפני שהוא אחוריו של חברו, אבל הר"ש פי' דבהתחיל שורה אחרת נעשה זה לאחריו, ורק בדאיכא עומר שכנגדו

כשדה בפ"ע, ואיך יליף ר' יהושע שיעור סאתים בפאה משכחה.

ד. שם תאמר בשני עמרים שהם ככריכות, מה בא ללמדנו, ובדברי ר"ה בב"ב, ובר"ש ורא"ש בזה, ואם הירו' פליג אתלמודן, ויש ללמוד מדר"ה דקיי"ל כרבנן, ולפי הירו' הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם, וברמב"ם שלא העתיק דיני' דר"ה, יש לעי' שכח העומר הגדול תחלה אליבא דר"ה, שו"ר דשכח הג' בזא"ז ג"כ לא הו' שכחה, עוד בירו' דפולגתא דהעומר הסמוך לגדיש נקבעת ע"פ דין עומר דקרא.

ט. פ"ו מ"ז אין בה סאתים, בדברי הר"ש דדיינינן בכל מין לפי מה שהוא, ובדיוקי דמתני' בזה, והדבר מיושב טפי לפמ"ש הרמב"ם דטופח הוא דומה בדמותו וטבעו לשעורים, וכ"נ דעת הרמב"ם בהלכות, בתוספתא משמע דאין ד"ז אלא בקמה, בטעמא דמילתא.

י. פ"ז מ"א כל זית שיש לו שם בשדה כו', בביאור נטופה, ובביאור דשמו ומעשיו ומקומו, והמיוחד באלו, ובירו' דמסוים בדעתו סגי, שם היו שניהם נטופה, שם ר"י אומר אין שכחה לזיתים, איך הדין בהתחיל בו ובציבורי זיתים, ובדין ציבורי נטופה, בטעמא דבהתחיל בו לא מהני נטופה.

יא. פ"ז מ"ב זית שיש בו סאתים, בדין התחיל בו ונשאר סאתים, ובדין סאתים בשאר אילנות, בשיטת הר"ש והרמב"ם והראב"ד, וביישוב סדר המשנה.

יב. פ"ז מ"ב זית שנמצא עומד כו', בפולגתא ר"א ור"י בירו' בפירושא דמתני', ובפי' הר"ש והרמב"ם.

יג. שם כ"ז שיש לו תחתיו יש לו בראשו, מה המיוחד בזית, ובדין שאר אילנות, ובדין נשאר ציבורי זיתים תחת האילן, ואם שכחה נוהגת באותן שתחת האילן.

יד. ביאור ענין חבטה וניקוף, ובענין זיתי ניקוף מ"ט הם של עניים, בספרי דהראשונים היו

לדקדק מ"ט תנו לה בעימור אב"ג, בפר"ש שמפרש הכל בע"א, ומה שיש לדקדק בזה, ואיך ס"ל בשכחת אחד כשנשארו שנים, בביאור פשיטות הבעיא, ומאי ס"ד דמקשה.

ט. ירו' פ"ה ה"ב דבר שהוא ראוי להציל כו' ביאור הענין כגרסת הגר"א, דבנטלו פשיט דהוי שכחה, אבל בשכחו מבעיא ל', ודחי ר"י ולא איפשטא, וצ"ב מ"ט נימא דבשכחו אינו שכחה, וי"ל דשכחה לא מהניא אלא לדבר הנשכח בעצמו, בביאור התוספתא דקתני שאם ניטלה הקמה מבינתיים אינה מצלת, ומ"ט לא פשיט מינה בירור, ואיך מפרש הר"ש כל הענין, ומבאר טעם אחר בדר' יונה, ועוד בירור' אמתני' דאיזהו קמה שמצלת כו'.

י. פ"ו מ"ט סאה תבואה עקורה כו' ע"כ מיירי בשכחה אחת גורמת לשניהם יחד, דאם כבר שכח וזכו בה עניים איך יצטרך אח"כ, ומה החילוק בין זה לשכח ג' עמרים זא"ז, ואיך יצויר שכחת קמה ועמר כאחת, ובאילן נחא, וס"ד בירור' דהיינו ע"י שהקמה מצלת את העומר ושכח הכל בשכחת הקמה, ודחי ר"י דמשכח"ל בקוצר ומעמר מיד דשכחה אחת לשתייהן, וצ"ע בפר"ש דנקט בדר' יונה דבשכח הסאתים בב"א מצטרפין, וא"כ היכי מיירי מתני', וגם בפיה"מ צ"ע.

יא. ירו' הא אם היו שתייהן עקורות לבעה"ב מתני' כר"ג, מ"ט לא קיי"ל כר"ג הא הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם, ואולי מתני' דזית לק' אתיא כרבנן, דינך הירור' מעיקר הדין, ובאמת צ"ב היכי מיתוקמא לרבנן, ואי מיירי בקמה שמצלת דשכח סאתים בב"א הוה נחא, וכן באילן יש סברא לומר שהתלוש מצטרף למחובר דהכל בכלל האילן, אבל מסקנא לאו הכי הוא, ואפשר דתלוש נטפל טפי למחובר ומצטרפין, משא"כ שני עמרים ששכחתו מצרפתן, ועוד בזה, ובדין שני עמרים וקמה ששכחן בב"א אי חשיבי שורה, ובטעמייהו דרבנן דאין מצטרפין.

יב. שם ר"י אומר אם באת רשות העני באמצע, ביאור הענין מהתוספתא, ובפשוטו טעמי' דר"י

מוכיח אינו שכחה, מיהו בשורה אחת מודה, מ"ש הר"ש וכ"ת א"כ מה"ט נמי כו' ל"ד כלל כו' לכאור' כונתו דהניח שנים אף בשורה אחת הראשון שכחה, וצ"ע מנ"ל ד"ז, ואיך ס"ל להר"ש בשכח שנים בראש שורה, בפ"י הגר"א בשנו"א שביאר כל ההלכות מפני שנידונין מזרח ומערב, וליכא מיעוטא דראשי שורות ולא דשלפניו והכל אסמכתא, וזה דלא ככו"ע.

ד. בתוספתא דשדה שעומרי' מעורבין אינו שכחה עד שיעמר כל סביביו, והענין מפני שיכול לעמרו מכיוון אחר ואז לא יהא בבל תשוב, וכה"ג מתפרש הא דקמה מצלת את הקמה, וכן דין עומר שכנגדו מוכיח הנשנה בתוספתא מתפרש עד"ז, וא"צ שבאמת יעמר מזרח ומערב, וד"ז שייך גם בשכחת קמה, אלא דהתם א"צ לדונו כשורה, ובתוספתא סופ"ג קתני ד"ז בקמה דאילנות, ושם מבואר דבהתחיל בו תו לא אמרי' שיהא נדון מזרח מערב, שכבר גילה בזה שנדון צפון דרום.

ה. עוד בביאור המשנה, ובמה שקשה לפר"ש והרמב"ם שביארו במתני' דראשי שורות דרישא או סיפא מיירי בדאיכא עוד שורות, עוד בביאור מתני' ששנאה התנא בלשון סתום, ולא כתב דהני אינן שכחה, ובביאור מתני' אלו הן ראשי שורות כו' ויחיד שהתחיל כו', בביאור דברי התו' ב"מ י"א א' דזה הכלל לאתויי קרן זוית, דר"ל דלאו דוקא לאחריו אלא כל שצריך לחזור.

ו. דעת הראב"ד בהשגות דעומר שכנגדו היינו באותה שורה, ועוד ביישוב לשון הראב"ד ושיטתו.

ז. דינים העולים.

ח. ירו' פ"ג ה"ג עמר מזרח מערב ושכחו כו', ביאור הבעיא, ויש לפרש דר"ל שעמר את המזרח ומערב, אבל לאו דוקא בשורה מזרח מערב שהוסיף לשכחו שנית, שם אם נטל את החמישי, בטעמא דמשמע דלא חיילא שכחה ברביעי כ"ז שיש כאן ג', אע"פ שעדיין לא שכח אלא אחד, בהא דקתני באידך ברייתא שהה, ובדברי הרמב"ם יש

משום דהסאה כשל שותפות ואינה משתערת עם העומר, ובדין לקט שכבר נפל בינתיים לס"ד דירור, מיהו טפי משמע דמשום הפסק אין מצטרפין, כפי' הרא"ש בדברי ר"י גם בשני עמרים שרשות עני באמצע, וצ"ע בזה טובא, בתוי"ט שכ' דמשכח"ל פאה באמצע באילן, בדין קמה קמה בין עמרים אם מפסקת צירוף סאתים, וכן עומר באמצע הקמה.

יג. שם סאה תבואה עקורה, לשון עקורה מחודש, ואפשר דאי הוה נקט הקמה והעומר לא הי' מתפרש בקוצר ומעמר יחד, ויש חידוש לר"י דבעוקר ליכא דין לקט ואין רשות עני בתבואה, שם והשום והבצלים מאי קמ"ל, ואם העקורה מונחת על האינה עקורה איכא טפי חידוש דאין נדונין בשכחה אחת, שם אם באת גם בתבואה משכח"ל שלא תבא רשות העני, ומתני' נמי דיקא דפי' ראוי לבא, וצ"ע איך מוכיח בירור' מכרם דאפי' ראוי לבא.

יד. ירו' פ"ו ה"ד עימר צד החיצון, פי' ג' עמרים ועימר חציו של אחד, ובפשוטו עומר גדול לאו דוקא, ומבעיא לי' בעימר בינתים אי חשיב כעימר עומר אחר בינתים, ובדין עימר אחד בינתים אבל שכחן ג' כאחת, שם עימר צד העליון יש לפרש באת"ל דפנימי מפסיק אבל צד העליון של פנימי אינו מפסיק.

טו. פ"ו מ"ח הקמה מצלת את העומר ואת הקמה, ענין מצלת הוא רק בעומר, אבל בקמה הטעם מפני שאינו בבל תשוב, ואי משכח"ל בעומר שלא יחשב כשב לקחתו, הא דממעטין מולא עומר שסביבותיו קמה גם קלח אחד, משום דמפרשין הענין דשכחת עומר קודם גמר הקציר אינה שכחה, או דהקמה מצלתי, בטעמי' דר"מ דקמת חבירו ומין אחר מצלת, אם מודה דקלח אחד מציל, ואפשר דס"ל דס"ל דזה נכלל בגויה"כ אע"פ שאין בזה עיקר הטעם, ומה נקרא ב' מינים לרבנן, מהא דמתפרש במתני' דאותה קמה שמצלת קמה מצלת עומר משמע כרבנן, דר"מ מודה בקמה, ואם פליג ר"מ בקלח אחד א"כ סיפא לאפוקי מיני', בדין קמת אילן אם מצלת, ובדין קמת שום ובצלים, ובדיוקא

דקלח אחד דקתני, ואת"ל דשומין ובצלים מצילין עומר מ"מ י"ל דקמה לא, ויתיישב הא דקתני שמצלת את את העומר, שם איזוהי קמה כו' ועוד בדיוקא דנקט את העומר, שם כל שאינה שכחה, פי' בדין שכחה אפי' שהוא שכח.

טז. בתוספתא רשב"ג אומר כו', בביאור קו' דרשב"ג ותשובת רבי, וצ"ע א"כ מתני' כמאן, ואם יש סברא דלא שייך הצלה אלא בהיותו סמוך למין אחר, ובדברי הגר"א שהגיה הכל בע"א, בביאור מ"ש בספרי דשכחת קמה הו"מ למילף מק"ו דשכחת עומר, וביאור הפירכא שם.

יז. ירו' פ"ה ה"ב היתה יכולה להקצר, איך הדין איפכא ביכול רק לכופף הקמה לשבולת, שם והוא שיהא ראשה מגיע לקמה, אם מגיעה במציאות בעינן או יכולה להגיע, שם והוא שיהא הקציר סובבה, משמע דבלא נקצר בינתיים אע"פ שיש הפסק יותר משיעור זה מצטרפת.

יח. עוד בביאור ענין שורה מ"ט לא נקבע הראשון בשכחה כששכחן בזא"ז, ומתי חשיבי שתי שכחות, ואם בניטלה אחת מבינתיים אפי' שכח בזא"ז חשיבי שתי שכחות, וכן בדין סאתים.

יט. הא דבעו בירור' דבר שהוא ראוי להציל ושכחו, היינו דוקא כשהיתה שכחה מוחלטת, אלא שיש דין מציל, אבל לא בסמוך לגפה וניטלה הגפה, וכיו"ב, דלא מקבע מעולם בפטור שרק עתה נשלמה השכחה, משא"כ בהני ששכחן במוחלט אלא שע"י שיחזור למציל יראה הנשכח, ובדין סאתים וג' ששכחן ונתמעטו והוא עדיין בשכחתו, ואם חוזר דין שכחה כשיבא לעמרן עכשיו, ואם יש שם עימור לנטילת עומר הנשכח.

סימן ו

בדיני שכחה בעימור

א. פ"ה מ"ח המעמר לכובעות כו' המעמר לגדיש כו', מדמחלק בין גדיש לגורן ש"מ שמעיקרא הגדיש שלא במקום הגורן, וצ"ע בהגדיש בב' וג'

מהני נוטל הגס הגס ביום, שם ע"מ מה שאני שוכח אני אטול, בקו' הגרע"א ז"ל מה שייך תנאי, ונראה לפרש באומר הריני קוצר שלא בדקדוק ע"מ שאחזור לבחן אח"כ, ומ"מ הוי שכחה, ועוד בזה, ויש לפרש נמי דאי לאו מתנה עמשכ"ב כיון שדעתו לבחן לא הוי שכחה, כההיא דתניא בתוספתא המעמר מפני הדליקה כו'.

ה. פ"ה מ"ז עמדו עניים בפניו, החידוש בהני שרק סייעו לשכחה, דאם הוי מכיר בו לא הוי מועיל חיפויים, בפר"ש דאתיא כר"י דטמון, והא דאמרו בירו' בזוכר את הקשין, היינו שהבחין בערימה, דאל"ה הרי בלא"ה לא הבחין בכיוון זה, ובדין הוי כולו מחופה בירו', ומ"ט לא פשטוה מרבנן דמחייבי טמון, ירו' פ"ו ה"ג בזוכר את העליון, מפרש לה משום מחופר דומיא דקש, ומתפרש בזוכר את העליון שהחיפוי גרם לשכחה, מיהו בברייתא קתני ושכח את שניהן, וא"כ דברי כ"ז כת"ק, ועוד בזה, ובביאור שיטת הרמב"ם בכ"ז ובראב"ד שם.

ו. פ"ו מ"י וכל הטמונים בארץ, לר"י ודאי איכא שכחת עמרים בהני, אבל לרבנן י"ל דכיון דמין זה אין בו שכחת קמה אף שכחת עמרים אין בו, ומדברי הר"ש נראה דכאן לא ממעטינן המין אלא זה שבמציות טמון, והא דאמר' בסוטה מה קציר בגלוי אף שכחה בגלוי, לאו משום דשום אינו בכלל קציר אלא דלענין שכחה יש משמעות בקרא לדמויי לקציר דהיינו תבואה, ויותר נראה דמה קציר בגלוי היינו מה שנקצר, דאף השום משנקצר הוא גלוי, שם כגון הלוח כו', בפשוטו העלים ניכרין ומ"מ חשיב טמון, ואפשר הטעם כיון שההטמנה מסייעת בשכחה, וצ"ע בזה ובדין טמון באשכח"ג, ועומר ע"ג עומר נמי חשיב ל"י טמון, אע"פ שאינו מכסהו לגמרי, שם וכל הטמונים בארץ למה נקט בארץ הו"ל למסתם וכל הטמונים לכלול כל סוגי טמון.

ז. סוטה מ"ה א' ורבנן מבשדה בשדך כו', מדפתח בכי תקצור יש ללמוד שגם שכחת קציר בכלל, אלא דר"י ס"ל דמ"מ אין לכלול מצוה מחודשת בתיבה שיש בה לימוד אחר, ואפשר דאי הוה כתיב

מקומות מאי, ולכאוי' מדנקט כובעות ואינך משמע דוקא הני, וניחא החידוש דהני, צ"ע במש"פ הרא"ש דדוקא בנמלך להוליך לגורן אין לו שכחה, וכן בדברי הרמב"ם, ובפשוטו משנשלמה אסיפתן תו לא מיקרי עימור אע"פ שמעיקרא הוי דעתו להוליך למקו"א, [ועי' סק"ב], כובעות וכומסאות לפר"ש היינו שבערימה זו נוטל הקשין לכובעות ומשם מוליך לגורן, ובחררה צ"ע פירושו, שם המעמר לעמרים החידוש דאפי' טובא, ובביאור עניני עימור שנשנו במתני'.

ב. בדרשא דעומר דומיא דקציר, איך הוי הדין בלא הדרשא, אם כל מלאכת האסיפה עד הגורן הוי בכלל, או דהי' מקום לדון איזה עימור עיקר, במש"כ סק"א דהמעמר הכל למקו"א שלא לצורך מלאכה ג"כ חשיב גמ"מ, נראה דמ"מ אין לפרש מתני' בכה"ג, דאין הדרך כן אלא לצורך דישה וכיו"ב, ובכה"ג אפי' בב' וג' מקומות חשיב שנגמר העימור, ונתיישבו בזה דברי הראשונים ז"ל דלא איירינן בעימור שלא כדרך, ולכן כל שמעמר למקום אחד מתפרש באופן שדעתו לגמ"מ.

ג. פ"ו מ"י תבואה שנתנה לשחת, משמע תבואה גמורה, וגם צ"ע הפירושים בלאומה ואגודי השום, ומפיה"מ משמע דכל שדרכו לכרוך עמרים לא מיקרי ושכחת עומר אלא בקשור, ולכאוי' יש לפרש דכולה מתני' בדברים שאין בהם העימור של גמ"מ, אם מפני שא"צ גורן, או שאינו מעמיד מהם גורן, ותבואה א"צ דישה ולא גורן, ולאומה היינו עומר גדול שאינו נעשה כדי להוליכו לגורן, וכן אגודי השום היינו אגודה גדולה כעין אלומה, ואין בהם שכחה לפי שחסר העימור של גמ"מ, ובעושה כל השדה אלומות גדולות, אפשר דכשיאסוף כולן להוליכן לאוצר זוהי שעת העימור דומיא דזיתים וחרובין, ואגודות השום והבצלים כבר נגמ"מ לפי שמוליכן כך לשוק.

ד. פ"ו מ"א הקוצר בלילה כו' בירו' כיני מתני' כו' מה בא ללמדנו, וענין מתני' דאע"פ שעלולין לשכוח טפי, הוי שכחה, ובביאור הא דמתכוין ליטול הגס הגס, וביירו' ובהגר"א בזה, ובדין אם

י. שם ר"ש עומר שהחזיק בו כו', הי' אפשר לפרש דפליגי במיעוטא דצף ולר"ש אפי' לא נטלו להוליכו לעיר הוי צף, אבל מלשון ע"כ ל"פ ל"מ כן, וצ"ל דמפרש דס"ד דאורחא דמילתא קתני, ויש לעי' מ"ט לא פשיט מדנקט גונא דצף ומ"מ דוקא החזיק בו, וי"ל דבשני עמרים ששייך בהם שכחה לא חשיב צף וטמון, דעומר אחד חשיבי ורק מפני שזכה בו משוי טמון, ועי"ז חוזר להיות צף, ולפ"ז מתיישבים כמה דברים.

יא. שם שני חללים זעג"ז מהיכן כו', למה הזכיר המדידה, ולמה לא ביארו בגמ' שנסתפק גם אם שניהם מביאים, ואפשר דשנים נתמעטו מכי ימצאו, ואפשר דדוקא אם א"א להביא על שניהם שייך לדון שלא יהא כטמון וצף, אבל אם שניהם ראויים להביא עליהם, הרי כל אחד חוצץ מפני שהוא עצמו צריך לקרקע או לגילוי, ולפ"ז מובן טפי הא דבעי לחלק בסברת מב"מ בין טמון לצף, דהגדון איזה מהם עיקר, שם א"ל תניתוה כו' אפשר לפרש דפשט תרויהו, שם ב' סברוה כו' לפ"ז הול"ל תנאי היא, ובפסק הרמב"ם דמב"מ הוי טמון ולא צף.

יב. פ"ד מ"ז קמה ופדה עומרין, ר"י פליג אף בזה דשעת העימור היינו שעת האסיפה, ובדברי הגרע"א ז"ל בכ"ז, ומתי צריכין לטעמא דבשעת חובתה היתה פטורה, ואם צריך מיעוטא דקצירך למעוטי עכו"ם גם לענין לקט ופאה ושכחת קציר, ובהא דקתני עומרין ופדה עומרין אי מתפרשא גם לענין פאה, ואם הי' מקום לחייב גר בפאה גם אם כילה הקציר וא"א להפריש בקמה, אם ביאור פלוגתא דר"י ורבנן הוא משום דבשעת חובתה היתה פטורה, ובדין תולש לר' יוסי אם חייב בשכחת עמרים, וכן בדין שברתו הרוח ואינך, תיבעי לר"י תיבעי לרבנן.

יג. פ"ה מ"ז העומר ששכחוהו פועלים כו', קמ"ל דאע"פ שהשכחה היא כמה שאין מבחינים בשעת העימור וזה תלוי רק בפועלים מ"מ אם הבחין בכך בעה"ב מהניא ידיעתו, ולא מיירי בעומר שיועד מתחלה שעלולין לשכחו, ושכחו בעה"ב מתפרש משעברו פועלים והודיעוהו על עומר מסוים

עומר בשדך הוו מודו רבנן לר"י, ואין לפרש ר"י לשיטתו בגר, דהכא ר"ש נמי כותי'.

ת. שם פרט לשדפו עומרין כו' בסמוך אמרי' דלא משכח"ל אלא בצפו, ומשמע דבמוליכין לשדה חבירו יש לו שכחה, ובדין מעמר בשדה הפקר, ובדין מוליכין לשדהו שבמקו"א, ולכא' כנגמר העימור חשיב, וכהוליכו לעיר, ולא משום שדך אימעיט, ומהא דהמקבל שדה לקצור אסור בשכחה יש ללמוד דלא בעינן שיהא לו בקרקע, ובפשוטו ה"ה שכחת עמרים, בקו' הר"ש בשליש מה שאתה קוצר אמאי מותר בשכחת עמרים שלו, והקו' לכא' אף לרבנן, ותי' דלא קרינן ב' שדך, ומ"מ ברישא יש לו שכחת עמרים ג"כ מפני שהי' קצירך, ועוד בביאור הר"ש, בטעמא דבשליש מה שאתה קוצר שלך אין לו שכחת עמרים אפשר דבכה"ג מתפרש שאינו נותן לו להעמיד גורן בשדהו, אלא שיטול שליש הקציר, ולפ"ז הכל תלוי בתנאי שביניהם, בפרש"י שפי' מיעוטא דצפו דכסבור שאינן שלו, בספרי דפליגי במעמר בשדה חבירו.

ט. בפרש"י דצפו עמרים ע"ג אבן, ולכא' יש לפרש כפשוטו ששטפה אמת המים את שדהו וצפו ע"ג מים, שם אויר שדה כשדה הספק אם צריך קרקע או דגם על האויר יש שם שדה, וא"ת מ"ש ממתני', התם בשדה מיותר, א"נ התם אין לחלל זיקה ושייכות לשדה משא"כ בעומר, ובחילוק שבין ע"ע לעומר לענין גל ואשפה דלא חשיב צף בע"ע, שם צפו עומרין לתוך שדהו, מ"ט בעי בלשון זה, ולא בעי עומר הצף מהו, במה שקשה לפרש"י דצף ע"ג אבן, וצריך טעם למה לא פי' כפשוטו ע"ג מים, ובדין ע"ג עמוד אם חשיב אויר שדה, מלשון בעיא דר"י משמע דלא מבעיא לי' בפשיטות אם צף מתמעט כמו טמון, ואפשר לפרש דבאמת הדין דצף אינו שכחה, ומ"מ מבעיא לי' דכשמונת באויר שדה י"ל דסגי בהכי, ואינו כצף ע"ג קרקע שתחתיו מפני שא"צ קרקע דוקא, ולפ"ז ניחא הא דמשני מפני שהוא כצף, שם ותפשוט לי' מדר"א כו' וליטעמין כו' בביאור הרא"י והדחי', בדברי הרמב"ם שגרס עפו.

שנשאר, והוא שכחו והפועלים זכורים עדיין, ור"ש בתוספתא סבר דכל מי שמבחין ודעתו להודיע לבעה"ב מבטל השכחה, וסוגיא דב"מ בנדון אם נשכח גם מבעה"ב לבסוף, וצ"ע בפר"ש בזה.

יד. ב"מ י"א א' בשדה ושכחת, יש לדקדק מי איצטריך קרא לקנין חצר, וי"ל דאי לאו קרא לא היתה מועלת זכיית החצר, אבל הגבהה מהניא, ומיושב עוד לפ"ז בסוגיא, שם ממאי דילמא גזיה"כ הוא, הק"ו כפרש"י ותו' יחד, במשה"ק תו' לפרש"י דנוקמי' לקרא בשכוח מעיקרו בעיר, צ"ב דקודם שעבר עליו לא שייך להזכיר שכחה, ומשעברו פועלים אם סומך עליהם הו"ל שכחת שדה, וצ"ל כונתם ביודע שעלולין לשכחו, והוא שכחו כשהי' בעיר, ולק' נתבאר ככונתם כששניהם זכורוהו משעברו עליו.

טו. בפשוטו שכוח מעיקרו היינו בשעה שעבר עליו והי' צריך לזכרו, וקודם שעבר אין ענין שכחה כלל, וא"כ קודם שעברו פועלים ושכחו לא שייכא שכחה, ומשכח"ל קדמה שכחת בעה"ב רק באופן שכתבנו ס"ק י"ג, ולפ"ז לא שייך שיזכו לו פועלים אם שכח, כיון דסתמא מתפרשת שכחה דידהו בשעה שהם עוברין, אבל הראשונים ז"ל פירשו

דשכוח מעיקרו היינו ששכח בעה"ב קודם פועלים, וע"כ היינו שכבר עברו פועלים ולא שכחו, ובדברי הרמב"ן והר"ן, וצ"ע למה פי' כן, ועוד בכ"ז.

טז. בדברי הרמב"ן בדין עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר דזכה בי', מ"ט חשיב בא לכלל שכחה, ואם ה"ה בכל עומר שעבר עליו וזכרו ולא עימרו, ובפשוטו רק בהחזיק להוליכו לעיר ולא לגורן מפני שנשלם עימורו בכך, ובענין זכי' דשמעתין נמי נראה דכיון שהוצרכו לעמרו ושכחוהו, הענין תלוי אם שכחה זו תגרום שישכח לבסוף, ואם הגביהו או זכה בו כבר נתבטלה שכחתם, וא"צ שיעמרו לגורן, דאין ע"ז שם עימור, ולא דמי והניחו מתחלה מדעת.

יז. שם יודע אני כו', בדברי הרמב"ן דבעיין דוקא יודע בודאי, ואם גם באופן זה שידע בו מעיקרא בעינן לחידושא דשכחת בעה"ב קובעת, שם לא יהא שכחה, בענין אמירה.

יח. ר"ש פ"ה מ"ז, גרסת התוספתא לפנינו מיושבת, וכ"מ מירו' דמדמה מציאה להכא, בדברי ר"ש דעד שישכחוהו כל אדם, וצ"ע למה פסק הרמב"ם כותי', ועוד ברמב"ם שם.

סימן א

בכללי החיוב בפאה במינים ובגידול ובקצירה

בקושיית הירו' מ"ט לא תני תרומה

א. פ"א מ"א אלו דברים כו', בירו' בעי למה לא תנינן תרומה עמהן, ויש לעי' דבהדיא תנן בכורים פ"ב מ"ג יש בתרומה ובמעשר משא"כ בביכורים כו' ויש להם שיעור, ועיי"ש בפ"י הרא"ש שמוכח דר"ל שאינו יכול לעשות כל גרנו תרומה, ולא בשיעור דרבנן כפר"ש, [ועיי"ש בירו' פ"ג ה"א דבכורים נמי בששים, וכעת ראיתי בשנו"א שדן בכ"ז], ונראה דמעיקרא נמי מכח פאה פריך, דכיון דתני פאה אע"פ שא"י לעשות כל שדהו פאה, א"כ נתני נמי תרומה, ולא ס"ל לר"א לחלק בין תרומה לפאה דקודם שקצר לא נתחייב בפאה כלל, דכיון שא"י לעשות כל שדהו פאה, וצריך לשייר לעצמו כמו בתרומה, נמצא ששיעור פאה ותרומה שוין, אבל כלפי ביכורים, ודאי חשיבא תרומה דיש לה שיעור ובפשוטו הא דמשני מפני המחלוקת היינו פלוגתא דתנאי תרומות פ"ד מ"ה, דלא רצה למיסתם דלא כוותיהו, [ולא נתפרש מ"ט לא ניחא להר"ש בזה, גם מ"ש בזה צ"ע דבעלמא מוזכרת תרומה סתמא ולא חיישין דמיחלפא בתרומת מעשר, וכדתנן חלה פ"א מ"ט החלה והתרומה כו' כל גרנו תרומה כו', וכן בביכורים שם, גם מ"ש שיש איסור בהוספה לא נתפרש, דאי מיירי כשלא הי' בדעתו להוסיף, א"כ אינו חל כלל, ובתחלת הפרשתו אין לה שיעור, ואין חילוק בין פאה לתרומה], ויש ללמוד מזה דכי היכי דפליגי תנאי בשיעור תרומה ה"נ פליגי בשיעור חלה, וכ"מ מדרשא דרי"ש שם, [שו"ר בתו' ותו' הרא"ש חולין קל"ו ב' דשיירי נכרין דתרומה מחלה ילפינן דכתיב בה מראשית עריסותיכם], מיהו משנתחייב אפי' נשרפה חטה הראשונה

קאמר בירו' דחייב, ואילו בתרומה בעינן שיור בשעת ההפרשה, מיהו י"ל דחשיב כנשתמש בה, דמ"מ נותרה עבורו, (וגם הירו' אינו מכריע נדון זה מדקתני שאין לפאה שיעור).

מ"ט לא תני ראשית הגז

ויש לעי' נתנו נמי ראשית הגז דאמרי' חולין קל"ו ב' דכל גזי ראשית דבריו קיימין וכ"פ בשו"ע יו"ד סי' של"ג ס"ו, ומדאורייתא אפי' כל שהו כתרומה כמ"ש הרמב"ם פ"י מה"ב ה"א ובש"ך סו"ס של"ג, ובתו' הרא"ש חולין קל"ז ב', וצ"ל דכיון דר' אלעאי פליג כדאמר חולין שם, לא תני לה מפני המחלוקת, והירו' אפשר דס"ל דשיעור נתינה מדאו' כדי מתנה ודלא כרו"ש חולין קל"ז ב', ומש"ה לא פריך מינה, וצ"ע, [ובעיקר הא דנקטו להלכה כרו"ש לא ברירא לן אי ר' יוחנן נמי סבר הכי דמהא דאמר רבב"ח משמי' דר"י שש חמש לכהן ואחר לו משמע דנקט תתן לו עיקר, וכן משמע מדרשא דריב"ל דלעמוד לשרת ומה"מ אשיעור בגד קאי, ואע"ג דתתן לו מסיים בקרא דתרומה, התם שאני כיון דטבלא ע"כ מפריש אפי' מעט, ותתן לו סמוך לגז מה"ט, וצ"ת בכ"ז, וגם משמע דר' יוחנן מצריך שירים בגז מדקאמר שש חמש לכהן ואחד לו, ולע"כ בכ"ז, שו"ר ברי"ף וריא"ש שהביאו פוסקים דלא כרו"ש, ובאמת בדין תתן לו חמש סלעים לא מצינו דפליג ר"י ארבי ניאין]

אם יכול להוסיף אחר שנתן פאה ועד אימת

שם שאין להם שיעור הפאה כו', נראה דא"צ להפריש הכל בב"א אלא כל שדעתו להוסיף, מצטרף הכל להפרשה אחת, כדאמר נדרים ו' ב' הדין אוגיא להוי פאה, והדין נמי,

וביכורים שהנותר עדיין טבול לענין זה שראוי לחול עליו שם פאה ובכורים, וה"ה תרומה, ואמנם נראה דאסור לאכול מדאורייתא, כ"ז שלא השלים הפרשתו, מ"מ שם טבל נעקר ממנו מיד בתחלת ההפרשה, ועדיין צ"ע בזה, שו"ר במל"מ פ"א ממתנ"ע הט"ו שהאריך בזה.

נתן פאה פחות מששים אם צריך להוסיף ואם חייב במעשר

ובירי' מיייתי אית תנא תני הפאה יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן, ואית תנא תני דאין לה שיעור לא למעלן ולא למטן, ומפרש מה נפק מביניהון והן חד מן ששים מ"ד הפאה יש לה שיעור כו' מה שנתן נתן חזר והוסיף אינו [כנדצ"ל ע"פ גרסת הגר"א] חייב במעשר עד שעה שישלים מ"ד הפאה אין לה שיעור לא למעלן ולא למטן מה שנתן כבר נפטר חזר והוסיף חייב במעשר, ונראה דפשיטא לן דלכו"ע חייב להוסיף עד ששים, ולא אמרי' דרק לכתחלה צריך להפריש ששים, וכיון שכבר נפטר הכל מדאו' תו לא מחייבין לי', והיינו דקאמר והן חד מן ששים ומפרש דפליגי אם קבעו דין ששים דפאה כדין ששים דתרומה, דהתם תנן דעלה בידו מס"א יחזור ויתרום והנוסף אינו חייב במעשרות, דקבעו חכמים דין ששים אף לקולא, דיחשב כדעתו להוסיף ויפטר הכל, ואפשר דתרומה חמיר שיעורה משום דאסמכוה אקרא דיחזקאל, א"נ כיון דמעיקרא ניטלת באומד, שייך טפי לומר שדעתו להוסיף אם יתברר שטעה, אבל הכא שהפריש פחות מס', ודאי שלא הי' דעתו להוסיף, ולכן חייב במעשרות והיינו טעמי' דמאן דמחלק בין פאה לתרומה, שלא אמרו בפאה דין ששים אף לקולא לפטרה מן המעשר, [וצ"ע בפ"י הגר"א שנקט דהאי מ"ד ס"ל דשיעור פאה מדאו' ולמה הוצרך לזה דאף בדרבנן אשכחן כן בתרומה וכמ"ש, וצ"ת].

דהראשון חל תחלה, וכן בביכורים תנן פ"ג מ"א דרואה תאנה שבכרה כו' קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים, ומשמע דעל כל אחד שקושר אומר, ועכ"פ ודאי משמע דאותן שראה היום קורא להם שם, ואטו יכול להפריש רק אלו שבכרו ביום אחד, א"ו כל שדעתו להוסיף חשיבא הפרשה אחת, והכי אמרי' בירי' גבי ראיון דהכל מצטרף עד שיאמר אין בדעתי להוסיף עוד, וכ"מ בירי' סוף ה"ג בשם ר"י דלעולם הוא מוסיף והולך עיי"ש ומשמע דהיינו כ"ז שלא נתכוין להשלים בזה.

המפריש תרומה ודעתו להוסיף מה דין השיריים והנה בפאה ובכורים דלא טבלי אין לשאול מה דין השיריים, אבל אשכחן כה"ג בתרומה דכ"ז שדעתו להוסיף הכל מצטרף, דתנן תרומות פ"ד מ"ג תרם ועלה בידו אחד מששים תרומה וא"צ לתרום חזר והוסיף חייב במעשרות, עלה בידו מששים ואחד תרומה ויחזור ויתרום כמות שהוא למוד כו', וביאור הענין דכיון שפיתח מעין רעה דיינינן לי' כדעתו להוסיף, אע"פ שחשב שנסתיימה הפרשתו בזה, מ"מ רבנן קובעים דעתו כיון שחייב להוסיף, והרי מבואר במתני' דהראשונה נמי תרומה, ועיי"ש בירי' ולע"כ, וש"מ דאע"פ שיכול להשלים הפרשתו ואין התוספת חייב במעשר מ"מ חל שם תרומה גם על הראשונה, ויש לשאול כיון דמדאו' חטה אחת פוטרת את הכרי, א"כ כבר ניתר הגורן כולו, ולא משמע דדעתו לפטור לפי ערך, דא"כ בכל מה שמוסיף טבל וחולין מעורבין, ונראה דאם חזר בו ואינו רוצה להוסיף ניתר הכרי כולו בהפרשה הראשונה אע"פ שלא נשתנה בה כלום, דכיון שחל עלי' דין תרומה ע"כ דהפרשה גמורה היא, אלא דכל שדעתו להוסיף חשיב כל מה שהפריש כמתיר אחד וכאילו הפריש בב"א, ומסתברא נמי דהאוכל מן הכרי בינתיים לא חשיב טבול לתרו"ג, אלא טבול לתוספת התרומה, וכמו בפאה

בגרסת הר"ש והגר"א

ולשון הירו' מוכיח כגרסת הגר"א מדקאמר דין המעשר בטר חזר והוסיף, ולפר"ש הול"ל מה שנתן נתן וחייב במעשר עד שישלים, ותיבות חזר והוסיף מיותרות ואינם במקומן, וגם כל הענין אינו מיושב, והרי אף בתרומה דלכו"ע חזר והוסיף פטור מן המעשרות, ומ"מ אמרו דהראשונה תרומה, וכבר תמה מזה בפ"י הרא"ש.

בדין חיוב פאה מדאורייתא בשאר דברים חוץ מדגן תירוש ויצהר

ב. פ"א מ"ד, דעת הר"ש דמדאו' רק דגן תירוש ויצהר חייבין בפאה, וכ"ד תו' בכמה דוכתי, אבל דעת הרמב"ן שבת ס"ח א' דכל הני השנויים במתני' חייבין מדאורייתא, דהא לא כתיב דגן בקרא, ולא הזכיר הרמב"ן סוגיא דחולין דאיצטריך ריבויא לכרם וזית, [אבל בסה"מ הביאה, ונראה דמ"מ הסכים לדינא דכל האילנות גמרי' מינייהו עיי"ש], אבל ברמב"ם פ"א ממתנ"ע ה"ו ובסה"מ [ועפ"ב ה"א ב'], מבואר דמזית גמרינן לכל האילנות, ובלשון הגמ' נמי קאמר שנים שבאילן דכתיב כי תחבוט זיתך כו', וכן הביא בחינוך מצוה רכ"א בשם הרמב"ן בסה"מ דמזית גמרי' לכל האילנות, [שו"ר דברי הרמב"ן והעתיק שם דברי הרמב"ם] וביאור הדברים דמבקוצרכם ליכא למיגמר אילנות, ומש"ה איצטריך ריבויא בזית, אבל כל הנקצרים בכלל, דמנ"ל לחדש דקציר בדגן בלחוד הוא דאית', ובהדיא אמרי' בירו' דקצירך אפי' קציר אורז ואפי' קציר דוחן, [ואמנם דרשינן מנחות ע' ב' אראשית קצירכם ראשית ראשית מחלה, מ"מ בלאו דרשא אין לקבוע כן, ורש"י שם פ"י דאי לאו גז"ש הו"א דאף אורז ודוחן בכלל, ועיי"ש בתו' שכי' דאיצטריך גז"ש דלא נימא דוקא שעורים], ובירו' בפרקין נמי איכא מאן דדריש מכרם וזית, ומצריך כרם וזית משום דכרם חייב

בעוללות והו"א דיפטור מפאה, א"נ לאידך גיסא דהו"א כרם שאני, ולפ"ז אין לחדש דתלמודן פליג בהא, דשפיר איצטריך ריבויא לכרם וזית, אבל השתא ילפינן כל דדמי להו מינייהו, ואפשר דדרשא דאחרין אחרין מזית אסמכתא היא, דבאמת לא איצטריך קרא לכרם, אלא גילוי מילתא דלא תימא שסגי בזה שנותן עוללות, וניחא מ"ש תו' שם, [ומשה"ק דנגמר פרט בזית, בלא"ה ניחא, דרק באשכול שיש הרבה ענבים באשכול שייך פרט, אבל זית כ"א יחיד, ואינו נקצר אשכולות, שו"ר שכ"כ בתו' הרא"ש ועוד דאין דרך קצירה בזית אלא בחבטה כדכתיב כי תחבוט, כנוקף זית, וא"כ כולם נפרטים ונופלין לארץ].

מהא דחולין קל"ז א' מוכח דחייבים מן התורה ולכאז' יש להוכיח כן מהא דתניא חולין קל"ז א' דר"י ממעט לקט קצירך, ולא לקט קיטוף, ואמרי' דמודה ר"י במידי דאורחי' דתניא ר"י אומר קציר אין לי אלא קציר עוקר מנין ת"ל לקצור תולש מנין ת"ל בקוצרך א"ל רבינא לר"א אף אנן נמי תנינא [פ"י במתני', ולעיל מייתי מברייטא, וא"צ למחוק ר"י מהברייתא, אבל רש"י מחקו שם], מלבנות הבצלים שבין הירק ר' יוסי אומר פאה מכל אחד כו', והנה מלבד ייתור הפסוקים, הסוגיא מוכחת דדרשא גמורה היא, מדתלי בזה דין שוטף את העזים, ומהצעת הבריות עד"ז, וש"מ דאיכא מידי דאורחי' בתלישה ומידי דאורחי' בעקירה וחייבין בפאה מדאו', והיינו ע"כ כגון פולין ועדשים כדפרש"י שם, וכן בצלים, דכל מיני דגן דרכן בקצירה, [ועי' לק' ס"ג סק"ן], שו"ר במנח"ח מצוה רט"ז אות ה' שהק' כן, וכעת ראיתי דהפר"ח במים חיים על הרמב"ם הק' כן.

באיזה קטניות הוצרך ריבוי

ונראה דהא דאיצטריך ריבויא לקטניות, היינו הני שהפרי בקרקע, ואין ע"ז שם קצירה, ומרבינן להו מארצכם, דהיינו קציר

קפרא שבת שם כלל גדול במעשר היינו מדרבנן, אבל מדאורייתא הוה איפכא, ועיי"ש בתו' דמה"ט לא שנו כן שאר תנאים, אלא דלדבריהם היינו דמעלה דרבנן לא קחשיב, ולפ"ד היינו משום דמדאורייתא הוה איפכא, (ולדעת הרמב"ם דפירות האילן דאורייתא, אכתי איכא ירק דחייב בפאה מדאורייתא כמשנ"ת לעיל).

בדין עוללות בשאר אילנות הדומים לחרם

הרמב"ם בסה"מ ל"ת רי"ב כ' דמצות עוללות בשאר האילנות הדומים לחרם כי האזהרה באמרו לא תחבוט כו' עיי"ש, והרמב"ן השיג ע"ז הובא בחינוך, ואם כונת הרמב"ם לומר דהיינו פאה כמ"ש החינוך בשמו נראה דמקורו בירו' בפרקין דדריש פאה לחרם מדכתיב לא תעולל ומפרש לא תדקדק כמה דתימר ועולל למו, ולמ"ש תו' בחולין דגז"ש דאחרין גילוי מילתא בעלמא הוא, י"ל דה"נ אסמכתא בעלמא קאמר, ואין לנו אלא דרשא דלא תפאר, אח"כ ראיתי דברי הרמב"ן שהם בהקדמה למצות עשה (אחר השרשים) וכנראה שנוסחת סה"מ שלפנינו מתוקנת בע"א, ושם הביא הירו' דפרקין, ועיי"ש.

בהא דסתם קציר חשיב מכניסו לקיום

ג. שם ומכניסו לקיום, נראה דהא דחשיב סתם קציר מכניסו לקיום, היינו משום דדבר שאינו מתקיים אין דרך לקצור כל השדה כאחת, שהרי לא יתקיימו לו הפירות, ולכן אינו קוצר אלא לפי הצורך, ופשטי' דקרא מתפרש שקוצר כל השדה ומניח בפאת השדה, ואין הדרך כן בהני, אע"פ שיכול לקצור כולן אם ירצה, משא"כ בתאנה שאם הי' יכול הי' קוצר כולה דמכניסו לקיום בקציעות, וטעמא דקרא כ' הרמב"ן דהוא כמ"ש תו' והר"ש בטעמיהו דרבנן, ובאמת בדאורייתא מיושב יותר לומר כן, דכיון שמלקט על יד על יד חסר בצורת המצוה, דכשמלקט מכל השדה תאנים עדיין נשארים האילנות מלאים בפירות, וכן בירק צריך לחול

הטמון בארצכם, וכ"מ בירו' דקציר אורז ודוחן פשיטא לי' דבכלל קציר הוא.

נמצינו למידין דדעת הרמב"ם, והרמב"ן, וכ"כ בחידושים ע"ש הר"ן שם בשם הרא"ה, [והר"ן (בחידושי הריטב"א) הביא שתי הדעות], וכ"ד החינוך, וכ"ד ה"ר יוסף, [שהוא הי"מ שבר"ש הובא בתו' הרשב"א פסחים נ"ו ב'], וכן סתמות הדברים בפי' הראב"ד לתו"כ, דכל השנויים במשנתנו חייבין מדאורייתא, וכ"נ דעת רש"י נדה נ' א' שהזכיר הדרבנן במעשר, וכ"כ בשמו בתו' הרא"ש שם, וכ"נ כרש"י שבת שם, [ולדעת הרמב"ם דכל הפירות חייבין במעשר מדאורייתא, ע"כ דפאה נמי מדאורייתא, דלא היו פוטרין אותן, דהא הפקר לעניים אינו הפקר, וכן למ"ש הראב"ד בשטמ"ק ב"מ פ"ח ב' דשבעת המינים חייבין מדאורייתא] (עיי"ש דגמר ראשית ראשית מביכורים, וצ"ע דהא הכא כל דגן בכלל, ובבכורים רק חטים ושעורים, ואין גז"ש למחצה, גם סיום דבריו צ"ב), ע"כ הם חייבים בפאה מדאורייתא, ואמנם דעת תו' בשם ר"ת, וכ"ד הר"ש, והביא כן הרשב"א שבת שם בשם ר"ת, דרק דגן תירוש ויצהר דאורייתא, מ"מ קשה לקבוע כן מכח ההנחה דקציר היינו דגן, בזמן שבירו' הדבר מפורש בפשיטות דאף קציר אורז ודוחן בכלל.

הא דתנן כל שחייב בפאה חייב במעשרות הוא דרבנן

ולפ"ז הא דתנן נדה נ' א' כל שחייב בפאה חייב במעשרות היינו מדרבנן, אבל מדאורייתא כל שחייב במעשרות חייב בפאה, ויש שחייב בפאה ואינו חייב במעשרות, ואשכחן כעיי"ז בבכורים פ"ב מ"ג דתני יש בתרומה ובמעשר משא"כ בביכורים שנוהגים בכל הפירות, ואילו מדאורייתא הוה איפכא דביכורים נוהגים בשבעת המינים, ותרומה ומעשר בדגן תירוש ויצהר בלבד, מיהו ל"ד כ"כ, דאכתי שאר מיני דגן שאינם משבעת המינים חייבין במעשרות ולא בביכורים, וכן הא דתני בר

דין פאה בזמן שקוצר ערוגה אחרונה ואין השדה נקצרת כסדר, אלא פעם מערוגה זו ואח"כ מזו, [מיהו מ"ש הר"ש דמאינו מכניסו לקיום אין ריוח לעניים זה צ"ע, ואולי י"ל שאם יניחנו ולא יבאו ירקב, וכיון שמעדיפין ללקט פאה אחרת הו"ל כמניח לעורבים, אבל למש"כ הסברא בקציר], וכ"נ ברמב"ן שם שכ' וכן בירק מפני שאין לו גורן ואין לקיטתו קבוע וידועה.

אם שאר אילנות אינן חייבין בפאה מוהיכן נתמעטו

ואם נימא דשאר האילנות אינן חייבים בפאה, נראה דמשום דאינו מכניסין לקיום הוא, דאין דרך לייבש התפוחין כמו שדרך בתאנים ותמרים, וכן יין תפוחים אינו כיין ושמן, אבל ודאי דלקיטתן כאחת, ולפ"ז ל"ק מ"ט נקט בלקיטתו כאחת למעוטי תאנה, דשאר אילנות ממכניסו לקיום מימעטי, והתם ניחא לי' למנקט ירק בלשון קצרה, וצ"ע בר"ש דנקט דשאר אילנות נמי מלקיטתן כאחת נתמעטו.

החידוש באילנות השנויים במתני'

ונראה דהאילנות השנויים במתני' לרבנותא נקטינהו, דחרובים ואגוזים ושקדים רובן נושרים לבד ואין דרך לקצרם אלא לאספם מהקרקע, וס"ד דאימעטו מבקצרכם, וגפנים ורמונים אין הפירות עצמן נכנסים לקיום, אלא המשקה הנסחט מהם, וברמונים החידוש גדול יותר דבעלמא חשיב המשקה כזיעה בעלמא, ומ"מ סגי בזה לענין מכניסו לקיום, ומסתברא דזה מהני רק בצירוף שהפרי עצמו מתקיים הרבה, ולכן הדרך ללקטו כאחת, עי' שבת קמ"ד ב' דמי שיש לו הרבה רמונים סוחטן, וצ"ע, ובזיתים ותמרים החידוש דחשיב לקיטתן כאחת, אע"פ שבזית יש שלשה זיתים כדתנן מנחות פ"ו א' הזית הראשון מגרגרו בראש הזית והשני בראש הגג כו', [שו"ר בתו' שם שאמנם הקשו מ"ט חשיב לקיטתו כאחת, וי"ל שכולן ראויין ולמעליותא

בעלמא מניחין, כמ"ש בירור' בתמרים, ועוד דכיון שקוצר הרבה ביחד אע"פ שמחלק האילן לג' חלקים חשיב שפיר בכלל קציר, וקורא שם פאה בסוף הקציר האחרון, ולכן אין חסרון דלקיטתו כאחת, כיון שאין הראשון נפסד על האילן, והעני בא ונוטל בסוף כל הלקיטה, מיהו מהא דמרבינן מזית לקיטתו כאחת משמע דלקיטתו כאחת ממש הוא], ובתמרים איכא מ"ד דלא חשיבי לקיטתן כאחת, ומפרש בירור' דטעמייהו דרבנן מפני שבאין לעונת המעשרות כאחת דהיינו משיטילו שאור, [עיי"ש דמירי ברוטבי תמרים, ועכ"פ ג"ז בכלל מתני'], ולפ"ז מיושב הסדר שהם שנויים במתני', שהם מחולקים לפי החידושים וכמשנ"ת, [שו"ר בתו' ר"ה י"ב א' שכ' דס"ל דלא זו אף זו קתני לענין לקיטתן כאחת עיי"ש], (ובזיתים ותמרים יש גם חידוש שדרך לחבטן ולנקפן כדכתי כי תחבוט זיתך, כנוקף זית, וכן משיר התמרים כההיא דשדא פיסא לדיקלא, וגמרי' מזית לחרובין ואגוזים כדלעיל).

בדין שאר אילנות בפאה

ולפ"ז נוכל לומר דאכתי איכא עוד אילנות דחייבין בפאה, ונקט הני לרבנותא, ונימא דתפוחים חשיבי מכניסין לקיום כמו בצלים, ושזיפים מכניסין לקיום בייבושן, מיהו הראשונים ז"ל לא נקטו כן, והכי מסתברא דשזיפין אין עיקר הפרי לייבוש כתאנים ותמרים, ואף צמוקים נראה דלא מהני, ורק משום יין חשיב מכניסין לקיום, [ולמש"כ מדויק כן בסדר המשנה], וכן תפוחים אינן מתקיימין כבצלים, [מיהו אם רמונים חשיב הפרי מתקיים, יש לדון בתפוחים, ומ"מ לא דמי], והראב"ד בפי' לתו"כ נקט דתפוחין ושזיפין בכלל הזה ומיעט להו מטעמא אחרינא, ועכ"פ משמע דכו"ע ס"ל דשאר פירות האילן אינן חייבין בפאה, ואפי' נימא דתנא ושייר כמ"ש הר"ש, לא שייר אלא יחידים, ושאר אילנות פטורין, ואפשר דאפי'

יבשו היום רוב השזיפין לא מהני, דאין עיקר הפרי עשוי לכך, מלבד דאפשר שהכל נקבע בשני אלפים תורה, (והאפשרויות בזמננו שמכניסין ירקות לקיום ודאי לאו כלום הוא, ואפי' אנשי יריחו מודים בזה), אח"כ ראיתי בכ"ז בספר מרן זללה"ה שביעית ס"ב בארוכה.

והלום ראיתי בתוספתא דאיכא מ"ד דשזיפין חייבין בפאה, ואחרים אומרים אף בנות שוח, ומוכח דשאר האילנות פטורין, והטעם בשזיפין נראה כמש"כ, אם זה שזפין שלנו.

מנלן דתבואה שלא הביאה שליש פטורה מפאה

ד. הקוצר את שדהו קודם הבאת שליש פטור מלשו"פ, כ"מ ברמב"ם פ"ב ממתנ"ע ה"ז, וכ"נ בסוגיא דמנחות ע"א ב' דהקוצר קודם הבאת שליש לא חשיבא תחלת קצירה לר"מ, ולר"ע אם הנותר לא הביא שליש ג"כ לא חשיב מה שקצר לגבי' כתחלת קצירה, [כ"נ דהיינו פירושא דמתני' לר' יוחנן שם, ולר"י א"ש איירי ר"ע ג"כ בקוצר קודם הבאת שליש], והיינו שייר קלחים לחים שלא נתחייבו בפאה, ואף לרבנן דהקוצר לשחת אינו מפסיק נמי משמע דהיינו משום דחשיבא קצת תחלת קצירה, אבל בפטור פאה בזה לא נחלקו, [שו"ר בזה כתו"כ אמור פרשתא י' ולע"כ], וכ"מ בירו' פ"ג ה"ד דקודם הבאת שליש אינה קצירה המחייבת, ויש לעי' מנ"ל, הא במעשר יליף לה בירו' מתבואת זרען שראוי להצמיח, ער"ש מעשרות פ"א מ"ג, והרי בחלה מיחייב גם מתבואה שלא הביאה שליש כדתנן חלה פ"א מ"ג, וער"ה י"ב ב' דגמר לענין מעשרות מדין קדושת שביעית, ומשמע דמסברא קים לן דבעינן שם פרי וגמרי' משביעית דבעינן חשיבות של שליש, וחלה שאני, דלענין חיוב מעשרות אין להחליט הפרי בחיוב, עי"ז שאפשר בצורה משונה להכשירו לאכילה, דסו"ס עיקר הפרי

עדיין לא ראוי, אבל חלה אין לה ענין עם התהוות הפרי כלל, והנדון מתחיל בשעת גלגול, והרי יש כאן עיסה הראוי, ושפיר מתחייבת, [ובירו' חלה פ"א ה"ג גמר לה משבע שכבשו שהיו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות, ור"ל דהתם חזינן שאין חיוב חלה תלוי בגידול כלל, שאף הבצקות של נכרים נתחייבו ביד ישראל, והיינו דבמצב של גלגול מתחיל החיוב ואין ענין במה שקדם], ולפ"ז נראה דמסברא קים לן דפאה ומעשרות שוין לענין זה, וה"ע אמרי' שם י"ג א' דבגדל שליש ביד גוי קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי, וה"נ קצירך אמר רחמנא, ומבואר מזה דפירות שביד גוי בזמן הבאת שליש ממעטי מקצירך, ועי' להלן מש"כ במתני' פ"ד מ"ו, והכא מיירי קודם שכיבשו, דודאי לא שייך לדון משום אין קנין, וע"ע לק ס"ג סק"ד.

בהא דתנן אין לעניים בעוללות קודם הבציר

ואפשר דהא דתנן פ"ז מ"ז אין לעניים בעוללות קודם הבציר, ר"ל דאין לעניים זכות בעוללות קודם שהגיעו לעונת הבציר דהיינו עונת המעשרות, אבל קודם לכן רשאי בעה"ב לבצור, ואיצטריך לאשמועינן משום דדין עוללות אינו תלוי בבציר, אבל בהני דכתיב קצירך ובציר מתפרש בזמן הראוי לכך, וכמש"כ.

אם בלקט שכחה ופאה פטור משגדל בפטור מדין מעשר

ונראין הדברים דלשו"פ שוין למעשרות לענין גידול בחיוב, שהרי אמרו בר"ה י"ג א' דהביאה שליש ביד גוי לא מיקרי קצירכם, ופשיטא לן נמי דעונת פאה בשליש כעונת המעשרות, וש"מ דשעת חובתה של פאה היינו שעת הבאת שליש, וכל שפטורה בשעת חובתה אין מתחדש חיוב אח"כ, והא דבחלה אין שעת גידולה פוטרה, פי' אאמור"ר שליט"א חלה ס סק דהיינו משום דאין לקבוע שהחטה עומדת להתחייב בחלה, דהרבה אופנים יש

לדינא מודו כו"ע דשעת חובתה דפאה היינו שליש, אע"ג דתליא בקצירה, דאף מעשרות במחובר לאו כלום הוא, ועי' לק' סק"ו.

בהא דאיצטריך תעזוב יתירה למפקיר כרמו ומהא דאיצטריך תעזוב יתירה לחייב המפקיר כרמו והשכים לשחר ובצרו כו' כדאמר תמורה ו' א', נמי מוכח דאי לאו תעזוב יתירה הוה פטרינן הפקר בכה"ג, ולישנא דיש לך עזיבה אחרת שהיא כזו מוכיח דאין זה גילוי מילתא דבפאה לא בעינן גידול בחיוב, אלא ריבוי עזיבה נוספת, וע"כ דהיינו טעמא כיון דדין פאה ומעשרות שוין, וכל דלא מיקרי דגנך לא מיקרי קצירך, ושעת חובתה קובעת, מש"ה איצטריך ריבויא בפאה טפי בממעשרות.

מנלן לדמות לשו"פ למעשרות

ברם צ"ע נהי דמדמינן פאה למעשרות לענין פטור דשעת חובתה, אבל אכתי מה"ת נפטור פאה בהפקירה שעה אחת, הא לענין מעשרות מובא הלוי ממעטינן להו, ואילו בלקשו"פ לא שייך להזכיר כי אין לו חלק ונחלה עמך, שאין ענין הנחלה גורם לעניים, ובדין הוא שלא יפטור הפקר שעה אחת כמו שהקדש שעה אחת אינו פטור, [ועי' להלן], ואי משכחינן היקש דלשו"פ למעשרות הוה ניחא, ואפשר דכי היכי דממעטינן נמי מעשר שני ומעשר עני מדרשא דובא הלוי, (ואע"פ שעני מוזהר על שלו), ה"נ הוה ממעטינן לקשו"פ, דקרא מתפרש בכל החייבין בביעור, ואף לקשו"פ בכלל כדתנן מע"ש פ"ה מ"י, ולישנא דקרא נמי קאמר ובא הלוי כי אין לו וגו' והגר והיתום וגו', דכולהו בחד קרא כללינהו, לומר שכל החייבים בחד גונא נינהו, וכמו שמעשר עני בהאי כללא ה"ה לקשו"פ, ואיצטריך קרא לרבוניהו.

בקושיית תו' מנ"ל לאביי דהמפקיר כרמו חייב בפאה

ולאמור ניחא משה"ק תו' ב"ק צ"ד א' מנ"ל לאביי הא דהמפקיר כרמו

שפטורין מן החלה כדתנן חלה פ"א מ"ד הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המסרת ופחות מחמשת רבעין, ועוד, פטורין מן החלה, ולכן לא מיקרי שעת חובתה בגידול, ואפשר עוד דהגלגול לחודי' הוא הסיבה לחיוב חלה, ואין לה ענין עם הגידול כלל, תדע שאף פירות חו"ל שנתגלגלו בארץ חייבין, ואף אי משכח"ל חטים שאין גידולם מן הארץ, (כחטים שירדו בעבים, וכד הקמח דאליהו), ג"כ חל חיוב חלה ע"י גלגול עיסה לחוד, ולפ"ז בפאה מסתבר לומר דכיון דשעת חובתה היינו הבאת שליש, אם היתה בפטור פטורה, ועי' לק' סק"ו חזרה מכ"ז.

שדה שהיתה של הקדש בזמן הבאת שליש

ולפ"ז שדה שהיתה של הקדש בזמן הבאת שליש פטורה מן הפאה, ונראה דהיינו דאמרי' בירו' פ"ד ה"ד אמתני' דהמקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות כו' ולמה תנינן תרי זמנין כו' [הוספה, נראה דתרי זימני היינו הא דקתני בסופ"ק המקדיש ופודה חייב במעשרות עד שימרח הגזבר, והיינו כמתני' דפ"ד, ולע"כ], ר' בא מפרש בחלה למירוח ובפאה לשליש, וביאור הדברים דלשון עונת המעשרות מתפרש בשעת הבאת שליש כדתנן שביעית פ"ד מ"ט כעונתן למעשרות כך עונתן לשביעית, ומתפרש נמי בשעת גמ"מ כדתנן מע"ש פ"ה מ"ח שכל הפירות שלא באו לעונת המעשרות פטורין מן הביעור, ובשני זמנים אלו הקדש פטור, ויש לפרש דהא דמפרש ר' בא דמתני' דפאה מיירי בשליש, היינו משום דמתני' כוללת גם חיוב פאה, ובזה תלוי רק בשליש, דגמר דפאה היינו קצירה, וגמר דמעשרות מירוח, ומתני' דחלה מיירי במירוח דומיא דגלגול עיסה דהיינו גמ"מ, וחברייא דלא מפרשי הי לשליש והי למירוח, היינו משום דמתני' דפאה איירי רישא בקמה ועמרים, ולכן אין הכרע לומר דסיפא בשליש, (ועוד משום דקתני וגמרן הגזבר דמשמע במעשה והיינו מירוח), אבל

עכו"ם, ולא פריך מינייהו גיטין מ"ז א' למ"ד יש קנין, משום דמדרבנן מודה, וביאר שם בשם הירוש' דלש"פ של עכו"ם הקילו בהו למ"ד יש קנין דפטירי מן המעשר, ומש"ה פריך מינה רבה, והנה מבואר מזה דיש דין לשו"פ מדרבנן, דהא בקצר עכו"ם והפריש מיירי, שהקילו בזה מדרבנן שא"צ לעשר, והיינו דלגבי הגוי התייחסו לשדה כאין קנין, ולכן ע"כ שהלשו"פ יפטרו ממ"נ, ומתפרשת שפיר קו' רבה, דאי מדרבנן אין לחלק בין לשו"פ למעשרות, וע"כ דמדאו' קאמר, ולע"כ בדין אין קנין, אבל עכ"פ מתני' מתפרשת לאשמועינן הא דדרשינן בקוצרכם פרט לשקצורו נכרים, דקצירת נכרי אינה מחייבת, ומשכח"ל מדאו' בפירות שגדלו בחיוב, ומדרבנן בכל פירותיו לענין נתגייר, ולענין ישראל שלקח ממנו קציר וכן דרשא דר"י מתפרש בהביאה שליש ביד ישראל, וכן בהקדיש קמה ופדה עומרין כמ"ש הר"ש, ונראה דהיינו דקאמר שם בירו' סוף ה"ד ר"ח בשם ר"י במחלוקת, דזה קאי אמתני' דהקדיש קמה ופדה עומרין פטורה, וע"ז קאמר דלר"י מיחייב בשכחה, והיינו במחלוקת דפליג נמי בהא], וכן הא דתניא בתוספתא פ"ב ה"ח ופ"ג הי"ז דישראל הלוקח מן העכו"ם חייב בלשו"פ ועוללות, למ"ד יש קנין מתפרש מדרבנן, ולכאו' בכרם שכולו עוללות ודאי מסתברא דשעת חובתה היינו הבאת שליש, דהא לא מתחדש מעשה המחייב, וע"י לעיל מש"כ במתני' דאין לעניים בעוללות קודם הבציר, וצ"ע בתוספתא שם איך יכול הישראל למכור העוללות לנכרי, ומ"ש מהקדש ואולי מה"ט השמיט הרמב"ם ד"ז ע"י כ"מ פ"ה ה" ולע"כ], כללא דמילתא כיון דליכא ראיות אלא מגוי, ואילו בהפקר משמע איפכא, ע"כ גוי שאני, (והרי למ"ד אין קנין ליכא למיגמר מגוי כלום, ואף בחו"ל חייבו פאה כדאמר חולין קל"ז ב', וה"ה בגוי למ"ד יש קנין).

חייב בפאה, די"ל דאביי ס"ל דלא מתמעט מובא הלוי אלא חיובי מעשרות, דחלק הלוי משום דלית לי' נחלה הוא, אבל לקשו"פ לא מימעטי אלא בשעת חובתן, אבל הפקר שעה אחת כהקדש שעה אחת, ולא צריכי ריבויא, ולרבא נמי י"ל דמפרשינן ריבויא דתעוזב מה"ט, דעזיבה זו לא תליא בנחלה כמעשרות, ולכן כיון שבשעת חובתה היתה חייבת אם חזר וזכה בה חזרה לחיובה, [מיהו ע"י לק' ס"ב סק"א דנראה דאפי' אם התחיל לקצור פקע חיובה בהפקר, וצריך לחזור ולקצור] שוב שמעתי מאמור"ר שליט"א דעיקר קרא דכי אין לו חלק ונחלה פרושו והרי הוא עני, ואע"ג דכתיב במדבר גבי מעשר על כן אמרתי בתוך בניי לא ינחלו נחלה נפי' שהם מקבלים המעשר במקום הנחלה], מ"מ עיקר קרא משום עניותם מתפרש, ולכן גם מתנ"ע בכלל, מיהו אפשר דבטעמא דאביי אפשר לקיים כמש"כ, שו"ר דהא דידך וידו שוין הרי לענין לשו"פ נאמר בתו"כ, והתם ע"כ פירושו משום נחלה, דאל"כ הול"ל יצא זה דלענין הופרש, ולא ידך וידו שוין הוא, מיהו לאו קו' היא דודאי הדרשא קיימא אכי אין לו חלק ונחלה דכיון שנתנה תורה טעם ממעטינן היכא דליכא האי טעמא.

בנכרי שקצר את שדהו ואח"כ נתגייר דפטור מלשו"פ

והא דתנן פ"ד מ"ו בנכרי שקצר את שדהו ואח"כ נתגייר פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ר"י מחייב בשכחה, מתפרשא בפירות שהיו ביד ישראל בזמן הבאת שליש למ"ד יש קנין, ויותר נראה דאף למ"ד יש קנין, מ"מ מדרבנן דיינינן לה כאין קנין, כמו לענין מעשר מנחות ל"א א', [וכן לענין ישראל שלקח ממנו קמה כמ"ש בתוספתא ע"י להלן], וכמ"ש אאמור"ר שליט"א בספר זרעים קמא ס"א ס"ק י"ז דמשניות טובא איכא דמבואר בהו חיוב מעשרות בשל

לדידהו קיים הדין דהפקר בשעת הבאת שלישי פוטר וכמש"כ, ועי' לק' סק"ה, נייחכן לפמש"כ שם דאם לא הפקיר גוף השדה לא יחשב כאחר, דכל הזמן היא שדהו].

בגר שמת וזכה אחר בקמה

ה. ר"ש פ"א מ"ו והכי תניא גר שמת ובזבוז ישראל את נכסיו המחזיק במחומר לקרקע חייב בכל, בתלוש מן הקרקע פטור מן הכל, בקמה (פטור) [חייב] בלקט שכחה ופאה (וחייב) [ופטור] מן המעשרות, כ"ה גי' הירו' בדין קמה, והנה קמה מיירי במחומר לקרקע, וע"כ דרישא דקתני במחומר לקרקע היינו קודם שראוי לקצור, ומענינו הוא מוכרע דהאי ראוי לקצור היינו מה דמיקרי קמה לענין מעשר ופאה והיינו שלישי, וא"כ מחומר לקרקע היינו פחות משלישי, ולפ"ז הברייתא מיושבת כבתלמודן, ומבואר מכאן דהמפקיר כרמו אחר שקצר ונתחייב בפאה ולא הפרישה עדיין, וחזר וזכה בו פטור אף מן הפאה, דדוקא כשאח"כ יש קצירה המחייבת ברשותו מרבינן מתעזוב עזיבה אחרת, שהיא כזו, אבל אחר קצירה, כיון שבזמן שמת פקע חיוב פאה, תו לא מיחייב כשזכה ועי' לק' ס"ב סק"א, (ולפ"ז נראה דבדקדוק השמיטו בירו' לקט, משום דפטור בכל אינו כולל לקט, [מיהו לפנינו בירו' לא מיייתי הא דפטור מן הכל], דכיון דמיירי בתלוש הרי הלקט כבר שייך לעניים, ואינו יכול לזכות בו וכן מה שכבר שכח הגר בקמה, אבל פאה כיון שלא הפריש אינה פאה, וכן שכחה באותה שבשעת העימור פטור, ודלא כר"י דמחייב בפ"ד מ"ו) ואף בלא כילה הגר הדין כן, כ"ז שלא קרא שם פאה למה שנשאר בקמה, דהשתא פקע חיוב פאה מכל התלוש, ומה שנשאר מחומר, נדון כשדה בפ"ע.

בדברי הירו' בדין זכה בקמה בלא קרקע

ולכאוי' יש לפרש דברי הירו' בקדושין ג"כ עד"ז, אבל לפ"ז צ"ב היכי מיייתי

בנדה משמע דגוי והפקר והקדש פטור מפאה ובנדה נ"א א' נמי משמע דלא מצינו חייב בפאה ופטור מן המעשרות אלא המפקיר כרמו כו', ואם חלוקים בעיקר הדין ואף בגוי והפקר והקדש חייבין בפאה, נמצא דהכלל דכל שחייבין בפאה חייב במעשרות אינו מדוקדק ברוב פעמים, והו"ל לתלמודא למיפרך בפשיטות טפי, אבל כיון שזה רק מאורע במפקיר וזכה, שפיר כלל התנא הכי, כיון דבמין אין יוצא מן הכלל.

בדברי מורן זללה"ה לחלק בין גדל בחיוב להפקר

ומורן זללה"ה בשביעית ס"ב סק"ד כתב לקיים שניהם דאמנם גדל בחיוב לא בעינן בפאה, אבל הפקר בשעת הבאת שלישי פטור מקרא דובא הלוי, ואמנם ע"כ צ"ל דמקרא דובא הלוי הוה ממעטינן נמי פאה מדאיצטריך ויבויא דתעזוב וכמש"כ לעיל, אבל אין מקום בפסוק זה לחלק בין הבאת שלישי לאח"כ, ורק מדין גדל בחיוב שייך לפטור, ונראה דדרשא דרבא קשיתי', שהיא מוכחת דהפקר פטור בפאה, וריבויא דתעזוב מתפרשת טפי באותה שכבר נתחייבה, ואמנם כן הדברים אלא בפאה, וריבויא דתעזוב מתפרשת טפי באותה שכבר נתחייבה, ואמנם כן הדברים אלא דלמש"כ היינו משום דדבעינן גדל בחיוב, ועי' לק' סק"ו חזרה מכ"ז, ולפמש"כ לא מצינו מקור להפקר בשעת הבאת שלישי.

ה' הפקר בשעת הבאת שלישי וחזר בעה"ב וזכה בו

ונראה דכל שהי' הפקר בשעת הבאת שלישי, כל מי שזוכה בו דינו כאחר, דמה שחילקו הרמב"ם וכן רש"י בין חזר בעה"ב וזכה בו, לזכה אחר, היינו מפני שהבעה"ב כבר הי' חייב בו, ותעזוב יתירא מחזירו לחיובו, אבל כיון שהי' הפקר בשעת הבאת שלישי, אין לייחס כאן שם בעה"ב ואחר, וכל מי שזוכה כאחר הוא, ונמצא לפ"ז דע"כ

פטור מכל אלו, הפקר כי האי חייב, וסיימו בשם ר"י דהחייב תלוי היכא דזכה בגוף השדה אבל היכא דלא זכה רק בפירות פטור מכולהו, והי' אפשר לפרש דכונתם לחלק ע"פ הירו' דיש חילוק בין זכה בקרקע לזכה רק בקמה, אבל העיקר נראה דכונתם פשוטה לחלק בין זכה בכל הקמה קודם שקצרה לבין זכה רק במה שקוצר, ולא איירו כלל בדין זוכה בקמה כולה, ואינו מכיין לזכות הקרקע, שזה מאורע מיוחד שקונה ע"י חזקה בקרקע מעט, וקונה אגב קרקע, או אם נימא דמהני ע"י שקונה בחלק מן הקמה, דבהכי איירי בירו' קדושין שם, אבל דבריהם פשוטים לחלק בעיקר דין נשמר דפאה דר"ל שמלקט פירות שהם הפקר וזוכה רק במה שמלקט [שו"ר שכן צידד מן זללה"ה בכונתם בשיעית פ"ב סק"ג], ואי לאו דבעינן נשמר, הי' מקום לומר שחייב להשאיר פאה אע"פ שלא זכה בה, דכ"ה הדין בכל קציר ארצכם, א"נ נפ"מ אם זכה אח"כ, דלא חשיב ובקצרכם לחייב השאר, א"כ הי' מקום לחייבו לתת פאה ממה שקצר, וזה דלא הזכירו הפקר בזמן הבאת שליש למש"כ סק"ד דפוטר, היינו משום דהתם נמי החילוק מפני שהתבואה הפקר, והלוקטה פטור, ולכן חשיב דבשעת חובתה היתה פטורה, וע"כ הוצרכו לומר החילוק הזה בין מלקט משלו מה שהי' הפקר לבין מלקט דבר שהוא הפקר, ועי' לק' סק"ן].

המפקיר כרמו כו' מיירי אף בהפקיר הכרם לחוד וחזר וזכה בו

הא דתניא המפקיר כרמו ולשחר השכים ובצור, מתפרש בפשוטו שחזר וזכה בכרם, ואפשר נמי שמתחלה לא הפקיר אלא הכרם ולא גוף הקרקע כמש"כ מפר"ש, וא"כ זוכה בקנין חצר אם משתמרת או עומד בצד שדהו, והא דהשכים לבצור, היינו קודם שיוודע שהפקיר ולא ידעו שחזר וזכה בו, וקמ"ל נמי דאע"פ שלא עברו ג"י פטור מן המעשרות עי' נדרים מ"ד ל"ה ב', והא דלא

מינה דיכול לזכות בקמה בלא קרקע, הא בקרקע דקתני היינו קודם הבאת שליש, ושפיר אפשר דבקמה היינו אף בזכה בקרקע אלא שא"צ לקרקע, ואפשר דר"ח באמת מתרץ הכי לברייתא, היינו אף בלא קרקע, [א"נ דומיא דתלוש מן הקרקע שזוכה רק בתבואה, שלא הוזכרה שם הקרקע, מיהו בירו' לא מיירי ד"ן], וצ"ע.

ועיקר הדין דהזוכה גם בקרקע פטור מן המעשרות מבואר בתלמודן ב"ק כ"ח א' דקאמר זה וזה פאה לפטור מן המעשרות משום הפקר, והתם מיירי בבעה"ב שזוכה בפאה שבשדהו, וש"מ דאף בזוכה בקרקע ובמחובר פטור מן המעשרות, וכן הא דמייתי עלה מהמפקיר כרמו מתפרשת שזכה בכרם, וכ"מ בנדרים מ"ד ב' דמייתנין מינה לענין חזרה בהפקר, ואם השאיר הקרקע מופקרת ש"מ שכונתו להפקיר, וכ"מ בירו' פ"ק דמעשרות, ונראה מדברי הר"ש דפשיטא לי' נמי דמיירי בשהקרקע שלו, אלא שרצה לומר דכיון שלא הפקיר מתחלה אלא את הכרם, נמצא שלא זכה מן ההפקר אלא קמה, והו"ל כהחזיק בקמה, וכנראה ר"ל דמדרבנן חייבוהו בזוכה קרקע ופירות' מן ההפקר, ואף בדרבנן הדבר מחודש לחלק בין הפקיר הקרקע ללא הפקיר, דסו"ס אית לי' השתא נמי קרקע, וצ"ע, ועוד תירץ הר"ש דמיירי בזכה בקמה קודם הבאת שליש, ומשמע שר"ל דבנשאה הקרקע הפקר פטור מן המעשרות, אבל בהדיא קאמר בירו' מעשרות פ"א ה"א דהזורע קרקע הפקר חייב במעשרות, והובא ברמב"ם פ"ב מה"ת ה"א, מיהו איכא מ"ד התם דזכה בשדה הפקר ובגידולי', ואולי צ"ל א"נ במחזיק בקרקע קודם הבאת שליש, ולפ"ז מפרש הירו' כמש"כ.

בדעת תו' בחזר וזכה בקרקע

ובתו' תמורה ו' א' הביאו פרש"י בההיא דהמפקיר כרמו שכ' דאע"ג דהפקר

קתני וחזר וזכה בו, היינו משום דבהאי לישנא מפרש נמי דמיירי בהפקיר קודם בצירה, וגם החיוב לשו"פ נוח לשנותו אחר שהזכיר בהצירה.

בדעת הרמב"ם בחזר וזכה בו

אבל הרמב"ם פ"ה ממתנ"ע הכ"ז אפשר שפי' שהוא בוצרו מן ההפקר, ולכן הוא משכים קודם שיבאו אחרים, ולא קתני וחזר וזכה בו, וקשיא לי' א"כ מה בין זה לבוצר מן ההפקר, בשדה של אחרים, ולא קאמר שזכה שדה של אחרים, וכנראה כ"ה דעת רש"י, דבתמורה ו' א' פי' דנהי דהפקר פטור, הפקר כי האי חייב, ובחולין קל"ד ב' כ' דחזר איהו וזכי ב', [וכ"כ הר"ן נדרים שם], משמע שר"ל דאע"פ שזכה מן ההפקר כיון דמידלי' קא בצר, ריבתה בו תורה חיוב, [וערשב"א נדרים שם בתוך הדברים שפי' דמיירי שבוצרו בתורת הפקר עיי"ש], ולפ"ז לא נתבאר בדבריהם דין הזוכה בקרקע קודם קצירה, [או אפי' בקמה לחוד], שו"ר דהרמב"ם שם כ' והשכים בבקר וזכה בו לעצמו ובצרו, ולכן נראה דהוא מפרש שהפקיר רק הפירות, וכמש"כ בשם הר"ש, ולכן כשחזר וזכה בו חשבינן לי' שדהו שעדיין נשארה השדה שלו כל הזמן, ואמנם לפ"ז משמע דבהפקיר גם השדה גם בעה"ב פטור, דכאחר דמי, [מיהו יתכן לדחוק דהעיקר תלוי של מי הקרקע, דהא מסיים בזוכה בשדה של אחרים, ולפ"ז יתפרש לדינא כמש"כ, שאם אין הקרקע שלו, הרי סתמא וזכה רק בשעת קצירה ולא במחבור]. שו"ר בזה בתוי"ט פ"ה מ"ה.

מסקנת הדברים בכל האופנים הנ"ל

נמצינו למידין דהזוכה בקרקע וקמה מן ההפקר מבואר בתוספתא וירו' דחייב, וכ"ד הר"ש ותו', ודעת רש"י והרמב"ם לא נתבארה בכה"ג, דדבריהם נאמרו לאפוקי וזכה פירות בשדה של אחרים, [ובזוכה בקמה כולה קודם קצירה, ג"כ נראה כן, דבאופן זה לא

דנו כלל, ובפשוטו הוא שוה לדין זכה בקרקע וקמה וכמשנ"ת], והפקיר הפירות ולא השדה וחזר לזכות בפירות במחבור חייב, ואם וזכה בהם רק בתלישתו, בפשוטו דינו כאחר, אלא דכל שדעתו לזכות, ממילא חצרו קונה לו, שהרי עומד בצידה ומשמר, ולפ"ז אין חילוק בינו לאחר, אלא דאיהו וזכה במחבור, ואחר וזכה רק בתלישתו, [וצ"ע בדעת רש"י והרמב"ם בזה], ובדין הפקר בשעת גידול, לפמשנ"ת לעיל סק"ד יש לפטור, אבל לק' סק"ו יש חזרה מזה, הפקיר אחר שקצר אע"פ שלא הפריש פאה, נפטר אפי' חזר וזכה, כ"מ בתוספתא.

במש"ב לעיל להשוות פאה למעשר, ובהא דהוצרכו לתעזוב יתירא

ו. **לעיל** סק"ד כתבנו להשוות פאה למעשרות, משום דשעת חובה דפאה בהבאת שליש, וכללא הוא כל שבשעת חובתה פטורה, שוב אין מתחדש חיוב אח"כ, ואי משום דלא מיחייב בפאה קודם קצירה, הרי במעשרות נמי לא מיחייב קודם מירוח, ולא חל במחבור, ומ"מ חשיב שעת חובתה בשליש לפטרה, וה"נ בפאה, ועפ"ז נקטנו דבלא קרא אין לחייב בפאה טפי ממעשרות, וכיון דקרא דתעזוב אינו ממעט אלא הא דובא הלוי דלא נאמר בפאה, עדיין נשאר הא דבעינן גדל בחיוב דומיא דמעשרות, וה"ה הקדש.

ברם שוב שמעתי מאמור"ר שליט"א דבעיקר הענין אין להשוות פאה למעשרות, דהא דחשיב שעת חובתה בשליש לענין מעשר, היינו משום דהמעשרות טובלים את הכרי, ולכן צריך גידול בחיוב, שתחול בהן הקדושה, אבל לשו"פ אינם אלא מצות נתינה, ולכן אין לייחס שעת חובה לפירות עצמן בהבאת שליש, אע"פ שאז הם ראויים להתחייב, דאין זו קדושה בפירות, וגם אין פירות מיוחדים שהם לשו"פ, ולכן אין נקבעין דינים בשעה זו, וכל מה שהוצרכו לתעזוב יתירא הוא

סק"ג ביארנו כן ספיקת הירו' פ"ב ה"ה קצירת חו"ל מהי שתהא חייבת בפאה עיי"ש.

ובביכורים אע"ג דלא טבלי, מ"מ כיון שאינם תלויין במעשה, בזה אפשר דהדין נקבע בשעה שנעשה ראוי, דזה כשעת קצירה בפאה, ועי' בזה בריטב"א גיטין מ"ז א', ובספר מרן זללה"ה שביעית ס"ב סק"ד, ולע"כ.

בדין עוללות אחר שהפקיר

ולפ"ז יש לדון בכרם שכולו עוללות דא"א לזכות בו מן ההפקר דמיד נעשה של עניים, ולמ"ש בתוספתא דבעינן מעשה המחייב עכצ"ל דפטור, ותתפרש הברייתא דהמפקיר כרמו דקתני חייב בעוללות מפני שההפקר לא חל, ועי' להלן סק"ח בכ"ז, ולפ"ז הא דקתני עד שלא נודעו בו העוללות אין העוללות לענים, היינו אפי' פדאו אח"כ.

בדין כילה ע"מ ליתן לעניים

ז. **תמורה ו' א'** והרי פאה דרחמנא אמר לא תכלה כו', נראה דאם כילה ע"מ ליתן לעניים העמרים אינו עובר בלאו, כשהנדון לעצמו דליכא חסרון דלא מהימנינן ליה, (והו"ל כמוריד בדלית ובדקל ומחלק לעניים, אלא דהתם לכא' קורא שם במחובר) דעיקר הלאו לכלות לצורך עצמו כמו בלקט ושכחה, ועי' ירו' פ"ד ה"א דקרא שם פאה וכילה ג"כ עובר על לא תכלה, והתם ודאי בקוצר עובר העניים אינו בכלל הלאו, וה"נ בקוצר קודם שקרא שם פאה, ועוד, דהא אילו בעי השתא מפריש מן העמרים, על מה שנשאר בסוף השדה במחובר, וחל ההפרשה, וכ"מ בירו' סופ"ב עי' לק' ס"ב סק"ב, [ועי' פאה פ"א מ"ג], ואף אם עדיין לא קרא על העמרים שם פאה, מ"מ אין לחשבו בכלל לא תכלה, אם מיוחד עמרים לפאה, כשאינן עניים הרוצים ליטול כעת, עי' להלן, ותדע דאף לרבא דאעל"מ אינו צריך להפריש המשהו של סוף השדה, אלא מפריש מן העמרים איזה

משום קרא דובא הלוי, דמתפרש על לויים ועניים, [ולעיל שם פרשנו דעיקר קרא במעשרות וכיון דשוין לענין מעשרות הי' מקום לדמותן גם בובא תלוי, ועמש"כ שם בזה], ולא משום שעת חובתה, אלא כמו שפוטט הפקר שעה אחת במעשרות, משום דידך וידו שוין, אבל הקדש ועכו"ם בשעת גידול בלא קרא פשיטא לן דחייב, [וכן מתני' דכיו"ב המקדיש פירותיו עד שלא באו לעוה"מ כו' אומר אאמו"ר שליט"א דאם הי' הדין כן גם בפאה, הי' התנא שונה המקדיש פירותיו עד שלא הביאו שליש כו' פטורין מין הפאה, וכן לענין מעשרות, אבל בלשון הנשנה במתני' משמע דלענין מעשר בלחוד מיתנייא, וש"מ דבפאה ליכא פטור זה].

בדין הביא שליש בחו"ל והביא לארץ, ובביכורים כה"ג

וכ"ז לענין שעת חובתה, אבל לענין גידול בארץ, אם הביאה שליש בחו"ל, אף אם נקצרת בארץ, לא מיקריא קציר ארצכם, [כגון שהכניסום בגושיהן, דבנקצרו שם, יש גם לדון דאין קצירה אחר קצירה אפי' בארץ כה"ג, מיהו אפשר דקצירה ע"מ לחזור ולזרוע לכו"ע לאו קצירה היא דגרע מלשחת דפליגי בה במנחות], ואפי' אם נימא דהתוספת חייבת כדס"ל לר"ע חולין קל"ד א' לענין מעשרות בסוריא עיי"ש, מ"מ אם לא הוסיפה בארץ אע"פ שהשרישה לא מיקריא קציר ארצכם, ולא משום שעת חובתה, אלא דפרי זה מחו"ל, וניחא הא דממעטינן ר"ה י"ג א' מקצירכם תבואה שהביאה שליש ביד גוי, דבעומר בעינן תבואת הארץ, ותבואה שצמחה קודם כניסת ישראל לארץ, לאו תבואת א"י מיקריא, (והא דלא קאמר וקצרתם את קצירה היינו משום מארץ כנען היא, אלא שאינה קצירכם, דלאו ארצכם הוא), אבל תבואה שצמחה ביד גוי בא"י, אין בה חסרון של ארצכם, אלא משום שעת חובתה, וזה ליכא בלש"פ, ולק' ס"ב

אם קשה גם למ"ד תעזוב השתא משמע

שם תיובתא דאביי, לכא' הק' רק למ"ד יומא ל"ו ב' תעזוב מעיקרא משמע, אבל למ"ד השתא משמע והו"ל לאו הניתק לעשה, לא שייך למיפרך דאי עביד מהני, דמ"מ אית לי' עשה, ולכך מפריש מן העמרים, ואמנם אביי מוקים התם דר"ע סבר תעזוב מעיקרא משמע וקיי"ל הלכה כר"ע מחבירו, מיהו במכות ט"ז ב' מסיק אליבא דר' יוחנן דפאה הוי לאו הניתק לעשה וחייב בביטלו כגון שאכל העירה, ואפשר דבאמת ר"א דלא אשכח התם אלא אונס, סבר דתעזוב מעיקרא משמע והו"ל לאו שקדמו עשה, וצ"ע ברמב"ם פ"א ממתנ"ע ה"ג וה"ה שפסק דהו"ל לאו הניתק לעשה כר"י, והא סוגיא דשמעתין, וסוגיא דיומא אליבא דר"ע, דתעזוב מעיקרא משמע, ולמ"ד תעזוב מעיקרא משמע לאו מעליא הוא, ולוקין כדאמר חולין קמ"א ב', ולהלן נתיישב, [אח"כ ראיתי בזה בשעה"מ ה' גירושין פ"ג הי"ט].

מ"ד תעזוב מעיקרא משמע מודה דמפריש מן העמרים

ולפ"ז מבואר בשמעתין דאף מאן דס"ל תעזוב מעיקרא משמע מודה דאם לא הפריש מן הקמה מפריש מן העמרים, ולרבא היינו מדין אעל"מ, ולאביי מתעזוב יתירא, וצ"ע בתו"י יומא שם שפיק דלמ"ד תעזוב מעיקרא משמע ליכא מצוה השתא, וצ"ב איך מפרשי החובה להפריש השתא למ"ד אעל"מ, הא ע"כ לדידי' עדיין המצוה במקומה עומדת, ואפי' אי לא הוה כתיב תעזוב כלל, (באופן שהי' מובן שהמצוה לעניים), ג"כ היה נשרא חובת הלאו השתא, כיון דלא אהני בקצירתו וכמש"כ לעיל, [ואף על כל תאחר עובר, ובלא"ה י"ל דעובר על ב"ת כ"ז שאינו מניח את העניים ליכנס לשדהו וללקט], ועי' לק' ד"ה ויש לעי'.

שירצה, וכן לאביי בתעזוב יתירא, וש"מ דהלאו הוא לכלות שלא להניח לעניים, אבל אם דעתו ליתן, אין התייחסות לסוף דוקא, והיינו דפריך מינה לאביי דמהני דעתו לכלות, אבל לרבא דאעל"מ יש לחשוב [לענין החיוב אח"כ] כאילו ידוע וניכר שקצר ע"מ ליתן לעניים אחר הקצירה, דזוהי המצוה למי שקוצר סוף שדהו, וזה מוכח שהרי אינו נותן פאה מן הנשאר בסוף דוקא וכמש"כ, והאי ברייתא מיירי בקוצר ע"מ לכלות אם בשוגג או במזיד, דאם דעתו ליתן לעניים אף לרבנן אין שינוי קונה, דאינו אלא טוחן ולש בשביל העניים, ואע"פ שלא קרא שם ואין כאן פאה, מ"מ לא חשיב מכלה, [ואף אי לא בעינן כונת גזילה לקנות בשינוי כמ"ש אאמו"ר שליט"א ב"ק ס"ב סק"ג, מ"מ לא מתפרש שקוצר לטובת העניים, אלא שטעה וקצר הכל לעצמו, ועכ"פ ודאי דאף בהכי איירי הברייתא].

אם שייך פאה בתלוש

ולפ"ז לכו"ע שייכא פאה בתלוש כמש"כ שיכול להפריש מן הקצור על הכל, אלא דכשמכלה לקצור כל השדה לעצמו, חשיב שהחליט את הפאה לעצמו, דכיון שהתורה קבעה זמן הנתינה במחובר, הרי מי שקוצר הכל ע"מ שלא ליתן, חשיב שעשה מעשה שלא ליתן, ולא שייך להקשות כיון דאילו הי' דעתו ליתן מהני, השתא נמי לא יחשב כעבר אמימרא דרחמנא דכשדעתו ליתן חשיב כקוצר לצורך העניים, ואין זה מכלה, (מיהו אי איכא עניים החשו לאו כל כמיני' לקצור על כרחם, דאלת"ה היכי לקי הא מצי אמר יהיבנא להו אח"כ, [מיהו לק' דלא מהימנינן לין] אבל בדליכא עניים השתא, אין מעשה הקצירה נחשב כילוי, הגע עצמך בקוצר ואינו נוטלן משם, למה יחשב מכלה, אבל אם מעכב העניים מליטול היינו כילוי, ועכ"פ כשעושה כן בפ"ע דליכא חסרון נאמנות אין לחשוב כעובר על הלאו, וכמש"כ).

בהוכחת אאמו"ר זללח"ה בזה, ואמאי לא הוה לאו הניתק לעשה

ואאמו"ר שליט"א הוכיח מהתוספתא דאף ר"י דס"ל חולין קמ"א ב' תעזוב מעיקרא משמע מודה דלא הפריש מן הקמה יפריש מן העמרים, וכן ר"ע דס"ל יומא שם תעזוב מעיקרא משמע, ס"ל במתני' סופ"ק דפאה דלעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרח, ואמנם ההיא דמסיים בה דר"ע מתפרש רק על הא דנוטל מן הגורן וזורע, מ"מ הענין מתפרש דעד השתא כו"ע מודו, וזה רק לדר"ע, אבל לא מסתבר לומר דרישא דלא כר"ע, והק' לאב"י דתעזוב יתירא להכי הוא דאתא א"כ הו"ל לאו הניתק לעשה, ונהי דחד תעזוב מעיקרא משמע שעובר מיד על העשה, אבל ע"כ תעזוב יתירא הנהו ענין לאחר הלאו, ותיריך דהתעזוב יתירא נמי מעיקרא משמע, אלא דאהני לקיים התעזוב דמעיקרא גם לאחר הלאו, והו"ל לאו שקדמו עשה דלוקין עליו, כההיא דוישלחו מן המחנה מכות ט"ו א' דהעשה קיים גם אח"כ, ומ"מ לוקין עליו.

מסוגין נמי מוכח כן

ולפמשי"ב סוגין גופה מוכחת כן, דכולה קיימא למ"ד תעזוב מעיקרא משמע, דהא לא קאמר ביומא שם דריה"ג סבר תעזוב יתירא להבא משמע, ור"ע סבר להפקיר כרמו אתא, וע"כ דאין פירושא דתעזוב משתנה ע"י תעזוב יתירא, ופלוגתתם בעיקר תעזוב דקרא, וכדמתפרש לר"י שם בלאו דנבילה, עיי"ש ברש"י, וכיון דפרכנין למ"ד תעזוב מעיקרא משמע למה מפריש מן העמרים, הרי בהדיא דלד' מפריש מן העמרים, ולרבא מפריש מן העמרים משום דאל"מ, ולכו"ע לאו משום דניתק לעשה, ומשני אב"י שאני התם דכתיב תעזוב תעזוב יתירא, ומתפרש דמודה אב"י בזה לרבא משום דכתיב תעזוב יתירא לומר דאעל"מ, אבל אם הי' זה חיוב מחודש מעשה דתעזוב, הו"ל התם מטעמא אחרינא

מיחייב, ולשון שאני התם מיושב יותר לומר דמודה בזה לרבא, ולפ"ז לכו"ע הו"ל לאו שקדמו עשה, והחיוב הנמשך הוא משום דאעל"מ, ואף למ"ד לאו שקדמו עשה אין לוקין עליו היינו דוקא כשעדיין ניתק לעשה, אבל הכא אי תעזוב מעיקרא שוב אין עשה עכשיו ורק משום אי עביד ל"מ צריך להפריש עכשיו.

חיוב מן העמרים אינו חיוב מחודש, וכן י"ל לר"ש

ובזה ניחא דלא פליגי אב"י ורבא בחיוב פאה מן העמרים אם הוא חיוב מחודש, ונפ"מ בעירב עמרים משתי שדות יחד, ובשעה שכילה השדות כבר היו מעורבין, דאם זה חיוב מחודש בדין הוא שיוכל להפריש מזע"ז, אבל אם החיוב דמעיקרא קאי דינם כמעיקרא, [ועי' ירו' פ"א ה"א ובמש"כ בזה לק' ס"ב סק"ה], ואאמו"ר שליט"א דקדק ד"ז מלשון הברייתא דקאמר לא הפריש מן הקמה יפריש מן העמרים, דמשמע דאותה הפרשה יפריש מן העמרים, דאל"כ הו"ל חייב להפריש מן העמרים, ולמש"כ לרבא ע"כ הכי הוא, ויש להשוות אב"י ורבא בזה, ואפשר דאף לר"ש דמפריש מן העיסה הדין כן, ואף דיליף לה מתעזוב יתירא, מ"מ כיון שבתלוש ובכרי נשאר בהם הדין דמעיקרא, יש לפרש תעזוב יתירא שהדין נמשך גם לאחר שינוי.

מ"ש שילוח הקן לר"י דאם נטל אינו חייב לחזור ולשלח

ויש לעי' מ"ש שלח תשלח דאמר' חולין קמ"א ב' דלר"י דמעיקרא משמע אינו משלח, ובתעזוב אמר' דאעל"מ חייב לעזוב, אפי' למ"ד מעיקרא משמע, [וכנראה היינו דקשיא להו להתו"י יומא שם, ופי' מכח זה דמאן דמצריך עזיבה השתא לא סבר דתעזוב מעיקרא משמע, עי' לעיל], ולפמ"ש דבפאה לכו"ע שייכא נמי בתלוש היכא דהפריש מן התלוש ואח"כ קצר המחובר, או שמתחלה

הוזכר שם בקו'), ולכן ס"ל דהוי ניתק לעשה, אבל ריה"ג ביומא שם לא ס"ל כרי"ש, וע"כ ס"ל דתעזוב השתא משמע, ואהא פליג ר"ע.

בביאור מתני' דלעולם הוא נותן משום פאה, ואי קאי כרי"ש

ואפשר דמתני' דפאה פ"א מ"ו מתפרשת הכי לעולם הוא נותן משום פאה כר' ישמעאל, ולענין פטור מעשרות הוא רק עד שימרח, וניחא דמתפרש לעולם ממש, מיהו אף לרבנן קאמר שפיר לעולם משום קמה ועמרים וגדיש וכר', אבל ע"כ האי לעולם כולל גם לאחר הכרי קודם שטחנן, אלא דלרבנן משנשתנה כמאן דלית' דמי ומיקרי שפיר לעולם.

אחר קצירה באיסור דחייב להפריש מן העמרים, אם הוא מן התורה

והנה מבואר בברייתא דאע"פ שכבר עבר איסור קצירה, מ"מ חייב להפריש מן העמרים קודם הגדיש, דלא קתני סתם יפריש מיד, אלא קתני שיפריש מן העמרים קודם שיגדיש, ולפמש"כ מן התורה נלמד ענין זה, דהא עיקר כונת התורה שיפריש פאה לעניים, ומ"מ הרחיקתו תורה בקצירה שלא ישתרש בבעלותו על התבואה, ויש ללמוד מזה דלא הפריש מן הקמה מ"מ לא ישתרש בחטא לעשותו גדיש, ואפשר דמתעזוב ילפינן לה, שכל מעשה מחודש סותר לתעזוב.

המעכב לקט ושכחה אם חייל עליה שם לו"ש או שהוא מצוה על בעה"ב

ח. **שם** מרחו מעשר ונותן לו, פי' תו' ב"ק צ"ד א' דכ"ז שלא קרא שם פאה הרי הכל מחויב במוחלט וכשקורא שם פאה חל מכאן ולהבא, ולאחר שמירח שוב אין פאה פוטרת כמו שהפקר אינו פוטר אחר שנתחייב, אבל לקט ושכחה שהם פירות ידועים הרי הם פטורים מיד, עירו' פאה פ"ה ה"ב בדין שבולת של לקט שנתערבה בגדיש, והנה היכא

קצר ע"מ להפריש, [באופן שאינו מונע העניים מליטול, דאל"ה היינו קצירה בכלוי, דזה שמבטיח להחזיר אח"כ לאו כלום הוא], ניחא, דאי שלח מעיקרא משמע, לא שייך למעבד השתא ההוא שלח, דהשתא ידי' הוא, (וכבר עבר על ההיא דעל קן צפור יגיעו רחמיך ערמב"ן פי' כי תצא), אבל בפאה אין העבירה במעשה הקצירה, אלא בכלוי הקצירה לעצמו, ולכן המצוה קיימת גם בקצור וכמשנ"ת, ועוד דבשכחה ודאי מסתבר דאע"פ שלקח חייב להחזיר ובברייתא שם מחייב ר"י מי ששב לקחתו, אע"פ שיכול לקיים עיקר המצוה כשיחזירנו למקומו.

אם להלכה אביי מודה לריו"ח

ואם נימא דלהלכה מודה אביי לר' יוחנן דתעזוב השתא משמע, וכדעת הרמב"ם, אייתר לי' לאביי תעזוב להמפקיר כרמו, אלא דלא מסתבר לומר דר"ע ור"י דס"ל תעזוב מעיקרא משמע פליגי אהאי ברייתא, והרמב"ם פ"א ה"ב פסק כרי"ש דאף מפריש מן העיסה, והיינו מתעזוב יתירא כדאמר ב"ק צ"ד א', וצ"ל לדידי' כדמשנינן אליבא דאביי, דתרת' ש"מ כמ"ש תו', ור"ל דלעולם תעזוב משדה זו בין נשתנה ובין חזרה לרשותו [עי' לעיל סק"ה ובמ"ש אאמור"ר שליט"א ס"א סק"א, ולדעת הרמב"ם דתעזוב השתא משמע, מיושב טפי לומר כן], וע"ע מש"כ לעיל סק"ד בדעת אביי.

בדברי הרמב"ם דהוה לאו הניתק לעשה, אע"ג דתעזוב מעיקרא משמע

ואפשר דהרמב"ם קשיא לי' סתירת הסוגיות דמכות, ודתמורה ויומא, כמשה"ק לעיל, ולכן פי' דאמנם קיי"ל תעזוב מעיקרא משמע, ותנאי דלא ס"ל כר' ישמעאל באמת מחייבי מלקות מיד, אבל לרי"ש תעזוב יתירא משוי לי' לאו הניתק לעשה, שהרי העשה לאחר שעבר הלאו ושינה, ור' יוחנן ס"ל כרי"ש, (כדאמר התם במכות, אף דרך דחיי'

המפקיר כרמו אם חל ההפקר בעוללות ואימת מתחייב כשחזור וזוכה

ויש לעי' בהא דתניא המפקיר כרמו כו' חייב בפרט ובעוללות כו' אי דאפקרי' לאחר שנודעו בו העוללות, למה יוכל להפקיר הא אין אדם מפקיר דבר שאינו שלו, [נאי דאפקרי' קודם שנודעו בו העוללות, וע"כ לפ"ז דנודעו העוללות בזמן ההפקר, דאל"כ פשיטא דחייב, ומלבד דל"מ כן דהא למחר חזר וזכה בו, תיקשי לי' דמ"ש הפקר הא אף הקדש פוטר בכה"ג מן המעשר, ואילו בלשו"פ אין פטור הקדש כלל, (ואם יש פטור ה"נ ליפטור)], ובסתמא משמע דבאמת העוללות מעיקרא נתחייב בהם, דלא נעשו הפקר כלל, דמשמע דנקט תנא כרמו ולא שדהו כדי לאשמועינן רבותא בעוללות דליכא באינך, ואם נימא דאם אין הבעה"ב נותן אינם של עניים, שפיר איצטריך לאשמועינן, דאע"פ שזכה בהם מן ההפקר ואין מעשה המחייבו אח"כ, מ"מ חייב, מיהו צ"ע מ"ט, ומ"ש מזכה בפירות בתלוש שפטור מן הכל כרתניא בתוספתא הובאה לעיל סק"ה, ועוד דלפ"ז עדיף לו שלא לזכות אלא ללקוט ולזכות בלקיטה, ואולי יש ללמוד מזה דנהי דלהקדיש אינו יכול, אבל להפקיר יכול, כיון שאינו מונע את העניים מליטול, והמצוה מתפרשת להניח לעניים ללקוט, והיינו דקמ"ל דאע"פ שחל דין הפקר, חוזר ומתחייב בעוללות, שאין זו בהם זכות למנוע העניים, ולפ"ז מהפקר שפיר זוכה לעצמו בעוללות, ורק המפקיר כרמו שכבר נתחייב אינו זוכה יותר ממה שהי' לו קודם ההפקר, מיהו אין בזה סברא כ"כ, ונפ"מ דכשזוכה בעוללות מן ההפקר אם נימא דתלוי בדעתו, א"כ יש כאן זכיית ממון, אלא שמצותו ליתן לעניים, וניחא טפי דחל ההפקר כיון שהכל שלו, מיהו סתמא דמתני' דמשנודעו בו העוללות אינו יכול להקדיש, משמע שזה כבר של עניים, ולדעת הרמב"ם דאין לעניים בעוללות קודם שיבצור בעה"ב

דעבר ולא הפריש פאה לא בעינן לפטורא דממון שאין לו תובעים שלא הי' כאן ממון עניים, אלא שהוא ביטל מצותו, מיהו מסתפקנא בלקט ושכחה היכא דבעה"ב מעכב ואין ידינו תקיפה להוציא ממנו, אם חל ע"ז שם לקט ושכחה מדין אפקעתא דמלכא, או שזוהי מצוה על בעה"ב, והא דמוציאין מידו היינו שזוהי הכפייה לקיום המצוה, ונפ"מ לענין מעשר אם אסף בעה"ב הכל אם נתחייבו במעשר, וכן אם חייב משום גזל, אלא שאין לו תובעים, או שביטל מצותו ותו לא, וראיתי בספר מרן זללה"ה מעשרות ס"ז סק שדן מדין ולא לעורבים דכיון דידעינן שלא יתן לעניים לא חיילא המצוה ומבואר דפשיטא לי' שחל האפקעתא דמלכא בע"כ.

המעכב לשו"פ אם עולה מכפרת

וביומא ל"ו א' חשבינן ללשו"פ לאו הניתק לעשה, ואם מתפרש דומיא דנבלה דמייתי התם, א"כ אף בלא קיים העשה שפיר עולה מכפרת, ואם חייב משום לא תגזול אלא שאין לו תובעים אמאי מכפרא, (מיהו משכח"ל שאכלן ושילם דמים, דרק ביטל המצוה מהפירות), וי"ל דמיירי כשלא ביטל הוא עצמו העשה, אלא שנשרף דלא מיחייב משום לא תגזול, מיהו למ"ד קיימו ולא קיימו לכאור' לוקה.

בהא דתנן בעוללות שאין חל ההקדש

ולכאור' יש להביא רא' מדתנן פאה פ"ז המקדיש כרמו כו' משנודעו בו העוללות העוללות לעניים ומפרש בירו' שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, וחזינן מזה דאע"פ שהבע"ב מקדישו כבר הוחלטו לעניים, מיהו יש לדחות דסתמא מיירי בדציית דינא, וכבר קודם הקדשו היו ראויים לעניים, ואחר שהסכים לתתם לעניים פשיטא לן דממון עניים הם, וגם י"ל דסתמא אין מתפרש הקדשו ע"ז.

הראשונה היתה פאה גמורה, שוב אינו יכול להפריש במקו"א, והשני' גזל וחייבת במעשר, והראשונה לחוד פאה, וגם כשזוכה הוא כנוטל פאה בתשלום תמורת הגזל, [ואפי' נימא דכ"ז שלא כילה הקציר יכול להוסיף פאה, ער"ש פאה פ"א מ"ג, אפי' נתכוין מתחלה לפטור הכל, א"כ הראשונה ודאי פאה, וא"צ ראי' לפטור מן המעשר, ועוד דבכה"ג צריך קנין מהעניים לזכות בפאה תמורת פאה אחרת שנותן, וגם מסתבר דכיון שנתכוין לפטור כל השדה אינו יכול להפריש אפי' לא גמרקצירו, ורק אם הוסיף לקצור שייך לדון בזה, אבל הכא הרי באמירה נעשה שלהם פאה, אע"פ שלא הוסיף לקצור], ולישנא דתלמודא נמי משמע דכל הנדון בנקיטת פזרא, אבל עצם הדבר שבטל שם פאה ממה שהפריש, זה נעשה ממילא.

בטעמא דהראשון אינו פאה ואפ"ה פטור ממעשר ובתרו"ג כה"ג

ונראה דהענין כדנתיא בתוספתא פאה פ"ב ה"ה בעה"ב שנתן פאה לעניים אמרו לו תן לנו מצד זה ונתן להם זה וזה ה"ז פאה (והובאה ברמב"ם, וצ"ע), והיינו דהבעה"ב נתן פאה מדעתו במוחלט, אבל בדעתו שאם ירצו העניים מצד אחר יסכים לשנות ומבואר מבתוספתא דבכה"ג יכול לשנות, ואמנם השתא איגלאי מילתא דהראשונה לאו פאה היא, לענין זה שיכול ליתן פאה מצד אחר, אבל כיון שנתן הפאה במוחלט ואם רצו העניים היו נוטלים אותה, פקע טבלא מינייהו, וגם בעלותו מסתברא דפקעה וצריך לחזור ולזכות, [וכיון שעומד בצד שדהו חצירו קונה לו], וא"א לזכות בע"כ, דאז יבטל שם פאה מהשני', ואמנם אם קדם עני וזכה בראשונה הוא פאה, אבל א"י לזכות בשניהם, וזה דומה להיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו, דאף מה שנתן להם מן הצד חשיב מיצר שהחזיקו בו רבים, כיון שבהיתר הלכו, ואלו הוה דיחיד, ה"י צריך

א"כ יש כאן מעשה המחייב, וצ"ע בזה כמש"כ סק"ד, ולעכה"צ בכ"ז, וערש"י בחולין קל"ד ב' שהזכיר גם לענין עוללות קראי דתעזוב יתירא ומשמע דס"ל שההפקר חל.

ולענין ספקתנו בלקט ושכחה ועוללות מסתבר לומר דאפקעתא דמלכא היא, וכדתנן פ"ה מ"ו דמי שאינו מניח את העניים ללקוט ה"ז גזול את העניים.

בעה"ב שקרא שם פאה וכילה לוקה וחייב ליתן לעניים

ירי' פ"ד ה"א בעה"ב שקרא שם פאה וכילה קורא אני עליו לא תכלה פאת שדך בקוצרך לא קרא שם פאה וכילה קורא אני עליו לא תכלה (פאת) שדך בקוצרך [כ"ג דצ"ל שוב שמענו מאמור"ר שליט"א דהרי קראי נינהו לא תכלה בקוצרך היינו כלא הפריש פאה, ולא תכלה לקצור היינו לקצור את הפאה, ועיי"ש ס"ד סק"ט], [ובנדרמ"ח פ"ד מ"א] ונראה שבא לומר דבעה"ב שקרא שם פאה וכילה אינו כגזול מתנות, אלא חייב מלקות כדין מכלה שדהו בלא שם פאה, ולא אמרי' שנשלמה מצותו בקריאת שם פאה, והענין נלמד מלקט ושכחה שהם של עניים מיד, ומ"מ יש לאו על הבעה"ב, לפי שבכילוי אינו מרגיש מעשה גזל כאיניש דעלמא, אבל כמונע עצמו מליתן משלו לעניים וע"ז באו הלאוין שבתורה, ולכן לא מהני במה שקרא שם פאה, מיהו נפ"מ לענין תשלומין דאע"פ שאין לו תובעין מ"מ אם קרא שם פאה חייב ליתן לעניים, ואם לאו אין עליו אלא איסור לאו.

הניח פאה ונטלו עניים מצד אחר אם פוקע ממילא

ט. **ב"ק כ"ח א'** אמאי זה וזה פאה כו' פי' תו' דאותה שנטלו היא פאה הואיל דנטלו מדעתו, אבל אותה שהניח ה' בדעתו שאם יטלו מצד אחר שיחזור ויזכה בה, ומשמע שהפריש את הראשונה בתנאי, דאם

בלשו"פ, ופאה כבר נתן בשני' אחד מששים בכל השדה, ולפ"ז הא דקתני זו"ז פאה, לא דמו ממש, דהראשונה חייבת בלקט ושכחה, (וכעת ראיתי בזה במים חיים על הרמב"ם עיי"ש).

לשו"פ שלקטן עכו"ם אם חייבים במעשר

הא דאמר' גטין מ"ז א' דלשו"פ של ישראל שלקטן עכו"ם חייבין במעשר משום דאדעתא דעכו"ם לא מפקרי, פי' בריטב"א שם דהיינו דוקא בדאיכא רק עכו"ם, אבל אם היו שם ישראלים, כבר נפטר מן המעשר, [ויש להוסיף דהא תנן גיטין נ"ט ב' דאין ממחין ביד עניי עכו"ם מללקט, וא"כ נמצא דאדעתא דידי' נמי מפקר], ולפ"ז מתפרש הלשו"פ של עכו"ם, דהיינו שהופרש שלא כדין, לצורך עכו"ם, ועי' חולין קל"ד ב', ואפשר דהתנא סתומי סתים לה, דאע"פ שאין ממחין מ"מ אין מפרישין עבורם, ואפשר להטעים יותר דכיון שאין ממחין ביד עניי עכו"ם נמצא דפעמים שקוצר ויודע שעניים גוים בלבד נמצאים בשדה ומ"מ הניח מפני דרכי שלו' אע"פ שפטור מלהניח, ולכן שייך לסתום שיש לקט ביד עניי עכו"ם אע"פ שאינו כדין לקט, ולא איירי במניח שלא כדין, כגון בעירובין ועטופים, ועמש"כ בזה מרן זללה"ה שם, שו"ר בזה בתורע"א במתני' דפאה פ"ד מ"ט.

להחזיר, ולענין טבל מוכן יותר שאין הפטור מיתלא תלי, ומ"מ לאו מילתא דפשיטא היא, דהא לענין פאה משמשינן בכח איגלאי מילתא למפרע, ורק לענין בעלות אמרי' דפקעה בעלותו במוחלט באותה שעה, וגם אין ידך וידו שוין, שזכותו ליטלה לעצמו, ואפ"ה כיון שנפטרה שוב אין החיוב חוזר, וכבר ביאר בזה מרן זללה"ה במעשרות ס"ז ס"ק עיי"ש, וצ"ע.

ונראה דרק במתנ"ע אין הממ"נ עוקר הכל למפרע כיון שא"צ חלות בפירות אלא אפשרות ליטול, אבל בנותן ת"ג בכה"ג, אם יכול לחזור בו חזרה לטבלה וחייבת במעשר.

נפק"מ בהנ"ל אם הפאה חייבת בלו"ש

ואפשר דנפ"מ לענין חיוב לקט ושכחה מפאה זו, דלא משתמיט בשום דוכתא דעניים המלקטים פאה חייבים בלקט ושכחה, ואפי' זכו במחובר כההיא דב"מ י' א', ושמעתי מאאמור"ר שליט"א דהדבר פשוט מסברא שאין דין מתנ"ע ממתנ"ע, והיינו משום דמתנ"ע דלשו"פ אינה קדושה הטובלת את הפירות, אלא מצות נתינה, ולא נאמרה במתנה שקיבלו, ול"ד לבעה"ב עני דדרשינן להזהיר עני על שלו, ועי' לעיל סק"ו, אבל הבעה"ב שזכה בראשונה חייב בה בלקט ושכחה, וכן יש ללמוד מדמייתי ברייתא דחייב

סימן ב

בשעת החיוב ובקצירת חציה

עבר על לא תכלה בקצירתו, ואף בקמה משכח"ל ענין זה כגון שקצר חצי שדהו, ואח"כ מכר סוף שדהו לנכרי, ונשאר כדי פאה באמצע, שלא מכרו, דהשתא נעשה סוף שדהו באותו מקצת, ואם יקצרנו עובר על לא תכלה מכח כל השדה, אף אם באותו מקצת אין שיעור פאה, לתנאי דמתני' פ"ג מ"ו, או שנשארה שבולת אחת, דמקום סוף שדהו משתנה גם באמצע הקצירה, וכן אם העמיד גדר באמצע שדהו קודם שכילה החצי הראשון, דהשתא אם יכלהו עובר על לאו, ולא מהני מה שמניח מעבר לגדר, ואם עשה הגדר לאחר שכילה החצי, אפשר דחזרה פאה לעמרים, דרק בבעלות אחרת מצינו דמהני להניח על הכל, דכאילו השאיר לעניים בשותפות עם הלוקח, וצ"ע בזה, ועכ"פ כל שהפקיע חיוב פאה מן החצי השני עשאו כשתי שדות, וחזרה פאה לעמרים, ולפ"ז נראה דאפי' שרף החצי השני, דלא משתרשי לי', מ"מ חזרה פאה לעמרים בחצי שקצר.

באופנים שפטור אם יכול להפריש מן העמרים מדין פאה

ולכאוי' נראה דהא דחובת הפאה בקמה הוא רק פטור מחובת פאה, אבל רצה להפריש מן העמרים על החצי שקצר, חל ע"ז שם פאה, ופטור מן המעשרות, דהא אם קצר החצי השני יכול להחליט שמשאיר בקמה רק כנגד החצי השני, ולראשון יפריש מן העמרים ואמנם אסור לעשות כן, אבל חייב משום פאה, והשתא נמי נהי דהחצי השני נפטור שלא מדעתו, מ"מ יכול להפריש מן העמרים, אלא דאין לחייבו בזה כיון שחובת הפאה בקמה, וכבר הותר להשתמש בכל העמרים לעצמו,

קצר גזבר החצי השני או שמכר לעכו"ם חזרה פאה לעמרים

א. פ"ב מ"ז קצר חצי' וקצרו לסטים חציה פטורה שחובת הפאה בקמה, בירו' מבואר דבקצר חצי' והקדיש חצי' וקצר הגזבר אותו חצי, חזרה פאה לעמרים של בעה"ב, וצריך להפריש על החצי שקצר, [והתם מיירי בקצר הגזבר חצי חציו עיי"ש], ונראה דמש"ה לא קתני קצרו כותים חצי' דהא דכותים מתפרש אפי' מדעתו, דאל"ה היינו לסטים, וכדתניא בתוספתא פ"ב ה"ח דישאל שמכר קמתו לנכרי פטור מן הפאה, ובקצר חצי' ומכר חצי' לנכרי חזרה פאה לעמרים על החצי שקצר, דכל שמאבד הנותר מדעתו, לא שייך למימר שחובת הפאה בקמה, והו"ל החצי הראשון ככילה כל שדהו דחזרה פאה לעמרים, אבל כשנפטר החצי השני שלא מדעתו, חשבינן הפאה כנמצאת באותו חצי כיון שזהו סדרו מדאורייתא, והו"ל פסידא דעניים, ובהקדיש חצי' הענין מיתלא תלי דכיון שהראוי ליתן הפאה בקמה, חשבינן הפודה מיד הגזבר כלוקח מן הבעלים שנותן פאה לכל, אבל אם קצרה הגזבר הו"ל כמכרה לנכרי דחזרה פאה לעמרים.

אם יש איסור למכור או להקדיש ועוד אופנים שחזרה לעמרים

והנה לא מצינו איסור למכור חצי שדהו לנכרי או להקדיש, ויש ללמוד מזה דמדאו' חזרה פאה לעמרים כאילו כילה שדהו, ולא חשבינן לי' כעשה טצדקי להפטר מלאו דלא תכלה, אלא עדיין בחיובו קאי, כאילו קצר כל הקמה, ומה שגורם שאינו יכול להפריש מן הקמה, אין בזה איסור כיון שלא

ושפיר מפריש מזע"ז, וכל השדה בחיובה קיימא, [וכ"ז דוקא במכר אחר שנתחייבה, ועי'].

ובמקדיש מיתלא תלי, אם יפדנו בר חיובא נשאר השדה בחיובה, ואם יקצונה הגזבר הר"ז כמכרה לנכרי, וחזרה פאה לעמרים, וטעמא דמיתלא משום דסתם הקדש קמה לפדיון קאי, דאין לבדה"ב צורך בפירות, וכל הנדון אם יפדה קודם קצירה אח"כ וחשיב בהקדיש זכות מכירה להקדש, וגם דעת המקדיש שאינו מפקיע בכך זכות העניים, (ונפ"מ לענין ביטול העשה עי' לק' סק"ב), [ועירו] מעשרות פ"א ה"א דקאמר דהקדש חשיב שלא יצא מידי בעלים הואיל ואומרים לו פסח ראשון].

החילוק בין זוכה מהקדש לזוכה מהפקר

והנה הא דבעלות הקדש אינה מפקעת חיוב הקצירה שנעשה ע"י המקדיש, מבואר במתני' פ"ד מ"ז דקתני עומרין ופדה עומרין חייב, ואע"פ שאין קצירה המחייבת אח"כ, ואילו בהפקר תניא בתוספתא פ"ב הובאה בר"ש פ"א מ"ו דגר שמת וזכה ישראל בתלוש מן הקרקע פטור מן הכל, והיינו משום דבזמן ההפקר פקע החיוב, וכל שאין קצירה המחייבת אח"כ אינו מתחייב, וכמש"כ ס"א סק"ה, וע"כ החילוק כמש"כ דבהקדש מיתלא תלי אם תפדה קודם שיקצור הגזבר, ואז חשבינן הפודה כישראל הלוקח מישראל, אבל בהפקר כבר נפקע, וצריך מעשה המחייב.

המפקיר אם דינו כמוכר לנכרי, ובדין מוכר עמרים

ולפ"ד נראה דהמפקיר דינו כמוכר לנכרי דחזרה פאה לעמרים, דאע"פ שיכול העני לזכות בה, מ"מ הרי הפקיעה ממצות פאה, דאפי' יזכה בה ישראל, אינו מפריש על העמרים, וכיון שצריך קצירה מחודשת להתחייב, דכמו שפקע החיוב מן העמרים, ה"ה מן השדה, מסתברא נמי דאינו יכול

ואין חזר עליו חיוב כשנפטר מעצמו, ועוד דלא גרע מהפריש ודעתו להוסיף דאפי' נחשוב הנחתו בקמה כהפריש, מ"מ אין להחליט שאין דעתו להוסיף אם ישרף של עניים.

מכר לישראל וכילה הלוקח אם נתחייב המוכר ויש לעי' בקצר חצי' ומכר חצי' וכילה הלוקח את שדהו ואכלה, אם חזרה פאה לעמרים של מוכר, הא במכר לנכרי מחייבין לי' כמשנ"ת, והשתא נמי איגלאי מיתלא דלוקח זה אינו מפריש, ונראה דפטור, דכל שמניח המתנ"ע בחצי השני, הר"ז כעשאו שותפין שם, וכל הפסד שנגרם פסידא דידהו הוא, כגון בנשרף, או שנפטר אותו חלק מפאה, והשתא נמי יש להם דין רק עם השני, וכ"ה פשטות הדברים דלא מצינו שתהא למוכר תביעת ממון על הלוקח אם לא הפריש, דצריך להפריש משלו, [עירו] פ ה בתביעת לוקח על המוכר כענין זה], וכן שיצטרך לדקדק אחריו אם הפריש, א"ו כל שיצא ממנו בפטור, תו לא מיחייב, מיהו יכול להפריש אם ירצה וכמש"כ.

ג' חילוקי דינים, מוכר לנכרי, מוכר לישראל, מקדיש

ולאמור נראה דג' חילוקי דינים הם א' המוכר לנכרי, ב' המוכר לישראל, ג' המקדיש, והנה המוכר לנכרי חשיב ככילה החצי שלו, וחזרה פאה לעמרים, ואפי' חזר ישראל ולקחה ממנו אינו צריך להפריש אלא על החצי שלו, דכבר נפסק הקשר בין שדה המוכר לשדה הגוי, ולפ"ז נראה דאפי' יפריש לא מהני, דכיון דשדה דגוי היא, הו"ל כשדה של שני בני"א דא"א להפריש מזע"ז, ואמנם אם נימא דהלוקח מן הגוי חייב מיד בלא קצירה, י"ל נמי דיכול להפריש מזע"ז, אבל אם נימא דבעלות הגוי מפקעת וצריך קצירה מחודשת ה"נ אינו יכול להפריש מזע"ז, ועי' להלן דמהפקר יש ללמוד כן.

אבל במוכר לישראל נתחדש שהמוכר והלוקח כחד, דמכר לו גם חיובי פאה שבשדה,

החליטה לרשותו ועומד לקצרה, כדאמר בירו' שלא הספיק לקצור את השאר ובכה"ג לא חשבינן ל' כהקדיש זכות מכירה בלבד, ועוד דאפי' לא מהני דעתו לכל השדה, מ"מ קצירת הגזבר מפסקת, דהו"ל כשדה של אחר בינתיים, אם קצר באופן שמפסיק בין השדות, ויתפרש הירו' בהמשך הגזבר הקצירה כקצירת בעה"ב.

בהשטמת חירו' מן הקמה על הקמה, ואם יכול להפריש על של המקדיש

ולפ"ז אפשר בדקדוק השמיטו בירו' מן הקמה על הקמה, דמלבד שאין בזה חידוש, גם אין הדין מוחלט, דמלשון מן הקמה על הקמה יש ללמוד שהקמה מחייבת ויכול להפריש, ולפמשי"כ דבכה"ג רשות הקדש כרשות נכרי, א"כ פקע החיוב מן הקמה, ואם יפריש מיד לא מהני, ורק אחר שיתחיל לקצור יתחייב, ואפשר לומר דאין כונת חירו' שא"י להפריש מן הקמה על הקציר אלא שאינו מחויב, וכן פי' אאמור"ר שליט"א דבכה"ג לא מחייבינן הלוקח להפריש עבור המקדיש דמצי א"ל אילו קצר הגזבר הכל מי לא מיחייבת, השתא נמי אין פדיותו, מחייבת, אלא ברביע שפדתי וע"י להלן בזה.

הקדיש עומדין ופדה גדיש אם חייב, ובדין קרסמו נמלים

וי"ש מקום לומר לפ"ז דדוקא קתני עומדין ופדה עומדין חייב, אבל הקדיש עומדין ופדה גדיש פטור, דכיון שהגדיש הגזבר העמרין, תו לא אמרי' דמיתלא תלי, ועדיין בחיובן הראשון קיימי, [אף אם האמת שעומדין לפדיון], שכבר הוחלט בבעלות הגזבר, תדע דלר"ש דאף מפריש מן העיסה, ודאי דבנשתנה ברשות הקדש תו לא חייל חיובא דתעזוב יתירא ברשות הקדש, וא"כ לענין זה פדה עומדין דוקא (וע"י לעיל ס"א סק"ז דאפשר דמתני' דלעולם הוא נותן משום פאה רי"ש היא), וה"נ לרבנן יש סברא לומר

להפריש על החצי הראשון, דהו"ל בשתי שדות, ומכח זה כתבנו לעיל דה"ה במכר לנכרי דדינו כהפקיר, דכיון דלא אמרי' בי' דמיתלא תלי אם ימכרנו לישראל, פקע החיוב, וה"נ מסתברא דבמכר עמרים לנכרי, פקע חיוב פאה מינייהו, ואפי' חזר ולקחן פטור, ורק בהקדש נתחדש דבעמרים נמי מיתלא תלי.

אם מוועיל להפריש מווע"ז במוכר לעכו"ם

וה"נ מסתברא דאם הי' הדין שמועלת ההפרשה, מן הראוי להצריך כן, ולא מסתבר שהלוקח מן הגוי חייב להפריש עבור חציו של המוכר, ודבר מתקבל הוא שמושג החיוב שיש בהתחלת קצירה מתבטל בשינוי הבעלים, ורק בלוקח נתחדש ענין זה, תדע שאילו הפריש ברשות הגוי מסתברא דלאו כלום הוא, וכל שפסקה אפשרות ההפרשה שעה אחת תו לא הדרא בלא מעשה המחייב, ולהלן חזרנו מכ"ז ע"ש.

בחיידוש הירושלמי בקצר הגזבר חצי חצי

וראתאן עלה נתיישב הא דאמרו בירו' סוף פרקין קצר הגזבר חצי חצי ולא הספיק לקצר את השאר עד שפדה את כולה מפריש מן הקציר על הקציר וכל מה שנקצר ברשות הקדש כבר נפטור, ובהגהות הגר"א הוסיף מן הקמה על הקמה, ולשון חירו' מוכיח כן, דאם בא לומר דמה שקצר ההקדש כבר נפטור, לא הי' צריך להזכיר חצי חצי, ואם ס"ל לחירו' דאם קצר ההקדש כולה, גם החצי הראשון פטור אכתי הול"ל רק דמה שנקצר ברשות הקדש כבר נפטור, וממילא מובן דמפריש מן הקמה על השאר כדתנן במתני', א"ו הא קמ"ל שאם קצר הגזבר כל חצי, חזרה פאה לעמרים, דאגלאי מילתא דכמכרה לנכרי הוה, אלא שצריך טעם כ"ז שיש קמה למה לא יפריש מן הקמה על הכל (חוץ מקציר ההקדש) ולפמשנ"ת ניחא דכיון שהתחיל הגזבר לקצור, הו"ל כרשות נכרי דפקע החיוב קצירה שנעשה ע"י הישראל, שהרי הגזבר

דבמירחן הגזבר כבר הוחלטו ברשות הקדש, ופקע מינייהו חיוב קצירה, דאתי מחמת בעלים הראשונים.

וכ"ז בהקדש ונכרי, אבל קרסמו נמלים חצי חצי אינו מפסיק כדאמרי' מנחות ע"א ב', ונותן פאה מן המשווייר על כל הנקצר בחיוב, ומסתברא דה"ה קצורה לסטים, דכיון דלא קנו בקרקע אינם חשוין כבעלים להפסיק.

חזרה, לחלק בין נכרי והקדש להפקר, ואם הפקר נלמד מגר שמת

שוב נראה דאין ללמוד נכרי והקדש מהפקר, דהפקר חשיב פטור מוחלט מקרא דובא הלוי, דכיון דהשתא ידך וידו שוין אין חיוב מתנ"ע, ומקרא דתעזוב יתירא נתחדש חיוב בקוצר של הפקר, וחשיב חיוב מחודש בקצירה דהשתא, אבל לא משום דמצב של הפקר אינו פטור [מיהו עי' לעיל ס"א סק"ד בזה], אבל הקדש ונכרי אינם מצב הפוטרי, אלא שאין להטיל עליהם חיוב, ולכן לא נחלט פטור בפירות החייבין כשהם ברשות הקדש ונכרי, מיהו לענין לחשבו ככילה שדהו שפיר אמרי' דבמכר חצי' השני לנכרי חזרה פאה לעמרים, ואף אם אירע שלקחה ישראל מן הנכרי אינו מתחייב לתת מן הקמה על העמרים של המוכר, כיון שמיד עם המכירה ידע שהוא מכלה מתנ"ע שבה ונתחייב ליתן מן העמרים, [עי' לק' סק"ב בדברי הירו' דפעמים שהוא מפריש מן הקציר], אבל אם ירצה שפיר מפריש מן הקמה על העמרים ואפי' מן העמרים שלו על העמרים של מוכר, וכן בהקדש, אבל בהפקר כיון שפקע החיוב באותה שעה, ומתחדש החיוב בקצירה שלאחר שזכה, אין יכול להפריש מזע"ז, ולפ"ז בהקדש ונכרי א"צ הלוקח לקצור כדי להתחייב דבחובן קיימי, והא דאמרו בירו' דמפריש מן הקציר על הקציר היינו כמו בנכרי, דכיון שהתחיל הגזבר לקצור, כבר נתחייב בעה"ב להפריש מן העמרים והרי הפודה מיד הגזבר

כלוקח מן הנכרי, [ונפ"מ נמי שאם נשרפה הקמה לא נפטר, וכן פטורי דמתני'], וכ"ה האמת דמשהתחיל הגזבר לקצור, אין לו לבעה"ב להמתין שמא תפדה ויפרישו מן הקמה, אלא מפריש מיד מן העמרים, כמו שהמוכר לנכרי מפריש מיד מן העמרים, אע"פ שאם יקחנה ישראל יוכל להפריש מן הקמה (לפי דברינו) וכיון שכבר נתחייב המוכר להפריש מן העמרים, שוב אין הפודה מתחייב להפריש מן הקמה על העמרים, ואאמור' שליט"א אמר דאין ללמוד מגר שמת להפקר, דבמפקיר יש לומר שלא הפקיר מתנ"ע, והזוכה מתחייב כמו לוקח, משא"כ בגר שבמיתתו שוב אינו מחויב, וממילא בטלה מצות הפרשה לגמרי, (ולכאור' לפ"ז ה"ה במת המפקיר), מיהו ע"כ דבשעה שהפקיר אין לו שום זכות בה, ומי שזכה ולא נתן פאה אינו כגוזלן אלא כמפקיע מצות פאה, וגם אינו יכול להפריש פאה בשעת ההפקר, אפי' יזכה מעט, עי' בסמוך, וכיון שכן אין לחדש דחיוב פאה נשאר, מאחר שמבואר דבלא בעלים לא נשאר ענין החיוב בפירות, ובפרט לפמשנ"ת דהפקר הוא פטור מוחלט בשעה זו.

אם מועיל הפרשה ברשות הקדש ונכרי, ובדין מעשרות

ויש להסתפק אם מועלת הפרשה ברשות הקדש ונכרי, לפמש"כ דבאותה שעה לא פקע החיוב, ואפשר דכיון דבעינן זכי' מטעם שליחות, והני לאו בני חיובא נינהו, א"א להפריש על שלהם, וניחא בפשיטות הא דאמרו בירו' ריש מכילתין דהקדש כשרוף דמי, כיון שאפי' מפריש על של הקדש אינו מועיל, [ועי' לק' סק"ב] ואף במעשרות אפשר שבהקדיש קודם מירוח, אינו יכול להפריש ע"ז, אע"ג דבעלמא חיילא הפרשה קודם גמ"מ, דרשות הקדש לא חשיבא כעומד להתחייב, וחזינן מזה דשייך חיוב קיים, אע"פ שעכשיו אינו יכול לחול מיהו מעשרות עדיף שהחיוב בפירות טפי.

חובת הפאה בקמה נאמר גם לחומרא

ב. דין חובת הפאה בקמה נאמר גם לחומרא, דאם קצר חצי ונשרף החצי שקצר, צריך להפריש מהקמה כנגד הכל, ואילו קצר כולה וחזרה פאה לעמרים, ונשרף חצי, אינו מפריש אלא כנגד מה שנשאר [כ"ג דחזרו עניים כשותפין א' מששים בכל העמרים], ואם שרף חצי במתכוין, חייב להפריש מהנשאר על הכל, וכ"מ בירו' פ"א ה"א דבקצר חצי והקדיש מה שקצר נותן מן המשויר על הכל, וקאמר התם דהקדש כשרוף דמי, מיהו בזה י"ל מסתברא דאפי' הקדיש חצי עמרים נותן מן העמרים שנשתיירו על הכל, דהו"ל כשרף חצי' אם גם הפודה פטור, וזה תלוי בדין לוקח כה"ג, עי' חולין קל"ח א', וצל"ע שם.

אם הקדש כשרוף ש"מ שגם לאחר שנתחייבו הקדש פטור

ומהא דחשבינן התם הקדש כשרוף יש ללמוד כמש"כ סק"א דהקדש פטור אף בעמרים שכבר נתחייבו, ול"ד למעשרות דחל שם טבל על הפירות, אבל מצות נתינה בטלה בהקדש, ולכן חשיב ההקדש כשרוף, שא"צ להתיר החלק שברשות הקדש, ואמנם בעלמא אם יפדנו ישראל בעמרים חייב, היינו דוקא כשלא נשאר ביד המוכר בקמה, אבל אם נשאר בקמה פטור, דאפי' הלוקח פטור בכה"ג כמש"כ סק"א, דא"צ לברר אם אמנם הפריש המוכר, מיהו בהדיוט כה"ג חשיב שהוא חייב, אלא שנפטר ע"י של חברו, אבל בהקדיש כיון שהקדש השתא א"צ היתר כלל, לא חשיב שמתיר שיריים, ולכן מדמינן ל' לשרוף, [ועי' מה שהוספנו לעיל סוסק"א].

כלל דמילתא

כלל דמילתא כ"ז שהתבואה במחובר אע"פ ששייך לקרותה פאה משהתחיל לקצור, מ"מ אם נקצרה בפטור פטור, אפי' אם גרם בעצמו הפטור, דסו"ס לא שייך שם פאה בתבואה זו, דהתורה לא חייבתו אלא

בחשיבות קציר שלו, וכמו תבואה שלא נגמ"מ דיכול לקרוא שם תרומה, ומ"מ אם נגמרה בפטור פטור, אבל משקצר וחזרה פאה לעמרים, כבר נתחייב להפריש, וכל שמפקיע ממון העניים חייב להשלים משלו, ולכן אם הפקיר בעמרים או מכר לנכרי נותן מן המשויר על הכל, ונראה דאם כילה שדהו והפקיר כל העמרים, למש"כ דתו לא מיחייב, הו"ל כביטל העשה ולוקח על הכליו, וכן בשרף, ואע"ג דבקמה כה"ג פטור, הכא נתחייב חשיב ביטול העשה בכל צורה שעושה, אפי' שרף והפקיר, ולא מהני מה שעניים יכולים ג"כ לזכות, כיון שמצותו לזכות לעניים דוקא, (ויש להסתפק לב"ש דהפקיר לעניים הפקר, והפקיר רק לעניים מאי).

שמר פחות משיעור פאה מוהיבן מפריש

ירי' פ"ב ה"ה פעמים שהוא מפריש מן הקציר על הקמה היאך עבידא כילה את שדהו ושייר בה כדי פאה כיון שקצר שיבולת הראשונה חזרה פאה לעמרים כו', ולא סוף דבר שכילה כו', נראה דדינא קתני שראוי להפריש כל הפאה במקום אחד ולכן אע"פ שנשאר בקמה מפריש הכל מן הקציר, ואף דמדאור' אין לפאה שיעור, מ"מ גם מדאור' הדין כן, כגון שהשאר שכולת אחת בקמה, דודאי אין כונת התורה שיתן כלשהו לעניים, וחזרה פאה לעמרים מדאור', וכיון שכן שפיר קבעו חכמים שמפריש כל השיעור ממקור"א, [ואפשר שחששו שיאמר ה"ז פאה על הקמה בלא דעת להוסיף, ושוב לא יחול שם פאה על מה שיפריש בקציר, או שלא ישלים שיעורו כראוי, או דבעיקר המצוה ראוי ליתן פאה אחת], א"נ י"ל דשריותא בעלמא קתני, דבכה"ג מותר להפריש הכל מן הקציר שכבר חזרה פאה לעמרים, ותו לא אמרי' דחובת הפאה בקמה דוקא, והיינו נמי דאמרי' לא סוף דבר שכילה כו', כיון דמדאור' ליכא שיעורא, וכל שרוצה לעשות פאה יותר ממה שנשאר בקמה, חזרה פאה לעמרים, דגם השיעור דרבנן הוא משום

מכאן אמרו עובד כוכבים שקצר את שדהו כו'.

אין קציר נכרי פטר אלא בשזכה במחומר

ולכאוי' יש לבאר במתני' כההיא דתנן לק' פ"ה מ"ה אר"י אימתי בזמן שקיבל ממנו למחצה לשליש ולרביע אבל אם א"ל שליש מה שאתה קוצר שלך מותר בלקט כו', וה"נ אם אמר לגוי מה שאתה קוצר יהא שלך, הו"ל הגוי שלוחו של ישראל, ורק לאחר הקצירה זוכה בה, ונראה דאם א"ל שעם קצירתה יזכה בתבואה חשיב שקיבל במחומר, דבאין כאחד בדרך כלל היינו זכות לקנין עם הקצירה, [ואפשר דא"צ מעשה קנין כיון שסומך על דיבורו, ואם ישרף פסידה דגוי הוא], ובמקביל לקצור אסור בלקט שו"פ בכה"ג, ולכן גם בגוי פטור, ואם התנה שלא יזכה במחומר הו"ל כשליש מה שאתה קוצר שלך, וכלל דמילתא דכל שאם מניח פאה או שכחה בקמה מהנו מעשיו מכח זכותו חשיבא פאה דידי', וכל שהנשאר שייך לבעה"ב א"כ חלות הפאה במחומר באה רק מכחו של בעה"ב, וכן מצות שכחה שבקמה על בעה"ב היא מפני שהנותר שלו, [ואף הנושר בשעת הקצירה אינו בכלל שליש מה אתה קוצר].

בהא דלא משכחת לה קציר של הקדש, ובד' חגרי"א דקוצר לעצור נכרי פטור

ולפ"ז ניחא הא דאמרו בירו' פ"א ה"ג דלא משכח"ל קציר של הקדש כיון שאינו מתחלל על המחומר, ולכאוי' משכח"ל בא"ל שעם קצירתו יתחלל ההקדש ע"ז, א"ו אין כאן מקום לבאין כאחד, אלא או זכות במחומר לזכות עם הקצירה, ואם לאו הו"ל כזוכה בתלוש, ואמנם בהדיוט כה"ג חשיבא הזכיה במחומר, כמקבל שדה לקצור, דהפאה והשכחה שבמחומר משלו הוא נותן, אבל בהקדש ע"כ הזכיה בתלוש, ונראה דהיינו דקאמר התם דאיצטריך קרא שלא תאמר יעשה

דעתו, ולמש"כ גם מדאו' יש ענין דדעתו, ונפ"מ נמי, שאם קצרו לסטים או קרסמו נמלים את הנשאר חייב להפריש אחד מששים מהעמרים על העמרים דתו ליכא פטורא דחובת הפאה בקמה, שו"ר דהרש"ס פי' כונת הירו' דאם נשרפה הקמה חייב להפריש מן העמרים כיון שכבר חזרה מקצת פאה לעמרים אבל לפ"ז אינו מפריש על הקמה, [וגרסת הירו' נמצאת, מתפרשת דבכה"ג נמצא ד"ז, כיון שהדין שצריך [או שיכול] להפריש מן העמרים, ובסיפא דמילתא ולא סוף דבר כו' לא קתני נמצאת, ובגרסת הרש"ס ליכא גם ברישא], - וכיון שמפריש הכל מן העמרים, הי' מקום לומר שיקצור הכל, וקמ"ל דאסור משום לא תכלה, אלא חייב להפריש מיד מן הקציר גם על הקמה ואח"כ יקצור את הקמה לעצמו.

דרשא דובקוצרכם ולא קציר נכרי אהיבא קאי

ג. שם מתני' שדה שקצרוה נכרים, דרשא דבוקוצרכם נוח לפרשה בפאה שבקמה, ולא בדין לא הפריש מן הקמה, וכן מתני', ולכן נראה לפרש דה"ק שדה של ישראל שקוצרין אותה נכרים, אין מחובת בעל השדה להזהר שלא לכלות שדהו, כיון דקציר נכרים אינו חייב, וניחא השתא דלא איצטריך מתני' לאשמועינן דלא מתחדש חיוב בעמרים שבאו ליד ישראל, דלא אשכחן חיוב מחודש בעמרים, וכיון דלא שייך שיתחייב בשדה של גוי, הרי בשעת חובתה היתה פטורה, מיהו גם אופן זה בכלל מתני' דומיא דאינך דמתפרש שהתבואה ביד הישראל, ואפשר דיש חידוש כשחזרה לבעל השדה, דרשות גוי אינה מפקעת, [מיהו בעכו"ם שקצר את שדהו ולא כילה ואח"כ נתגייר הי' מקום לומר שיאסר בכליו שדהו, ונפ"מ כשאין בנשאר שיעור שדה לתנאי דמתני' פ"ג מ"ו, או שיש רק שבולת אחת דליכא קצירה המחייבת, דכיון שנקצר בפטור ליכא לאו דלא תכלה, וכן נפ"מ לא' מששים מדרבנן, והיינו דקאמר בתו"כ

דשייך קצירה עבורו, אבל עבור חו"ל אינו מושג בקצירה כלל, ואין טעם למעוטי, וגם מארצכם לא ממעיט כה"ג, שו"ר בזה בספר מרן זלה"ה שביעית ס"ז הנדפס מתורת הארץ.

והי' אפשר לפרש כונת הירו' בכפף קמתו לחו"ל וקצרה, א"נ אם תחלת השדה בחו"ל והתחיל לקצור משם אם נתחייבה השדה שבא"י כהתחיל לקצור, [וראיתי שאאמו"ר שליט"א צידד לפרש כן], אבל לפ"ז אין לו דמיון להקדש דקאמר דבהקדש כה"ג חייב, [ולדינא מסתברא דבאמת אין קצירת חו"ל מחייבת שדה שבא"י, מיהו בכפף קמתו לחו"ל וקצרה, י"ל דחייב], ולכן נראה דלענין גידול בחיוב בעי, דקמה שגדלה ברשות הקדש ופדה ישראל הקמה פטורה מן המעשרות וחייבת בלשו"פ, לפמש"כ לעיל ס"א סק"ו [ועיי' ש"ס סק"ד], ואילו קצרה הגזבר פטורה, ומיבעיא לי' אם קצירת חו"ל כהקדש, דדוקא הקצירה פטורה, אבל אין ענין בגידול, ונפ"מ בתבואה שהכניסה לאחר הבאת שליש וזרעה בארץ, א"נ בשעה שנכנס ישראל לארץ, א"נ אם כבשו וקידשו חלק נוסף בחו"ל, דבהקדש כה"ג חייב כיון שהקציר ברשות הדיוט, ומייתי מבריייתא דבעינן שתהא התבואה משל א"י, ולא סגי בקצירה בא"י, וכן הבאנו לעיל שם מתלמודן ר"ה י"ג א' דממעט תבואה שהביאה שליש ביד גוי קודם כניסתן לארץ מדכתיב קצירכם ולא קציר גוי, ולפמשנ"ת שם ר"ל קציר חו"ל, עיי"ש.

קציר הקדש כקציר הדיוט, ור"ל דנהי דבהקדש אין חלות במחובר, מ"מ כל שהחליט עם הגזבר במחובר שקצירה זו עבור הקדש, כיון דבהדיוט כה"ג זוכה במחובר חשיב, יש לדמות הקדש להדיוט, דהלכות חילול הקדש דאינו מתחלל על הקרקע, אין בהם לגרע בייחוד הקצירה להקדש, ואי לאו ריבויא דלקצור באמת הי' פטור כדפטרין חלות תורה ורקיני נזיר מחלה משום דכתיב עריסותיכם, אע"פ שלא הוקדשו עדיין, [מיהו אפשר דאף בהדיוט כה"ג פטור ולכן לא מורינן הקדש לחיובא, ואף דבפשוטו אין נראה נראה כן, אבל מצינו ברש"י ושו"פ חולין קל"ח א' דהלוקח גז צאנו של חבירו שניהם פטורים, זה לפי שאין לו גז וזה לפי שאין לו צאן, וא"כ ה"ג י"ל דמשכח"ל ב,, וצ"ע, ועי' לק' סק"ן], ולכאור' נראה דזוהי כונת הגר"א שהגיה שלא תאמר יעשה קציר הקדש כקציר הנכרי, וכונתו למצוא בקציר הדיוט דפטור כה"ג, ולכן גריס נכרי, מיהו אף בלשון הדיוט מתפרש כן וכמש"כ, אבל בפירושים מהגר"א כתבו דקוצר לצורך הנכרי אע"פ שלא זכה אלא בתלוש פטור, ולא נתפרש מנ"ל לחדש כן, ואם בנכרי פטור, באמת יש לפטור גם בהקדש, דתרווייהו חד מיעוטא הוא, (ואפי' בחלה, דעריסותיכם ממעט בשביל הקדש, אם עשה בשביל הנכרי והוא לא זכה בה חייב, עי' פסחים בעיסת ארנונא), ועשנו"א סופ"ב בפי' הארוך שכ' בכותים דמיירי במתנה דגמר במחובר ועיי"ש בפי' הקצר שפי' בקוצרכם שני ענינים.

בספק הירושלמי בדין קצירת חו"ל

ועד"ז פירשו הא דבעי הירו' בפרקין ה"ה קצירת חו"ל מהו שתהא חייבת בפאה, דר"ל לצורך חו"ל, דבהקדש מרבינן מקרא דחייב, ובנכרי פטור, ולפמשנ"ת אף בנכרי חייב בכה"ג, וכ"מ ממה שלא הזכירו בירו' צד ללמוד מנכרי אלא מהקדש, ולבסוף מעט לה מארצכם, ואפי' אם הי' הדין כן בנכרי

הוציא עמרים לחו"ל ואח"כ כילה שדהו אם חל חיוב על העמרים ואם צריך להביאם לארץ

ויש להסתפק בהוציא עמרים לחו"ל, ואח"כ כילה את שדהו שחזרה פאה לעמרים בשעה שהם בחו"ל דמעיקרא הוא חובת הפאה בקמה, ואם היתה נשרפת הקמה הי' פטור, ונמצא שכאלו החיוב צריך לחול בחו"ל, אם חייב, ומסתברא דחייב, דאין העמרים חיוב

בשדה של גוי פטורה, אבל בקצרו בשדה של ישראל ממ"נ חייבת, דאם לא קנו בגזילתן הרי היא חייבת מכת הבעלים, ואם קנו חייבת מכחן, והענין דשדה של ישראל שקצורה ישראל קרינן בה בקוצרכם, והחויב באמת על הלסטים, ואף שאין להם קרקע אין כאן חסרון דבקוצרכם, אבל בגוי מודה דכ"ז שלא קצרו הרי הקצירה מתייחסת לגוי ופטורה וכ"ז בקצורה לזכות בה, אבל בקצורה לאבדה לא שייך לחייבם, דלא נתכוונו לזכות בתבואה כלל, ובעל השדה לא מיחייב דאין כאן קצירו, ואף שהתבואה הקצורה שלו, מ"מ אין כאן קצירת בעלים לחייב, ונקט לסטים לומר שהתבואה כאן, אבל גנב וגזלן מתפרש בדרך כלל שנטלו התבואה בגניבה וגזילה, משא"כ לסטים דמתפרש אנסים, והאי מ"ד נמי מלשון לסטים דייק דשייך לפרשה בקצרו לאבדה, אבל גנב וגזלן מתפרש לנטילת ממון, וכעת אני מסתפק בדין גנב וגזלן דכיון דלא קנו התבואה אף בתלוש, ואפי' אי יאוש קני לא מיאשי בעלים אלא משנסתלקו מן השדה, א"כ ה"ז תבואה של הבעלים ונתחייבה בקצירתם בכה"ג שהבעלים ג"כ רוצים לקצור, ונטילתם התבואה אח"כ כענין אחר חשיב, ואם החזירוה חייב, או"ד כיון שאין הבעלים חפצים בקצירתן פטורה], שו"ר דעיקר טעמי' דמאן דפליג משום דהפאה ניתנת במחבור לקרקע, וא"כ אפי' יניחו לאו פאה היא, ולכן ס"ל דפטורה, אבל מצד הקציר הי' מקום לחייבם, ומ"ד דחייבין סבר דחשיבי ככילה שדהו בחזרה פאה לעמרים, ואפי' הניחו הר"ז כקמה של אחר.

הטעם דפטור בקצורה לאבדה

הא דפטור בקצורה לאבדה אין הכונה כשקצרו ע"מ לעשות מעשה המאבדה, כגון לשרפה אח"כ, אלא ר"ל שאין להם ענין בתבואה הנקצרת אלא לסלק התבואה מכאן, אבל קצרו להשתמש בה לאיבוד הרי הם כשאר כל אדם שאין לנו ענין לצורך מה

נוסף, ואף בעשה עיסה בחו"ל דמתעזוב יתירא גמרי' לה לרי"ש, מ"מ מסתברא דהכל נמשך מהחויב הקודם, וכמש"כ לעיל ס"א סק"ז, וראיתי שאאמו"ר שליט"א דן בכילה והוציא העמרים לחו"ל וצידד שחייב להחזיר הפאה לארץ, שאין לחייב העניים ללכת אחרי' לחו"ל, דמצות פאה בארץ, ור"ל דכיון שעיקר המצוה במחבור, חשיבא מצות הארץ טפי ממצוה שחפשי' בחו"ל, מיהו באופן שכתבנו דחל החויב אחר שהוציאן לחו"ל י"ל דפטור מלהביאן לארץ, אלא דכיון דמיירי בגורם לזה בעצמו אפשר דכהוציאן אח"כ דמי, מיהו צ"ע בעיקר החויב, אם כופין ע"ז, ואם מחויב לכתחלה לעשות כן.

בדין קצר ישראל עבור נכרי ובשליחותו

הא דקתני קצורה נכרים פירשו בירו' דהיינו דוקא בקצורה לעצמן, וה"ה דבקצורה ישראל עבור נכרים ג"כ פטורה, ויש לדקדק דלפ"ז לא הוי נכרים דומיא דאינך שמעשה הקצירה על ידם דוקא, ולפמ"ש דמתני' מתפרשת דבשדה של ישראל קצירת גוי פטורה, הוצרך התנא לומר דמיירי בקצורה גוים, לאפוקי קצרה הישראל בשביל הגוים, דאז הי' מתפרש שזוכה בתלוש, מיהו אם ישראל קוצר בשליחות הגוי היינו קצורה גוים.

נכרי שקצר לישראל שלא מדעתו

כתב הגרע"א ז"ל בשם הפ"ח דה"ה קצורה גוים עבור הישראל שלא מדעתו, וצ"ב דאם זכות הוא לו זכין לו, ואם לא ניחא לי' הו"ל כלסטים ומזיק, ושמא ר"ל אף דאין שליחות לגוי אבל לפ"ז אף בא"ל ליכא שליחות, והטעם משום דלא בעינן דיני שליחות אלא שבמציאות תתייחס הקצירה לבעלים.

קצורה לסטים (ישראל) אימת פטורים ומה הדין כשהפרישו

ד. ירו' פ"ב ה"ה מתניתין כשקצורה לאבדה כו', אפשר דמודה האי מ"ד דבקצרו

קדמה לעיר], ולכן אין שייך שם פאה על השבולת הראשונה, ועוד דבתלוש אין חל חיוב, ובשעת קצירתה היתה השדה פטורה.

ובתר הכי מיבעיא לי' כשחזרה פאה לעמרים, דאז לא נחתין לשם פאה, שאינו נותן אותן שהיו בסוף שדהו דוקא, אלא חזרו העניים כשותפין בחובת הפאה בעמרים, (מיהו אין להם זכות ממון כלל כ"ז שלא קרא שם פאה), וא"כ י"ל דתו לא דייקין על שבולת הראשונה דכל הקמה שנקצרה חייבת, [והרי ישארו שם חולין], ואר"י דילפינן פיאט עמרים מפיאט קמה, ור"ל דפאת העמרים אינה חיוב מחודש, אלא החיוב דמעיקרא נשאר וחיוב להפרישו מן העמרים, ולכן לא משתנה דין שבולת הראשונה.

בהא דלא הזהירו מלהפריש בעמרים מקצירה ראשונה

ויש לעי' א"כ למה לא הזהירו במפריש מן העמרים ובלבד שלא יפריש מן הקצירה הראשונה דכיון דלא חל עלי' שם פאה, א"כ תתחייב במעשרות, והעני אינו מעשר לשו"פ שלו, וי"ל דשבולת אחת בתוך גורן הפטור אינה מגיעה לידי חיוב, דלא שייך בה דיגון, ולא מהני מה שמתמרחת עם דגן הפטור לחייבה בפ"ע, ואפשר עוד דכמו שספק לקט הניתן לעניים משמע דפטור מן המעשרות, והיינו משום דכל שחייב בהפקר לעניים מספק, חייל עלי' שם שם הפקר, [ועירו' פ"ה ה"א] ה"נ בתערוכת כה"ג חייל שם פאה על הכל, וצ"ע בזה.

קצר שבולת ונשרפה או אכלה אם יכול לעשות הכל פאה

שם קצר שבולת הראשונה ונשרפה כו', לכאור' הנדון אם צריך להתיר דבר מקצירו ע"י הפאה, ואע"פ שאינה טובלת, מ"מ בעינן שיהא קציר לחלות שם פאה, ולפ"ז אפי' אכלה קמיבעיא לי', וניחא טפי הא דמדמי הקדש לנשרפה ולא אמרי' דהקדש משתרשי

קוצר, ואמנם בקוצר לבהמה סבר ר"ש מנחות ע"א ב' דלאו קצירה היא, ובתו"כ מבואר דפטור נמי מלשו"פ, התם לא בטלה דעתו וגם אפשר דבתבואה שגמרה כל צרכה אף ר"ש מחייב, ותלוי בתירוצי התו' שם.

מתני' קרסמוה נמלים, ע"ס המשנה

שם מתני' קרסמוה נמלים, בברייתא דמייתי במנחות ע"א ב' לענין הפסק בשדה קתני אכלה חגב קרסמוה נמלים שברתהו הרוח, אבל הכא לא קתני אכלה חגב, משום דכולה במתני' בנשתירה התבואה ביד הבעלים, ובאכלה חגב ליתה לתבואה כלל.

שם שברתו הרוח, נראה דשיעורו כדין מחובר לקרקע דאם מעורה בקליפה באופן דלא חשיב חיבור ה"נ כקצור דמי, ואע"פ שצריך לנתק הקליפה.

שם או בהמה, לכאור' היינו נמלים, ואפשר דקמ"ל דאפי' הכניסה ע"מ שתשבור פטורה, (עירו' בנכרים) ומיהו נראה דדוקא שברה פטור, אבל אם קצר ע"י בהמה, כגון שעקרה התבואה במחרישה מיקרי שפיר בקוצרכם, ויש להסתפק בקצר ע"י קוף מאי, ובקצר קוף מעצמו נראה דפטור.

בדברי היר' שבולת הראשונה אם חייבת בפאה, ובחזרה פאה לעמרים

ה. ירו' פ"א ה"א שבולת הראשונה מהו שתהא חייבת בפאה, פי' אם יקרא עלי' שם פאה אם חל, ודחי אפשר לומר כן היא חייבה כל שדהו פאה והיא חייבת בפאה, דודאי אינו בדין שיחול שם פאה על השבולת הראשונה שרק ע"י נקרא שם פאה על שאר השדה, דהא הא דשייך שם פאה על כל השדה היינו פאת השדה מהשבולת הראשונה שקצר, [וזהו שאמרו בתו"כ אין פאה אלא מחמת הכילוי ור"ל דלא דמי לפאת הראש שהוא דבר מסוים, אבל פאת השדה הוא כל הצד הנשאר מן הקצירה, והוא כמו פאה

יש לדקדק דקצירת לסטים אינה מפסקת, ובלשון ממה שקצר, ובדין גבה בחובו

ונראה נמי לדקדק דקצירת לסטים אינה מפסקת, אפי' קצרו אמצע השדה, ויתיישב בזה לישנא דממה שקצר, וה"ק נותן פאה אחת מכל מה שהוא קצר בשדה זו, אפי' אם קצירת הלסטים באמצע, ולפ"ז נחא דנקט קצירת הלסטים קודם שנתחייבה השדה, דאפ"ה אינה מפסקת, דאין כאן קצירת שדה של אחר בינתיים, אבל קציר נכרי מפסיק, אם לא נתחייבה השדה בקצירת הישראל תחלה, עסק"א בזה, וכן קציר דלוקח, אבל קציר לסטים כיון שאינם בעלים אינו מפסיק, וכן אכלה חגב וקרסמוה נמלים ואינן כדנתיא מנחות ע"א ב'.

ובלשון ממה שקצר קמ"ל נמי דאפי' כילה שדהו, ונותן ממה שכבר קצר, לא חזרה פאה לכל העמרים שברשותו וגם אינו יכול להפריש מעמרים שקצרו הלסטים, אלא ממה שקצר הוא, וגם דצריך קצירה ידי' לחייב.

וגם יש ללמוד מכאן דדוקא לסטים שקצירתן פטורה, אבל הגובה עמרים החייבים בפאה בחובו חייב להפריש מהם פאה.

נכתב בגיליון הדברים שבסק"ז ח' ט' צע"ע ותיקון, גם מש"כ בתחילה על ההיא דחולין, אינו ע"ד מש"כ אח"כ, ולא זכינו לחזור ע"ז כעת.

היכן נותן הלוקח את הפאה, ואמאי אין בעה"ב נותן

ז. פ"ג מ"ה המוכר קלחי אילן בתוך שדהו כו', בירור משמע לכאור' דנותן הפאה בתלוש, דדיינינן התם אם חיובו של המוכר מפני שחובת הפאה בקמה, ואם גם הלוקח מניח הפאה במחבור, א"כ לא שייך להזכיר דחובת הפאה בקמה, [וצ"ע ברמב"ם שפי' דמוכר מקומות מקומות בשדהו, ועי']

ל' כמו מכר, [אבל ממכר לא מייתי מפני שהלוקח צריך להתיר קציר שבידו], מיהו י"ל דאכלה שייך בה הפרשה כיון שאינה טובלת והו"ל כחלת חו"ל דאוכל ואח"כ מפריש, ועי' לעיל סק"א ב' בהא דהקדש כשורף דמי.

רבנותא בהא דאינו מפריש על קציר הלסטים

ו. פ"ב מ"ח קצרוה לסטים חצי' וקצר הוא חציה נותן פאה ממה שקצר, יש לעי' מאי קמ"ל נהי דמיירי בהשאירו התבואה ברשותו מ"מ כיון שהתבואה פטורה פשיטא דאינו צריך להפריש עלי', והרי המוכר לנכרי לא יעלה על הדעת שיתן בשביל הנכרי, דאפי' לקח ישראל כה"ג זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו, ולפמשנ"ת סק"ד מירו' דקצירת לסטים חייבת מצד עצמה, אלא דלא שייך בהו מצות פאה, כיון שאפי' יתנו לא יחול ע"ז שם פאה במחבור דקרקע אינה נגזלת, לפ"ז הי' מקום לומר דבכה"ג שהתבואה ברשותו ונשאר חובת הפאה בקמה, יפריש מן הקמה על מה שקצרו, ולמ"ד שקצרוה לאבדה א"כ לא הי' בדעתם להוציאה מרשות בעלים, והי' מקום לומר דחובת הקציר בקמה.

קצר ואח"כ קצרו לסטים וסיים הוא

ואפשר דמתני' כללא קתני דכל שקצר הוא והסלטים, אינו נותן פאה אלא ממה שקצר הוא אם נשאר מן הקמה אצלו, ואפי' התחיל הוא לקצור ואח"כ קצרו לסטים, וכמבואר בירו' לענין הקדש כה"ג דמה שנקצר ברשות הקדש כבר נפטר, ובלסטים הוי חידוש טפי, כיון שקצירתם קצירה המחייבת אלא שאין להם אפשרות לקיים פאה, ולכן היא פטורה, ובלא"ה נמי יש בזה חידוש דלא אמרי' שחובת הפאה בקמה, ומה שנפסד בינתיים פסידא דבעה"ב הוא, אבל כ"ז שלא נתחייבה השדה, אין סברא שיתחייב על הנקצר בפטור.

ונראה דהלוקח אינו מלקט הפירות במחובר, אלא שנותן לו רשות לעקור האילן עם פירותיו וכיון דלא קנה במחובר לקרקע אין חיוב על הלוקח, וכמו לסטים, ולכא' לפ"ז הו"ל המוכר כעוקר האילנות ומוכרן עם הפירות, ואם העוקר אילנותיו ג"כ בכלל קוצר, דמ"ל קוצר ענפים מ"ל אילנות, א"כ הרי הבעה"ב כמתחיל לקצור במכירה זו, ויש לעי' א"כ למה נותן פאה מכל אחד ואחד, הרי אין חיוב מיוחד בכל אילן, דהחיוב על בעה"ב ולדידי' יש כאן שדה אחת, ואפשר דאה"נ אלא דכיון דבכה"ג מכר לו עם חיוב הפאה שבהן, החמירו מדרבנן שיתן מכל אחד, כאילו נתחייב הלוקח מעצמו, דבקנה קלחי אילן במחובר, חייב ליתן מכל אחד דשדה המוכר מפסיק, ועי' להלן דאין נראה כן.

אם החיוב על המוכר, ואם מיירי בשדה אילן, ובדין עכו"ם שמכר

ובאמת לישנא דמתני' דקתני המוכר קלחי אילן ולא קתני הלוקח קלחי אילן, מוכיח דחיובא אמוכר קאי, ובפשוטו כולה בשדה האילן מיירי, [דמיקריא נמי שדה סתם כדתנן פ"ז מ"א כל זית שיש לו שם בשדה], ומוכר הקלחים שהם קטנים וראוים לנטעם במקו"א כמש"פ הרא"ש, ואם הי' מתפרש בשדה זרעים הו"ל המוכר אילנות מתוך שדהו, או אילנות שעלו בשדה ומכרן, ועי' להלן.

ולפ"ז עכו"ם המוכר קלחי אילן בתוך שדהו, הלוקח פטור, אבל אם קנה במחובר לקרקע חייב.

לוקח גז צאנו של חבריו ושייר המוכר על מי החיוב, ואי דמי לקלחי אילן

חולין קל"ח א' הלוקח גז צאנו של חבריו כו' מאן תנא כו', לכו"ע הא דבלא שייר, הלוקח חייב, היינו דחיובו של מוכר גבי' הוא, שהרי הלוקח גז צאנו של נכרי פטור, ודכוותה בלוקח מישראל קתני חייב,

וע"כ דהיינו חיובו של המוכר, דבלוקח צאנו לגזו אף בדנכרי חייב, וכיון דבמכר הכל אמרי' דלוקח חייב, קא בעי מאן תנא דמצרפין כל הגיזות של מוכר לענין אחד, ואם שייר אזלינן בתר מוכר, הא שפיר י"ל דכיון דגז המחויב גבי לוקח, אין לנו ענין עם הגז שביד המוכר, והרי בלקח המוכר אח"כ צאן ג"כ יכול להפריש על אלו, [לע"כ בזה], ומ"מ הדבר פשוט דהלוקח חייב, וה"נ אין לקשר חיובי שאר הצאן לאלו, ומייתי ר"ח ממוכר קלחי אילן דכל אחד נידון בפ"ע, ולא חשבינן להו כמוכר פירות מתוך שדהו, ומ"מ אם יכול המוכר לפוטין במה שנשאר בידו בתר מוכר אזלינן, ודחי רבא דכיון שהתחיל לקצור ונתחייבה כל השדה, לא חשבינן מה שביד המוכר כיכול לפטור ממקו"א, דיש קשר בין החיוב שביד הלוקח לנשאר ביד המוכר, אבל בגז, הנשאר ביד המוכר אינו חלק ממה שביד הלוקח, ואין ראי' דבתר מוכר אזלינן.

בדעת רבא דמתנות לא מזבין איניש ובמכר במשקל

ולכא' נראה דהא דאמר רבא האי תנא הוא כו', ה"פ דלאו משום דאיכא נמי שיורא גבי מוכר אזלינן בתרי', אלא אדרבה מעיקרא החיוב אצל המוכר, מפני שמניח המתנות אצלו, ולא דאזלינן בתרי' שיפטור מתנות שביד הלוקח, אלא מעיקרא המתנות נשארו ביד המוכר, ואף בדלא שייר, החיוב הוא כדיני ממנו שמה שביד הלוקח הוא של מוכר, אבל אם הי' הדין דמתנות דכהן נמי מזבין איניש, והיינו שמוכר לו עם החיובים, א"כ אף בלקח הימנו במשקל לא הו"ל לנכות מן הדמים, דמכר לו הכל בכך וכך לפי משקל, כמו בגז שמכר לו לפי מנים ואע"פ שצריך להוציא משם אחד מששים נחשב הכל בכלל המכירה לר"ח, והי"נ כשלוקח כל הבני מעיים אע"פ שמחשב במשקל גם הקיבה, מ"מ המכירה היא בסך הכל, ולא כל ליטרא בפ"ע, כגון שיש בבני מעיה של זו עשר ליטרין ושל

ולפ"ז צריך טעם מ"ש הכא דאע"פ שלא התחיל בעה"ב לקצור, מ"מ אם שייר יכול להפריש משלו, ולדעת הירו' חייב להפריש משלו, ולעיל צדדנו לומר דהכא כל החיוב על המוכר שהוא כמוכר פירות תלושין, אבל ל"מ כן, דבירו' מסתפק אם בנשרף שויר המוכר, חזרה פאה למה שברשות לוקח וש"מ דאיכא חיוב גמור בשל לוקח, ומ"מ יכול המוכר ליתן משלו, וכן משמעות סוגיין דלמאי דקאר"ח דר"י היא, משמע דדמי לרה"ג, ואם כל החיוב על המוכר, א"כ שפיר מחייבין ל' להפריש מן הקמה, ומסוף שדהו, ועכ"פ אין ללמוד מזה לרה"ג, ועי' לעיל בזה.

במוכר קלחי אילן אם יש לחייב את הלוקח בפ"ע, ולענין חיוב שאר השדה

ונראה מזה דהמוכר קלחי אילן הוא ענין מחודש דכיון שעוקר האילנות, נולא מלקט הפירות תחלה, כמש"כ לעיל, יש מקום לחייב את הלוקח בפ"ע, כקונה אילן מחבירו, אבל כלפי כל השדה אפשר לחשבו כקצירת פירות מאילן אחד, וכיון שאין המוכר מקנה ללוקח במחבור, הרי הקצירה ביחס לשדה כבשליחות המוכר, וכמוכר פירות תלושין, אבל גם על הלוקח שייך חיוב, דאם הקנה לו האילן שאינו עומד ליעקר ע"מ ללקוט פירותיו, חשיב כקונה במחבור וחייב בפאה, השתא נמי דעוקר גוף האילן חשיב כעוקר חלק מהשדה, ולא כקוצר פירות בעלמא, ועד"ז מתבאר בפ' הרא"ש אמתני', אלא דשם נקט שמלקט הפירות ואח"כ עוקר האילנות, ולפ"ז יכול להניח פאה בקמה, ובירו' מבואר דדין חובת הפאה בקמה שייך רק בשל בעה"ב.

ואפשר דלענין חיוב שאר השדה נמי בהא תליא, דאם לא התחיל בעה"ב לקצור, והתנה שיתן פאה משלו על האילנות, נתחייבה שדהו בעקירת הלוקח, וכן להירו' דמחויב ליתן משלו, ואם א"צ ליתן משלו, [וכגון

זו כ', ועפ"ז נקבע המחיר, אבל אין כאן מכירה מיוחדת לכל ליטרא, דנימא שאחר שמכר לו הב"מ הוסיף למכור המתנות לפי משקל, ולפ"ז אם לקח הימנו רה"ג במשקל ולא שייר המוכר, נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים, ורק מפני שלקח גז צאן לפי הצאן, הלוקח חייב ואינו מנכה לו מן הדמים.

מ"ט בעינן התחיל לקצור ואי דמי לראשית הגז שם א"ל רבא והא מר הוא דאמר והוא שהתחיל בעל השדה לקצור וכ"ת ה"ג כו', משמע דהא דבעינן התחיל לקצור הוא כדי שנוכל לומר דחיובא גבי מוכר, אבל אם עדיין לא נתחייב המוכר אלא ע"י הלוקח, לא אמרי' דסתמא דמילתא דעתו להניח חיובא גבי', דאם הא דמצריך התחיל לקצור הוא כדי שתועיל פאה משלו, ולא תהוי משלו על של חבירו, א"כ מאי פריך ל', הא ברה"ג בכל ענין יכול להפריש, מיהו יש לדחות דה"ק כיון דע"כ בהכי איירי כדי שתועיל הפרשתו, א"כ מצינן למימר דמה"ט נמי אזלינן בתרי', ויתיישב בזה טעמי' דר"ח, אבל מהא דקאמר וכ"ת ה"ג כו' משמע דזוהי סברא בדעתו, ולא מהלכות פאה, וכן בירו' פאה פ"ג ה"ה מבואר דלמאן דמדמי לה לרה"ג לא בעינן התחיל לקצור, ונראה דר"ח סבר כיון דברה"ג מיירי בגזז בעה"ב דינו כהתחיל לקצור, אע"פ שאין הגזיזה קובעת חיוב בכולי' עדרא, אבל בעוקר אילנות דליכא קצירת פירות דבעה"ב, בזה בעינן שיתחיל לקצור.

מ"ש מוכר קלחי אילן מושדה של שני ב"א, ואי חשיב כמוכר פירות תלושין

והנה המוכר חצי שדהו קודם שהתחיל לקצור, הו"ל כשדה של שני בנ"א דאין נותנין פאה מזע"ז, כדתנן האחין שחלקו נותנין שתי פאות, ובכל דוכתא תליא בבעלות דשעת החיוב, וכי היכי דקציר הלוקח אינו מחייב את קציר המוכר, ה"ה דא"י להפריש מזע"ז,

דאיסור שימוש גרע, וזה מחודש וצ"ע, ואם לרבא חייב בכה"ג ניחא, אבל לפו"ר ס"ל לרבא דהא פשיטא ולא איצטריך צאנך, ועי' להלן, שו"ר בדברי מרן זללה"ה שפי' בדעת הרמב"ם דרבא פליג, ועי' להלן.

מדממעטינן מקדיש הגיזה ש"מ דכה"ג בהדיוט חייב ובטעם הדבר

וּלְכֹאֲוִי בסוגיא דלעיל קל"ה א' דממעטינן המקדיש גיזה עצמה מגז תתן יצא זה שמחוסר גזיזה פדייה ונתינה, מבואר דבאינו מחוסר פדייה כה"ג חייב, וש"מ דאף המוכר לחבירו גז צאנו ואפי' הקנהו לו במחובר מ"מ נשאר החיוב על המוכר ליתן הגז לכהן, ובאמת לא כתיב גיזך אלא גז צאנך, והר"ז כמוכר בני מעי' של פרה, דהנדון רק אם מנכה לו מן המעות אבל ודאי דצריך ליתן לכהן, וכ"כ בתו' הרא"ש דכיון דקרינן ב"י צאנך חייבתו תורה אפי' לקנות הגיזה, וביאור הענין דאם יש אפשרות לקנות וליתן לא נפקעה המצוה ע"י שמכר לאחר.

מקדיש בהמה חוץ מגיזתה ובמוכר כה"ג

והנה במקדיש בהמה חוץ מגיזתה ג"כ משמע דאיצטריך צאנך למעוטי, ומשמע לכאור' דדוקא הקדש נתמעט אבל הדיוט כה"ג חייב, מיהו קשה דבהדיוט כה"ג נמי הלוקח פטור, ואם יש חיוב על הלוקח משום דחשיב צאנו, א"כ גם בהקדש ונכרי ליחייב, ויעוי' בתו' שכ' דרבא לית לי' דרשא דצאנך למעוטי כה"ג, ומשמע לכאור' דלרבא חייב כה"ג, אבל לא משמע כן בלשון הגמ', וראיתי בתו' הרא"ש שמסיים ע"ד התו' דתימה לומר דרבא מחייב כה"ג, ותיריך דאה"נ הו"מ למימר דצאנך לכדר' מני, וגם בדעת תו' י"ל דאין כונתם דרבא פליג לדינא, אלא דלא מוקים דרשא להכי דאם הדרשא להכי אתיא יש לפרש דמתני' אתיא לאשמוענין נמי האי מיעוטא, דניחא טפי לפרושי מוקדשין בבהמה הקדושה, אבל אם א"צ קרא לזה, ניחא לי' לפרושי

שהתנו כך להירוץ, אין שדהו מתחייבת בקצירה זו, וצריך להתחיל בעצמו לקצור.

בדעת רש"י דפליגי באמר בהדיא שמוכר הכל

ח. רש"י פירש דאם מוכר הגיזות מיד עם גזיזתן פטורין, אלא דלרבא מפרשינן שאינו מוכר לו הגיזות באופן שיפטור, אבל אם אמר בהדיא שמוכר הכל פטור, ולר"ח אף בכה"ג חייב, ועי' בספר מרן זללה"ה זרעים לקוטים ס"ז סק"א שביאר דר"ל שמוכר לו רק אחר שנתחייב, ואז אינו מוכר לו מתנות כהונה, וצ"ע לר"ח אמאי חייב אם מכר לו באופן הפטור, וצ"ל דשניהם מסכימים שלא להפקיע עיקר החיוב, ועוד צ"ע בזה טובא, ואיני יודע מה הכריחם לנטות מפשטות הגמ' דיש רק גז צאנו של נכרי או צאנו לגז, אבל אין לחדש מצב בינים דהו"ל צאנו לגז וגז צאנו, דהא פשיטא לן דבמאי דקתני גז צאנו של נכרי פטור, היינו כאותה מכירה שבישראל חייב, ואילו לפרש"י אין חילוק בין ישראל לעכו"ם, אלא דמישראל זוכה בתלוש אפי' לקח הגז במחובר, ובעכו"ם אפשר שזוכה במחובר, כיון דבלא"ה פטור, וביותר קשה דלפ"ז הלוקח מישראל במחובר ונשרפה הגיזה פסידא דמוכר, ובלוקח מעכו"ם כה"ג פסידא דלוקח, וגם קשה שלא ביארו בגמ' דשניהם חפצים שלא להפקיע המצוה, ומנין פשיטא לן הכי, ובעלמא מצינו שהיו מכניסין דרך גגות לפטרן מן המעשרות, גם קשה טובא לחדש פלוגתא בדיני רה"ג בין ר"ח לרבא, מיהו בזה י"ל דלר"ח אפי' פירש כאילו לא פירש ואמרי' דלא מכר המתנות.

בדעת הרמב"ם, ובדין לוקח מוקדש

אבל דעת הרמב"ם דכל שזוכה בגז במחובר קרינן ב"י צאנך, וכ"מ בגמ' קל"ה א' דבזוכה בגז של בהמת הקדש, בישראל כה"ג חייב, דכיון שזוכה בגז במחובר חשיב כצאנו לגז, וה"ה בשל עכו"ם כמבואר ברמב"ם, וצ"ל דרק הקדש אימעיט שאין קרוי צאנך,

מתני' באופן שהקדיש כדרך, ומדרשא דגז
תתן.

אם איצטריך לקרא דר' מני למסקנא

ואפשר דבאמת לא איצטריך קרא לדינא דר'
מני, ורק מעיקרא דבעי לשנויי
דמשכח"ל שימוש בגיזות של הקדש, מפרש
שפיר דאימעט מצאנך, אבל למ"ד היו בכלל
העוה"ע דלא משכח"ל צאן של הקדש דשייך
בי' גיזה, תו לא מפרשין צאנך ולא של
הקדש, דגז צאן הקדש לא משכח"ל בהיתר,
וגז צאן שלא הוקדש, לא ימיעט מולא צאן
של הקדש, אלא דלית לי' צאן, וכגז צאן
שמתו או מכרן לנכרי, ואין כאן מיעוט על
צאן מסוים שהוא פטור, אלא על גז בלא צאן,
וס"ל לתלמודא דזה לא צריך מיעוט, דעיקר
המצוה היא בצאן ולא בגז, דאפי' הקדיש הגז
הוא מיחייב, אי לאו דרשא דגז תתן, ור' מני
מפרש למתני' דמוקדשין ממעט כה"ג,
ותלמודא הוא דנסיב במילתי' דרשא דצאנך,
והדברים מסתייעים מגרסת הספרים שמחך
רש"י וקיימם בתו' הרא"ש דבתר דרשא דגז
תתן מסיים השתא דאתית להכי קדשי בדה"ב
נמי מהאי קרא אימעט, ופי' הרא"ש דר"ל
למ"ד לא היו בכלל העוה"ע, ומצינן למימר
דתרווייהו דרשי צאנך לכדר' מני, אבל מהא
דמסיים בתר הכי אלא צאנך כו', משמע דלדר'
מני לא איצטריך קרא, וכמש"כ.

ולפ"ז הגוזז צאנו אפי' מכר הגז לנכרי, חייב
לקנות ממנו וליתן לכהן, דלא אימעט
אלא הקדש, אבל הדיוט שיכול ליתן רשות
עם הגיזה חל החיוב.

מצות רה"ג חובת גברא, וביישוב הדברים כדעת רש"י לפ"ז

ובאמת רה"ג אף שהיא מצות הפרשה, מ"מ
בעיקרה היא מצות מתנה לכהן, שהרי
מצותה להפריש בתחלה כמ"ש הרמב"ם פ"י
מה"ב הט"ו מהתוספתא, ואע"פ שעדיין לא
גזז כל צאנו, ולא נתחייב בהן כדאמר'

בשמעתין, מ"מ אם מקיים מצות נתינה
בתחלה, נפטר כל צאנו, וכו"מ מהא דשייר
המוכר במחבור נמי המוכר מפריש על של
הלוקח, כ"מ מהא דלא התחיל בעה"ב לגז
וכ"ה ברמב"ם ובשו"ע ועי' להלן בזה], וש"מ
שזה חובת גברא המוטל עליו ליתן מגז צאנו
מתנה, וכן חייב באחריותו כמש"ש ה', ולכן
אין קו' שאע"פ שמכר הגז קודם הגיזה מ"מ
מוטל עליו חובה שמגז צאנו תגיע מתנה
לכהן.

ולא אמור הדברים מתיישבין כדעת רש"י דכל
שאין ללוקח זכות בגוף הצאן,
ליכא חיוב על הלוקח, וכדחזינן בהקדש דלא
מיקרי צאנך בשייר לו גיזות במחבור, ולא
מצינו פלוגתא בזה וכמש"כ, וכן יש לדקדק
מדמשני אליבא דרנב"א בהשקנה לו כל לי'
יום, נור"ל שלא התנה על יום הגיזה אלא
נתנם לו ללי' יום לגוזזן באותן הימים, וכיון
שגוזזן בתוך לי' יום עדיין נשאר שולן, ומשמע
דאותה הקנאה דלר"ח מיירי עד אחר הגיזה,
הקנה לו לרנב"א ללי' יום, דאל"כ הול"ל
כשהקנה לו גופן והקנה ללי' יום, א"ו לכו"ע
הדיוק הוא בהקנה לו גוף הצאן עד שיגזו,
אבל בהקנה רק הגיזה אפי' במחבור, חשיב
לוקח גז צאנו.

בטעמא דבלא שייר הלוקח חייב ואינו מנכה דמים, ובאופן שמכר גם המתנות

והא דבלא שייר הלוקח חייב, אין הטעם
מפני שמעכב המכירה עד אחר הגיזה,
אלא דהשתא נמי חייל חיובא אמוכר לקנות
המתנה מן הלוקח, כמו שהי' חייב לפדות מן
ההקדש אי לאו קרא, אלא דכיון דמתנות לא
מזבין איניש, ע"כ השאיר כדי המתנה שלא
מכר, ולכן חייב הלוקח ליתן ואינו מנכה לו
מן הדמים, ואם הי' הדין דמתנות נמי מזבין,
הי' חייב ליקח ממנו בדמים כדי המתנה וליתן
לכהן, אבל מש"פ רש"י דבכה"ג הוה פטור,
צ"ע דא"כ גם בשייר כדי מתנה אינו פטור

את הצאן שמכר וגם הו"ל כל גזי ראשית, [ומפני זה פ' מרן זללה"ה כמש"כ לעיל], ומשמע דעת רש"י דאם יש לבעל הצאן כדי מתנה בגז, סגי בהכי לחשוב הכל בכלל גז צאנך תתן לו, אבל כשאין לו אפשרות ליתן אין כאן המצוה כלל, מיהו לפמשנ"ת ממימרא דרבא גבי הקדש ה"נ חל החיוב על המוכר גם ברשות הלוקח, ונלפמש"כ בד"ה ויותר נראה, אין החיוב ברשות לוקח, אבל אם יקחנו [יתחייב], וניחא בזה דדין רה"ג דמי לההיא דהמוכר בני מעיים, דבשניהם בכל ענין חל החיוב ומוטל על המוכר ליתן המתנה לכהן, והנדון רק אם מנכה לו מן הדמים, או דלא זבן ל', וליכא פלוגתא בדיני רה"ג בין ר"ח לרבא.

בדברי הרא"ש לחלק בין רה"ג למתנות ואי מיירי במחובר

יעווי ברא"ש ש' שכ' לחלק בין רה"ג למתנות דלעולם נותן לכהן, דהכא מכר לו במחובר דעדיין לא זכה בהן הכהן ויכול להפקיע במכר בפירוש, ומשמע מזה דבתלוש אע"פ שלא קרא שם לראשית לכהן, כבר נעשה הכהן שותף במתנה, וצ"ע בזה דבפשוטו כ"ז שלא הפריש אין כאן רה"ג השייכת לכהן, ול"ד למתנות שהם דבר מסוים, אבל רה"ג דמי לפאה בעמרים דכ"ז שלא הפריש הכל שלו, ונראה דלרווחא דמילתא פירש כן, ובטור וברמ"א ס' של"ג משמע דבגזיה בתלוש מפרשי לה, וכ"כ בבהגר"א, ובאמת בבאר הגולה תמה א"כ מ"ש ממתנות, ולמש"כ נתישב, אבל עיקר הענין שפירשו בתלוש צ"ע, דאם תלוש הכל ומכר ושייר ה"ז עדיף טפי מהתחיל בעה"ב לקצור, שכבר חיובו נשלם, ומאי קאמר רבא דאכתי לא נתחייב בכוליה עדרא, וגם לשון הלוקח גז צאנו מתפרש במחובר, דאל"ה היינו הלוקח צמר מחבירו, ואף הרמב"ם פ' הענין כשהגז על הצאן אלא שלא קנה במחובר, ואפשר דגזיה דנקט ר"ל במחובר.

אם לא ידוע שלא הפריש מנכה לו מן הדמים וגם בעיקר הענין נראה דמתפרש שידוע שלא הפריש המוכר, דומיא דמתנות, אבל הלוקח צמר מחבירו ואח"כ הודיעו חבירו שלא הפריש המתנה ודאי דמנכה לו מן הדמים, ובלוקח גז הצאן במחובר דידוע שלא הפריש בזה מדמינן למתנות, וכן בקלחי אילן דפאה, לא מצינו הלוקח פירות צריך לברר אם הפרישו פאה, ורק במחובר איכא ד"ז, ועי' להלן בזה.

ביאור הענין על מי החיוב בשייר ובלא שייר לר"ח ולרבא

נמצינו למידין דלעולם החיוב על בעל הצאן, אא"כ הקנה הגוף עד אחר הגזיה, והלוקח צאנו של חבירו במחובר, ולא קנה גופן, כיון דהמוכר מחויב ליתן רה"ג מצאנו, מפרשינן שמכר לו הגזיות עם החיובין שבהן, וחייב הלוקח להפריש בשביל המוכר, וע"ז דיינינן בשמעתין כיון דסתם מוכר גזיות במחובר פירושו עם חובת המתנה המוטלת עליו, מנ"ל דבאית ל' שיורא למוכר אזלינן בתרי', הרי אין לנו לקשר בין חיוב השאר שאצל המוכר לחיובן של אלו, ומייתי ר"ח מקלחי אילן דהחיוב על הלוקח, ומ"מ אם איכא שיורא בתר מוכר אזלינן, וא"ל רבא דהתם באמת לא דמי דהא חיובא דלוקח הוא ואין סברא להטילו על המוכר, ורק כשהתחיל לקצור וכבר נתחייב בכל כשדה אחת, אמרי' דבתר מוכר אזלינן, ור"ח סבר דלעומת זה רה"ג חיובא דמוכר הוא, ואמנם סתמא דמילתא מוכן עם חיובן, מ"מ בדאיכא שיורא גבי מוכר יש להטיל החיוב עליו, [ועתו' הרא"ש בזה], ורבא משני דלעולם חיובא דמוכר גבי מוכר הוא, והרי רה"ג חיובא דמוכר הוא, כמו מתנות, [ולא כפאה], והא דבלא שייר הלוקח חייב, לאו משום דמכר ללוקח עם החיובים, [כההיא דפאה שיש חיוב על הלוקח], אלא דלא מכר לו חובתו, והלוקח נותן בשליחות המוכר.

אם יש דין בגזיזה

ובאמת לא מצינו דין בגזיזה, דאפי' גזוזם לסטים וכיו"ב חייב, ושייך רק לדרון משום דשעת חובתה היא הגזיזה ואז היתה פטורה, וע"ז אמרי' דלא חשיב כלוקח גז מן השוק אלא כלוקח גז צאנו, וכיון שיכול ליקח וליתן לא נקבע בפטור, אלא אמרי' לי' שיקח ויתן, וכמו בביכורים, ועדיין צ"ת בכ"ז, (ולענין פלוגתא דר"ח ור"ב אפשר לקיים ע"ד שכתבנו להלן).

מ"ש לוקח ראשית הגז מעכו"ם דפטור מפאה דחייב בה"ג

ט. **יש** לעי' מ"ש רה"ג דממעטין מצאנך של עכו"ם, ובפאה תניא בתוספתא פאה פ"ב דנכרי שמכר קמתו לישראל חייב בלש"פ וישראל שמכר קמתו לנכרי פטור מלש"פ, ונהי דיש גם פטור דבקוצרם, אכתי כתיב נמי שדך, והול"ל דבעינן שדה וקצירה של ישראל, ובתו"כ באמת ממעט משדך שדה אחרים, ופי' הגר"א דבעינן נמי שדה של ישראל, אבל הראב"ד והר"ש שם פי' דר"ל דישאל הקוצר את של עכו"ם אינו חייב להניח פאה, דס"ד שזה מצוה על הקוצר בקציר ארצם, ומלבד שבתוספתא הנ"ל מבואר דבלוקח קמה חייב, הרי הדבר מבואר במתני' פ"ה מ"ה דהמקבל קמה לקצור אסור בלש"פ, ואם מדאורי' ליכא חיובא אלא אבעל השדה למה אסרו את הקוצר, ולא משמע דבכה"ג גם המוכר פטור, ורק מדרבנן מפריש לש"פ ופטורוהו מן המעשרות, דא"כ כל הנותן לאריס מפקיע מצות לש"פ, ועוד דבמתני' מחלק בין זכה בתלוש לזכה במחובר, ומשמע דמעיקר הדין הוא, וכן במתני' דהמוכר את שדהו פ"ה מ"ו מבואר בירו' דהלוקח אסור משום דקרינן ב' קצירך, וכן במתני' דשנים שלקחו את האילן נותנין פאה אחת, וסתם הלוקח אילן אחד לא קנה קרקע, כדתנן בביכורים פ"א, וכ"מ בירו' קדושין הובא בר"ש פ"א מ"ו דהזוכה רק בקמה חייב, ובתו"כ נמי לא ממעט אלא שדה

בטעמא דרבא דאינו מוכר המתנות, ובענין כמה**מכר וכמה שייר**

ויותר נראה דאע"פ שאין עובר על המצוה כשאינו לוקח הגז מהלוקח, מ"מ אם יקח הגז הרי הוא מתחייב במצוה אע"פ שגזו חברו, דאין המצוה על שעת הגזיזה אלא על גז צאנו, וכל ששניהם בידו חייב, ולכן אם יכול ליקח ואינו לוקח חשיב כמפקיע המצוה, ומש"ה יש לנו לומר דמתנה דכהן לא מזבין, כיון שראוי לו לקיים המצוה ע"י שיקח ויתן, ולפ"ז אפשר לומר דבלוקח רק כדי שיעור מתנה סגי, וא"צ שיהא בבעלותו ששים סלעים, כיון דהמושג של גז צאנו כשיעור קיים, וכיון שיש בידו כשיעור מתנה חייב ליתן, אבל אם נאמר דצריך לקנות כשיעור גיזה ג"כ א"כ בשייר המוכר, היינו כשיעור ששים סלעים ול"מ כן, וגם נותן א' מס' ממה שמכר, ואע"פ שאין לו כ"כ, וכ"ז דוחק, ומ"מ צע"ע ליישב מ"ט סגי בלוקח שיעור מתנה.

מכר פירות שדהו וחזר ולקחן מביאן לביכורים וראוי לו לקנות

ומצינו כיו"ב במצות ביכורים בירו' שם פ"א ה"ו מכר לו פירות ושייר לו קרקע המוכר אינו יכול להביא שאין לו פירות חזר ולקחן ממנו כו' מביא, ופי' הגר"א דאע"פ שאחר הלוקח שדה ופירות' תלושין אינו מביא, אבל זה שהקרקע שלו אפי' לקחן תלושין מביא, (עיי"ש בשם הרמב"ם, אבל מהרא"י דמייתי מאתנן משמע דבלקח פירות תלושין וקרקע אינו מביא, וצ"ע אם אתנן חל במחובר ולע"כ), וחזינן דמצות ביכורים קיימת לענין שאם יקח הפירות חל ע"ז שם ביכורים ובמכר פירות הראויים לקרוא עליהם שם ביכורים ודאי דראוי לו לקנות ולהפריש ביכורים, [וכן בר"ש סוף"ק דפאה לענין תבואת זרעך], וה"נ במכר גיזות במחובר, שהוא כמפקיע המצוה, וכיון שיכול לקיימה, ראוי לתקן ולקיים המצוה, וחשיב דמתנה דכהן גבי לוקח היא.

אחרים דהיינו גוים, ולא קאמר דבעינן שדך, וכ"כ בתו' הרא"ש חולין קל"ח א' דהלוקח חייב מדאו'.

ואפשר דמקרא דבקוצרכם את קציר ארצכם למדו דהקציר לחודי' הוא המחייב, ולכן לא מיעטו הלוקח קמה.

דינים הנקבעים ע"פ הקוצר, וע"פ בעל השדה

מיהו לענין להזהיר עני על שלו מצינו בירו' הנ"ל דיש איסור גם על בעל השדה דקרינן ב' שדך, וכן הא דחייב על כל שדה ושדה נמי ממעטינן משדך, ואפשר דלענין להפריש פאה אחת הבעלות על השדה קובעת, דאע"פ שיש חיוב על הקוצר, מ"מ חשיב הכל שדך לענין שיוכל המוכר להפריש על של הלוקח, ומילתא בטעמא היא דהמוכר פירות מתוך שלו אע"פ שזיכם במחבור מ"מ שיין לייחס הלא תכלה לכלל השדה, (וכדאשכחן ברה"ג דאע"פ שמכר הגז נשאר החיוב על צאנך), ולא מימעיט משדך לחייב על כל שדה בפ"ע, אלא שדה של אחר, אבל לא קציר של אחר, ולפ"ז הא דקתני במתני' האחין שחלקו נותנין שתי פאות, דוקא כה"ג דמתפרש שחלקו הקרקע, אבל אם חלקו רק בקמה יכולין ליתן פאה אחת, והיינו דקמ"ל בשנים שלקחו את האילן זה צפוננו וזה דרומנו דאע"פ שהשדה של אחר, הרי הם חלוקים זה מזה, ואינם יכולים ליתן פאה אחת מכח בעל השדה.

הא דמוכר קלחי אילן יכול להפריש על הכל והלוקח לא

ודאתאן עלה נתיישב בפשיטות הא דתנן דהמוכר קלחי אילן בתוך שדהו יכול המוכר להפריש על של הלוקח, ומדוקדק הא דשינה ר"י בלשונו אם שייר בעל השדה ולא קאמר אם שייר המוכר, דבעל השדה יכול להפריש פאה אחת על כל שדהו, אפי' אם החיוב של הלוקח, והיינו דינא דמכר קלחי

אילן בלא קרקע, דכיון שזכה הלוקח במחבור חל עליו חיוב לשו"פ, ולדידי' כל חיוב הוא כשדה בפ"ע, כיון שקרקע המוכר מפסקת, ואפי' לא שייר המוכר חיוב בשדהו, מ"מ אין ע"ז שם שדה אילן, כיון דלית ל' קרקע, ולמיעקר קיימי, ולכן הלוקח חייב ליתן מכל אילן בפ"ע, אבל המוכר יכול ליתן פאה אחת על הכל, ואפי' לא התחיל המוכר לקצור, מ"מ כיון שהוא בעל כל השדה, קרינן ב' פאת שדך, תדע שהוא אסור בלשו"פ של האילנות האלו כמבואר בירו' הנ"ל.

בפלוגתת ר"ח ורבא

וכבר נתבאר לעיל סק"ח דהיינו פלוגתא דר"ח ורבא בחולין שם דהא פשיטא להו דכ"ז שלא התחיל בעל השדה לקצור לא שיין לומר דשיורא גבי מוכר, ובזה גרע מרה"ג דהתם חיובא דמוכר הוא, ובכל ענין שיין לומר דשיורא גבי מוכר, אבל הכא חיובא דלוקח הוא שקנה במחבור ונתחייב, ואע"פ שהמוכר יכול לפטור משלו, מ"מ סתמא דמילתא אין דעתו לכך, כיון שאין לו זיקת חיוב לאלו, אבל משהתחיל לקצור ונקרא על כל השדה שם קצירך, אע"פ שחל על הלוקח חיוב מחודש מצד עצמו כיון שקנה במחבור לקרקע, מ"מ גם חיוב המוכר קיים, ויכול להפריש ע"ז פאה, וס"ל לרבא דאין ללמוד לרה"ג מפאה דהתם אין השיורא דגבי מוכר חלק אחד מהאי דגבי לוקח, אלא הם צאן אחר, ומה שיכול לפטור מזע"ז אינו מחייבו, דהא מפרשינן כל מוכר גז צאנו במחבור שהוא כמכר לו עם החיובים שעליו, ואע"פ שהחיוב של המוכר, מ"מ לגבי המכירה אין ללוקח ענין במה שיש למוכר צאן אחר שהוא חיוב אחר ויכול לפטור בהם את אלו, אבל ר"ח סבר דלעומת זה פאה גרע, שהחיוב הוא של הלוקח, ואין סברא לחייב את המוכר, ומדאר"י דשיורא גבי מוכר, יש ללמוד דכ"ש בכה"ג דחיובא דמוכר הוא, דבתר מוכר אזלינן.

**ביאור ספק הירו' אי טעמא דחובת הפאה בקמה
או דנעשה כמוכר לו חוץ מחובתו**

ולפ"ז מבואר נמי מה שנסתפק בירו' אמתני' שם אם הטעם משום דחובת הפאה בקמה, או משום דנעשה כמוכר לו חוץ מחובתו, והיינו דמספקא לי' אם היכא דאיכא שיורא גבי מוכר חשבינן לי' כקציר אחד, והכל מתייחס למוכר, והר"ז כקצר חצי' ומכר חצי' דהלוקח נותן פאה לכל, דצורה זו של מכירת קלחי אילן בתוך שדהו אפשר לראותה כקציר המוכר, ובפרט אם נפרש שהלוקח עוקר האילנות עם הפירות, ועכ"פ כשהתנו כך ודאי מהני לחשוב כן, או"ד חיובא דלוקח חיוב גמור בפ"ע הוא, אלא שהמוכר יכול לפטור, ונפ"מ אם נשרפה הקמה דאם חשיב חובת הפאה בקמה נפטר הלוקח, ואם זה רק ענין שהמוכר יכול לפטור, חזר החיוב לעמרים של הלוקח, ומדמי לרה"ג דלא שייך ענין חובת הפאה בקמה, והתם אם נשרף שביד המוכר, מפריש הלוקח ממה שבידו, ומוכה לו מן הדמים, וה"נ דכוותה, דמפריש הלוקח ממה שבידו ומוכה לו מן הדמים, כיון שמתחלה מכר לו הפירות עם שיעור פאה שנשאר אצל המוכר.

**בדין מוכר אם יכול לזכות בפאה המתרת
העמרים, ובמוכר גם הקרקע**

י. ירו' פ"ב ה"ה המוכר מהו שיזכה בפאה שהיא מתרת את העמרים כו', נראה דהשתא קסבר כיון דפאה אינה טובלת, אע"פ שצריך להפריש לפי גודל השדה מדרבנן, ואף מדאו' ההפרשה מתייחסת לכל העמרים, ואם נתכוין לפטור רק חצי, עדיין צריך להפריש מן השאר, מ"מ י"ל דההפרשה מתייחסת למפריש ולא לבעל העמרים, דעל ידו חייל עליהו שם פאה, ובעל העמרים כנפטר מן המצוה, ותדע שאילו נשרפה הקמה פטור, ויכול להפריש ממה שירצה, [ונכמה שירצה מדאו'] והשתא נמי אפשר דמצי א"ל לעני ממונך גבי בעל הקמה, או"ד כיון דבשעת

ההפרשה הוא בעל העמרים הרי ההפרשה מתייחסת לעמרים וכאילו הוא המפריש, והיינו דמייתי רבב"ח משליש מה שאתה קוצר דאע"פ שבשעת הפרשת הפאה כבר זכה בעמרים, ונמצא שבעה"ב מפריש פאה לעמריו, ומ"מ מותר, וש"מ דאע"פ שהוא בעלים בזמן ההפרשה מותר, ולא ס"ל לרבב"ח דכיון שנטבלו ברשות בעה"ב לא נאסר הקוצר כיון דאין טבל בפאה, וס"ל דשעת הפרשה קובעת, אבל ר"י סבר דחיוב הפרשת פאה כחיוב מעשרות, ומש"ה פשיטא לי' דהמוכר אסור, ולפי סברא זו אין מקום לספק, וא"צ ראי', וזה מבואר ממה שבתר דברי ר"י נפשט הספק לאידך גיסא, והיינו משום דר"י חידש דכטבל דיינינן לי', וכיון דהמוכר אסור הלוקח מותר ורק מגזירה דרבנן יש לאסור וכפלוגתא דר' ור"י הנשיא, - לק' פ"ה ה"ד מייתי בסוף מימרא דראב"א שנייא היא בלשונ"פ שהן בעזיבה, ואפשר שבא ליישב מ"ט לענין מעשר עני לא חשבינן לי' שנתחייבה ברשות מוכר, דהא אם יפריש קודם מירוח ג"כ חל, וע"ז משני דכיון שמצותן בעזיבה חשיב שנשלם החיוב, ולפ"ז אפשר דטעמי' דרבב"ח משום דאזלינן בתר השירים הנותרין, ומדאסור במ"ע ומותר בלשונ"פ ש"מ דלשונ"פ לא חשבינן להו לפי השירים, ומהא דלא מייתי לה בירו' כאן משמע דעיקרו לפרושי מתני' דהתם אתי, ומתפרש נמי כמש"כ, ועבהגר"א שם.

ויש' ללמוד מכאן דאע"פ שמכר גם הקרקע יכול הלוקח להפריש על של מוכר, דאי בקרקע של מוכר בלא"ה אסור משום דקרינן ב"י שדך כדאמר לק' פ ה, וע"י לעיל סק.

**בדין ייחד הלוקח חלק להתיר חלק המוכר,
ובדין פאה המתרת עמרים של לוקח**

והנה משכח"ל הנדון בייחד הלוקח איזה חלק מפריש להתיר חלק המוכר, אבל אפשר דאפי' לא ייחד יכול הוא לזכות לפי ערך באחד מששים שאינו מתיר חלקו, דאיסור

וגוי אינה פוטרת כל השדה, [מיהו מחובת הפאה בקמה אין ראי', דהתם אפי' קצר כולה ונשתיר שיעור פאה אלא שלא קדש שם וקצרוה לסטים ג"כ פטור].

אם יש חיוב על תבואה שלא נקצרה

ולכאוי' ה' נראה דבאמת אין חיוב פאה על תבואה שלא נקצרה, ומה שמתחייב בקצירת שכולת הראשונה, היינו משום דאין לפאה שיעור, ויכול לעשות כל השדה פאה לאותה שכולת, אבל אם ה' לפאה שיעור לא ה' מתחייב אלא כנגד מה שקצר, ולכן כשנקצר בפטור פטור, ומה שיכול להפריש על הקמה אע"פ שעדיין לא נתחייבה, היינו כעין מפריש על דבר שלא נגמ"מ, שהכל כבר ראוי להתחייב כיון שראוי לחול עליו שם פאה, והא דמפריש פאה מן הקמה, היינו מפני שזוהי מצותה, (והטעם משום דלא יוסיף חיוב כשיקצור בשל עניים דבלא"ה לאו קוצרכם הוא לגבי', ול"ד לתרו"מ שאין דבר ידוע לתרו"מ, אבל פאה סתמא דמילתא מתפרשת כידועה בסוף השדה), והא דאמרו בחולין שם דמיחייב בכולה שדה היינו דהכל חיוב אחד ואינו כמפריש משלו על של חברו.

פי' אאמו"ר שליט"א דבשכולת ראשונה הושלם החיוב

ברם שמעתי מאאמו"ר שליט"א דמלבד שיש לפרש הגמ' כפשטה דמיחייב בכולה שדה, גם בסברא מחודש להמציא שני זמנים בחיוב פאה דמתחלה הו"ל אפשרות להפריש ואחר קצירה חובה, וגם קשה לומר דעיקר מצות פאה כעין מן הפטור על החיוב, שהרי הקמה לא נתחייבה, א"ו דברים ככתבן דבקצירת שכולת ראשונה נשלם החיוב, והא דבנקצר בפטור פטור היינו דהבינו חז"ל מהא דהמצוה היא לא תכלה, א"כ כל שמכלה באופן שאינו עובר על לא תכלה לקצור פטור, [מיהו אכתי חזינן שיכול להפריש מן הקציר על פקיעה אע"פ שאפשר שתבא הקמה לידי

דלהזיר עני על שלו אפשר להתירו לפי ערך, וכן במ"ע שהפריש משלו על של חברו ג"כ, אפי' הפרישם בתערובת י"ל דמותר לו ליקח לעצמו לפי ערך פירות של חברו, וכ"ה פשטות הירו' טפי.

ל'שון פאה שהיא מתרת את העמרים מתפרש בפשוטו עמרים של מוכר, דאל"כ הול"ל מהו שיזכה בפאה, וכן בפשיטות ממתני' היינו דאע"פ שהעמרים של הקוצר בשעת הפרשת הפאה, מ"מ הוא מותר בפאה, ונראה דבפאה שמתרת העמרים של הלוקח פשיטא לן דהמוכר מותר, דהחיוב נשלם בקצירת הלוקח, וקודם לכן כלא נטבלו דמי, [ועי' לק' ס"ק י"א].

בפלוגתא דרבי ור"י הנשיא

שם פלוגתא דר' ור"י הנשיא, יש בזה קצת חידוש דבשלמא מעשר עני שיש בו טובת הנאה לבעלים, א"כ אם הוא מותר בו הרי הוא נוטלו לעצמו, אבל פאה צריך להניחה בסוף שדהו, ומוציאין אותה מידו דמה"ט אינו יכול להערים וליתנה לעני המכירו, כדאמרו בירו' פ ה, וא"כ ה' מקום לומר דלא מוזיל גבי' מפני המתנות, אבל האמת פשוט דכיון שהוא מפריש הפאה לדעתו כבר יוכל לכיין הזמן ולזכות בה, אבל עני המכירו אינו מצוי אצלו וגם הולך בדרך כלל עם העניים.

מתי הוה שעת חובתה דפאה

יא. **בשעת** חובתה דפאה צ"ת, דהנה בגמ' חולין קל"ח א' אמרו דכיון דאתחיל בקצירה איחייב בכולה שדה, וכן בירו' פ"א ה"א אמרו דקצירת שכולת הראשונה כמירוח דכרי, ולעומת זה מצינו דאף לאחר שהתחיל לקצור מה שנקצר בפטור פטור כדאמרו בירו' סוף"ב לענין קציר הקדש, וכן מצינו דהלוקח מתחייב בפאה על מה שברשותו, ובפשוטו המוכר מותר באותה פאה כמש"כ לעיל, וכן תחלת קצירה ברשות הקדש

פטור ואז לא יפקע למפרע, וזה כעין הפרשה קודם שנגמ'מ].

אם מתחייב על כל השדה בלא תכלה ומתי עובר ע"ז

ולפ"ז נראה דאמנם נתחייב בכולה שדה משעת קצירת שכולת ראשונה, אבל היות וזוהי מצות ל"ת, הרי הוא מתחייב על כל השדה בלא תכלה, ואמנם גם הקמה נתחייבה בלא תכלה, אבל אינו עובר על לא תכלה אלא בקצירה, ולכן החלק שנקצר בפטור דבטל ממנו לאו דלא תכלה, שוב אין בו מצוה אחרת, ומה"ט נמי לא חשיב שעת חובתה בקצירת שכולת הראשונה כיון שאינו מתחייב להניח אז הפאה, אלא מתחייב בלאו דלא תכלה, ובשעה שהוא מכלה אז חשיבא שעת חובתה, ולפ"ז מיושב נמי הא דהלוקח חצי' אחר שקצר המוכר חצי' מתחייב בפאה מדאו' וחשיבא פאה שלו לענין להזהיר עני על שלו, דנהי דהחיוב על כל השדה נעשה ע"י המוכר, אבל החיוב הוא שהבעה"ב לקצור לא יכלה, וא"כ ממילא עובר החיוב על בעל הקמה, וכן לא חשיב שנטבלו ברשות מוכר כיון שעדיין לא קצר, דאמנם הלאו כבר חל מתחלה, אבל שם טבל (לענין מי מפריש הפאה), מתפרש כשצריך לקיים ההפרשה, ועל העמרים שייך לומר שלגבי העמרים הוא צריך לקיים תעזוב כדי שלא לעבור על לא תכלה, אבל כ"ז שהוא רק במצות ל"ת, חשיב שפיר שההפרשה שלו כשמקיים העזיבה, ולפ"ז אם שרף והקדיש אינו כמבטל מצות פאה, ואפי' נשאר בקמה א"צ להניח על אלו, דשפיר מיקיימא מצות לא תכלה, כ"ז שאינו קוצר, וגם נראה דהלאו מתפרש נמי דכשקוצר לעצמו ולא מניח לעניים חמיר טפי, ולכן חשיב שהקצירה משלימה את החיוב.

ונפ"מ נמי שאם נשרפה כל הקמה ונשארה שכולת אחת באמצע השדה לא אמרי' דחלק העניים נפסד אלא בכל שכולת הרי הוא

בכלל לא תכלה, ואם רק ?אותה? שכולת אחת נשארה בכל מקום שהוא הרי הוא עלי' בלא תכלה, ואפשר נמי לומר שמפני חלק אחד מס' של עניים שבשכולת הוא בלא תכלה, וג"ז אמת, דבכל שכולת יש משהו לעניים לענין שאם תשרף כל הקמה יהא עלי' בלא תכלה.

עשאן גורן אחת אם שעת קצירה קובעת, ובדין זרע בערבוביא

יב. פ"ב מ"ה אם עשאן גורן אחת כו', בפשוטו נראה דשעת קצירה קובעת, ואם נמלך אחר קצירת כל השדה כבר נקבע הדין, כמו בנמלך אחר שהפריש גם הפאה, והא דקתני עשאן ולא קתני לעשותו, היינו משום דאזרע קאי, ובפשוטו זרען כך כדי להפריד, מדלא זרען בערבוביא, וקמ"ל דלא תלוי בדעתו בשעת זריעה, אבל לא מיירי במשנה דעתו משעת קצירה עד הגורן, ועוד דשעת הפרשת פאה בקמה קובעת אפי' כבר קצר חלק ובזרען בערבוביא אפשר דלא מהני דעתו להפריד, דשדה אחת היא, וע"ע להלן בדין נמלך.

העושה גורן מכל מין ומין וגורן אחת משניהם יחד אם נותן ג' פאות

ונראה דבחשב מתחלה לעשות מחצי השדה משני המינים גורן אחת, ומחצי' השני שתי גרנות, דהו"ל שלש גרנות משני מינים, נותן שלש פאות, דהמין המעורב כמין שלישי הוא, וכאילו חצי השדה מעורבת משני המינים בערבוביא, ולא בזרע השני מינים חלוקין זמ"ז, ומסתברא דה"ה בנמלך באמצע הקצירה לחלק כן, כגון שקצר חצי' לעשותן גורן אחת, ונמלך אחר שקצר חצי' לעשות מהקמה שתי גרנות, דצריך להפריש מן הקמה סמוך למה שקצר עבור מה שקצר, כאילו עשה מתחלה ע"ד כן, וכן בקצר חצי' לעשותן שתי גרנות ונמלך באמצע לעשות הנותר גורן אחת,

מפריש תחלה מהקמה על כל מין בפ"ע, ואח"כ קוצר השאר כשדה בפ"ע.

באופן הנ"ל שנושה חצי שדהו גורן אחת וחצי ב' גרנות אם יכול להניח מחצי זה על חצי זה מיהו אפשר דאם קוצר תחלה חצי' שהיא גורן אחת, יכול להניח לכל מין בפ"ע בחצי השני, דהו"ל כמין אחד שעשאו שתי גרנות, [מיהו לכתחלה ראוי לצרפה עם אותה שהוא גורן אחת עמה], אבל איפכא מסתבר טפי דלא מצי להניח מגורן אחת על כל מין בפ"ע, כיון דחשבינן להו כמין אחד, וכשמפריש מן האגדו הרי הוא כמפריש גם מן השמותית, דנהי דלפטור יכול לייחד הפרשתו לכל מין בפ"ע, מ"מ כשמניח בשדה המעורבת ה"ז כמניח תערובת להתיר את הנפרדים, הגע עצמך בקצר כל השמותית והניח הפאה שלה באגדו, האם ראוי להתיר באותה חטה גם שמתית, וגם אגדו משדה המיוחדת, ולפ"ז אם קצר כולה והניח פאה בסוף של גורן אחת, חזרה פאה לעמרים של ראשונה ומפריש מכל מין לעצמו, דהו"ל כמפסיק זרע אחר.

בדין נמלך באמצע הקציר

וב"ז כשבאמת הגרנות חלוקות, אבל בירו' מיירי בקצר חצי' ונמלך לשנות כל השדה דהשתא הו"ל חד שדה, אלא שבחלק ממנה נשתנה דעתו לאחר הקציר, ואמנם בעלמא דעתו שאחר הקציר לאו כלום הוא, אבל הכא דחובת הפאה בקמה [ואם נשרפה אין החיוב חוזר לעמרים], והרי הקמה עם הקציר שדה אחת, דהשתא נעשה הכל כמו מה שבקמה, לכן נקבע דין הקציר בכילה שדהו כדין הקמה, [ועי' להלן דאפי' נשאר רק כדי פאה משמע שהדין כן].

קצר חצייה לעשות גורן אחת ונמלך, כיצד מפריש, ובדין נגמר מין א' מהם והנה בקצר חצי' לעשותן גורן אחת ונמלך לעשותן שתי גרנות, יכול לכתחלה

להפריש מן הקמה על הקציר כל מין בפ"ע, דכיון שגם הקציר נשתנה לשתי גרנות אינו מפריש ממין על שאינו מינו, ולכא' משמע דאפי' נשאר רק שיעור פאה, דחיוב כל הקציר כבר נשלם, מ"מ אינו מפריש ממין על שאינו מינו, כיון דהשתא? לאו? מינו הוא, מיהו אם כילה ואח"כ נמלך כבר נקבע דין הפאה כבשעת הכילוי, ואע"פ שחלות הפאה נעשה בשעת הפרשה, מ"מ תעזוב דמעיקרא מפריש השתא וכמש"כ ס"א סק"ז, אבל בקמה אינו מפריש אלא על מינו, ואמנם הי' נראה מסברא לומר דכיון שגמר קצירתו אפי' הפאה בקמה כקצורה דמיא, אבל מהא דאמרו בירו' דקצר חצי אגדו וכל השמותית לעשותן גורן אחת ונמלך לעשות שתי גרנות, כל השמותית נפטרה, משמע דאפי' אם הי' רוצה ליתן כל הנותר מהאגדו לפאה לא מהני לשמותית, דאל"כ בדין הוא שיתחייב להפריש עתה עבור השמותית, ואח"כ לקצור שאר האגדו, ואם אינו קוצר הו"ל כמכלה עכשיו, א"ו בשעת הפרשה אינו מפריש אלא ממין על מינו, ולפ"ז גם אין הכרע לומר דבהפריש מן העמרים אזלינן בתר קצירה, אלא דאפשר לומר דהא דבקמה אזלינן בתר השתא, היינו דחיוב הפאה לא הוחלט עד שיפריש, כמו שחיוב הקציר, נשאר בקמה, משא"כ בעמרים, דאין החיוב מתחדש בעמרים וכמש"כ, מיהו אפשר לדחות הראי' מהירו', דכ"ז שיש לו זכות לקצור לעצמו בקמה מהניא מחשבתו על כל הקמה, אבל אם בא ליתן כל הנותר לפאה אין לנו ענין בדעתו על הקציר דלא מהני שינוי דעתו, ודעתו על הפאה ליתא, אבל כשיש לו בקמה קובעת דעתו את כל דין הקמה, וזה מיושב יותר בסברא.

קצר חצי שדה לעשות גורן אחת ונמלך על הכל, ובדין הפריש מהקציר

ירי' פ"ב ה"ד קצר חצי אגדו וחצי השמותית לעשותן גורן אחת ונמלך ועשאו שתי גרנות אינו מפריש מן האגדו על השמותית

עתה בחצי הראשון שקצרו, משא"כ הכא דגם החצי הראשון נעשה גורן אחת, ובלא"ה נמי אין להמציא ענין גורן אלא בשני מינין כמו שנאמרה ההלכה, אבל בשותפות פשיטא דאחר קצירה לאו כלום הוא, אפי' חזרו ונשתתפו גם בקציר, אבל אי הוה גרסינן נמי הכא ולא מן האגדו שבתחלה על השמותית שבתחלה הוה ניחא טפי, דהחיוב של שעת קצירה אינו משתנה.

בנמלך לעשות גורן אחת אי חשיב ככילה שדהו (ולפ"ז ה' נראה דבנמלך לעשותן גורן אחת חשיב ככילה שדהו כיון שאינו יכול להפריש בקמה על האגדו כיון דהקמה מעורבת בשמותית וכמשנ"ת לעיל, וכן בשותפין דכיון דכל שבולת שייכת לחבירו ג"כ, אינו יכול להפריש, והא דאמרי' בסמוך דבנמלך לעשותן שתי גרנות כל השמותית נפטרה, היינו מפני שהניח פאה לאגדו שהוא חלק מהשדה של השמותית, ובכה"ג לא חשבינן ל' ככילה שדהו, אבל בקצר רק שמותית והניח הפאה באגדו ונמלך, י"ל דחשיב ככילה שדהו בהמלכה זו, [מיהו אין לדייק מהירו' דשפיר קמ"ל דאע"פ שעל האגדו מפריש מ"מ השמותית פטורה], ולפ"ז קצר ע"ד שתי גרנות ונמלך בחצי' לגורן אחת ג"כ דינו ככילה, עפמ"ש כ"דא"א לפטור מן הקמה את הקציר, ומפריש מן הקציר מכל מין על מינו, כ"ז אי הוה גרסינן ולא מן האגדו שבתחלה על השמותית שבתחלה, ועי' להלן, מיהו יש לדון בכ"ז כיון דהכא נשאר מכל מין אלא שהוא מעורב, ובכה"ג אין לחשבו ככילה, ומש"ה בתלוש יכול להפריש מן העמרים כל מין על מינו וכמשנ"ת להלן ד"ה (והא).

מ"ט אין מניח בקמה מיד קודם שיקצור עוד

ויש' לעי' מ"ט לא אמרי' שיתן מיד מן הסמוך לקציר מן האגדו על האגדו ומן השמותית על השמותית, ואח"כ ימשיך לקצור

לא בתחלה ולא בסוף, נהי' מקום לפרש בתחלה אם יניח הפאה בתחלת החצי השני סמוך לקציר הראשון, כאילו נגמרה השדה המעורבת עם הפאה במקום זה, ואח"כ מתחיל בקצירת השדות הנפרדות, עי' לעיל, אבל ל"מ כן, אלא בתחלה היינו מהעמרים שנקצרו לעשותן גורן אחת], לפמ"ש"כ לעיל אם לא נמלך לשנות החצי הראשון, מניח פאה על הראשון בתחלת חצי' השני, אבל כיון דנמלך גם על החצי הראשון הו"ל כל מין שדה אחת, ומפריש מן האגדו על האגדו ומן השמותית על השמותית, והא דמפריש מן האגדו על האגדו גם במחובר, היינו משום דהמחובר הוא יותר מבורר, ושפיר מהני הפרשתו על התלוש, משא"כ בנמלך לעשותן גורן אחת וכמ"ש לעיל.

והנה אם הקדים להפריש מן הקציר קודם שנמלך מהניא הפרשתו, אפי' על הקמה, אבל משנמלך אפי' יפריש מן הקציר על הקציר לא מהני אלא ממין על מינו, דחובת הקציר בקמה, וא"א להתייחס לקציר ככילה שדהו, וצ"ע בזה דהיכא דלא נמלך לשנות החצי הראשון י"ל דנשאר כדינו.

קצר חצי לעשות שני גרנות ונמלך, וברין שותפין שחלקו

שם קצר חצי האגדו וחצי השמותית לעשותן שתי גרנות ונמלך כו', לפי הלשון משמע דבכילה את שדהו מפריש מן האגדו שבחצי הראשון על השמותית שבחצי הראשון ומן האגדו שבחצי השני על השמותית שבחצי השני, וכן מן האגדו שבחצי השני על האגדו שבחצי הראשון, [וה"ה איפכא], אבל בלא כילה שדהו אינו מפריש במחובר מן החצי השני על החצי הראשון כלל, והנה לק' פ"ג ה"ד איתא כה"ג בשותפין שחזרו ונשתתפו וקתני דמפריש משלו שבסוף על של חבירו שבסוף, ולא משלו שבתחלה על של חבירו שבתחלה, ובפשוטו הטעם מפני שלא נשתתפו

ואע"פ שנמלך עתה על הנותר מאגדו לעשותן גורן אחת תו לא מצטרפי, ומפריש מהאגדו על האגדו, ושנה דין זה דומיא דנמלך לעשותן ב' גרנות ששונה כה"ג בסמוך.

לג' דידן צ"ל שחיוב העמרים שבאן מחודש שחרי חובת הפאה בקמה

ולמאי דגרסינן דמפריש מן האגדו שבתחלה על השמותית שבתחלה, צ"ל דחיוב העמרים שבכאן הוא מחודש, דכ"ז שיש קמה חובת הפאה בקמה, ואם קצרו לסטים את הקמה בדין הוא שהכל פטור, ולכן דיינינן לחיוב העמרים כאילו נתחדש עתה בשעה שנמלך לעשותן גורן אחת, (דהי' מקום לומר שכל החצי הראשון יפטר כיון שא"א להפריש עליו מן המעורב), וכיון שבשעת קצירת החצי הראשון היתה כל השמותית לגבי האגדו כשדה אחרת, ע"כ שלא נשארה חובת האגדו בשמותית, ולאחר קצירה אין השדות מצטרפות, כדאמר בירו' פ"ג ה"ד לענין קנה שדה אח"כ ולענין הביאה שלישי, והו"ל השמותית שבסוף כקנה שדה נוספת לגבי האגדו, אבל לגבי החיוב שנתחדש בעמרים עתה בחצי הראשון, הרי כולן גורן אחת, [וכיון שחובת חצי הקמה בקמה, אינה מצטרפת לחיוב העמרים שחל על החצי הראשון], ועדיין צ"ע.

ביאור הדברים בקצרה

והנני חוזר לפרט הדברים, א. בפשוטו נראה דשעת הקצירה קובעת דין המינים שאין לנו זמן אחר בחיוב פאה, [וממתני' ליכא למידק דאזורע קאי וכמשנ"ת], ולפ"ז קצר כל השדה ונמלך קודם שקרא שם פאה, אזלינן בתר החיוב שבשעת קצירה, אפי' קצר לעשותן גורן אחת ונמלך, מפריש עתה ממין אחד על שניהם, דכבר נקבע החיוב, ושינוי דעתו עכשיו, כאחר שקרא שם פאה, וכמו שמכירת הקציר לאחר לא משנה כלום, מיהו מצינו בירו' דקצר חצי אגדו וכל השמותית לעשותן

כשדה אחרת לגורן אחת, (והי' מקום לפרש דכילה את שדהו דקאמר ר"ל שגמר לקצור החצי השני, אבל אם לא קצר נותן פאה מיד, ואח"כ קוצר, אבל אין הלשון משמע כן), וי"ל דכיון דגם הקציר נעשה גורן אחת הר"ז כנותן פאה באמצע שדהו, אבל במניח הקציר כבתחלה נותן פאה סמוך לקציר וכמש"כ לעיל.

הא דיכול להפריש בתלוש מן האגדו שבסוף על שבתחלה מ"ש ממחובר

והא דמפריש בתלוש מן האגדו שבסוף על האגדו שבתחלה, אבל במחובר משמע דאינו מפריש, דהיינו דקאמר דבשלא כילה את שדהו אפי' מן האגדו על האגדו אינו מפריש, היינו משום דממין על מינו אפי' עושהו שתי גרנות מפריש, אלא דבמחובר מעורב באגדו גם השמותית, שהאגדו הוא גם פאת השמותית, כמו בכילה השמותית ופאת השמותית באגדו, אבל בתלוש אפשר להפריד האגדו מן השמותית דהחיוב של כל שבולת בעצמה הוא, ואף עדיין יכול לפטור השמותית ע"י האגדו אף בתלוש, מ"מ אין זה פאת שדה המעורבת, [וגם אפשר דהשדה המעורבת מפסקת], ומצינו כה"ג בשותפין שקצרו רק החצי השני בשותפות, דקאמר דמפריש משלו שבסוף על של חבירו שבסוף, והיינו לאחר קצירה, דבמחובר שותפין נינהו וליכא שלו מיוחד, ואז גם מפריש משלו שבסוף על שלו בתחלה, אבל בקמה לא יכול להפריש על שלו בתחלה כיון שחלק חבירו מעורב בו, ומ"מ לא חשיב ככילה שדהו כיון שחלקו ראוי לפאה על הראשון אלא שאינו מבורר, וה"נ באגדו ושמותית, [מיהו עמש"כ ס"ק י"ג בביאור הירו' בע"א דשותפין].

פי' הירו' באופן אחר

ואפשר נמי לפרש דמפריש מן האגדו על האגדו במחובר כי מתחלה כילה השמותית קודם שנמלך לעשותן גורן אחת,

לא חשיב כנשרפה הקמה לפטור הקציר לגמרי כיון שנמשך החיבור לכל מין בפ"ע, וכמו בחזרו ונשתתפו, דאע"פ שאין חלקו מבורר, מ"מ נשאר חייב פאה בקמה, ולכן מפריש מן האגדו שבתחלה על האגדו שבתחלה, וכן מן האגד שבסוף לאחר שנתלש, אבל בירו' לפנינו מבורר דמן התלוש יכול להפריש ממין על שאינו מינו, ואיני מוצא לזה יישוב מחזור אא"כ נימא דלעולם בתר שעת הפרשה אזלינן.

אם מפריש מן האגדו על האגדו

ד. הא דאין מפריש מן האגדו על האגדו בשלא כילה שדהו, נחבאר לעיל, אבל משנתלש מפריש כיון שבאמת מין אחד הם ואע"פ שהוא עושהו שתי גרנות נותן פאה אחת.

קצור של דברים

קצור ש"ד לפמ"ש"כ אזלינן בתר הקצירה, אך כיון דחובת הפאה בקמה, צריך להתחשב בדין הקמה דאינו מפריש ממין המעורב על שאינו מעורב, אבל מאינו מעורב על המעורב שפיר מפריש כל מין על מינו, ומלבד שצריך להגיה לפ"ד בירו', עדיין אין הענין מיושב כה"צ.

בדעת תו"ט ושנו"א דלעולם בתר השתא אזלינן

ובתו"ט ושנו"א פי' דאזלינן בתר השתא, ולפ"ז אין מובן כל האריכות בירו', דהול"ל בנמלך לעשותן גורן אחת דמפריש מן הקמה על הכל כאילו מתחלה קצור לגורן אחת, וביירו' משמע דאינו מפריש מבסוף על שבתחלה, וגם הא דקאמר דמפריש מן האגדו על האגדו צ"ב, ובפי' הגר"א כתבו שזו הקדמה להא דכל השמותית פטורה, דדוקא בשנמלך לאחר כילוי השדה מפריש מן האגדו על האגדו ומן השמותית על השמותית, אבל נמלך כשכילה השמותית וחצי אגדו, אינו מפריש על השמותית, וג"ז צ"ב דהא רישא

גורן אחת ונמלך לעשותן שתי גרנות אינו מפריש מן האגדו על השמותית, ולמה לא נימא שיתן מיד פאה מהאגדו על הכל, ומה שנמלך יועיל רק על שאר הקציר שאחר הפאה שנתן, וי"ל דכיון שהי' רשאי להמשיך ולקצור מהני דעתו על קמה זו לעשותה שתי גרנות, אבל כשנשאר חייב פאה לחוד דלא שייך דעתו על הקמה, בזה אין מגרע שינוי דעתו על הקציר, ומ"מ צ"ע בזה דכיון שאם ירצה להניח הכל פאה יכול להניח גם על השמותית, בדין הוא שיוכל להפריש מיד חלק מהאגדו לפאה, ושמא אה"נ אלא שאינו חייב לעשות כן כיון שזה אמצע שדהו דאגדו, אבל אם יתן יחול שם פאה, כמו שחל בנתן תחלה ואח"כ נמלך.

קצר חצי' לגורן אחת ונמלך לשני גרנות וכילה שדהו

ב. קצר חצי' לגורן אחת, ונמלך לב' גרנות, כיון שחובת הפאה בקמה והקמה נפרדת לשני מינין, נתחייב להפריש בנפרד, וכשחזרה פאה לעמרים חזר החיוב שהי' בשעת הכילוי, ובכה"ג לא חזרה פאה של החצי לעמרים מיד כשנמלך, כיון שיוכל להפריש מכל מין על מינו ושפיר נשאר החיוב בקמה, דלגבי השדה המעורבת אין מגרע מה שנמשך אח"כ כל מין בפ"ע.

קצר חצי' לשתי גרנות ונמלך לגורן אחת

ג. קצר חצי' לשתי גרנות ונמלך בחצי' השני לגורן אחת, הי' נראה דחייב חצי' הראשון אינו משתנה, וצריך להפריש בקמה תחלה על כל מין בפ"ע, ואם המשיך לקצור הר"ז כשדה אחרת המספקת באמצע, כיון שהשדה המעורבת אינה מתחברת עם כל מין נפרד, [ועדיין צ"ע אם לחדש כן], ועוד דבשדה המעורבת כל שבולת יש בה שני הכחות יחד, ואין לו להפריש ממין המעורב על המין הברור, וגם האגדו עצמו כמעורב חשיב, וכמו של שותפין דכל שבולת היא שניהם, ומיהו

כשחזרה פאה לעמרים שפיר אזלינן בחר העמרים שחזרה אליהם, והם עכשיו מין אחד.

ועדיין לא נתיישבו הדברים על לבי, מלבד דבסברא ראוי לומר דקצירה קובעת, ונמלך אחר קצירה כמכר דמי, וכמו שנשרף הקציר אינו משנה בחיוב הקמה, ה"נ בנמלך, וגם קשה לחדש חיוב נוסף בתלוש עם הלכות אחרות, וכמה דינים וסברות מחודשות צ"ל לפ"ז, וכן בירו' קשה כמה דברים, [ואמנם קשה להגיה בירו', אבל מצינו לו קצת חבר בפ"ג ה"ד, וגם לפ"ז לא נתיישב כה"צ, אבל הדינים מיושבים יותר], [ועי' בסמוך], ויהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא.

קצר מין א' לעשות ב' גרנות וכילה, וקצר המין השני לעשות גורן אחת אם מפריש מזע"ז

לכאוי נראה דבקצר כל האגדו לעשותן שתי גרנות וכילה שדהו, ואח"כ התחיל בקצירת השמותית לעשותן גורן אחת, או שנמלך אחר שכילה גם השמותית, אינו מפריש מזע"ז לכל הפירושים, דכל הנדון בשמעתין מפני שבשעה שנמלך נמצא שחובת הפאה של שניהם בשדה אחת, וזה מצרפן, אבל אחר גמר הקצירה לא מצינו צירוף דגורן לחוד, ומיהו צ"ע דלפ"ז ראוי לפרש דהא דאינו מפריש במחובר על התלוש היינו מדרבנן, כיון דבשעת קצירה היתה השמותית כשדה אחרת לגבי האגדו אין ראוי להניח שם הפאה, אבל בסברת הצירוף אין חילוק בין השמותית שבקציר לשמותית שבקמה, וצ"ע.

בטעמא דשני מיני חטים אין מפריש מזע"ז במקפיד, ומ"ש מתרו"מ

בעיקר הא דשני מיני חטים אפשר לומר דהקפדתו לעשותן לשתי גרנות היא המחלקת אותם, אבל אי לאו הכי הרי כל מין חטים אחד כמו לתרו"מ, וכן בזרועין בערבוביא נעשה הכל שדה אחת כמש"כ לעיל, ולפ"ז מובן טפי הא דמהני נמלך אחר קצירה, דכיון שבעיקר הענין שדה אחת היא, אלא

בקצר חצי שדהו מיירי, ואז מפריש מהאגדו על האגדו ומן השמותית על השמותית, ואמאי קאמר הכא דדוקא בכילה שדהו משכח"ל, ועיקר הלשון מיותר, וצ"ת, עכ"פ לדינא משמע דעתו ז"ל דאזלינן בחר בסוף לגמרי, ומפריש מן האגדו שבסוף על השמותית שבתחלה, ואפי' מן האגדו שבתחלה על השמותית שבתחלה קאמר הכא דדוקא בכולה שדהו משכח"ל, ועיקר הלשון מיותר, וצ"ת, עכ"פ לדינא משמע דעתו ז"ל דאזלינן בחר בסוף לגמרי, ומפריש מן האגדו שבסוף על השמותית שבתחלה, ואפי' מן האגדו שבתחלה על השמותית שבתחלה קאמר.

פי' אאמו"ר שליט"א דמהמחובר אינו מפריש על התלוש

ואאמו"ר שליט"א ס"א סק"ו פי' ג"כ דאזלינן בחר השתא, ולכן מפריש מן הקציר שבתחלה אפי' מן האגדו על השמותית, אבל מן המחובר על התלוש אינו מפריש מן האגדו על השמותית, כיון שחובת הפאה של החצי הראשון נקבעה בקמה כל מין לחוד, ומשמע לפ"ז דחובת הקציר כשכילה שדהו הוא חיוב מחודש, וכ"ז שלא כילה שדהו לא יוכל להפריש מן הקציר על הקציר מן האגדו על השמותית, ואמנם גם מן האגדו על האגדו אסור להפריש כ"ז שיש בקמה, מ"מ אם הפריש חל, אבל מן האגדו על השמותית בדין הוא שלא יחול, כיון דעדיין חיובו בקמה בנפרד, ולא מסתבר לומר דהחיוב שבקמה הוא נפרד, ובאותה שעה יוכל להפריש בתלוש ממין על שא"מ, והגע עצמך בקצרו לסטים כל האגדו הרי יפטר גם התלוש, משום דחובת הפאה בקמה, ואם ישאר חיוב התלוש בעצמו, א"כ בדין הוא שיחול גם אם יפריש מן הקמה על התלוש ממין על שא"מ, ועוד יש לבאר בזה דכשחובת הפאה בקמה, הרי הקצור כנשרף, ולכן אין הנמלך משנה כלום, שכבר נקבע דין הפאה בקמה בשעת הקצירה, אבל

שליש, שהרי אין חיוב פאה קודם שליש, ומשהביאה לא קצר כלום, מיהו אף אם יקצור מחצי חצי, שכבר נתחייבה, מהני לחייב הכל, דהשתא שדה אחת היא, ולפ"ז אפשר דאפי' לא כילה חצי חצי הראשון אלא שנשאר מעט בקמה בתחלת השדה, ג"כ א"י להפריש מחצי חצי הראשון על הכל, כיון שהקצור שבאמצע מפסיק, דאינו חשוב תחלת קצירה לחצי האחרון, וצ"ע בזה בסוגיא דמנחות ע"א ב' במנמר את שדהו, ולע"כ, ואם כנים הדברים ניחא דנפ"מ בכ"ז גם בלא כילה שדהו, ובא להפריש מן הקמה, מ"מ א"י להפריש מן הראשון על האחרון או איפכא.

קצר חצי חצי' והביא החצי השני שליש איך ראוי לנהוג לכתחלה

ויש לעי' איך ראוי לנהוג לכתחלה אם להפריש בסוף האמצעיים על הכל, ואח"כ בחצי' האחרון על האחרון, או דכיון דלגבי האמצעיים הו"ל אצמץ שדהו עדיף שיתן בסוף, ונראה דהא ודאי אין ראוי שיתן בסוף האמצעיים רק על הראשון ולא על האמצעיים, אבל אכתי יכול ליתן מיד בתחלת האמצעיים על הראשון ובסוף על האמצע והאחרון, או בסוף האמצעיים על הראשון והאמצעי ומסתברא דכיון דבתרווייהו נותן באמצע השדה עדיף שיתן בסוף האמצע שנתחייב עם הראשון בלא להתחשב במה שניתוסף אח"כ, מיהו אם כילה האמצעיים ודאי דחובת הפאה שלהם כקמה של אחרון.

כילה האמצעיים וקצרו לסטים את האחרון

ובפשוטו נראה דבכילה האמצעיים וקצרו לסטים את האחרון, האמצעיים פטורין, משום דחובת הפאה שלהם בקמה, דאילו הפריש כבר על הראשון ודאי ראוי לומר כן, מיהו צ"ב כשלא הפריש על הראשונים איך מתקיים ענין זה דהאמצעיים פטורין את הראשונים, והם עצמן פטורין דחובת הפאה בקמה, [אם נימא דבכה"ג נמי

שהקפדתו מחלקתן, וכשנסתלקה הקפדתו חזר הכל כשדה אחת, כאילו מעיקרא, ועדיין צריך יישוב, והא דפאה שני מתרו"מ היינו מפני שזה דין בשדה, וכל שניכר כשתי שדות אינו מפריש מזע"ז.

אם אפשר לקצור מין א' ולשייר המין השני לפאה

יש לעי' הי' לו אגדו ושמותית ורוצה לקצור כל האגדו לעצמו, ולהניח כל השמותית לפאה מאי, וצ"ל דתלוי בדעתו אילולא מצות פאה, דאם הי' מקפיד על תערובתו, א"כ הו"ל כשתי גרנות אבל אם אינו חושש אע"פ שעתה נותן לעני מין אחד, מ"מ לגבי ידי' הכל אחד.

קצר חצי אגדו ושייר מהשמותית פחות מא' מס' ונמלך אם חייב, ומה הדין בכילה אח"כ

בדין קצר חצי אגדו וכל השמותית לעשותן גורן אחת ונמלך דאמרי' בירו' דהשמותית פטורה, כתב אאמו"ר שליט"א דאם נותר מעט בשמותית מפריש הנותר על השמותית, ואע"פ שאין בנותר אחד מס', מ"מ מיפטר בהכי, מיהו אם כילה אח"כ המעט וחזרה פאה לעמרי השמותית צריך להפריש א' מס', ולכא' יש לחקור כן בעלמא בקצרו לסטים חצי' השני, ונשאר מעט בקמה פחות משיעור פאה, וכילה שדהו אח"כ, אם חזר עליו חיוב כל השדה שקצר, ומסתברא דאינו נותן אלא כפי מה שכילה מיהו הכא גרע דמשתרשי לי' דמי האגדו, וכיון שנמלך מדעתו ראוי להטיל עליו החיוב כשאפשר, ומ"מ צ"ע מאחר שכבר נפטר.

שדה שחצי' הביאה שליש וחצי' לא הביאה אם מתחייבת מולה בקצירת שבולת ראשונה

יג. ירד' פ"ג ה"ד אריב"ל היתה לו שדה אחת חצי' הביאה שליש כו', מסתברא דלא נתחייבה החצי שלא הביאה שליש בזמן קצירת שבולת הראשונה עד שיקצור משהביאה

אחרת, ועכשיו שנשתתפו כקנה שדה אחר הקצירה דמי, וכמימרא דר"י וריב"ל לק', אבל משלו שבסוף על שלו שבתחלה מפריש דהיינו קצר חצי' ומכר חצי' דאע"פ שחבירו שותף עמו, מ"מ חלק הפאה נשאר בקמה [בחצי שלון משלו, ולא נשתתפו בזה, ולפ"ז א"צ לגרוס וקצרו וחלקו, דאע"פ שלא חלקו מ"מ יש חלק בשדה שהי' שלו ואינו יכול להפריש מזה על של חבירו שבתחלה, ולפ"ז נראה דאפי' כילה שדהו וחזרה פאה לעמרים אינו מפריש מהעמרים שקיבל בסוף על שלו שבתחלה, אא"כ העמרים הם מהחלק שהי' שלו בתחלה, וכן אם חבירו קיבל מהם מפריש על שלו, דבתר העמרים של המחובר משלו אזלינן.

ולפ"ז יש לפרש נמי דאינו מפריש משלו שבתחלה על של חבירו שבתחלה, אפי' נשתתפו בעמרים, ואפי' עתה הכל שלו, דכיון שבשעת קצירה שדה אחת הואי לא מהני נשתתפו אח"כ, [ולפ"ז משלו שבסוף על של חבירו שבתחלה משכח"ל דמפריש, והיינו מעמרים שקיבל מחצי של חבירו].

ולכאוי' נראה דבכילה שדהו אינו מפריש מעמרים שלו בתחלה, על כל מה שקצר מהחצי קרקע שהי' שלו, דהא כמכר חצי לאחר דמי, ואינו מפריש משלו על של חבירו, מיהו אפשר דלפי ערך החצי שלו מצי מפריש.

פ"ג מ"ה האחין שחלקו כו' אם מיירי גם בשהתחילו לקצור בשותפות, וברבותא דאחים יד. פ"ג מ"ה האחין שחלקו נותנין שתי פאות, בשותפין שחלקו מבואר בירו' דאפי' קצרו חצי שדה בשותפות וחלקו נותנין שתי פאות, ודכוותה יש לפרש במתני' דאפי' התחילו לקצור בשותפות, מ"מ נותנין שתי פאות, ונראה דלרבותא נקט אחין שחלקו דמתפרש אפי' התחיל האב לקצור, דאז הי' חיוב מוחלט דפאה אחת בכל השדה, אפ"ה

פוטרינ האמצעים את הראשון], ולפמ"ש סק"א דהא דחובת הפאה בקמה זה רק פטור מחיוב פאה, דכיון שאינו עובר על הלאו א"א לחיבו, אבל אם ירצה להפריש מן העמרים שפיר חל ע"ז דין פאה, שזכו עניים באמירתו, ופטורה מן המעשר, [כמו בהפריש מן הקציר על הקציר קודם שקצרו לסטים את הקמה], ניחא דשייך לחול שם פאה על האמצעים ולפ"ז אם קצר האחרון קודם האמצעי דחובת האחרון בקמת האמצעי, והפריש מן הראשון על האמצעי, תו לא מצי להפריש מן האמצעי על האחרון, וחזרה פאה לעמרים של אחרון, כמו בכל קצר חצי' והפריש מן הקמה רק על חצי האחרון, דחצי הראשון מפריש עליו מן העמרים, מיהו אפשר נמי לומר דאם כילה האמצעים וקצרו לסטים האחרון שוב לא יוכל להפריש מן האמצעים על הראשון.

שותפין שחלקו קודם שקצרו וקצרו חצי' וחזרו ונשתתפו, וקצרו ואח"כ חלקו

במימרא דר' יוחנן כתב אאמו"ר שליט"א דעיקר הגרסא עד שקנה את כולו, וזה מתפרש כמימרא דריב"ל, (וגם לגרסת הגר"א מתפרש עד"ז), [פי' שקצרו תחלה כל אחד לעצמו ואח"כ נשתתפו וקצרו חצי האחרון, (כסוגיא דלעיל פ"ב ה"ד), אבל לא מיירי בחלקו ונמלכו וחזרו בהן וגם החצי הראשון קצרו בשותפות, (וארישא קאי) דבזה יכולים להפריש גם על שבתחלה, דגם בחלוקתם יכולים להחליט שכל הפאה תהא אצל אחד כקצר חצי' ומכר חצי' ועכ"פ חלוקה בלא קצירה אינה קובעת דינים].

חזרו ונשתתפו וקצרו אם יכול להפריש מהקמה על הקציר הראשון

שם בירו' חזרו ונשתתפו וקצרו מפריש משלו שבסוף כו', נראה לפרש דבמחובר מיירי וקאמר דאינו יכול להפריש מחלק חבירו שבסוף על חלקו שבתחלה, דבזמן קצירת החצי הראשון הי' החלק של חבירו כשדה

כשחלקו נותנין שתי פאות, א"נ משום דתפוסת הבית חשיב רשות אחת טפי משותפין.

מ"ט לא יוכלו להפריש משלם על של חבירו

והנה בירו' מבואר דאפי' ממה שקצרו בשותפות אין מפריש משלם על של חבירו, והכי מתפרשא נמי מתני' דהא בהתחילו לקצור מיירי, ולמה קבע התנא דנותנין שתי פאות, אם על מה שקצרו נותנין פאה אחת, נוהרי אם ירצו ליתן כל הנשאר פאה נותנין פאה אחת, ובמתני' לא קתני וקצרו], ויש לעי' למה לא יוכלו להפריש ממה שקצרו בתחלה משלם על של חבירו, וביותר קשה כן בקצר אביהם דודאי חד חיובא הוא, ובמתני' יש להשוות כל האופנים שחלקו האחין, ואמנם נראה דודאי יכולים להתנות החלוקה באופן שכל החיוב פאה יהא בחלקו של אחד מהן, אלא דסתמא דמילתא יש בחלקו של כל אחד חצי חיוב פאה בקמה, מ"מ צ"ע א"כ למה לא יוכל להפריש אם יסכימו כן אחר חלוקה.

החילוק בין מוכר לשותפין שחלקו

ונראה דיש כאן חידוש ובזה שונה לוקח משותפין, דאף שהמוכר לחבירו חצי קמתו יכול לקבוע שכל החיוב פאה ממה שכבר קצר יהא אצל הלוקח, ואע"פ שנשארה קמה אצל המוכר לא יתחייב אלא על מה שיקצור אחר המכירה, מ"מ אם קצרו לסטים את הקמה של הלוקח חזר חיוב פאה לקמה של מוכר, דמה שהתנה עם הלוקח שחיוב פאה אצלו אינו קובע בהלכות פאה, אלא דיני ממונות שביניהם, אבל בשותפין שחלקו נתחדש דגם החיוב פאה בקמה מתחלק ביניהם, ואם נשרפה קמתו של אחד מהם אין חוזר חיוב כל הקציר לחלקו של השני, דכיון שהבעלות נתחלקה מעצמה, ע"כ נחלק גוף החיוב, ונקבעת חובת הפאה בנפרד, ואם כילה אחד מהן את שדהו לוקח אע"פ שנשאר בקמת חבירו, [גם באופן שפטר את הקמה

שברשותו, וצריך ללקות על הקציר הראשון בלבד].

בטעמא דאינו מפריש משלם על של חבירו, ובהתנו

ולפ"ז ניחא הא דאינו מפריש משלם על של חבירו אפי' בתחלה, דכיון דקבענו חובת הקציר בקמה אפי' לקולא, ע"כ כשכילה את שדהו דחזרה פאה לעמרים מדין אע"ל"מ, חזרה רק לעמרים שלו, וממילא א"י להפריש משלם על של חבירו, משא"כ במוכר ולוקח, ואם מתחלה חלקו באופן שהפאה אצל אחד, שפיר נקבעת החלוקה כך, ונמצא שחלוקת דיני ממונות כפי שיסכימו, קובעת את מקום הפאה, מעיקר הדין מדאורייתא.

שדה שלו בסמוך לשדה שיש לו בה שותפות אם תחלת קצירה מא' קובע חיוב לשני

טו. ולכא"ו נראה דמי שיש לו שדה סמוך לשדה שיש לו בה שותפות אין תחלת קצירה ידי' מחייבת חלקו בשדה השותפות, וכן אם קצרו בשל שותפות לא נתחייבה שדה ידי', דכיון דשדה השותפות בעלות בפ"ע היא, ליכא למחשב מקצירת שדה זו בקצרכם לשדותיו הפרטיות וכן איפכא, דכל שתלוי בדעת אחרים אין תחלתו קובעת.

אם יכול לכיין בדעתו שזה יהא תחלת קצירה להכל, ויש בדבר להקל ולהחמיר

מיהו אכתי יש לדון שיכול להניח פאת חלקו משדה השותפות בשדה שלו, (כמו הקוצר חצי אגדו וחצי שומתית לעשותן גורן אחת, ומניח פאת האגדו בשאר האגדו שעושה אותן שתי גרנות), דיכול לכיין בדעתו שתהא זו תחלת קצירה לכל השדה, ונתחייבה גם שדהו הפרטית, דהא חזינן שיכול לצרף שדות גם משהתחיל לקצור, דכל שבשעת קצירת ההמשך הרי הם שדה אחת שפיר נקבעת חובת הפאה בקמה כבשעת קצירה, ואמנם בדתרויהו ידי' עדיף, מ"מ חזינן ענין צירוף

שניהם במחובר של השני 'א' מס' משדה הראשונה, ומניח פאתו בקמת השותפין, ואמנם נמצא דמשלו הוא מפריש, דבשעת קצירה צריך שיהא לו זכות השותפות באותה שדה, ויש ליישב בזה הא דהמוכר קלחי אילן בתוך שדהו מפריש המוכר על של הלוקח, דכיון דמתפרש מדיני ממונות דהמוכר יפריש, שפיר מהני גם בהלכות פאה, דיש ללוקח זכות כשיעור פאת הקלחים, בשל מוכר.

בהא דקצירת שבולת ראשונה מחייבת אם הוא זמן חיוב או סיבת החיוב

טז. **בהא** דקצירת שבולת הראשונה מחייבת כל השדה נראה לכאור' דאינו זמן חיוב אלא סיבת החיוב דכיון שכבר קצר לעצמו נתחייב ליתן לעניים ג"כ, ולפי' בכל שבולת נוספת יש אותה סיבה לחייב את כל השדה, ברם אם נשווה שבולת ראשונה לשבולת שני', נמצא דהא דעושה כל שדהו פאה הוא מפני שהכל בא לפטור שבולת הראשונה, וא"כ נמצא דפאה צריכה שירים, אלא דשפיר קאמר עושה אדם כל שדהו מפני שלעולם יש שירים דשבולת הראשונה, וקודם קצירתה ליכא חיוב והחיוב בקמה, ונמצא דמיד שחל החיוב בקמה אין לו שיעור, [וכך עלה בדעתי מתחלה לפרש, ועתוי'ט שהביא בשם תו' וסמ"ג דלאו דוקא כל שדהו דבעינן שבולת הראשונה, והגרע"א ז"ל הביא מהפר"ח דאף בקצר כל שדהו צריך להשאיר מעט, מלשון רוב קציר שכ' הרמב"ם, משמע מדבריו דכל שבולת שירצה משאיר, וכ' הפר"ח דאין לזה מקור אבל זה מסתבר כמו שבקמה צריך להשאיר שבולת הראשונה, אבל באמת גם בקציר אין חל שם פאה על שבולת הראשונה, ולא סגי באיזה שבולת שישאיר, ורק שבולת הראשונה פטורה, ואפי' יקרא עלי' שם פאה לא מהני, וכ"מ בירו' רפ"ק הובא לעיל סק"ה], אבל א"א לומר כן דא"כ אם הפריש שבולת אחת לפאה לפטור השבולת שקצר, ויכוין בפירוש שלא לפטור כל השדה בכך,

דרשות שיכול ליתן פאה של זו בזו, ויכול להניחה בראשונה כתחלת חיובה, דעל קצירה הראשונה ודאי צריך להניח בשדה זו, כמבואר בירו' ע"י לעיל ס"ק י"ג, וה"נ כל שיש לו זכות ליתן הפאה בשדה הסמוכה, נקבעת חובת הפאה בשעת קצירה באותה שדה ג"כ, ויש בדבר להקל ולהחמיר דמותו לו לכלות זו, ואם נשרפה זו נשארה חובת הפאה בקמה ידי'.

מדאצטריך קרא למעוטי שותפות עכו"ם יש ללמוד שיכול ליתן על שלו לחוד

ובעיקר נתינת פאה בשותפות כשרק אחד חייב מצינו בגמ' חולין קל"ה ב' דאי לא מיעוטא דשדך היתה שותפות עכו"ם חייבת, והיינו שיתן לעניים בשותפות עם העכו"ם, או שיקח מהעכו"ם חלק במחובר ויתן לעניים משלו לחוד, וש"מ דשותף יכול ליתן על שלו לחוד, וה"נ בשותפין יכולים לחלק זכותם במחובר לענין פאה, וגם יכול אחד ליתן זכותו לחוד לעניים, ויחול שם פאה בשותפות, [ולכאור' בשדה ידי' ג"כ יכול ליתן חצי שבולת לעניים בלי לסיים מקום בצפונה או בדרומו וצ"ע].

קצר שדהו תחלה אם יכול להניח פאה בשל שותפות בחלקו

ולפי'ז גם אם קוצר שדהו תחלה יכול להניח פאה בשל שותפות בחלקו, ועכ"פ מדעת חבריו שפיר יש להתיר לקצור ע"ד כן, וכדמשמע נמי בירו' דחזרו ונשתתפו מפריש משלו שבסוף על שלו שבתחלה, ואמנם לעיל פרשנו דהתם לא גרע השותף מלוקח דמפריש משלו על של מוכר, מ"מ אפשר לקיים הדין בצורה זו גם כששותפין רק בחצי'.

אם יזכה לשותף א' מס' משדהו, אם יכול להפריש משלו על של חבריו

ולפי'ז נמצא דיכול להפריש משלו על של חבריו ע"י שיזכה לו קודם קצירת

שנפטרת ע"י שנותן במקו"א עבור כל השדה, בזה שפיר נפטרת ע"י שיפריש עבורה לחוד, ונמצא דשכולת השני' אינה גורמת כלום בשאר השדה מיהו אם קצר הראשונה בפטור שפיר חשיבא השני' כראשונה.

קצר שכולת אחר שנתחייבה השדה ע"מ להניח פאה בקמה וחזר וקנה שדה אחרת

כשקוצר שכולת בשדה המחויבת ע"מ להשאיר פאה בקמה לא פקע חיוב פאה מן השכולת עד שיפריש, מיהו נקבע מקום חיובה בקמה שהיתה ראוי' לכך בשעת קצירה ולכן אם קנה שדה אחר שקצר שכולת הראשונה, שפיר מניח פאה של זו בשדה השני', כיון שכשקוצר בזו רשאי להניח פאתה בקמת הסמוכה, ולפ"ז י"ל דאפי' לא קצר כלום משקנה, ג"כ יכול להפריש מזו שקנה, [אם קנאה אחר שקצר המוכר שכולת הראשונה] דכיון שאם יקצור יוכל להניח הפאה בזו, השתא נמי חדא נינהו, ומריש הו"א דרק ע"י שקוצר בזו ונקבע חובת זו שקצר גם בזו שקנה ע"ז מצטרפין להיות חד, אבל למש"כ דשכולת הראשונה א"צ לפוטרה, א"כ כשקוצר שכולת בשדה החדשה [אם לא נתחייבה עדיין], הרי אין חובת הפאה באמצעות, ומ"מ פשוט דמצטרפין, וכיון דמצטרפין בקצירת שכולת בלא הנחת חיוב פאה בקמה של זו, ה"ה דמצטרפי בלא קצירה כלל.

בהא דחובת הפאה בקמה נקבע ע"י קצירת כל שכולת

בפשוטו נראה דהא דחובת הפאה בקמה נקבע ע"י הקצירה ולא ע"י קצירת שכולת הראשונה, ביאור הדברים דע"י קצירת שכולת הראשונה נקבע חובת פאה בכל שכולת על עצמה, אבל כשקוצרה וכאילו עבר בה לא תכלה על סמך שיתן בנותר, בזה כאילו עוברת חובת פאה של הקצור לקמה, ולכן הקמה שנמצאת בשעת קצירה, קובעת

שוב אינו בלא תכלה על שאר השדה, ואפי' אם לא נצריך עוד קצירת שכולת מהנותר, מ"מ יצטרך להשאיר מעט לעצמו, וז"א, דא"כ נמצא שפאה צריכה שירים אף לאחר קצירת שכולת הראשונה, ואמנם נסתפקו בירו' אם שכולת הראשונה צריכה שתהא קיימת, מ"מ אף לצד זה הרי היא פטורה מן הפאה וא"צ להפריש עלי', ד"ז שמעתי מאמור"ר שליט"א וכבר נתבאר בזה לעיל ס"ק י"א עיי"ש.

בטעם דשכולת הראשונה מחייבת, ובשכולת שניה

ואם באנו לקיים הדברים דשכולת הראשונה המחייבת הוא מפני שנוטל חלק לעצמו ועליו ליתן לעניים, מ"מ יש לפרש דאין כאן זיקה לפטור שכולת הראשונה, דבאמת פאה א"צ שירים, וכל חלק מהשדה נתחייב במצות פאה ואין לה שיעור, דהיינו שלעניים יש משעת קצירת שכולת הראשונה שעבוד למצות פאה כעין שותפות בכל שכולת, אלא שיכול לפטור הכל בשכולת אחת, כיון שהחיוב נאמר על כלל השדה, ולפ"ז לא מהני שיפריש פאה לפטור השכולת הראשונה ולא שאר השדה, דהחיוב שנקבע בשדה ע"י שכולת הראשונה אינו חיוב לפטור שכולת הראשונה, אלא חיוב עצמי של מצות פאה, וע"כ דיש ענין מיוחד בחיוב שנגרם ע"י שכולת הראשונה, וכאילו ה' זה רק זמן ולא סיבה, דגם אם זה סיבה מ"מ החיוב הוא של השדה מצד עצמה, ולא יבטל החיוב עד שיפריש עבור כל השדה, ולפ"ז קצר חצי שדה והפריש פאה על התלוש ומכר השאר עדיין נשאר חיוב פאה על הלוקח כאילו הוא קצר שכולת מחצי' השני, ויכול לעשות כל החצי פאה, ואינו מתייחס לעמרים של מוכר, כיון שהוא כבר הפריש, אלא לעצם החיוב שנגרם ע"י שכולת הראשונה שקצר המוכר.

וב"ז בקצירת שכולת הראשונה, אבל שכולת שני' שהיא עצמה חייבת בפאה אלא

צריך שיפרישו בעדו כדי שלא יעבור על הלאו בקצירתו, וכן הלוקח שקוצר, אבל מה שנתחייבה השדה במצוה משעת קצירה ראשונה, הוא כעין חיוב בקרקע, דעל הגברא יש רק חיוב לאו, וכל מי שזוכה בקמה מתחייב בלאו, ונע"ל לעיל סק"ב בהא דחובת הפאה בקמה גורם פטור וחיוב לענין הקציר, דנשרף הקציר חייב ונשרפה הקמה פטור, משא"כ כשחזרה לעמרים].

- הוספה -

בדין חובת הפאה בקמה, בדברי התו"כ להניח תבואה עם הפסולת

והללם ראיתי בפי' הראב"ד לתו"כ קדושים פ"ג ה"ז בהא דקתני תעזוב לפניהם הנח תבואה בקשה תלתן בעמיר תמרים במכבדות יכול אפי' השירה אותן הרוח ת"ל אותם, הפרישם ואח"כ השירה אותן הרוח כשם שזכו בהם כך זכו בעציהם, והק' הראב"ד והא שברתו הרוח פטורה, ותירץ דהתם מה ששברה הרוח הוא פטור מפאה והכא כגון שליטת את פירות האילן והניח בו כדי שיעור פאה ולא הספיק להפרישה לפאה עד אשר השירה אותם הרוח שהפירות הנושרים יהיו פאה על מה שליטת שהרי נשאר בסוף כדין פאה כו', ולכא' ה"ה קצר חצי' ושברה הרוח חצי' דכנגד מה שקצר חייב ליתן, וצ"ל דמחלק בין קצרו לסטים דכשרפו דמי, ומה שהניחו התבואה ברשותו אין זה מחייבו ליתן מזה לעניים, או דמפרש שנטלו התבואה שקצרו, ומ"מ צ"ע שתבואה הפטורה מפאה תפטור את הקציר שנתחייב, ואם הי' שייך לחייבו כשהתבואה ברשותו היינו רק שתחזור פאה לעמרים, ועדיין צ"ע, והחפץ חיים ז"ל פירש שהרוח השירה את הקשין, ובמכבדות משכח"ל נמי בשקרא שם בתלוש דהא בעה"ב מוריד ומחלק לעניים, וכן משכח"ל בשכילה את שדהו, והברייתא עיקר הדין אשמועינן דבהפרישן מופרדין א"צ ליתן הקשין, ובתוספתא פ"ה הי"ב קתני נשרו ואח"כ

הא דחובת הפאה בקמה, ונראה דהא דגרמה שכולת הראשונה חיוב פאה בכל הקמה אינו נקבע בקמה שהיתה בשעת קצירת דוקא דאז נקבע חיוב על כל שכולת בעצמה, ודין חובת הפאה בקמה הוא נקבע בשעת קצירת שכולת המחויבת, דאז משתנה מקום החיוב שבשכולת לקמה, אבל אין לחדש דין נוסף דמ"מ בעינן שתהא שכולת אחת פאה מן הקמה הראשונה דהחיוב שנקבע הוא חיוב גמור על כל שכולת וטפי מזה אין להצריך שיהא בקמה זו, מאחר דחזינן שהחיוב הזה יכול לעבור לקמה אחרת.

יש להשוות פאה למעשר עני בדין להזהיר עני על שלו, וביאור הדבר מתי נאסר

כשדנים בדין להזהיר עני על שלו יש להשוות פאה למעשר עני, דיש שני אפשרויות לאסרו, אם הפריש קודם שקצר דומיא דהפריש קודם מירוח, וכן אם נקצר אצלו דומיא דמירוח ומכר קודם הפרשה, דנראה דתבואה קצורה נטבלה למצות פאה, ואע"פ שהמצוה ליתן במחובר, מ"מ הלאו הוא כשקוצר לעצמו מבלי ליתן לעניים, ולכן כל מה שקצר לעצמו עבר בו הלאו והוא מחויב לתקנו, דאם יפריש מן הקמה רק על הנותר ולא הפריש על מה שקצר איגלאי מילתא דעבר ע"ז בלא תכלה, והענין הוא משום דקציר כדרכו לעצמו הוא חשיבות של בעלות, כמו בשביעית וכרמך לא תבצור, וזהו היותר נוגד את רצון התורה בכליו מתנ"ע שמכניס פירותיו בשלימות הבעלות מבלי ליתן לעניים, ותבואה שנקצרה באופן שלא הגיע בה לשלימות זו נפטרה, וכ"ז שלא נתברר אם תקצר על ידו לא חשיבי טבל, אע"פ שהמצוה מוטלת עליהם, כמו שמצות תרו"מ מוטלת משעת תלישה, והמכניס דרך גגות נוגד את רצון התורה, ומ"מ לא מיקרי נטבל אלא במירוח ה"נ לענין פאה, אלא דכיון שהקצירה לאו, לא שייך לומר שזהו היותר מחויב ברצון התורה, אבל מ"מ שייך לומר שהוחלט חיובו טפי מן המחובר, והמוכר שקצר חצי הוא

הפרישן ומשמע טפי דאפירות קאי, אלא דיכול
להתפרש בידי אדם, וצ"ע, ועי' תרומות פ"י
מ"ה, ואאמו"ר שליט"א אמר דיש לפרש
דכולה ברייתא דתו"כ בתלוש מיירי, מדהוצרך
לומר שיניח להם בקשיה דאם מניח במחובר

פשיטא שמניח בקשיה, והול"ל כבתוספתא
עיי"ש דקתני דלא יאמר לעניים שיחזירו
הקשין, מיהו בירו' רפ"ד מייתי מינה דפאה
במחובר.

סימן ג

במפסיקין לפאה

שנטיעתן בפזור אין הגדר משמש בהם לא לחיבור ולא לפירוד.

אם רשות אחרת נמי מפסיק

מדהא דקתני דרך הרבים ושביל הרבים יש ללמוד דבעלות אחרת על הקרקע אינה מפסקת (ואף שביל היחיד מתפרש של אחר), וכן יש ללמוד מחרובין שהיו להם בכל העיר, ונראה הטעם משום דפאה בטר קמה אזלינן, ואפי' קנה קמה לחוד חייב, וכל שאין לבעל השביל קמה, כמאן דלית' דמי, הגע עצמך בהיתה כל הקרקע של בעל השביל וקנה ממנו הקמה, מי נימא דהשביל מפסיק, הרי הכל של בעל השדות.

ונראה דבהא פליגי אמוראי אליבא דר"י ב"ב נ"ה א' לענין מיצר וחצב אי מפסיקין לפאה, דלגבי הקרקע ודאי שהמיצר בא להפריד ביניהם, ולענין נכסי הגר בטר קרקע אזלינן, אבל לענין פאה דכל הקמה מין אחד, י"ל דשפיר מצטרפי, דהמיצר אינו בהכרח שיפסיק, וכשהקמה מוכיחה שהכל אחד שפיר מצטרפי, ולעומת זה זרע אחר ובור וניר לא מצינו שיפסיקו בנכסי הגר, ועוד טעם דמיצר וחצב ההפסק שלהם הוא בצירוף הסכמת בנ"א, דעשב אחר דומיא דחצב, וכן גדר המעכב כמיצר, אלא שאינו נראה כמיצר, אינן מפסיקין, וקמפלגי לענין פאה וטומאה, ד"ל דאינם נקבעין כפי הסכמת בנ"א, משא"כ קנינים בנכסי הגר דדעת בנ"א קובעת, וטעם זה עיקר דיש להשוות פאה וטומאה בחד טעמא, לגבי טומאה מתפרש אף בלא קמה, וצ"ע בדעת הרמב"ם פ"א מזכ"י ומתנה הי"א שכ' דכל המפסיק בפאה מפסיק בנכסי הגר, וכ' המ"מ דלמד כן מהא דחזינן דאפי' מאן

פ"ב מ"א אלו מפסיקין לפאה אי מיירי דוקא בשדה אחת, ובשדה הנטועה כדרכה

א. **פ"ב מ"א** אלו מפסיקין לפאה, מתני' מתפרשת בשדה אחת, דכיון שאלו עוברין בה הרי הם בהכרח מפסיקין אותה, אבל לכא' נראה דהיכא דניכר שהם שתי שדות לא בעינן לדיני הפסקה, כגון הזורע שבת או חרדל בב' וג' מקומות לק' פ"ג, או המוכר קלחי אילן בתוך שדהו, ואמנם צ"ע שיעור הדברים, אבל עכ"פ מתני' לא איירי אלא בהפסקת שדה אחת ולא בשדות חלוקות מעיקר צורת נטיעתן, וערמב"ם פ"ג ממתנ"ע ה"ח ט' דצורת המלבנות מוכיח שהם שדות חלוקות, ועי' כלאים פ"ב מ"ט, וכן באילן יש שיעור דמינכר דשדה אחריטא היא, (ועירו' סוף ה"ג שהוזכר שיעור עשר נטיעות לבית סאה) ובדין בור וניר מחלק בירו' בגודל השדה, (ועראב"ד פ"ג ה"ד דיש סברא דשדה קטנה בעיא הפסק טפי).

והנה בשדה הנטועה כדרכה לא בעינן רואין זא"ז, דאפי' ארוכה כמה, כל שאין דבר המפסיקה חשיבא שדה אחת, ולפ"ז נראה דהא דקתני ולחרובין כל הרואין זא"ז היינו כשאין נטועין בסמוך כשדה אילן, דשאר אילנות לא מצטרפי כה"ג, אבל חרובין אין דרך ליטע מהן שדות שלימות כיון שיניקתן גדולה, ונטועין אותן בפזור גדול זמ"ז, ולכן מצטרפי לעיקר ענין שדה ברואין זא"ז, [והראב"ד בתו"כ נתקשה בזה עיי"ש], אבל אם נטועין כשיעור שדה אילן מצטרפי אפי' טובא, והא דמשמע דגדר נמי לא מפסיק בחרובין, היינו נמי מה"ט, דגדר מפסיק בשדה שסדר נטיעתה ברצופן, דבוזה הגדר מאחד את הגדרין, וממילא מפסיק חוץ לגדר, אבל החרובין

אף בימות החמה, דאין מי גשמים שוללין בימות החמה, וכן אמת המים המחלקת שלל בפשוטו מהגשמים הוא, וע"ז קאמר בירו' דאינה מפסקת אלא בזמן שהיא שלולית, משא"כ נחל שהוא עמוק ורחב ושמו עליו להפסיק לעולם.

שם מ"ב אמת המים שאינה יכולה ליקצר כאחת ר"י אומר מפסקת, לשון זה משתמע לשני פנים כאחת, דמשמע דרך לר"י מפסקת, ומדקתני לדברי ר"י באמצע ולא בתחלה או בסוף מתפרש נמי דבזה אף לר"י מפסקת, ובתו"כ קאמר ת"ק דר"י דאמת המים הקבועה מפסקת, ונראה הענין דכו"ע מודו דשלולית עדיפא מאמת המים ות"ק מפרש דהיינו בזה שא"צ קבועה בימות החמה, אבל קבועה אף אמת המים מפסקת, (דומיא דשביל), ור"י סבר דלאו בקיעות תליא, אלא אם אינה יכולה ליקצר כאחת מפסקת אפי' אינה קבועה, ושלולית אפי' יכולה ליקצר כאחת מפסקת, ולפ"ז ניחא נמי לישנא דמתני' דאיכא גונא דר"י לחומרא ואיכא גונא דרבנן לחומרא ומש"ה ליכא למסתם בה פלוגתא דרבנן, ומדשנה רבי רק דעתו של ר"י, יש ללמוד דהלכתא כותי'.

בדין עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן, ובדעת הרמב"ם

ובדין עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן אפשר לדקדק מלשון שאינה יכולה ליקצר כאחת דבשום ענין לא משכח"ל קצירה כאחת כיון שהיא מפסקת, ואפשר לדקדק איפכא דלא קאמר שאינה נקצרת אלא שהאמת המים אינה יכולה ליקצר כאחת, להעביר עלי', אבל אם עומד בתוכה שפיר קוצרה כאחת, ואפשר נמי לומר דתרתני כייל בהאי לישנא דאם היא אמת המים שאינו חושש לעמוד בתוכה, כל שנקצרת כאחת אינה מפסקת, ואם היא עמוקה באופן שאינו עומד בתוכה, השיעור נקבע מצד אחד, ועירו', ואפשר דמעיקרא ס"ד כן, ומייתי

דפליג בפאה מודה בנכסי הגר, ולכאור' אין ללמוד מפאה דהנדרון בהפסקת התבואות ובנכסי הגר בתר הקרקע אזלינן, ומסתברא דבבור וניר וזרע אחר מודה הרמב"ם דגר שאני, [שו"ר ברמב"ן שם דג"כ משמע קצת כן] ורק לענין דרך הרבים ואמת המים שהם מפסיקין השדות מדמה להו, מיהו גם בזה צ"ע דאין ללמוד מחילוק התבואה לשתי שדות, דשפיר י"ל שהשביל ואמת המים נראין כמשמשין את השדות, ולכן לענין הבעלות אינם מחלקין, [כדבעי התם נ"ג ב' בהחזיק במיצר לקנות שתי השדות], והראב"ד חלק בהשגות, וכבר הביא הרמב"ן דברי הראב"ד והסכים עמו.

אם יש חילוק לדינא בין נחל לשלולית

ב. שם הנחל והשלולית, פר"ש דלא זו אף זו קתני, וכאן לא איצטריך למימר משום סיפא, דכיון דשני ענינים הם שפיר קתני להו, אבל בסיפא דכל דרך הרבים היא ג"כ דרך היחיד פריך שפיר דבכה"ג לא תנינן לא זו אף זו, מיהו בירו' מפרש דנחל אע"פ שאינו מושך ושלולית דוקא מושכת, ונראה דמתני' דייק לה דשלולית הוא שם הפעולה שמחלקת שלל או שוללין, ואין השם הזה ניתן לחפירה לחוד, על שם שבזמן הגשמים שוללין שם, אבל נחל הוא חפירה בעומק שאין עוברין אותו ברגל, כ"כ הרמ"ה בב"ב כדכתי' נחל אשר לא אוכל לעבר בו, ואף בשעה שאינו מושך שמו עליו, וזו כונת רש"י ב"ק ס"א א' עיי"ש, ובפשוטו נראה דאינו מושך היינו דאף בשעה שאין בו מים הרי הוא מפסיק, ואף דאשכחן במתני' דמקואות פ"ה מ"ג לשון מעין שהוא מושך על כונת מהלך, אבל לעולם בדאית בי' מיא, מ"מ כאן לכאור' אין חידוש בעומד טפי ממהלך, וע"כ ר"ל דכשאינו מושך מים נוספים, הלכו הראשונים בדרך הנחל, אבל בשנו"א ל"מ כן, ובגרסת הרש"ס איתא כל זמן שהיא מושכת, ובתלמודן ב"ק שם נמי משמע דלא בעינן שתהא קבועה

בתו' ב"ב נ"ה ב' שאמנם כתבו דרך היחיד רחב טפי משביל הרבים.

בשיעור בור וניר

ג. **שם** והבור והניר, אי תנא בור הו"א דניר חשיב טפי כחלק מן השדה, ואי תניא ניר הו"א דוקא ניר דכזרע אחר דמי, אבל בור לא חשיב ואינו מפסיק, ומבואר בירו' דבשדה בינונית שיעור רוחב הבור והניר בית רובע, ובשדה קטנה שכולה בית רובע אפי' אינה מרובעת אלא ארוכה נ' על שתיים סגי בשלשה תלמים של פתיח להפסיק, וכ"ש באינה ארוכה כ"כ דשלשה תלמים של פתיח מפסיקין אותה, דהיינו רוחב שתי אמות, כדמפרש בכלאים פ"ב ה"ד, [ולא נתבאר שיעור שדה בינונית, ואם השיעור מופלג מבית רובע, צ"ע בינתיים מאי, שו"ר דהרש"ס הביא לדקדק מפ"ק דב"ב דשדה בינונית ט' קבין, והרמב"ם בפ"ג ה"ד כ' היתה יתירה על זו], אבל עכ"פ יש ללמוד מזה כמש"כ סק"א דהיכא דצורת השדה מוכחת שהם שדות חלוקות אף בפחות מכאן מפסיק, ויש לעי' אי בעינן לרב בית רובע מרובע, והיינו רוחב כעשר אמות ע"פ כל השדה כמ"ש בפי' הרא"ש, או דסגי ברוחב ג' תלמים של פתיח, ובעינן שבס"ה יהא בשטח המפסיק בית רובע, דאז הוא חשוב בפ"ע, והכי מסתברא טפי דהשתא הוי שיעורא דרב נמי כר"י, אלא דרב הוסיף דבעינן שבס"ה יהא בית רובע, מיהו לפ"ז מר אמר חדא ומר אמר חדא, דאף בשדה גדולה הוצרכנו לדר"י, ול"מ כן, וצ"ע, ברם בפי' הרא"ש משמע דבעינן רוחב בית רובע, [וכ"מ ברמב"ם] אלא דשם פי' דר"י פליג אדרב, ובירו' לפנינו מתפרש דלא פליגי, וכפי' הגר"א.

ובפשוטו משמע דלא הדר בי' ממאי דמשני דכל שהוא דקאמר רב מיירי בשדה החייבת בפאה ור"י מיירי בפטורה מן הפאה, והא דמחלק בגודל השדה היינו רק לענין בור

מברייתא דמפרש ר"י דמצד אחד משערין, והיינו אף באופן שאפשר לעמוד באמצע, דמ"מ אין דרך קצירה כן, וצ"ע, וכעת ראיתי בירו' פ"ו ה"ג משמי' דר"י שאם עוקר המחרישה מפסיק עיי"ש.

והרמב"ם בפ"ג ה"ב הצריך כל התנאים שתהא מושכת וקבועה ואינה יכולה ליקצר כאחת, משמע דמפרש מחלקת שלל היינו מושכת, ומשמע דמפרש דלרבנן בעינן נמי קבועה ובהא פליגי אר"י, אבל לא לאידך גיסא, ואשכולית דרישא קאי, (א"נ כיון דפסק באמת המים המושכת כ"ש שלולית), וכ"ז צ"ת, וכבר האריכו בזה הכ"מ ותו"ט והפר"ח.

שם דרך היחיד, בב"ב ק' א' מסיק דהלכתא כאחרים דהיינו שני גמדים ומחצה, וכ"פ הרמב"ם פכ"א מה' מכירה ה"ט דהיינו שתי אמות ומחצה, וצ"ע למה פסק כאן ד' אמות, וכן הר"ש העתיק כאן ד"א, ואולי לענין מו"מ שאני שיכול לפטור עצמו בפחות, וצ"ע.

שם ודרך הרבים, בין קבוע ובין אינו קבוע בכלל, ומינה דבאילן כה"ג אינו מפסיק, וצ"ע בר"ש.

שם ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע כו', גרסת הירו' שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע כו', ולגרסא דידן הוה משמע איפכא, דדוקא שביל היחיד בעינן קבוע, וכבר העיר בזה הפר"ח.

שביל הרבים שאין בו ט"ז אמה אי בעי' קבוע

הרמב"ם פ"ג ה"ג כ' דשביל הרבים שאין בו ט"ז אמה בעינן קבוע, ומשמע דאע"פ שהוא רחב מדרך היחיד, מ"מ כיון דלא חזי למילתי' בעינן קבוע, [ושמא הרמב"ם לשיטתו בפיה"מ שכו' צד גריעותא ברבים עיי"ש וזה דלא כהירו'], אבל לפי' הראב"ד בהשגות דרך חלוק משביל בעיקר צורתו, ולכן שביל פחות מט"ז אמה לא נעשה דרך, שו"ר

שיעור חשוב ומפסיק, וקבעו חכמים שיעור לגדולה כל שהיא מבית רובע ולמעלה, או שדה בינונית דט' קבין, כמ"ש הרש"ס, והראב"ד מפרש דשלשה תלמים הוי טפי מבית רובע, או קרוב לזה דכנראה מפרש דנ' על ב' זהו שיעור ההפסק, ולע"כ, ובכולהו בעינן בשדה קטנה הפסק טפי, וגם לפ"ז לא מיושב החילוק מכל שהוא לטפי מבית רובע, וכ"ז נדחקו ממשמעות הירר', אבל ע"כ אמת הוא שיש לחלק בין חייב בפאה לפטור מן הפאה כדמשמע בירר' רפ"ג, וראוי לפרש שזהו החילוק בין רב ור"י.

במה דנקטו הראשונים ז"ל דשיעור בית רובע היינו רוחב דבית רובע מרובע, צ"ב למה חילקו בין שדה בינונית לנ' על ב', טפי הו"ל לחלק לפי אורך השדה, דכל שארוכה טפי מנ' בעינן הפסק גדול יותר, ובעשוי' ס' על ב' בעינן בית רובע, ובעשוי' ל' על ל' תסגי בג' תלמים, אבל אם זה שיעור דס"ה ניחא, וצל"ע בכ"ז בה' כלאים מתי משערינן התם בית רובע מרובע, או שיעור דבית רובע, ואם שם הדבר מבואר אין מקום להסתפק כאן.

חיכי משכח"ל זרע אחר בלא כלאים

הגדון דזרע אחר בלא כלאים משכח"ל בשני מיני חטים שעשאן שתי גרנות, ופטור פאה משכח"ל בירקות כגון שהרחיק השיעור דאורייתא בין בצלים לירק דהיינו טפח לדעת הרמב"ם או טפח ומחצה וגו' ט אפי' מדרבנן ומסתברא דהריוח מצטרף לשיעור להפסיק, וכן בור וניר מצטרפין, אבל בריוח שלא בא להפסיק בין השדות כגון שני מיני חטים שבצד אחד מחוברין, אין הבור שמפסיק בצד השני מצטרף, וצ"ע בכ"ז.

הא דמחלקינן בזרע אחר בין חייב בפאה לפטור מן הפאה צ"ע אם זוהי סברא דאורייתא, ואז יתפרש שהממ"נ של המצוה מחייב להפסיק, כגון אגדו שמתית ואגדו

וניר, ולפ"ז בשדה קטנה שכולה בית רובע סגי בבור וניר בג' תלמים של פתיח, ובשדה בינונית בעינן בית רובע, וזרע אחר החייב בפאה שיעורו כל שהוא בין בגדולה בין בקטנה, והפטור מן הפאה בקטנה שיעורו ג' תלמים, ובגדולה לא נתבאר אי בעינן בית רובע, או דבזה בכל ענין שיעורו ג' תלמים של פתיח, ואם באנו ליישב למה נקט ר"י סתמא בפטור פאה ורב בחיוב פאה, נאמר דזרע אחר לעולם שיעורו ג' תלמים, ולכן ר"י תפס דבריו לענין בור וניר בשדה קטנה כדי להשוות מדתן לזרע אחר, ורב דמירי בשדה בינונית ע"כ הוצרך לחלק בין זרע אחר לבור וניר, דזרע אחר שיעורו ג' תלמים בפטור פאה, ולכן שפיר שנה דבריו בחיוב פאה וקאמר כ"ש.

(ואם) נימא כמו שצדדנו לעיל דלכו"ע בעינן רוחב ג' תלמים, ורב מיירי בגודל השדה בס"ה, ור"י מיירי ברוחב, נוכל לומר דכל שהוא דקאמר רב היינו דאין שיעור לס"ה של השדה, אבל אכתי בעינן רוחב ג' תלמים, [וצ"ב בדין כלאים של המין אחר, ומשכח"ל כשני מיני חטים], ולפ"ז ניחא בפשיטות דלא פליגי דמר מיירי ברוחב, ומר בשיעור ס"ה של המפסיק, מיהו הדברים מחודשים, דא"כ דברי ר"י בכל השדות נאמרו, אלא דרב הוסיף דבשדה בינונית יש גם דין בשיעור הכללי של המפסיק, ול"מ כן, ועוד דהרמב"ם והרא"ש פ"י דלרב בעינן רוחב בית רובע).

בדעת הרמב"ם והראב"ד דעיקר החילוק בין גדולה לקטנה

אבל הרמב"ם והראב"ד פ"י דלמסקנא אינו מחלק בין זרע אחר החייב בפאה לפטור מן הפאה, אלא עיקר החילוק בין שדה גדולה לשדה קטנה, והרמב"ם פסק דבשדה גדולה סגי בזרע אחר כל שהוא, ובשדה קטנה בעינן רוחב ג' תלמים, וכנראה דעתו דכיון שהשדה גדולה והזרע אחר חולק את כולה איכא

בשמעתין, ועי' לק' סק"ה דנראה דלמסקנא
חזרו מזה.

בדין קצירת שחת לאדם ולבהמה

מתני' דקתני קוצר לשחת ומאכיל לבהמה
מתפרשת לומר דאף קצירת שחת לאדם
אסור, והיינו כרבנן דר"מ, ולא איירי מתני'
בהיתר אכילת חדש דבהמה, [מיהו מהא
דמאכיל לבהמה, קודם שליש נמי מוכח דחדש
מותר בהנאה, דלאדם אף קודם שליש אסור,
דהא חדש דינו כחלה, עי' לעיל ע' ב',
ותבואה שלא הביאה שליש חייבת בחלה,
כדתנן בפ"ק דחלה, וצ"ע בתוד"ה אימור,
שנדחקו בזה שו"ר בתור"פ פסחים שכתבו
[כן], וקצירה לאדם לאחר הבאת שליש ליכא
מאן דשרי, דהא ר"י את"ק קאי, וכן ר"ש
קאמר בהדיא אף יקצור ויאכיל, וכ"מ בתו"כ
פ' אמור דפלוגתא דר"י ור"ש רק לבהמה היא,
ובלא"ה הדבר פשוט דאחר הבאת שליש
לאדם קצירה מעלייתא היא, דלא מצינו חילוק
בין שליש לנתבשל כ"צ, עתו' ד"ה אלא, והא
דאמרו אדר"י לאדם מי שמעת ל' דא"כ הו"ל
תלתא תנאי, מתפרש בפשוטו אקצירה דקודם
שליש, דומיא דר"מ, [אלא שאין מזה הוכחה
די"ל דהו"מ למימר דס"ל כותי' בהדיא], דהי'
מקום לפרש דהא דשרי ר"י בהתחיל קודם
שליש מפני שאותה קצירה מותרת אף בהחלט
אם יחשוב לאדם, אבל ודאי דהא דקאמר
דאחר שליש מותר, אמאכיל לבהמה דת"ק
קאי, וגם אין מוסיף כשהתחיל לאדם קודם
שליש להתיר לו אחר שליש, וכן ר"ש אבהמה
קאי, ודחי דא"כ הו"ל תלתא תנאי דמלישני'
דת"ק מוכח דכל קוצר לשחת רק לבהמה
מותר, וכדפרש"י, וצ"ע ברש"י ותו' דנקטו
אליבא דר"ש דאף לאדם שרי אחר שליש,
דא"כ מה אסור, והרי ר"ש לא חילק בין
שליש לנתבשל כ"צ לענין בהמה, ובמתני'
פרש"י דר"ש לבהמה, וכ"מ בתו"כ, ובתו' ד"ה
לאדם אמנם כתבו דליכא ראי' בדעת ר"ש
לאדם, ונראה דאף כונת רש"י רק לומר שאז

ושמתית שעשאן שתי גרנות, דלא מסתבר
לומר דכל חד כמאן דלית' כשהנדון לגבי
חבירו, מיהו בפשוטו סברא דרבנן היא ובירו'
ר"פ משמע דקאמר דכולה מתני' מדרבנן.

לכאוי' משמע דתבואה שלא הביאה שליש
אינה מפסקת אפי' טובא, ואע"פ
שאינה חייבת בפאה, מ"מ כולה שדה אחת
היא, ואף לענין חיוב מתחייבת כל התבואה
שהביאה שליש בקצירת שבולת הראשונה,
אע"פ שהתבואה שלא הביאה שליש באמצע,
ודוקא בהקוצר לשחת פליגי, וכן המנמר את
שדהו דלק' פ"ג מ"ב חייב בפאה אחת על
כל הנקצר [במנמר לאוצר], מיהו עי' לק' סק"ז
דבירו' מפרש אליבא דר"י דמפסיק.

פלוגתא דר"מ וחכמים במנחות ע"א ב' אי פליגי בקצירה המותרת

ד. **מנחות ע"א ב'** וקוצר לשחת מפסיק דברי
ר"מ כו' הנדון אם קוצר לשחת
מפסיק מתפרש שפיר אף אליבא דר"ש דנהי
דקצירה המותרת היא, מ"מ י"ל דלגבי השדה
מינכר דחד שדה היא, וכמו תבואה שלא
הביאה שליש שלא נקצרה דאינה מפסקת
כמש"כ לעיל, וכמו אכלה חגב דליכא איסור
על הקצירה ומ"מ אינו מפסיק, ולפ"ז אין
ללמוד חידוש דיני קצירה מדברי ר"מ,
דמתפרש שפיר דבקצירה המותרת פליגי, ואם
רק קודם הבאת שליש לבהמה מותר, אתיא
דר"מ בכה"ג, ונראה דמזה באו אמוראי
לאפוקי בשמעתין, דס"ל דלכו"ע קצירה
המותרת מפסקת, דבקצירה דאשתקד דמו, דהא
בקצר הקשין קודם שיצאו חטים כלל, ודאי
מסתברא דלאו שם קציר ע"ז (וצ"ע במציאות),
והנ"ס ס"ל בקודם שליש, ולפ"ז קוצר לשחת
לבהמה קודם הבאת שליש דלכו"ע מותר קודם
לעומר כדתנן במתני', אף לרבנן מפסיק, וע"כ
דר"מ בא להוסיף קוצר לשחת לבהמה אחר
שליש, או לאדם קודם שליש, ומשום דס"ל
דג"ז מותר, והיינו בשיטת ר"ש ור"י דמייתנין

באיסור, כיון דמדאורייתא שתי שדות הן, ועוד דבאכלה חגב לא שייך לדון בטלה דעתו דאין לך קצירה לבהמה מוכחת מזו, וא"כ אין להצריך תחלת קצירה קודם שלישי, ועוד דר"י מחייב בלשו"פ בהתחיל אחר שלישי [כדמשמע וכ"מ בתוספתא סופר], אע"פ שפוטר עי"ז את הפאה והלקט והשכחה מן המעשרות, אלא ודאי ר"י מדאורייתא קאמר, ובירור נמי משמע דמדאורייתא קאמר דרוצה לדמות ד"ז לענין הפסק דבהתחיל קודם אינו מפסיק, ומשמע דבלא התחיל חייב מדאורייתא, ונראה הענין דתבואה סתמא לאדם, ומשהביאה שלישי נקבע עלי' שם קצירכם, ואפי' ימלך אח"כ לבהמה לא מהני, שהוא כנוטל קציר של אדם לצורך בהמה, ולכן אף כשחגב אוכל קציר של אדם אינו מפקיע ממנו שם קציר, וכאילו אוכל תבואה שכבר נקצרה לאדם, אבל אם הי' דעתו קודם הבאת שלישי דשדה זו לצורך בהמה, לא חל עלי' שם קצירכם בזמן הבאת שלישי, דהא קציר זה לבהמה קאי, ואפשר דמדאורייתא סגי בהי' דעתו לכך קודם שלישי, ומדרבנן בעינן מעשה המוכיח, דאל"ה נקטינן שימלך ויחזור בו, [ואמנם אף אם התחיל קודם שלישי ונמלך אחר שלישי להשמירה לאדם, בטלה קצירה קמייתא, ותו לא מהני אם יחזור וימלך לצורך בהמה], ולכן אכלה חגב אינו מפסיק כיון שכבר נקבע עלי' שם קציר, ועמש"כ בזה לק' סק"ה בשם אאמו"ר שליט"א.

ומהא דמהני דעתו קודם שלישי אפשר ללמוד דקודם שלישי אפי' דעתו לאדם מותר, [מיהו אין זה מוכרח די"ל דקודם שלישי עדיין לא נקבע לאדם, אבל אם קוצר בפירוש לאדם אחשבי' ואסור], והיינו דבעינן למימר דר"מ בשיטת ר"י, ור"ל דנימא דמדברי ר"י מוכח דלא מהני דעתו לאדם קודם שלישי לאסור, ודחי דע"כ דברי ר"י קושטא ניהו גם אם בדעתו לאדם אסור, דהא אמילתי' דת"ק קאי דאסור לאדם ועלה קאמר אימתי, אבל ודאי דבלא שום ראי' לא היינו אומרים בשיטת ר"י

ע"כ הי' מתפרש דר"ש אף לאדם כיון דאר"י קאי, והיינו מחלקים דס"ל דרק בנתבשל כ"צ אסור אבל לאו למימרא דקושטא הוא דר"ש שרי לאדם, [מיהו לפמש"כ אף לפ"ז דאיכא תלתא תנאי מ"מ אפשר לפרש דר"ש רק לבהמה].

שם בשיטת ר"ש אמרה, בפשוטו מתפרש השתא דר"מ רק בקוצר לבהמה פליג, דומיא דר"ש, [וצ"ע בתוד"ה לאדם שלא פי' כן], וכבר נתבאר לעיל דר' יוחנן אתא למימר דבקוצר קודם שלישי לבהמה לכו"ע מפסיק, דפלוגתתם תליא בהיתור קצירה, ולכן אי מפרשינן דר"מ אף לאחר שלישי קאמר, לא צריכינן לפרושי דה"ה לאדם קודם שלישי, דמתפרשא פלוגתתם בלבהמה לאחר שלישי, אבל אי מפרשינן דבריו קודם שלישי ע"כ דבקוצר לאדם פליגי, ועוד נראה דלשון הקוצר לשחת אפשר לפרשו לצורך אכילת שחת והיינו לבהמה, ואז מתפרש דאף לאחר שלישי כל שלבהמה לאו קצירה היא, ואפשר לפרשו שקוצר כשהוא שחת, ואז מתפרש דאין נפ"מ לאיזה צורך קוצר, כיון דתיבת לשחת מתפרשת על התבואה ולא לצורך שחת, ולכן משתנה בדר"מ דין לאדם קודם שלישי בין שינויא דבשיטת ר"ש לשינויא דבתר ברייתא דאכלה חגב, ועי' לק' סק"ה בכ"ז.

הא דמהני התחיל לקצור קודם שלישי אם הוא מדרבנן, ובהא דתלי בשלישי

שם בשיטת ר"י אמרה, יש להבין מהו ענין זה דמהני התחיל לקצור קודם שלישי, ובפשוטו כה"ג מדרבנן הוא, דהקוצר אחר שלישי לבהמה בטלה דעתו, אבל אם התחיל קודם שלישי ניכר מעיקרא דדעתו לבהמה ומותר להמשיך, ולפ"ז מדאורייתא מודה ר"י לר"ש, אבל א"א לומר כן דהא משמע דאי ר"מ בשיטת ר"י ניחא ברייתא דאכלה חגב, ואם ר"י מדרבנן בעלמא אסור לו לקצור בתחלה אחר שלישי, א"כ בקצר שפיר מפסיק אפי' קצר

אף בלא טעמא דתלתא תנאי, וצ"ע בתוד"ה לאדם, ועמש"כ לעיל בזה.

אם חיוב פאה תלוי באיסור קצירה לפני העומר

ויש לעי' בדין חיוב פאה אם תלוי באיסור קצירה דלפני העומר, ולכאור' י"ל דכיון דקרינן ב' קצירכם קרינן ב' נמי ובקצרכם, וא"כ לת"ק דמתני' ולרבנן דר"מ הקוצר שחת לאדם חייב בפאה, ואף די"ל דרק לענין הפסק תלינן להו בהא אי מקרי קצירכם כפשטא דמתני', אבל לחיוב לשו"פ בעינן נמי שם פרי כמו לענין מעשר, מ"מ הדבר צריך רא', לחלק בין קצירכם דפאה לעומר ובתו"כ אמרו ר"י ור"ש דבאופן שיותר לקצור פטור מלשו"פ, אבל אכתי לא שמעינן לאידך גיסא, מיהו הא פשיטא דאפי' אם חייב היינו דוקא בהני דאחשבינהו וקצרן לקליות, אבל לגבי שאר השדה לא חשיבא תחלת קצירה, וכשתביא שליש צריך לחזור ולקצור שבולת הראשונה.

ומהא דקתני במתני' וחכ"א אינו מפסיק אא"כ חרש, יש ללמוד דבזה שונה שחת מתבואה שנתבשלה כ"צ, ובפשוטו משמע דהיינו משום דהקציר עצמו פטור מן הפאה, וכדקתני באכלה חגב חרש מפסיק כו', מיהו אין זה מוכרח, דאמנם ודאי בקצירה המחייבת את כל השדה אפי' חרש אינו מפסיק, דבזמן קצירה דהני איחייב בכולה שדה פאה אחת, ותו לא מגרע חרש, [ואפי' אם גדר מפסיק בכה"ג, מ"מ חרש אינו מפסיק כיון שהשלים הקצירה, ומה בכך שמייהר לחרוש במקום שקצר], אבל הקוצר שחת לקליות לא נתחייבה כל השדה בכך, ולכן אם חרש ואח"כ התחיל לקצור שאר השדה מפסיק, ולפ"ז אם רק אמצע השדה הביא שליש וקצרה וחרש ג"כ מפסיק, ומצינו כן לר"ע דאפי' לא חרש מפסיק, וה"ה לרבנן בחרש [באמצע, ומנמר שאני, עי' להלן].

ויש להוכיח כן מרבב"ח דקאמר דר"מ בשיטת ר"ש אמרה, והתם לרבנן ודאי חייב בפאה על מה שקצר אחר שליש לבהמה, ומ"מ קתני דאם חרש מפסיק, וש"מ דאף שהנקצר חייב בפאה מ"מ פעמים דחרש מהני לענין הנותר, וה"נ מודים חכמים דקצירה זו לא חשיבא תחלת קצירה לחייב את כל השדה, עכ"פ כשקוצר קודם שנתבשלה כ"צ, דהכי הוא סתמא דמילתא, [ועתה' ד"ה אלא ומש"כ בדבריהם להלן], וכיון דעדיין לא הגיע זמן קצירה דכל השדה, אע"פ שמה שקוצר בהכרח חייב, מ"מ מהני חרש להפסיק, דבזמן קצירת שבולת הראשונה דשאר השדה כבר נחרש ומפסיק, וה"נ לדידן אם נימא דקודם שליש לאדם חייב בפאה, [מיהו אם נימא דהא דאסר ר"י לקצור אחר שליש לבהמה היינו מדרבנן, וא"כ החיוב פאה נמי מדרבנן, לפ"ז ל"ק למה מהני חרש כיון דהחיוב פאה הוא מדרבנן, ואינו מחייב כל השדה, ועי' סק"ה].

ולפ"ז הא דקתני באכלה חגב הכל מודים, איצטריך נמי לרבנן דהא לא שמעינן להו אלא דהחייב פאה בעצמו אינו מפסיק, דלפמשנ"ת הקוצר תבואה שלא הביאה שליש לבהמה אף לרבנן מפסיק, ואיצטריך לאשמועינן דבאכלה חגב דפטור מפאה בעינן חרש.

ברם יתכן דהדבר פשוט לגמ' לאידך גיסא דאין חיוב פאה בפחות משליש בשום ענין, דאין דין מתנ"ע בדבר שאינו פרי, (וכמו בעוללות דעד שלא נודעו העוללות אינם לעניים, אם הכונה שליש), ורק לגבי קציר האדם שייך לומר דאחשבי' ומיקרי קצירכם לאסור קודם לעומר, וכיון דיש ע"ז שם קציר אינו מפסיק, ויש משמעויות בסוגיין נמי להאי גיסא, וכ"כ הרמב"ם פ"ב ממתנ"ע ה"ז, וכבר נתבאר בזה לעיל ס"א סק"ד, ועדיין צריך לי הכרע בדבר, ואמנם ודאי דאי לאו סוגיא דשמעתין הי' נראה דלא פליגי ר"מ ורבנן אלא

וכמשנ"ת לעיל, - וביישוב קושייתם י"ל עוד דשברתה הרוח מתפרש משהביאה שליש כיון שהתבואה עומדת לאדם, ורק באכלה חגב שייך לדמות לדעתו לבהמה, ויש להשוות דינא דברייתא בכולהו, ומה שתירצו דבכה"ג לא איצטריך לאשמועין דבעי חרש, לא נתפרש מ"ט, הרי ה' מקום לפרש טעמי דר"מ משום דפטור מפאה, ובפרט אכלה חגב דליכא קציר כלל, גם מ"ש דלא מהני חרש צ"ע מ"ט, והרי לקושטא דמילתא נקטינן דמהני חרש בכל הני בכל גונא.

שם תוד"ה אימור, עמש"כ לעיל דלכאור' חדש וחלה שוין כדדרשינן לעיל ע' ב', וא"כ חדש אסור אף קודם הבאת שליש ושפיר מייתי מרישא דמתני', וצ"ע, שו"ר בתור"פ פסחים כ"ג א' שאמנם כ"כ, ועי' קרן אורה, ומנח"ח, ועוד ולע"כ בסוגיא זו.

מתני' פ"ג מ"ב אי מיירי בקלחים שלא הביאו שליש

ה. **שם** ר"מ בשיטת ר"ע רבו אמרה דאמר אף לאדם כו' והא כי אתא רבין כו', הנדון במתני' הוא על הקלחים לחים שנשארו דהם לא הביאו שליש בשעה שקצר את הראשונים, ולר"י א"ש מיירי ר"ע בקוצר לשחת דומיא דר"מ, וקאמר דהנקצר מפסיק בין הקלחים, ולר' יוחנן ס"ל לר"ע דאע"פ שמה שקצר חייב בפאה מ"מ כיון דהקלחים לא נתחייבו ע"י קצירה זו, הו"ל לדידהו כאילו קצר הראשונים קודם הבאת שליש, דמ"מ בשעה שהקלחים מתחייבין יש הפסק ביניהם, ופשיטא לי' לתלמודא דר"מ פליג בהא, דהא רק הקוצר לשחת קאמר דמפסיק, ואע"פ שעדיין כל השדה שחת דבהכי איירי סתמא דמילתא.

בדין קוצר לבהמה קודם שליש

בדין קוצר לבהמה קודם שליש אי מפסיק אליבא דרבנן, לכאור' נראה דלרבב"ח ודאי מתפרש דלא נחלקו אלא בקוצר תבואה

בדין הפסק כפשטא דמתני', מדלא נחלקו בחיוב פאה, אבל בשמעתין מבואר אליבא דרבב"ח דפליגי גם בחיוב פאה, ומשמע נמי דקודם שליש לבהמה לכו"ע מפסיק, וכיון דע"כ פלוגתייהו בדין קצירכם, שוב אין להכריע מהפשטות דלא פליגי בחיוב פאה, וראיתי בספר מרן זללה"ה מעשרות ס"א סק"א דנקט עיקר דכל שחייב בפאה חייב במעשרות, ואף לענין שליש יש לדמותו, וכן דקדק מלשון כל שהוא אוכל דקתני בפאה ובמעשרות, וכ"ה באמת הפשטות, אלא דצ"ע שסתמו הדבר מנין פשיטא לן דפטורה, הרי בחלה חייבת, וקודם לעומר אסורה.

וה"ל ראיתי בר"ש פ"ג מ"ג דפשיטא לי' דהנמנר לקליות לרבנן חייב בפאה וס"ל דמה"ט סברי רבנן דאינו מפסיק, ומתבאר מדבריו דקודם שליש לאדם חייב ולבהמה פטור ומפסיק אף לרבנן, מיהו לפ"ז צ"ע מהא דמסיים בזורע שבת או חרדל, דבהא לא פליגי כלל.

בתוד"ה אלא, אם יש חילוק בין שליש לכל צרכה

שם תוד"ה אלא, נראה דס"ל דר"ש לא שרי אלא בקוצר קודם שנתבשל כ"צ, וע"כ לחלק כן לפ"ד דר"ש שרי אף לאדם, והיינו מפני שאין הקצירה בשלימותה, [וכ"מ בפ' הראב"ד והר"ש לתו"כ דר"ש שרי כ"ז שלא נתבשלה כ"צ], מיהו בתירוקן כתבו דאין לחלק בין שליש לנתבשל כ"צ, וכ"ה פשטא דמילתא דלא מצינו חילוק בינתיים, ואמנם הסוגיא מתפרשת בקוצר לשחת ומתפרש שמשחית לצורך הבהמה, היינו משום דלאו בשופטני עסקינן שנותן תבואה שנתבשלה כ"צ לבהמה, אבל בסברא דאור' אי ממעטינן קציר בהמה מקצירכם, היינו כמיעוטא דעריסותיכם בעיסת הכלבים, [ובפשוטו התם בדליכא חששא דנמלך בכל ענין פטורה], וזה מוכיח לפרש דלאדם אחר שליש לכו"ע אסור

והר"ש בתו"כ שם, וכ"מ בתוספתא סופ"י, וגם לישנא דר"י ור"ש במתני' מוכיח כן, דאל"כ הול"ל בפשיטות רי"א דוקא שלא הביאה שליש ור"ש אומר אף משהביאה שליש, (אבל לשון אף יקצור ויאכיל וכן בזמן שהתחיל מיותר), ובירו' פאה פ"ב ה"ג כ"כ משמע דלר"י פטור מן הפאה אף לאחר שליש, ומספק"ל התם בדעת ר"מ עיי"ש, אבל בדעת הרמב"ם פ"ז מתמו"מ הט"ו משמע מפ"י הכ"מ דר"ל דר"י לא שרי אלא עד שליש, וכן העיר בגליון מהרש"א, [וואמו"ר שליט"א ביאר הדברים ועי' להלן], וכן משמע בפיה"מ שכ' דר"י מפרש דברי ת"ק ולפיכך אין הלכה כר"ש, ומשמע דאם הי' ר"י חולק ממילא הי' מתפרש דת"ק כר"ש, דלפרש"י אם ר"י חולק איכא תלתא תנאי, דלת"ק לא מהני אפי' התחיל, אבל לפי' הרמב"ם אין כאן מקום לתלתא תנאי, דאין לנו אלא פחות משליש ויותר משליש, מיהו אם ננקוט דר"מ ורבנן בברייתא דהכל מודים ס"ל דקצירה אחר שליש בכל ענין אסורה, שפיר פסק הרמב"ם כחכמים, מיהו הדבר מחודש שיסתום רבי במתני' כר"י ור"ש, בזמן שר"מ וחכמים מחמירין בזה, ולפחות הי' לו לשנות דברי ר"י בבד"א, ואם נפרש דר"י סברא דאורייתא קאמר וכמש"כ סק"ד, א"כ מתפרשים דברי ר"י דרק קודם שליש לבהמה פטור, אלא שהוסיף דאם דעתו לכך קודם שליש, לא חל ע"ז שם קצירכם בשליש, [מיהו בנמלך אחר הקציר חייב במעשרות, ובנמלך קודם הקציר בטלה קצירה קמייתא כמש"כ שם], ואמנם יש להסתפק לענין פאה איך הדין בהתחיל לקצור קודם שליש לבהמה אם הקצירה דאחר שליש מפסיק, והיינו בעיא דירו'.

נמצא לפ"ז דקוצר לאדם קודם שליש לר"מ ור"ע מותר לפני העומר, ובמתני' סתם רבי דלא כותיהו, [נדאף ר"ש לא מיירי באדם], ולא שרי אלא לבהמה, וקיי"ל כר"י דבהתחיל לקצור קודם שליש שרי לבהמה אף לאחר

גמורה לצורך שחת, אבל בקצר פחות משליש ה"ז כקוצר קודם שיצא הזרע כלל, דקוצר עשב בעלמא הוא, [וכ"מ בירו' דחידושא דר"מ בקוצר לשחת שחייב בפאה, ומשמע דקודם שליש דפטור מפאה, לכו"ע מפסיק עיי"ש, אלא דהתם אזיל בשיטה אחריתא], אבל למאי דמפרשין חידושא דר"מ בקוצר לאדם קודם שליש, יתכן לומר דלרבנן אף הקוצר לבהמה אינו מפסיק והא דאמרי' ר"מ בשיטת ר"י (ר"ע), היינו דאם הוה סבר דלאדם אסור לקצור [אף לבהמה מותר], א"כ חזינן דשייך שם קציר על פחות משליש, וכיון שכן לענין הפסק לא אזלינן בתר כונה, דכיון שאם הי' מכיון לאדם הי' נראה הכל כחד שדה, השתא נמי אפי' נתכוין לבהמה חזינן ל"י הכי, דהכונה אינה קובעת בצורת השדה, וא"כ לרבנן דלאדם אסור, אף אם חשב לבהמה אינו מפסיק, מיהו משמעות הגמ' דמייטנן מדר"ע דאמר אף לאדם לאו קצירה היא, ואם כל הנדון בהא דקוצר לבהמה אם מפסיק, א"כ הוה סגי אי משכחינן בדר"ע דהקוצר לשחת לבהמה מפסיק, דהא מזה ידעינן דאף לאדם לאו קצירה היא ומשמעות הגמ' דמייטני' מהא דאשכחן ל"י דאמר אף לאדם אינו מפסיק, ונראה מזה דאפשר שהקוצר לבהמה מפסיק ולאדם אינו מפסיק באותו מצב כל התבואה, וכן לאחר שליש לר"מ הי' מתפרש כן, דהא לאדם ליכא מאן דשרי לפמשנ"ת לעיל, וכ"כ בלקוטי הלכות דלרבנן דר"מ קוצר לשחת לבהמה קודם שליש מפסיק, וכן העיר בלח"מ פ"ז מתמו"מ הט"ו עיי"ש, וכ"כ בקרן אורה במשמעות הגמ', מיהו ע"י להלן כתבנו. ד

התחיל לקצור קודם שליש אם מותר להמשיך אחר שליש קודם לעומר

הא דארי' אימתי בזמן שהתחיל כו' מבואר בתו"כ דר"ל דאז מותר אף לאחר שליש, דקתני התם דפטור מלשו"פ וחייב במעשרות, ואין חיוב מעשרות קודם שליש, וכ"פ הראב"ד

שליש, אבל בלא התחיל אסור, ולדעת הרמב"ם לא מהני התחיל.

בפי' החו"ב בסוגיין

ברם ראיתי דאאמו"ר שליט"א מפרש כולה סוגיין בע"א, דהא דאמר בשיטת ר"ש, לאו למימרא דרבנן פליגי אר"ש, דודאי טעמייהו דרבנן דפליגי אר"מ הוא משום דכל קציר אינו מפסיק, דמינכר דחד שדה היא, ולכן אף בפחות משליש אינו מפסיק כפשטות הדברים דליכא קצירת שחת המפסקת לרבנן, אלא דר"מ דס"ל דמפסיק ע"כ סבר כר"ש, דאם אסור לקצור אחר שלישי לבהמה, אינו בדין שיפסיק, אבל איפכא שפיר י"ל דקצירה דקודם לעומר קילא טפי, דכל שאינו ראוי לעומר לא נאסר כמו בית השלחין, [מיהו אם נימא דר"י מדרבנן בעלמא מחלק, א"כ כל הא דבשיטת מיותר, דהא ליכא מאן דפליג בדין קצירה אחר שלישי מדאו', ולמה לי' לאדכורי ר"ש, מיהו להרמב"ם נחא, דר"י לא שרי אחר שלישי, וכן למה שצידדנו דר"י מדאו' קאמר, נמי ניחא], ולפ"ז עיקר חידושי' דרבב"ח לאשמועינן דר"מ פליג אף אחר שלישי, וממילא אתי כר"ש, ורבנן לא נחתו לזה דבכל ענין פליגי, ולבתר שלישי י"ל דפליגי נמי מדין קצירכם, ודחי דר"מ ע"כ מחלק בין פחות שלישי ליותר משלישי, ולכן אין לתלות דבריו בר"ש, מיהו השתא דלא אמר ר"מ אלא עד שלישי תו לא צריכין לאוקומי' בשיטת, דהא כו"ע מודו עד שלישי דמותר, אלא דמתפרש כמש"כ לעיל דמאחר דלא מתפרש הקוצר לשחת תבואה לשם שחת, הרי מתפרש דכל קוצר שחת אפי' לאדם מפסיק, ועלה דייקין בשיטת מאן אמרה, והא דס"ד דר"י שרי אף לאדם היינו מהא דפשיטא לי' דקודם שלישי עדיף, והתחיל מהני, ובשלמא אם התם גם לאדם מותר שפיר חזינן שזה זמן פשוט להיות, אבל אם לאדם בכל ענין אסור ולבהמה בכל ענין מותר, למה צריך להתחיל קודם שלישי, ודחי דע"כ אין להוכיח מדר"י

דלאדם קודם של שלישי מותר, דהא לת"ק אסור, ומ"מ הצריך שפיר להתחיל קודם שלישי דמינכר טפי לבהמה הוא, [ומש"כ לעיל לפרש דלר"י מדאו' בעינן דעתו קודם הבאת שלישי, שמעתי מאאמו"ר שליט"א שאין לחדש כזאת בלשון אם התחיל כו' דכל הענין חסר, והול"ל אם זרע לבהמה וכיו"ב, ומ"מ לענין שמעתין מתפרש שפיר אפי' אם דברי ר"י מדרבנן, דעיקרנו ללמוד מדר"י דאף לאדם מותר קודם שלישי, וידעינן דאין לדמות דר"מ לר"י לענין אחד שלישי דלא איירי בי' ר"מ, ולכן ל"ק מאכלה חגב שהקשנו לעיל, דהא לא אתינן למימר דר"מ בשיטת ר"י לענין אם התחיל, אלא דברי' חזינן דה"ה לאדם לפמשנ"ת, ואאמו"ר שליט"א פי' בע"א עיי"ש].

ולפ"ז מסקנא דמילתא דלענין קודם לעומר לכו"ע שרי מדאו' לבהמה אפי' אחר שלישי, ולר"י מדרבנן בעינן התחיל קודם שלישי, ולאדם קודם שלישי פלוגתא דר"מ ור"ע עם תנאי דמתני' דלא אשכחן במתני' מאן דשרי לאדם כמשנ"ת, [ועי' לעיל בדברי רש"י ותו'], ולאדם אחר שלישי פשיטא דלכו"ע אסור, ואם הי' ר"מ סובר דלאדם אסור הוה ס"ל דאינו מפסיק, ואכתי אינו מוכרע איך הי' סובר בקודם שלישי לבהמה, די"ל דכיון דאיכא קציר האסור, תו לענין השדה לא משנה הכונה, אלא דמשמע דאפשר לחלק בהפסק בין קצר לבהמה או לאדם, וכמש"כ לעיל מראי' דר"ע ומרבב"ח.

ולענין פאה הקוצר אחר שלישי לבהמה לכו"ע אינו מפסיק, וקודם שלישי בין לאדם בין לבהמה פלוגתא דר"מ ורבנן, [ודינא דר"ע בקוצר אחר שלישי לאדם, ונותר קלחים שקודם שלישי, זהו נדון נוסף וכמש"כ לעיל], ולפמש"כ לעיל מודו רבנן בקוצר לבהמה קודם שלישי דמפסיק, וודאי דסתמא דמתני' דפאה משמע דלא אפסיק, ועוד דלפי דברינו נמצא דלר"ש אף אחר שלישי מפסיק וכן לר"י

בהתחיל קודם שליש, ול"מ כן, ועל כרחנו נקבל הדוחקים שבשמעתין לפי"ז.

ואפשר דאמנם לרבב"ח דר"מ איירי לאחר שליש, ה"ה דלר"ש מפסיק, ורבנן דלא כר"ש, וקודם שליש כו"ע מודו, דמתפרשא פלוגתתם רק בקוצר תבואה לצורך שחת, אבל למסקנא דר"מ מיירי קודם שליש תו לא תלינן הא בהא, דע"כ חזינן דרבנן פליגי קודם שליש אע"ג דמודו דשרי קודם לעומר ולא מחלקינן לומר דדוקא בקוצר לאדם פליגי, ואז מתפרש דרק לר"מ הא בהא תליא דלאידך גיסא אמרי' דקצירת העומר קיל טפי, וכדלעיל, וזה מיושב טפי, וגם דהרי למסקנא הרי לא תלינן ליה בדין קצירה דעומר כלל, מיהו אם נימא דפחות משליש לבהמה אף לרבנן מפסיק ניהא טפי הא דסתם בפשיטות דלר"מ אף לאדם מפסיק, ומ"מ נקיים הדברים דלא תליא הא בהא, דלר"י ור"ש קוצר אחר שליש אינו מפסיק, אלא דד"ז קים ל' לתלמודא כדס"ל לרבב"ח אר"י, ודעתו ברבנן לא נשתנה מברייטא דחגב.

עוד אפשר דלמאי דאמרי' בשיטת ר"י, אכתי אזלינן כדרבב"ח דבפחות משליש מודו רבנן, וממילא מיירי ר"מ בלאדם, אבל לפי המסקנא דלא תלי בגמ' דר"מ בקצירה דעומר כלל, א"כ אין לחדש דלרבנן איכא קצירה דמפסיק, דאין מקור לתלות ד"ז בדין קצירה, א"נ מברייטא דחגב חזינן דלא כרבב"ח והיינו דחזינן דלא תליא בקצירה, וממילא פשוט דאף לרבנן אפשר דתהא קצירה המותרת ואינה מפסקת, ובהא נקט סתמא דגמ' כשיטת ר"י קשה לקבוע מסמרות דסתמא דגמ' נקט לה בדרך דחייה בעלמא, דהוצרך לפרש לבתר דלא אתי כר"ש אי אתי כר"י.

מסקנת הסוגיא

נמצינו למידין למסקנת הסוגיא דהקוצר קודם שליש לבהמה לר"מ מפסיק, ולרבנן

אינו מפסיק אע"פ שמותר קודם לעומר [מיהו אין זה מוכרע, כיון דרבב"ח סבר המפסיק לרבנן ולא אשכחן מאן דפליג עלי', וגם בגמ' בפשיטות טפין], כמו אחר שליש לבהמה דמותר לכו"ע קודם לעומר מדאורייתא, [עי' לעיל בזה], ומ"מ לא מצינו מאן דסבר דמפסיק והקוצר קודם שליש לאדם לר"מ ור"ע מפסיק, וזה מוכיח דלדידהו אף קודם לעומר מותר, ור"י ור"ש דמתני' דאסרי לאדם קודם לעומר, ע"כ פליגי נמי דלא מפסיק לענין פאה, ובדין לבהמה קודם שליש לפאה לא שמענו דעת ר"י ור"ש, אבל רבנן דפליגי אר"מ משמע דכלל גונא פליגי, ואחר שליש לאדם לכו"ע אסור, ואינו מפסיק, ולבהמה מותר, ואינו מפסיק, אלא דבעינן התחיל קודם שליש, - דין קודם שליש לבהמה לפאה שניו במחלוקת, וכן דין התחיל קודם שליש לענין עומר, ועירו' בדין התחיל קודם שליש לענין פאה.

בפי' הירושלמי בטעמי' דר"מ דמפסיק

בירי' פ"ב ה.. מפרש איפכא דטעמי' דר"מ משום דקוצר אחר שליש חייב בפאה ולכן חשיבא שדה בפ"ע להפסיק, דבשעה שקצר את זו לא נתחייבה כל השדה כיון שלא הגיע זמן קצירתה, ורק זו שקצר נתחייבה, וכיון שחייבת בפאה, הו"ל שדה בפ"ע, אבל לר"ש דאף לאחר שליש לבהמה מותר, ואינו חייב בפאה, לכן אינו מפסיק, ואפשר דמפסיק דקאמר היינו בכל שהוא כדין זרע אחר, ורבנן סברי דכ"ז שהשיבלין קיסמין אינו מפסיק אפי' טובא דהכל מין אחד, אא"כ חרש ואז יפסיק כשיעור בור ולא כשיעור זרע אחר, ובעי התם אי מודה ר"מ דבהתחיל לקצור קודם שליש אינו מפסיק, כיון דפטור מלשו"פ לר"י, ומשמע מזה דקודם שליש דפטור מפאה לא פליגי, מיהו אפשר דקודם שליש פשיטא דמפסיק כיון שלא ה' כאן קציר כלל, והר"ז כבור מעיקרו, ועי' לק' סק"ז.

בפלוגתא דר"ע ורבנן במנמר

ו. פ"ג מ"ב המנמר את שדהו כו', עפ"ד הרמב"ם פ"ג ממתנ"ע הי"א נראה לפרש דפלוגתא דר"ע ורבנן בשדה שיש בה ערוגות מפוזרות, והיא נראית כמנומר, דלרבנן אמרי' דהנימור מוכיח שהכל שדה אחת, דאע"פ שאם היו נטועין בצורה מיושרת הי' הריוח שביניהם מפסיק, אבל כיון שנטועין מקומות מקומות בלי סדר, הר"ז מוכיח שהכל שדה אחת, ור"ע סבר דכיון שיש ריוח ביניהם כשיעור המפסיק בבור, לא מצטרפי, ולפ"ז ה"ה דפליגי בזורע מתחלה בצורה זו, ולא שנו במנמר אלא משום דהכי אורחא דמילתא, דע"י שחלק מהם מתבשל תחלה וקוצרו נעשה נימור, אבל אין דרך בנ"א לזרוע בצורת נימור, והיינו דקתני מודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל דכיון שדרך לזרען מעט, כדתנן כלאים פ"ב מ"ט שלש לא יזרעם חרדל מפני שהיא נראית כשדה חרדל, א"כ אין הנימור מוכיח שהכל שדה אחת, כמו ששדות שלמות הנטועות אחת הנה ואחר הנה כמנומרות לא מצרפי לכל השטח שבינתיים, דאין צורך נימור אלא בערוגות ה"ה בשבת וחרדל כיון דערוגות ידיהו כשדה שלימה בשאר מינים, [ועי' לק' ס"ק י"ד].

ואפשר דעיקר הא דבזורע בצורת נימור ניכר שהכל שדה אחת היינו מפני שנראה כאילו היתה כולה זרועה וכבר התחיל לקצור, מה שבינתיים מפני שנתבשל תחלה, ולכן יסוד המחלוקת במנמר, ובדבר שדרך לזרוע מעט, לא מתחזיא כשדה אחת.

ולפ"ז לא איירי מתני' בדין הפאה של מה שקצר, ואי מיירי קודם שליש כדר"י א"ש מנחות ע"א ב' הרי מה שקצר פטור מן הפאה, ואי מיירי לאחר שליש כדר' יוחנן, ע"כ נותן פאה ממה שקצר, דהא מהקלחים לחים שלא הביאו שליש בזמן קצירה של הראשונים אינו יכול להפריש כדאמר בירו'

פ"ג ה"ד, וזה מבואר נמי מדקתני מודים חכמים בזורע.

והא דנקטו פלוגתתם במנמר היינו באורחא דמילתא, ומינה שמעינן דס"ל לר"ע דהקוצר לשחת מפסיק, דאפי' אי ס"ל דצורת נימור בזורע כן מתחלה לא מהניא להחשיבה כשדה אחת, אכתי במנמר דקצירה היא בדין הוא שלא יפסיק, דאפי' שלא בצורת נימור אינו מפסיק בכה"ג לרבנן, א"ו ס"ל לר"ע נמי דהקוצר לשחת מפסיק, וזה אינו ענין לעיקר פלוגתתם אלא דאגב אורחא שמעינן לה, והיינו דקתני מודים חכמים בזורע שבת וחרדל, דבמנמר אפי' בשבת וחרדל לא מודו, כיון דתחלת קצירה היא, דהקוצר לשחת אינו מפסיק.

בפלוגתא דשמואל ור"י בדין מנמר לאוצר

ופלוגתא דשמואל ור"י בדין מנמר לאוצר זהו נדון בסברא, דר' יוחנן סבר דסתם מנמר מתפרש שמלקט התבואה שבשלה כ"צ, וע"כ דס"ל לר"ע דכיון שמה שנשתייר לא הביא שליש, ולא נתחייב ע"י קצירת מה שנתבשל כ"צ, הר"ז לגבי הנותר כקוצר לשחת ומפסיק, ושמואל ס"ל דאין לחדש בדר"ע טפי ממה דאשכחן פלוגתא בקוצר לשחת, דהא לא זהו עיקר חידושי' דר"ע וכמשנ"ת, וע"כ איהו דחיק ומוקי אנפשי' באופן שאין שם קצירה לענין פאה על הנימור, ועוד דכיון דלא קתני במתני' דין הפאה של הנקצר, עדיף לפרושי בפטור מן הפאה, וכן מתפרש זורע דחכמים כשאין חיוב פאה בינתיים, מיהו לכו"ע פשיטא דמיירי לאדם, שמנמר פירושו שמלקט מה שנתבשל יותר, ואין דרך לנמר לבהמה דהכל ראוי, אבל לקליות שפיר מלקט המבושל יותר, - ונראה דאף לר"י מיירי ר"ע בכל נימור גם לקליות, ולכן לא הוצרכו להתייחס במתני' לחיוב מה שנימר שהרי לא הוזכר שמה שנימר הגיע לחיוב, ואיהו מוקי אנפשי' לפי הענין, ועי' להלן בדברי הרמב"ם.

הא דנקטנו לפום תלמודן דלא מיירי מתני' בדין הנקצר אלא בדין הקלחים, היינו משום דעדיף להשוות דברי שמואל ור"י בעיקר פירושא דמתני', והרי לשמואל מיירי דהנקצר פטור מפאה וכן הא דמודים בזורע דמתפרש בדליכא נקצר יש לפרשו לשמואל ולר"י בחדא טעמא ועי' לק' סק"ז בדברי הירו' וברמב"ם וראב"ד בכ"ז.

והלום ראיתי בר"ש מ"ג גבי המחליק בצלים דמפרש טעמייהו דרבנן מפני שהנימור ג"כ חייב, ורבנן לטעמייהו דקודם שליש לאדם חשיבא קצירה, וצ"ע א"כ מאי מודים בזורע הא לא פליגי אלא בקוצר אי מפסיק, [ועוד מ"ט דר"ע הא קצירה לאוצר ודאי קצירה היא, מיהו בזה ע"כ מפני שהקלחים לחיים כמ"ש הר"ש].

בפלוגתא דר"ע ורבנן אי לח באמצע מפסיק, ובדין יבש באמצע

ז. ירו' פ"ג ה"א עד כדון כשהי' יבש מכאן ומכאן ולח באמצע הי' לח מכאן ומכאן ויבש באמצע, נראה מזה דהירו' מפרש בדר"ע נותן פאה מכל אחד ואחד ר"ל מהנימור מכל מקום לחוד ומהקלחים לחוד, ולרבנן נותן מאחד על הכל, ואם הקלחים לא הביאו שליש נותן מהיבש על כל היבש, ואח"כ מהלח על כל הלח, אבל לר"ע הלח שבאמצע כמין אחר הוא ומפסיק, כדין זרע אחר החייב בפאה דבכל שהוא מפסיק, ופשיטא לן בדר"ע דהלח שבקמה מפסיק כדין זרע אחר, אבל אם היבש שנקצר מפסיק בין הלחים מיבעיא לן, דלגבי הלח י"ל שאין היבש מין אחר, אם מפני שבשעת קצירה הוא ג"כ יבש, או מפני שהיבש כבר נקצר ואינו חשוב להפסיק בכה"ג, אבל לרבנן בכל ענין הכל מין אחד ואינו מפסיק.

ובפלוגתא דר"מ ורבנן בקוצר לשחת נמי מפרש בירו' דלר"מ מפסיק מפני

שהשחת חייב בפאה, ומשמע דר"ל דכזרע אחר חשבינן ליה, ואע"פ שכבר קצרו כ"ז שניכר שהי' כאן זרע אחר, א"כ מעיקרא השדות חלוקות, ורק אם יחרוש יבטל שם זרע אחר מכאן, ולרבנן איפכא כיון דהכל מין אחד, אם אינו חורש לא מפסיק כלל, ורק אם חרש יפסיק כשיעור שדה בור, [ולפ"ז משכח"ל גונא דלר"מ הפסיק בשחת, ולרבנן אע"פ שחרש אינו מפסיק, כיון דהשיעור המפסיק לר"מ הוא כל שהוא ולרבנן ג' תלמים או בית רובע, ומ"מ שפיר קאמר א"כ חרש, כיון דבלא חרש אפי' טפי מבית רובע אינו מפסיק].

ופשיט מהא דאר"י אתיא דר"מ בשיטת ר"ע רבו כמה דר"ע אמר לח ויבש שני מינים הן כן ר"מ אומר לח ויבש שני מינים הם, וש"מ דלר"ע אף היבש לגבי הלח נחשב כמין אחר, והרי הוא מפסיק בין הלח שמכאן ומכאן.

מ"ש מנמר ממחליק דמודו רבנן דשני פאות הן שם ולמה לי כר"ע אפי' כרבנן דתנינן תמן המחליק בצלים כו', משמע שרוצה לדמות בצלים לחים לתבואה לחה, וכי היכי דנותן פאה לכל מין בפ"ע ה"נ מפסיק, ודחי דשוק וגורן שני מינים הן בתכונתן, וכנראה זהו מה שקורין בצל ירוק ובצל יבש, אבל בתבואה הכל מין אחד אלא שלא נתבשלה כ"צ, וכל הגדון כשמפריש ביניהם בקצירתו, דמנמר או קוצר באמצע לשחת, אבל אם בא לקצור כל שדהו אע"פ שיש בה לח ויבש נותן פאה אחת, אבל בבצלים אם קוצר בצל ירוק שהוא לשוק ובצל יבש שהוא לגורן דיינינן להו כשני מינים, ואפשר דהיינו דקאמר חצי לח וחצי יבש אף ר"ע מודה, ומתפרש כקוצר כל השדה אלא שחצי' בישראל כ"צ, וחצי' עדיין לחה, כיון שאינו מפריד קצירתן בשני זמנים, לא חשבינן להו כשני מינים, ומפריש מזע"ז.

היבא אשכחן דפליג ר"ע בזורע, ובמנמר בחרדל

שם מפני שדרך ליזרע ערוגות ערוגות, לעיל פ"ב ה"א מדמי לה למיצר דמפסיק, ומשמע דר"ל דבשבת וחרדל אם הערוגות נפרדות זו מזו הו"ל כל אחת שדה בפ"ע, ומיירי כשאין שיעור בבית רובע להפסיק ביניהם כדין בור, אלא כיון שהם חלוקים זה מזה באופן שאינם מיושרים ממש כשדה אחת, לא מצרפינן להו, ויש לעי' היכן מצינו לר"ע דמיירי בזורע הא איהו לח ויבש שני מינים הן קאמר, אבל לא איירי בבור, ואפשר דלרבנן נמי אם קוצר כל החרדל כאחת נותן פאה אחת, ורק כשקוצר ערוגה אחת תחלה, מדמינן ל' למנמר אליבא דר"ע, ור"ל דכשדה אחת נתבשלה תחלה, לא מצרפינן לה עם שאר השדות, כדס"ל לר"ע בכל המינים, אבל באותה ערוגה לא מודו לר"ע בחרדל, דלר"ע אפי' באותה ערוגה היבש כזרע אחר [ועי' לק' ס"ק י"ד עוד בענין זה], ושמואל ס"ל דאפי' באותה ערוגה אם הי' לח ויבש הרי היבש נדון בפ"ע, והא דקאמר בשלשה מקומות היינו לומר שזורען בזה אחר זה שאין הראשון ממתין לאחרון, ובגונא דמתני' לכו"ע מפריש מכל ערוגה כיון שכל הערוגה נתבשלה כאחת, אלא דנפ"מ במנמר בחרדל דבזה מפריש מכל קלח לשמואל, ולכאו' משמע דשמואל סבר דבחרדל הו"ל כזורען בשני זמנים רחוקין זמ"ז, ובכה"ג לא מצטרפי, משא"כ במנמר שהכל נזרע כאחד, אלא שמקום הזבלים ממהר להתבשל, ולכן חשיבא שדה אחת ועדיין צ"ע, [בפי' מהגר"א הק' דא"כ אין לקיטתו כאחת, [ועי' תוספתא פ"א ה"ט ברטיבות תמרה], ותירץ דאין הראשון מתקלקל אם ימתין לאחרון משא"כ בתאנה, ולכאו' אם מהאי טעמא חשיב לקיטתו כאחת כדין הוא נמי שיצרפו, דהא חזינן דמה שאין הראשון ממתין אינה סיבה שלא תהא לקיטתו כאחת, ובפשוטו נראה דכיון שאם זורען כאחת נלקטין כאחת הו"ל שפיר לקיטתו כאחת, ורק

מפני שזורען בזא"ז אין הראשונים ממתנין לאחרונים, אלא שאפי' יש ביניהם זמן מועט, ממהר הראשון לפני האחרון, ובלא"ה נמי למאי דקיי"ל דאין שיעור לקרקע דפאה, א"כ כיון דהקלח הזה בעצמו נלקט כולו כאחת אין לנו ענין בשאר קלחים, משא"כ בתאנה שאותו אילן אינו נלקט כאחת, ואפי' לא נלך בתר קלח אחד אבל בתר שיעור בית רובע שמתקלט כאחת ודאי אזלינן, שו"ר בתוי"ט [בזה].

ברמב"ם דמשמע שחלח הביא שלישי ובטעמא דר"ע לפ"ז

מודברי הרמב"ם פ"ג ממתנ"ע הי"א י"ב משמע דמפרש מאחד על הכל גם על מה שקצר מהיבש, ולפ"ז צ"ל דהלח כבר הביא שלישי, דאל"ה א"א להפריש ממנו על הנקצר כדאמר בירו', וכמ"ש רבנו בפ"ז (ואמנם אפשר שיניח מעט מן היבש ויוכל להפריש ממנו על הכל, דהא צריך להניח מן היבש אלא שיניח כנגד כולה ויקרא לה שם כשתביא כולה שלישי ותיקצר, אבל ל"מ כן).

ולפ"ז צ"ע מ"ט דר"ע, הא כל השדה הגיעה לכלל חיוב, וצ"ל דמ"מ כיון שלא הגיע זמנה לקצור אינה מתחייבת כולה, ולפי סוגיא דמנחות הרי לר"י א"ש ודאי מתפרש דהקלחים לא הביאו שלישי, שהרי מקלט את המבושלים יותר, וגם הם לא הביאו שלישי, ולא איירי מתני' בחיוב היבש כלל, וכנראה דהרמב"ם אזיל בשיטת הירו' דלר"ע לח ויבש ב' מינים הן ואפי' שניהם הביאו שלישי, וכמו קוצר לשחת דר"מ דמיירי בשלישי, עי' לעיל ה"י, ועפ"ז כתב בהי"ב דביבש באמצע מפריש על היבש לעצמו, דמשמע ל' דבזה הלח עיקר, ואינו מתחייב בקצירת היבש, וכיון שלא חשיב תחלת קצירה דלח, הרי הוא צריך להפריש על היבש לעצמו, משא"כ כשהלח מועט הרי הוא בטל ליבש ומתחייב בקצירת היבש ושפיר מניח פאה בלח עבור היבש, והא

דלא קתני לאלו לעצמן ולא לו לעצמן, היינו משום דלר"ע נותן מכל מלבן ומלבן.

בפי' הראב"ד

והראב"ד מפרש דלרבא נוטל מן הלח על היבש, ולא נחלקו אלא בדין הלח, אם מפריש מאחד על הכל, ולר"ע בלח מפריש מכל אחד בפ"ע, ונסתפקו בירו' בלח מרובה אם מודה ר"ע לחכמים דכל הלח מיהא שדה אחת, ובענין מן הלח על היבש לרבנן מפריש, ולר"ע מייתי מדר' יוחנן שאינו מפריש, ולהלכה מסיק הראב"ד דלחכמים בכל ענין מפריש מן הלח פאה אחת על היבש ועל הלח, וכ"ז מתפרש בלח שהביא שלישי, והנודון רק אם זה כשני מינים כשוק וגורן בבצלים, וכבר כתב הכ"מ דמוכח מהראב"ד דלא כ"כ ע"פ סוגיא דמנחות, וגם בדעת הרמב"ם צ"ע בזה וכמש"כ.

בפי' הרא"ש

וראיתי בפי' הרא"ש שפי' דפלוגתא דר"ע ורבנן אם מפריש מן הלח גם על היבש או מהיבש לחוד ומהלח לחוד, וכ"ז צ"ת דודאי אם הלח לא הביא שלישי אינו מפריש ממנו על היבש, ואם הביא שלישי למה לא יחשב לכו"ע אתחלתא דקצירה במנמר לאוצר, [ומשמע דס"ל דכ"ז שלא נתבשרו כ"צ לאו אתחלתא דקצירה היא], ומאי מודים בזורע, הא בהא לא פליגי, ועוד דבמנמר לקליות ליכא על הנקצר חיוב פאה עכ"פ לר"ע, והחיבור בין הלח ליבש אינו ענין לקוצר לשחת, וע"כ צ"ל דמפרש נמי דמכל אחד ואחד דר"ע בא לומר שמפריש מן הקלחים מכל אחד בפ"ע, אלא דס"ל דלרבנן מפריש גם על הנקצר מהלח, וג"ז צ"ע.

פ"ג מ"ב המחליק בצלים לחים כו'

ח. פ"ג מ"ג המחליק בצלים לחים כו' נראה דהאי מחליק לאפוקי מדל, והכי

סיפא דמתני' מוכחת דקתני המדל כו' והמחליק כו', וכן בשביעית פ"ד מ"ד איזהו מדל כו' והמחליק כו', ודרך לעקור בצלים לחים מבין הבצלים כדי שיתרחבו הנותרים, וכההיא דמ"ק מצלין לירקות, ובכח"ג לאו קצירה היא כמש"פ הר"ש בסיפא דמתני', ומש"ה מפרש ברישא דמיירי במלקט הלחים ממקום אחד דהיינו מחליק, ואין חסרון דלאו קצירה היא, והנודון רק אם פאה אחת לכולם.

שם בצלים לחים לשוק ומקיים יבשים לגורן, נראה דהלחים זהו מה שקורין בצל ירוק, שעדיין לא נתעבה ראשו ואוכלין העלין עם גוף הבצל, ואותן מוליכין לשוק לפי שצריכין למכרן מיד, וכן באפונין איכא אותן שנאכלין עם הירק, דהא בכל אפונין איכא זרע וירק, אלא דאפונין השופין סתמן לזרע והגמלונין סתמן לירק, עי' כלאים פ"ג מ"ב, ומבואר שם בירו' דאפונין הגמלונין שזרען לזרע אסורין כדין זרעים, והשופין אפי' זרען לירק נמי אסורין, ולענין פאה פ"ש דרק השופין חייבין, ועי' פי' הר"י מלכי צדק דיש חולקין וס"ל דשניהם חייבין, עכ"פ המחליק לשוק מתפרש באותן שנאכלין עם הירק, ולכן חשיבי שני מינים, וכן בכרם משמע שענבים לאכילה בוצרין תחלה, וליין מניחין אותן שימתקו יותר, (וגם מתמעכין קצת שאינם יפים לאכילה), ולכן חשיבי כב' מינים, ועירו' פ"ב ה"ד ותלוי לפי הפירושים אם היתה הלכה מפורשת כך או שלמדוה משני מיני חטין.

ובירו' פריך על הבצל הלח דהו"ל ירק ואינו חייב בפאה, וזה מוכיח דמתפרש בבצל ירוק כמש"כ, ומשני מינו מכניסו לקיום, וסגי בזה לחייב גם אם קוצר בזמן שאינו מכניסו לקיום, ומשמע דפליגי אמוראי אם חייב מיד בתחלתו, או רק כשנתעבה הבצל ואפשר לייבש אלא שמוכרו לח עם העלים, עי' להלן בביאור הירו'.

אם מדל קאי אף אכרם, ואם דין מדל דוקא במדל לשוק

שם המדל נותן מן המשואר על מה ששייר והמחליק כו', בפשוטו נראה דיש לפרש מדל [אף] אכרם, כדלק' פ"ז מ"ה המדל בגפנים, ומתפרש על האילנות, או על ענפים, וכן בשביעית שם מתפרש מדל אעקירת אילנות, ומש"ה קתני ברישא וכן בכרם ולא קתני וכן בענבים, דהמדל אכרם קאי, ומבואר בתוספתא ובירור' [הובא בר"ש], דגם דין מדל נאמר רק במדל לשוק [עי' להלן בזה], ומש"ה סמך ל' לוכן בכרם דמיירי אשוק וגורן, לומר דגם המדל מיירי בכר"ג, מיהו קושטא הוא דה"ה בבצלים כמ"ש הר"ש וכדאמר' במו"ק מדלין לירקות, ועי' להלן, ולעיל כתבנו דהמחליק למעוטי מדל].

ול"פ"ז ביאור מתני' דעוקר האילנות שבינתיים, ולא שם קצירה עלה, כיון שעוקרן לטובת הנותרים, אבל המחליק מאחת יד, ור"ל שעוקר כמה אילנות סמוכין זל"ז, ולא בין האילנות, ולהכי קתני מאחת יד משום דלא תלוי בדין מחליק דשביעית, דהתם קתני המדל אחד או שנים והמחליק שלשה זה בצד זה, והכא כל שבין האילנות מיקרי מדל, וכל שמחליק מצד אחד חל ע"ז שם קצירה, דאע"פ שכונתו לטובת הנותרים, מ"מ חל שם קצירה על אלו, כגון אם עוקר אילן שבין גדר לכרם י"ל דחייב דלאו מדל הוא, ועכ"פ אם קוצר שורה של אילנות בין כרם לגדר, ואילו בשביעית כל שעוקר שלשה זה בצד זה אסור אפי' בין האילנות, ואחת או שנים אפשר דגם בין כרם לגדר מותר, ולע"כ בפרטי ד"ז, ועכ"פ החילוק דהתם מחליק את הקרקע ואפי' באמצע, וכאן קוצר מצד אחד, וקאמר ר"י דאם עוקרן בשעה שהגיע זמן קצירת כל הכרם חייב, דנהי דמדל לצורך האילנות, אבל לגבי הענבים הר"ז כליקט ואח"כ עקר, ורק כשעוקרן קודם הזמן, כההיא דלחים לשוק [כדקתני וכן בכרם], בזה מינכר דלאו קצירה

היא, אלא מדל לצורך הנותרים, ומזה הי' נראה דמדל אכרם קאי, דאי אבצלים פשיטא דבמדל לביתו לאו שמי' מדל, אבל באילנות ודאי שמי' מדל אע"פ שהפירות נתבשלו כ"צ, מיהו יש ליישב דאמנם מניח הנותרים שיתרחבו יותר, אלא שגם אלו כבר נתבשלו כיבש, (ועי' להלן סק"ט היכי מיירי בבצל).

ואפשר דהמדל לא קאי דוקא אכרם ובצל, אלא על כל החייבין בפאה, אלא דנקטי' הכא משום דדוקא במדל לשוק פטור, והיינו שעקרן קודם זמן קצירת כל השדה, וה"ה בכל הפירות כשמדל קודם שנתבשלו כ"צ, ולרבותא נקט הני דאע"פ שנתבשלו כ"צ לשוק, מ"מ במדל פטור.

בלשון מדל

במו"ק אמרי' מדל לישנא דשלופי הוא, ונראה דהא דמשתמשים בלשון דל דלדול ודילול הכל מלשון שלופי, דסוכה המדולדלת היינו שדלו ממנה חלק מהסכך, וה"נ מה שקורין שמדלל או מדלדל הכרם היינו דע"י ששולף המיותרים נעשה הכרם מדולדל שכבר דלו ממנו, וכן אבר המדולדל שנשלף מחיבור, (וכן דל שנשלף מנכסיו או נכסיו ממנו), וכן כרם דל בפ"ה דכלאים, ונמצא שהכל לשון אחד.

ירי' פ"ג ה"ב תני המירג חייב בתחלתו כו' ביאור הענין

ט. **ירי' פ"ג ה"ב** תני המירג חייב בתחלתו וחייב בסופו ואי דינו מירוג אר"י כהדא כו' אר"י הדין קיצחה כו', משמעות הדברים דתרווייהו מפרשי ענין המירוג בדבר שעוקרין אותו וחוזרין ושותלין אותו, וחייב בתחלתו היינו אותן שאינו חוזר ושותלן, וחייב בסופו אותן שחזר ושותלן, [ואפי' הפריש על כולן צריך להפריש בסופו על מה שניתוסף], ואף דרך הבצלים לזרען צפופין ואח"כ עוקרין ביניהם או אותן בעצמן, ושותלין אותן מרווחין, [כ"כ הרש"ס בפירושא דקיצחה

וקאמר דאם קוצר שלא ע"מ לשחלן חייב בפאה, וכן מה ששוחל לאכילה לזרעים גסין חייב בסוף, (וכמש"כ לעיל גבי בצל, דאפי' הפריש ממנו עתה, חייב להפריש על התוספת).

ובעי' בירו' מה החידוש מאחר שקוצר דקין ודאי חייב עליהם, הרי הם כבר ראויין אלא שהם דקין, ומשני כיון דבדרך כלל אין אוכלין הדקין, וקוצרין אותן רק לזרוע מהם אחרים, וס"ד אין זו קצירה המחייבת, וקמ"ל דכיון שראויין לאכילה, דעתו לזרעה לא פטרה, - (והרש"ס פי' קיצחה זרע הבצל, והיינו משום דמסיים בצל דקיק ובצל רב, וגם במציאות כן גבי בצל כמ"ש שם, ומ"מ אינו מתיישב לפי המהלך שכתבנו, ובפי' הגר"א מתפרש כמש"כ).

מהו לקט קיטוף ובטעם הפטור

י. ירו' שם תני לקט קצירך ולא לקט קיטוף, בחולין קל"ז א' מייתי האי ברייתא ומפרש דר"י היא דס"ל דתולש במידי דלאו אורחי' פטור, אבל בתו"כ דריש בהדיא לרבווי תולש, ובתר הכי דריש ולא לקט קיטוף, וכבר האריך הראב"ד בתו"כ בשינוי הענין מתלמודן לתו"כ, [והמוזכר שם לענין לקט, בתוספתא קתני הכי (פ"ב הט"ו) איזהו לקט הנושר בשעת הקציר ובשעת התלישה ר' יוסי אומר אין לקט אלא הנושר בשעת הקצירה בלבד, שנאמר ולקט קצירך לא תלקט, ולפ"ז שפיר מסיים בתו"כ מכאן אמרו ה' קוצר קצר מלא ידו כו', דלרבנן תלישה בכלל קצירה, וליכא פלוגתא בדרשה זו דבעינן מחמת הקציר, והתו"כ שלפנינו אתיא כר"י, אבל לא מצי לפרושי בחולין שם דת"ק לית ליה דר' יוסי דבעינן לקט הבא מחמת הקצירה, ועי', ונראה דהירו' מפרש למעוטי קיטוף פי' אכילת עראי, ולא דוקא אכילת עראי אלא כל שאינו קציר גמור לגורן כדרך קצירת השדות אלא שקוצר לצורך אכילת ביתו פטור, דאין ע"ז שם קציר

עיי"ש], ומפרש ר' ירמ' דחייב בתחלתו היינו אותן שעוקר לחין (שחלק מהן עתיד לשחלן במקו"א), והלחין שעוקר ואינו שוחל במקו"א חייבין, ומזה מובן דאפי' לא נתעבה גוף הבצל ועיקרו ירק אפ"ה חייב בפאה וזהו החידוש דחייב בתחלתו, דאילו במתני' אפשר לפרש שכבר נתעבה קצת, ומ"מ הוא מין אחר מפני שהוא לח ועליו ירוקין, וכמו שבכרם מיקרו שני מינים ענבי מאכל לשוק וענבי יין, אבל אותן שעוקרין ושוחלן במקו"א הם קטנים ביותר ועיקרן ירק, ואינם מתקיימין.

והיינו דפריך אר' ירמ' ירק חייב בפאה, ומשני מינו מכניסו לקיום, וסגי בזה לחייבו, והשתא פריך לר' יוסי דלא ס"ל לפרושי ברייתא בבצל, וע"כ טעמו משום דבצל הנעקר פטור מן הפאה כדין ירק, וא"כ מה עביד למתני', ומשני גמור הוא ואינו מחוסר אלא ליבש, דמפרש למתני' בבצל שכבר גדל, ויכול להכניסו לקיום, אלא שהוא כמין אחר מפני שהוא לח, [ואפשר שלא גדל כאותן שלגורן, ועכ"פ אותן שמייבשין מניחין בקרקע עד הגורן].

שם ר"י אומר הדין קיצחה כו' ביאור הענין

שם ר"י אומר הדין קיצחה כד את זרע לה כו', בפשוטו קיצחה היינו קצח, וחייב במעשרות לב"ה כדתנן עוקצין פ"ג מ"ו, ולדידהו חייב נמי בפאה, (עי' נדה נ"א ב' לענין שבת), וכשצומח תחלה מהזרעים הוא עביד זרעים קטנים [וקרי ל' בציל מלשון פציל ואף בצל נראה ששמו כך מפני שכולו עשוי פיצולים, כדכתיב ויפצל בהן פצלות], והיינו גרגרים המתפצלים כמו אבציל זרתא עירובין כ"ח ב' או כמו פצעלי תמרה], ועוקרין אותו ושוחלן אותו במקו"א, או שעוקרין מביניהם ומניחין הנותרים להתרחב, ואותן שעוקרין אין דרך לאכלן כך כיון שהזרעים דקים ביותר, אלא שלוקחין מהם לזרוע, אבל לאכילה חוזרין ושוחלן אותן,

אוכל הקטיף מיד דמינכר טפי שזוהי אכילה ולא שם קציר עלה, לבין אם עושה מהן עיסה ודורך מהן יין, כמשמעות דקרא וקטפת מלילות ואכלת ענבים, דבמלקט לאכילה מיד אפי' כל שדהו מותר, אבל במלקט לעיסה ויין, דמי לקוצר לגורן, ולכן אם גומר כל שדהו בטל מזה שם עראי, ורק כשנשאר בשדה אמרי' דלא זוהי עיקר הקצירה, וחשבינן לה כאכילה [מיהו מדאורייתא מסתברא דכיון דלצורך אכילה מיד קוצרין, אין ע"ז שם קציר כמו באוכל ענבים], וכמש"כ.

שם והתני היו לו חמש גפנים והוא בוצרין כו', [ברייתא זו מיתניא בתוספתא וגם כאן צ"ל פרט שו"פ במקום ערלה ורבעי, וחייב בעוללות מפני שחיובן במחובר ואינן תלויין בקצירה, תדע שאפי' כולו עוללות חייב, וכדתנן נמי פ"ז מ"ה בשלו הוא רשאי ואינו רשאי בשל עניים, ור"י דשרי מטעמא אחרינא הוא], הא דקתני חמש גפנים אתא למימר דאפי' כרם שלם דהיינו שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב יכול לבצור לתוך ביתו ופטור, וכן מתפרש לשון בוצרין ומכניסין לומר דא"צ שיור, ובהדיא קתני התם גבי שדה כל שדהו, אלא דכנראה לא גרס לה מדדייקי לה מכרם ע"י להלן, שו"ר במל"מ סופ"ד דבתוספתא מסיים עלה ואם שייר נותן מן המשויר על מה ששייר, וש"מ דא"צ שייר, - ומכניסין לתוך ביתו ר"ל להשתמש מיד, ולאפוקי אוצר.

שם אר"י כאן בגמורות דכיון דשעת קצירה היא בעינן שייר, אבל באינן גמורות ניכר שזה עראי.

שם א"ר יוסי אפי' תימא כו' [אע"ג דר"י הוא דאמר והוא ששייר, מ"מ מודה ר' יודן לד"ז מלישני' דר"י דקאמר אפי' כל שהוא [פ"י הרבה], ולא קאמר אפי' כל שדהו], כבר נתבאר דהחילוק אם אוכלן בעצמן, או שמתקנן לעיסה או יין, דדמי טפי לגורן.

אלא שם אכילה, והלשון מושאל מהפסוק וקטפת מלילות וחרמש לא תניף, דקיטוף דרך עראי הוא, מיהו אם קוטף כל שדהו לגורן חייב וניחא בזה ההיא דתו"כ, דלאו למעוטי תולש קאתי, אלא למעוטי קצירת עראי, ואע"ג דשבולת אחת נמי חייבת בפאה היינו בקוצר לאוצר, אבל כשקוצר לצורך אכילה מיד לאו שם קצירה עלה אלא כאכילה חשיב, ויש לעי' אי תלמודן פליג בד"ז, או דמודה דרבנן דר' יוסי דרשי קציר למעוטי דרך עראי, כמו וקטפת מלילות וחרמש לא תניף, וסתם קציר מתפרש בחרמש כדכתיב מהחל חרמש בקמה, ובתוספתא פ"א הי"ד קתני הי' מקטף ומכניס לתוך ביתו אפי' כל שדהו פטור מן הלשו"פ וחייב במעשרות, וכן קתני גבי כרם (הי"ג שם), ולפ"ז נראה דאין לחדש דתלמודן פליג בזה לדינא, וכ"נ דעת הרמב"ם והראב"ד שהעתיקו ד"ז להלכה.

ע"ס הירושלמי

שם ר"ז ר"ח בשר"י המלקט שבלים לעיסתו אפי' כל שהוא פטור מן הפאה, ר"א אמר אפי' במגל, פ"י דכשקוצר לצורך סעודתו לאו שם קציר עלה, כמ"ש מקרא דוקטפת מלילות וחרמש לא תניף, [וכן ואכלת ענבים ואל כליך לא תתן, ע"י להלן], ואפי' עושה עיסה גדולה, ואפי' כל פעם חוזר וקוצר לעיסתו, מיהו ר"י לא שרי אלא בקיטוף כלישנא דברייתא דקיטוף מינכר דעראי הוא, ור"א אמר דאפי' במגל מותר כיון דההתיר הוא לצורך עיסתו דעראי הוא, דאילו לגורן אפי' קוטף חייב, ואפשר דר"י נמי רק מדרבנן אסר במגל.

שם אר"י והוא ששייר פ"י דאם אוכל כך כל השדה אסור, דכשנשאר אמרי' דמה שנוטל עכשיו אכילה היא ועתיד לקצור, אבל אם אינו משייר, ע"כ נעשית הקצירה עכשיו, ולפ"ז צריך להשאיר שיעור חשוב ומסתברא דהיינו מדרבנן, (ועי' ב"מ צ"ב א' דפועל יכול לאכול כל השדה), ובמסקנא מחלק בין אם

שם הדא ילפא מן ההיא כו', דדוקא נקט ר"י לעיסתו דבזה בעינן שייר, וברייטא דקתני ומכניסן לתוך ביתו מתפרשא שמכניס ענבים לביתו לאכילה.

הא דמייתי סוגיא זו הכא, הוא משום דהאי ברייתא היא סיפא דהמירג, וגם מסיים בה ואם שייר כו', וגם מתפרש דומיא דמתני' שמקדים לקצור לשוק, וכה"ג לביתו, וגם מחלק בה בין אכילת מלילות לעיסה, ובין ענבים ליין.

בדעת הרמב"ם בפטור דקיטוף, ואם יש חילוק בין פאה ללקט

רמב"ם פ"ב ה"ו וכן הקוטף מלילות מעט מעט ומכניס לביתו אפי' קטף כן כל שדהו פטור כו', ד"ז שנוי בתוספתא פ"א הי"ד, וכבר נתבאר דאין החילוק משום דקיטוף פטור, אלא משום דמכניס לביתו מעט מעט לאו דרך קצירה המחייבת היא, וה"ה קוצר מעט מעט לר' אלעזר בירו', אלא דהרמב"ם פסק כר' יוחנן דדוקא קוטף דמינכר טפי דעראי הוא, והדבר מפורש בלשון רבנו שכ' אינו כבוצר עראי מעט מכאן ומעט מכאן ומעט מכאן שהוא פטור, וכן כל הקוטף כו' וזה מוכיח דמחד ענינא הוא, ולא נתפרש מ"ש בכ"מ בשם הר"ן בזה דבהדיא כתב רבנו בפ"א ה"א אחד הקוצר ואחד התולש ולשון זה מוכיח דלאו במידי דאורחי' דוקא קאמר [ועי' בסמוך מדברי הרמב"ם בלקט, ולזה נתכוין הר"ן], ואדרבא פשטות הלשון דבתבואה מיירי וכונתו לדרשא דתו"כ דה"ה תולש, וכן ציין שם בכ"מ, וכאן מיירי בקצירת עראי, וכההיא דלק' פ"ד הכ"ז, וכבר הובאו לעיל דברי הראב"ד שדקדק בשינוי שבין תלמודן לתו"כ, ועמש"כ בזה לעיל, שו"ר דבפ"ד אמנם העתיק הרמב"ם כשיטת ר' יוסי, ונראין הדברים דמפרש דלענין פאה אתרבי מלקצור כמ"ש בתו"כ, אבל בלקט ממעטינן, וכמו שהזכיר הראב"ד בתו"כ, אבל בתלמודן

מבואר דר"י פוטר אף מפאה מדמייתי קרא דבקוצרן לרבוויי, וכדמייתי ממלבנות הבצלים, וגם לא מצינו חילוק בין לקט שכחה ופאה, וצ"ע שם.

ויש לעי' למה לא הביא רבנו דין שייר במלקט לעיסתו, כמו שחילק לק' בבוצר, ונראין הדברים שפי' לעשותן מלילות שקוטף מעט מעט כדכתיב וקטפת מלילות, נולא לאכלן מלילות דהיינו קליות או חיין, כדמחלקינן ביצה י"ג א' הכניס שבלין לעשות מהן עיסה כו' למוללן מלילות כו' עי"ש, ובזה א"צ שייר, וכנראה ס"ל דדין מלקט לעיסתו נדחה למסקנא, דלדידי' מתפרש מלקט הרבה ביחד, וזה אסור, או דגריס בדר' יוחנן אפי' כל שדהו ולא כל שהוא.

ברמב"ם פ"ד הכ"ז

שם פ"ד הכ"ז, ומן הרבעי לא נתבאר טעם בזה, ועי' פי' מהרש"ס, ונראה דהראב"ד מוחקו, והרמב"ם כנראה ל"ג פאה ולכך כתבו רק בדין לקט, ועי' בסה"מ הקדמת הרמב"ן למצות עשה, דהרמב"ם בסה"מ הי' מפרש דעוללות דכרם ר"ל פאה דכרם, וכיון דחייב בעוללות לא קתני פטור פאה, ומיהו חזר בו כמ"ש שם, וצריך להוסיף ומן הפאה.

טעם הפטור בבוצרן לתוך ביתו, והחילוק דבעינן שייר, כבר נתבאר לעיל, ומשמע דבעינן שיור חשוב, וכבר ביאר במל"מ דברי הירוש', ועי' לעיל בכ"ז.

החילוק בין מידל לשוק למידל לבית

יא. **שם** תניא אר"י בד"א במידל לשוק אבל במידל לבית נותן מן המשואר על הכל, כבר כתב הר"ש דמידל לבית כלומר לגורן דחזו לכונסן לקיום, ובאמת לא הוזכר גורן אלא בבצלים שמניחין אותו בשדה לייבש עד הגורן, אבל הכא דמיירי בענבים ופירות שכבר נגמרו אין נופל לשון גורן אלא לאוצר או לבית, וביאור הדברים דבמידל לצורך שאר

מענין שוק דבצלים לחים), ונראה דמפרש הא דקאמר שעביה ע"מ להדל, דה"ק הדא אמרה דמחליק מאחת יד אפי' לשוק חייב, דהי' מקום לומר דלשוק לעולם פטור, ולבית מחלקינן בין מידל למחליק, ומדמחייב ר"י במידל לשוק ש"מ דמחליק אף לשוק חייב, וזה שהרמב"ם חזר על אותה הלכה בסופ"ג מוכיח כן שכוונתו להעתיק הירו' עיי"ש.

הא דלא קתני במתני' המידל פטור מן הפאה והמחליק חייב, י"ל דבא לומר שדוקא כשנשארו פירות ולא בעוקר אילנות להדל לשנה הבאה, וביותר לומר דמיירי בדאיכא משוייר שצריך ליגמר, והיינו מחליק לשוק, וה"פ המידל לצורך הנשארים שיגמרו יפה, נותן מן המשוייר רק על מה ששייר.

והא דקתני דהמחליק מאחת יד נותן מן המשוייר על הכל, אע"פ שמחליק לשוק ומניח הנותרים לגורן, ובעלמא כה"ג נותן לאלו לעצמן ולאילו לעצמן, מ"מ לא חייבוהו להניח אילנות וענפים שרוצה להדל, ועוד נראה דכיון שהוא הי' מניח הכל לגורן, אע"פ שנצרך ללקט מאלו לשוק, מפני שהוא עוקרן, לא משויי להו כשני מינים, ונאפשר דזה בא לרמז מאחת יד שמחליק בשדה שכולה מענין אחד, ואמנם אלו שמחליק ע"כ במחליק לשוק מיירי, מ"מ הוא מחליק משדה שהיא כולה לגורן, ער"ש, (ונתעוררתי לזה מהרש"ש, אלא דע"כ לא מיירי במחליק לאותו ענין כהשדה דהא השדה ודאי לגורן, ומחליק ודאי לשוק, כמשנ"ח).

פ"ג מ"א בפלוגתא דב"ש וב"ה אם הזיתים מפסיקים

יב. **פ"ג מ"א** מלבנות התבואה שבין הזיתים כו', בפשוטו נראה דהזיתים הם סיבה להפסיק כמו זרע אחר דעיי' מינכר דלאו שדה אחת היא, ומיירי באופן שאין ביניהם בור בית רובע, דאי לאו הזיתים לכו"ע שדה אחת חשיבא, והיינו דאיצטריך

האילנות והירקות מתפרש קודם גמר הפרי, דאם מידל לצורך שנה הבאה הר"ז כמידל אחר הקציר, וקאר"י דאע"פ שמידל בזמן הראוי לקציר, דהקוצר לשוק נותן פאה לעצמו, מ"מ הרי הוא בכלל מידל, כיון ששאר הפירות צריכין לעצמות, וניכר דלאו קצירה היא, וגם את אלו הי' מניח אי לאו דצריך להדל, וכ"ש במידל קודם גמר פרי, אבל במידל בשעה שנגמר חייב, ואע"פ שעוקר האילנות והענפים, מ"מ חל ע"ז שם קצירה, (ותועלת המדל שבזה היא כדבר נוסף, אבל לא בטל שם קצירה מזה).

שם א"ר זעירא הדא דתימא בשעיבה ע"מ להדל כו', לכא' נראה פירושו דאם זרועין רצופין שראוי להדל פטור, אבל אם אינן רצופין כ"כ אלא שהוא חפץ להדל יותר, לא מהני לפטור מן הפאה, אבל אין נראה לפרש דזרע מתחלה ע"מ להדל דא"כ היינו שוק וגורן שזרע האמצעיים ע"מ להוציאן לשוק, מיהו באילנות אפשר לפטור גם בזרע מתחלה ע"מ לעקור ולשתלן במקו"א, וגם עיקר הדבר דזרע מתחלה ע"מ שלא להצל אינה סיבה לחיוב, דסו"ס ראה שנתעבו וצריך להדל, ונאפשר לפרש בבצלים בשעיבה מתחלה ע"מ לקצור כולן דקין לשוק, ונמלך להשאיר חלק לגורן, דבזה חשבינן עיקר הקציר מה שמידל, שו"ר דהפר"ח על הרמב"ם כ' דמתחלה אדעתא דהכי נטען רצופין, ואולי כונתו כפי' בתרא שכתבנו.

פי' הרמב"ם בביאור מתני' דוכן לכרם

הרמב"ם פ"ב ה.. ופ"ג ה.. מפרש מתני' וכן בכרם אדלקמי' וה"ק וכה"ג בכרם דהמדל לשוק פטור, או דל"ג וכן, ומפרש הקוצר פירות כדי להדל, ולא מיירי בקוצר אילנות וענפים, ופטור משום דקצירת עראי היא, אבל לביתו לא חשיבא קצירת עראי בהכי, ויתכן דמפרש מענין עראי דמעשר, שכשאינו מביא לבית עראי חשיב, (ולפ"ז אינו

לאשמועין דאפי' בזיתים שחיבין בפאה ס"ל לב"ה דלא מפסקי, אע"ג דזרע אחר החייב בפאה מפסקי בכל שהוא, והיינו דקתני ומודים שאם היו ראשי שורות מעורבין דלא מפסקי האילנות, דאם כל הגדון שבכה"ג מצטרפין טפי, א"כ פשיטא דבמעורבין מצטרפי, [מיהו עי' להלן דצ"ע היכי מיירי האי מעורבין], והיינו נמי דקאמר בירו' דטעמייהו דב"ש כר"י, וע"ע לק' ס"ק י"ג בכ"ז.

ובירוי' אמרי' דמודו ב"ה ברצופין ומודו ב"ש במורוחין, כי פליגי בנטועין עשרה לב"ס, ונראה העניין דמודו ב"ה דהיכא דניכר שורה של אילנות רצופין המפסיקין בין התבואה, בזה לא מהני הא דדרך בנ"א לזרוע בין האילנות, דמ"מ יש כאן הפסק ניכר, וכן ב"ש מודו באילנות המפוזרין בשדה דאין עליהם שם שדה אילן ולא מפסקי, והא דפליגי בנטועין י' בב"ס אין הכונה דפלוגתתן על שיעור זה אם שייך לכאן או לכאן, אלא פלוגתתם בעיקר הענין אם דרך לזרוע בין האילנות, פ"י אם יש להתחייס לקרקע שתחת האילנות כאילו האילנות הם דבר נוסף בגובה ולגבי הקרקע הם כעמודים, וכולה חדא שדה היא, או דבשדה אילן אין לראות הקרקע כשדה תבואה, ולכן אף שיש מלבנות בין האילנות, מ"מ אין לראותם בתמונה הכללית כשדה אחת, דהא לאו שדה תבואה היא, ויש להתחייס אל כל מלבן בפ"ע, מיהו אם מפוזרין יותר מב"ס דאין ע"ז שם שדה אילן, (עי' שביעית פ"א בג' אילנות ובי' נטיעות, מ"מ משמע דהכי אורחא דמילתא), שפיר חזינן לה כשדה תבואה, והאילנות הם המפוזרין בתוך השדה, ורצופין דמודו ב"ה מסתברא דאין הכונה כל פחות מ' לב"ס, אלא כל שניכר שהם מפסיקין בין המלבנות, מצד המציאות של האילנות (דומיא דגדר), דבזה לא משנה אם דרך בנ"א לזרוע, דמ"מ יש כאן הפסק.

ולאמור אפשר דאף שאמרו בירו' אנטועין עשרה לב"ס ב"ש עבדי לן כרצופין וב"ה עבדי לן כמורווחין, אין לקבוע מכח זה דב"ה מודו ברצופין דמהני ראשי שורות מעורבין, דלפמש"כ י"ל דדוקא בנטועין בב"ס דהחסרון מפני שאין דרך לזרוע בין האילנות, בזה ס"ל לב"ש דהיכא דניכר שהכל שדה אחת סגי בהכי, דהא קמן שהוא נוטע בין האילנות, אבל היכא דרצופין טפי שטעם ההפסק מפני שבמציאות הם מופסקין כמו גדר וזרע אחר, בזה לא מהני ראשי שורות אם הם מעורבין באופן שבזרע אחר לא מצטרפי ע"י תערובת זו, עי' להלן, וכן יש לדקדק מומודים דקתני דמשמע שבזה מודים לטעמייהו דב"ה, ואם ב"ה נמי סברי הכי ברצופין א"כ לא מודו להו בהא מידי, מיהו י"ל דהא גופא אתא לאשמועין דמהני ראשי שורות מעורבין לב"ה ברצופין, ולמש"כ אתא לאשמועין איפכא דרק ב"ש מודו בזה, אבל ברצופין דלא פליגי, לא מהני ראשי שורות מעורבין, ובלא"ה נמי י"ל דאתא לאשמועין דאף באין ראשי שורות מעורבין פליגי ב"ה, מיהו מהא דבעי בירו' איך הדין במעורבין מצד אחד ובשיעור מעורבין, משמע דנפ"מ נמי לב"ה ברצופין, וכ"כ הפר"ח במים חיים דנפ"מ בהאי ומודים לב"ה ברצופין ועי' להלן ד"ה ועוד וד"ה ואפשר.

וראיתי בפי' מהגר"א דמאן דמפרש טעמייהו דב"ש מפני שאין דרך לזרוע בין האילנות פליגי אדלעיל, וס"ל דאפי' במורווחין פליגי, [וכ"נ מהגהות הגר"א שהגיה ר"י אמר], וכנראה קשיא לי' דלמאי דמפרש דפלוגתתם אם מטע עשרה לב"ס כרצופין או כמורווחין א"כ טעמייהו מובן, וגם אין דרך בנ"א משתנה בשיעור עשרה לב"ס, וע"כ דטעמא אחרינא הוא, ולפמשנ"ת ניחא דפלוגתתם ביסוד הדברים בזרעים בין האילנות, אלא דמודו ב"ש במפוזרין יותר מן הראוי, וב"ה מודו מטעמא אחרינא דרצופין מפסיקין

השדות, אלא שהמציאות מחלקתן, ולכן במעורבין סגי להחשיבן שדה אחת, אבל בגדר המפסיק משמע מזה דלא מהני ראשי שורות מעורבין, דאל"כ מאי רבותא דמדרגות, ומזה יש לדקדק דמודו ב"ה ברצופין דמהני ראשי שורות מעורבין, דקרוב לדמות נדון דמדרגות לנדון דאילנות.

אם בין האילנות גרע מגדר

ברם יש סברא לומר איפכא דלב"ש דאין דרך לזרוע בין האילנות בעינן טפי חיבור משאר מפסיקין, דכל המפסיקין אינם סיבה שלא יעשו שם שדה אחת, אלא שהמפסיקין מוכיחין דתרי ניהו, ולכן סגי בחיבור לצרפן, דתו אין המפסיק, מוכיח שבא לחלק, דחזינן המפסיק כמפסיק בתוך שדה אחת, אבל בין האילנות אין מקום לשדה זרעים, והי' מקום לומר דגם חיבור לא מהני, ולפ"ז איצטריך לאשמועין במדרגות שהם חלוקות במציאות, אבל גדר אם הוא לא בא כדי להפסיק אינו בהכרח שיפסיק.

ואפשר דזהו מה שאמרו בירו' הי' שם גדר כמאן דהוא אילן, וקאי אראשי שורות מעורבין דאף בגדר מהני, ובד"ו וכן בגרסת הרש"ס מסיים היו שנים [צריכא, כ"ה ברש"ס ופי' תיקון], והיינו דמיבעיא לי' בהיו שני גדרים כשתי שורות של זיתים, דבכה"ג ניכר טפי שבאו לחלק בין המלבנות, ולא מהני ראשי שורות מעורבין לצרפן, [ולפ"ז מפורש דברצופין מהני ראשי שורות מעורבין].

ולפ"ז יש לקיים דברי הרא"ש דבשאר מפסיקין סגי במחוברין כדי שתעבור המחרישה אפי' מצד אחד, ולפ"ז נצטרך לומר דלמאי דמצדד בירו' דכ"ש סגי, ה"ה דבעלמא נמי סגי בכ"ש, וצ"ע בכ"ז, ועי' לק' ס"ק י"ג די"ל דכיון דעשויין מלבנות גריעי משאר שדה שיש דבר המפסיק באמצע.

במציאות כמו גדר וכמשנ"ת, ועי' לק' ס"ק י"ג משנ"ת עוד בכ"ז.

אם מהני חיבור בכל המפסיקין, ושיעור החיבור במתני'

שם ומודים שאם היו ראשי שורות כו', בפי' הרא"ש רפ"ב כתב דכל המפסיקין מיירי שמפסיק כל השדה אבל אם מחובר כשיעור שתעבור המחרישה מצטרפין ע"י חיבור זה, ולפ"ז צ"ע מאי קמ"ל דבראשי שורות מעורבין מודו, הא אף במפסיקין גמורין מצטרפי בכה"ג, ואפשר לומר דקמ"ל דמעורבין כל שהוא סגי, מיהו ל"מ כן בירו' דמיבעיא לי' אי מעורבין שלשה תלמים של פתיה או דכל שהוא סגי, ואי בשלשה תלמים [היינו ב' אמות כ"מ בירו' כלאים פ"ב מ"ו עיי"ש, וצ"ע ברא"ש שהזכיר ד"א דמלא העול השרוני מבואר שהוא ג"כ קרוב לזה], לעולם חשיב מעורבין א"כ ע"כ דכונת מתני' כל שהוא ואמנם י"ל דהא דמיבעיא לי' היינו במעורבין מצד אחד דבזה י"ל דלא סגי בכל שהוא, וא"כ י"ל דהכי קא מיבעיא לי' אם במעורבין מצד אחד נמי סגי בכל שהוא, וראשי שורות אראש כל השורות קאי, או דחידושא דמתני' במעורבין מב' צדין כ"ש, ומצד אחד בעינן חיבור גמור בשיעור ג' תלמים, (וניחא בזה דאין להצריך ג' תלמים בשני צידדין), מ"מ פשטות הדברים דבעלמא אף שלשה תלמים לא סגי לחבר כשרוב השדה מופסקת, מיהו שיעור בית רובע ודאי מצטרף דזהו שיעור שדה, אבל שיעור משר י"ל דאינו מצרף אם הרוב חלוק, [והרצועה המחברת שפיר מצורפת לשניהם, והרי היא כשדה אמצעית ברואין זה את זה עי' ירו' פ"ב תדע בדפחות מג' תלמים דאף להרא"ש לא מצטרפי, ודאי הדין כן].

ועוד מצינו דין ראשי שורות מעורבין בתוספתא וירו' לענין מדרגות הגבוהות עשרה טפחים, דהתם נמי לא בא להפסיק בין

בהא דקתני ראשי שורות מעורבין ולא מלבנות, ובדין מנומר במלבנות

הא דקתני ראשי שורות ולא ראשי מלבנות, י"ל דלרבותא נקטי' דאע"פ שהמלבנות נמשכין לכל אורך השדה סגי בחיבור שבראשיהן לצרפן, ואילו לשון מלבנות מתפרש בערוגות כעין לבנים שאין האורך מופלג מהרוחב כבשורה, ולפ"ז כ"ש באמצע השורות מעורבין דמצטרפין, ועוד נראה דאפי' עשוין מלבנות מלבנות בכל שורה, מ"מ סגי בהיו המלבנות שבראש השורה מעורבין, דמלבנות השורה שפיר מצטרפי דאין דבר מפסיק ביניהם, ולכן אע"פ שהם מחולקים לערוגות מהני עירוב דראשון, וגם קמ"ל דאע"פ שהזיתים עשוין שורות שורות מ"מ אינם מפסיקים.

יש לעי' בהיו המלבנות רחוקין זמ"ז כשיעור המפסיק בבור וניר, אבל הם מפוזרין ע"פ כל השדה כמנומר, דלפמשנ"ת לעיל סק"ו אליבא דרבנן צורת נימור מוכיחה שהכל שדה אחת, אם הכא נמי מהני לומר דהכל שדה אחת, [דמה שהאילנות מפסיקין גרם לנימור, כסברת הרמב"ם], או"ד כיון דהאילנות מעכבין ש"מ דלאו שדה אחת היא, ודוקא בדליכא סיבה להרחקתן אמרי' דהכל שדה אחת, דאז הנימור מראה שהכל ענין אחד, והרמב"ם כנראה למד מענינו דמיירי מתני' מעין סברת נימור, וכפי גרסתו ביר' [עי' שינוי נוסחאות], ובאמת צריך טעם דקתני מתני' דמנומר בין מלבנות תבואה למלבנות הבצלים שבין הירק, (ומתני' דהמחליק בצלים הוא מענין מנומר ומש"ה תני להו גבי הדרי), ועי' לק' ס"ק י"ג י"ד בכ"ז.

משנה ד' בפלוגתא דר"י וחכמים

יג. שם מ"ד מלבנות הבצלים שבין הירק כו', ביר' מדמי לה לפלוגתא דמלבנות התבואה שבין הזתים, אלא דר"י סבר דבהא אף ב"ה מודו, ולפ"ז יש לפרש דמיירי

באופן שזרע אחר אינו מפסיק, ומ"מ ס"ל לר"י דירק מפסיק בין הבצלים, דכיון שהבצלים טמונים בארץ, ניכר כאן שדה ירק עיקר, ולכן לא מצרפין הבצלים לראותן כשדה אחת, ורבנן סברי דאדם זורע בצלים בין הירק, ולכן אין שדה ירק גורע בצירוף הבצלים, אבל אי מיירי ברחוקין זמ"ז כשלשה תלמים של פתח, א"כ בעינן לחדש דלרבנן ירק הואיל והוא פטור מפאה, חשיב כמין אחד לצרף הבצלים, וחזינן הכל כשדה ירק אחת, ונותן פאה רק מהמין החייב, ולפ"ז אינו ענין לדינא דב"ש, אא"כ נימא כסברת הרמב"ם דהאילנות סיבה לצרף וה"נ הירק, אבל לגרסא דידן ע"כ לפרש כמש"כ דלר"י הירק מפסיק טפי, והיינו מפני שהוא נראה עיקר.

ולפמשי"כ דוקא נקט ירק שהוא פטור מן הפאה, אבל דבר שהוא חייב בפאה מפסיק בכל שהוא ולכו"ע פאה מכל אחד ואחד, ולכל הפירושים נראה דדוקא בירק פליגי, ולפ"ז ניהא משה"ק הר"ש מ"ט מייתי בנדה מתני' דמלבנות הבצלים ולא מייתי מתני' דהמחליק בצלים שנשנית תחלה, דבמתני' מבואר דבצלים חלוקים משאר ירק לענין חיוב פאה, וזהו ממש, מאי דאמרי' התם.

אם מלבנות הבצלים מתפרש כמלבנות בין האלנות

ואפשר דמלבנות הבצלים שבין הירק מתפרש ממש כמלבנות שבין האילנות, והענין דהירק כאבטיחים ודלועין מתפשטים ע"ג קרקע, ויכול לזרוע באותה קרקע בצלים, לפי שהם טמונים בקרקע, והר"ז ממש כמשתמש בקרקע שבין האילנות, והיינו דקאמר ביר' שבין האילנות דרך יותר לזרוע תבואה, מאשר בצלים בין הירק, ולפ"ז הענין דבאמת עיקרה שדה ירק, אלא שמשתמש בקרקע שביניהם לבצלים, וס"ל לרבנן דאין הירק מפסיק כמו שאין האילנות מפסיקין, ומיירי באופן שאין

מצד אחד כשיעור המחרישה מצטרפי כמ"ש הרא"ש, אבל הכא ניכר שהם שדות חלוקות ע"י שעשויין מלבנות מלבנות, ואמנם אם אין אילנות בינתיים שפיר מצטרפי, מ"מ בדאיכא אילנות המפסיקים, הרי זה מוכיח דשתי שדות הן, ומה שמעורבין בראשיהן, אין בו כדי לחברן, והיינו דקאמר דמודים לסברא דב"ה דאז ניכר שהכל שדה אחת, אלא שיש אילנות באמצעה, ולפ"ז יש להסתפק בעשויין מלבנות ויש גדר, אבל הגדר מפסיק באמצע, ודאי מהני ראשי שורות מעורבין.

ביאור הירו' במתני' דמודים חכמים לר"ע

יד. וְלֹא־אָמַר נראה בביאור הירו' במתני' דמודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל בשלשה מקומות דקאמר בשם ר"י שדרכן לזרען ערוגות, דה"פ מודים חכמים לר"ע בערוגות מיושרות אע"פ שמנומרות דלא מצטרפי, ולא נחלקו אלא בקלחים דניכר שהם שיריים משדה גדולה, ואמנם גם אם יזרע בצורה זו, סברי רבנן דניכר שהכל שדה אחת, וכמשנ"ת לעיל סק"ז ז', ונקט שבת או חרדל שדרכן לזרען ערוגות ערוגות, וה"ה כל מילי אם זרען כה"ג לא מצטרפי, דצורת הערוגות מוכיחה דכל אחד שדה בפ"ע, והיינו דמדמינן לה בירו' למיצר דמפסיק, ומיירי בנטועין בצורת נימור דהיינו בג' מקומות, אבל אם נטועין זה אצל זה, אע"פ שעשויין ערוגות, ואפי' יש הפסק ביניהם, מ"מ שפיר חשיבי שדה אחת, ומכ"ז סייעתא לסברת הרמב"ם בחילוק המלבנות.

בירו' בהנך דמפסיקין אם הוא דאורייתא או דרבנן

טו. ירו' פ"ב ה"א ואינו מחובר ואין תימור מחובר, צ"ל מחזור, וכ"ה ברש"ס, ולשון זה מצוי בירו' על כונת דאורייתא כדאמר ערובין פ"ג ה"ד הגיעון סוף תחומי שבת שאינן מחזורין מדבר תורה ר"מ בעי נחא לאלפיים אמה אינו מחזור ארבעת אלפים

ריוח גדול כדי להפסיק מדין בור וניר, אלא דמפני שהירק עיקר, לא חזינן לה כשדה בצלים לר"י, ואפשר נמי דהבצלים והתבואה עיקר, ע"י להלן.

ודאתאן עלה נתחזור הענין יותר, דהגדון בין האילנות ובין הירק הוא אם יש לראות כולה כשדה תבואה, אלא שכדי להרויח בשטח נטע אילנות שאינם מעכבים את הזרעים, וכן זרע ירקות המתפשטים שאינם מעכבים את הבצלים הטמונים בקרקע, או"ד כיון דאין דרך לזרוע בין האילנות ובצלים בין הירק, ע"כ דהני באו להפסיק בין המלבנות, וכיון שבאו להפסיק, פאה מכל אחת ואחת, דלא גריעי ממיצר וחצב, דהא המלבנות חלוקות זו מזו, אלא דאם הני דרכן בהכי לא חזינן להו כמפסיקין, אלא הם חלק מתמונת שדה תבואה שמשמש בה לאילנות, וכן בירק בין הבצלים כמשנ"ת.

ולפ"ז מבואר נמי הא דאמרו בירו' דברצופין מודו ב"ה, דכיון דנוטע הרבה אילנות ש"מ דכונתו לאילנות, שיהיו כשדה אילן, וכיון שהמלבנות חלוקות זו מזו, ואיכא שדה אילן באמצע הרי הוא מפסיק, אבל בנוטע עשרה לב"ס אמרי' דכונתו רק לנצל השטח שבינתים אבל לא להפסיקן בשדה אילן.

ולפ"ז דוקא במלבנות שהם מסודרים כשדה בפ"ע, [וסיידור זה באמת נעשה מפני האילנות והירק (וכמ"ש הרמב"ם)], אלא דאם הני אינן מפסיקין, שפיר מצטרפי, כיון שאין שיעור המפסיק בינתיים, אבל אם דייגין להו הפסק, יש לנו לראות כל מלבן כשדה בפ"ע בצירוף ההפסק שביניהם, אבל בלא סיבה אין עושין מלבנות מלבנות, אלא נוטעין הכל כאחת.

והשתא נחא נמי הא דאיצטריך לאשמועינן דמודים בראשי שורות מעורבין, דבעלמא המפסיקין הם קוטעין השדה באמצעה, ואפי' בור וניר, ולכן אם מעורבין

בין זרעים לאילן, ומשמע דס"ל להירו' דדין שדך נקבע בקרקע ולא לפי הקמה, אבל לפ"ז הו"ל לאקשויי מחרובין דאפי' גדר אינו מפסיק בהן, וא"כ נוכיח מזה דגם גדר לאו דאו', ושמא ר"ל דלא נאמרה הלכה מפורשת בהני דמפסיקין, ומסברא קים לן לחלק בהני, אבל גדר ס"ד דמפסיק גמור הוא מהלל"מ או מסברא דאו', ומסיק דגם בגדר הכל לפי הענין ואינו מפסיק במוחלט אלא במקום שניכר, ומ"מ גדר אלים דבשער כותש אע"פ שניכר דהשדה נמשכת מפסיק, וכונת הירו' לומר שאין הדבר מוחלט דכל המפסיקין מדאו', ויש מהן שאם הפריש חל בדיעבד, ואמנם ודאי יש שאם הפריש אינו חל דמשוו לה כשתי שדות.

ונראה דלשיעור בית רובע למ"ד דזהו שיעור שדה לפאה, ודאי דכל הני מפסיקין, דשיעור מועט הוא, ובמפסיקין כי הני, ודאי דלא מצטרפי.

פ"ב מ"ב אע"פ שאין הבקר יכול לעבור בכליו, אם מיירי אע"פ שהוא בור

טז. **פ"ב מ"ב** וכל ההרים אשר במעדר יעדרון (ישעיה ז' כ"ה) אע"פ שאין הבקר כו', לכאו' הכונה דאע"פ שאינו זרוע כולו ואע"פ שההפסק ביניהם הוא בסלעים שאין הבקר יכול לעבור בכליו אפ"ה נותן פאה אחת לכל, ומזה למד ר"ל בירו' דהי' סלע ע"פ כל שדהו אם עוקר הוא את המחרישה מצד זה ונותנו לצד זה מפסיק, מצד אחד [פי' שיכול לעבור בלי להגביה המחרישה בידי מצד זה לצד זה], אינו מפסיק, דכיון דרק בהני שבמעדר יעדרון קתני במתני' דאין הבקר יכול לעבור אינו מפסיק, ש"מ דבשדה דעלמא אם אינו יכול לעבור מפסיק, ובמתני' לא קתני אינו מפסיק כיון שיש כאן חידוש גם בעיקר הענין דמצטרף אפי' נשאר הרבה בור, דבהני ידוע שא"א לחרוש כל השדה וניכר שהכל שדה אחת, ולפ"ז יש שני חדושי

אמה מחוור כו' אין לך מחוור מכולם אלא תחום י"ב מיל כמחנה ישראל הובא ברשב"א סופ"ק דערובין, עי"ש, ושם פ"י ה"א ולא כבר כתיב כו' לית לך אלא כו' דמר ר"י כל מילה דלא מחוורא מסמכין לי' מאתרין סגין, ושם ע"ד דרבנן אין מחוור ע"ד דר"ג מחוור וכן בפ"ב דמ"ש לענין סוכה ואינו מחוור וא"ת מחוור ילקו עליו חוץ לחומה כו' הובא ברמב"ן נדה ל"ב א' עיי"ש, ובמסכתין פ"ד ה"א אין תימר מחובר קורא שם פאה למעלן כו' ובפשוטו ר"ל דאם מדאו' בהני מחלק לעניים א"כ קורא שם פאה למטן והוצאה משל בעה"ב, אבל אם זה מדרבנן א"כ חייב לקרוא פאה למעלן ואח"כ מוריד בשליחות העניים והוצאה משל עניים, ולפ"ז צ"ל למטן במקום למעלן, וצ"ע שם, וכ"נ בשמעתין דמיבעיא לי' אם מפסיקין מדאו', או מדרבנן מפני שנראין כשתי שדות.

והנה פשוט דהנחת פאה בשדהו שבגליל אינה מועלת לשדהו שבדרום, ולא קמיבעיא לי' אלא בשדה אחת שיש דברים המפסיקין בינתיים, דהני לא באו לחלק את השדה, אלא שהם בהכרח מפסיקין אותה, ובזה י"ל דמדאו' אין אלו מפסיקין אלא צורך השדה קובעת, וכל שהיא נמשכת כאחת נותן פאה אחת, וכ"מ מהא דאמר לק' דפשיטא לי' דמיצר מפסיק אלא דמיבעיא לי' אם כשהפריש חל ע"ז שם פאה, ובפשוטו ר"ל דהיכא דההפסק מדרבנן אם הפריש חל, וש"מ די"ל דמיצר מפסיק טפי מהני, והיינו משום דהמיצר בא לחלק את השדה, והני הם מפסיקין אותה בהכרח.

ברם צ"ב מה הוכחה יש מהא דאינו מפסיק לאילן אלא גדר דהני אינן מפסיקין אלא מדרבנן, הרי הדבר מוכן בסברא דשדה זרעים מיחזי כשתי שדות ע"י הפסק מועט, משא"כ שדה אילן דכיון שהם גדולים, וגם בדרך כלל יש ריוח ביניהם, אין שלולית ושביל מפסיקין אותה, דהא זהו באמת הטעם מדרבנן שחילקו

דהכא לא איצטריך לרבווי מידי מהכל וכמש"כ, ואיבעית אימא דלרבווי מיצר וחצב אתיא, וכמ"ד הכי בב"ב נ"ה א'.

שם ואם הי' שער כותש אינו מפסיק אלא נותן פאה לכל, בירו' מבואר דבעינן כותש מב' צדין, וקמ"ל דלא רק שאין הגדר מפסיק בין האילנות שכותשין ענפיהם זב"ז, אלא עי"ז חשבינן הגדר כמאן דליתי' ונותן פאה אחת לכל השדה שמעברי הגדר, ויש בזה חידוש כיון דמקום הכותש הוא מועט ביחס לכל הגדר, [מיהו בירו' קאמר שלא יהא בין נוף לנוף עשרה טפחים, ולכאור' ר"ל שלא ישאר עשרה טפחים גדר בלא שער כותש, אבל זה חידוש דברוב מסתברא דסגי, וגם קשה לומר דבמטע עשרה לבית סאה בעינן שיתפשטו הענפים עד שלא יהא בין זל"ז עשרה טפחים, עי' ביאורי הגר"א בזה], וצ"ע.

שם ולחרובין כל הרואין זא"ז, עמש"כ בזה לעיל סק"א.

דינים בהר דאע"פ שמפסיק בור בין הזרעים, ואע"פ שאותו בור הוא סלע שאין המחרישה עוברת, אפ"ה נותן פאה אחת לכל, ובעלמא כל אחד מהני לחד מפסיק.

ולפ"ז נוחא הא דקתני האי דינא גבי מפסיקין כיון דגם דינא דעקירת המחרישה הוא דוקא בזרעים, מיהו בלא"ה נמי ל"ק מ"ט נקט הכא ד"ז, וכעת ראיתי בירו' פ"ו סוף ה"ג עיי"ש.

משנה ג' בביאור הכל מפסיק לזרעים

שם מ"ג הכל מפסיק לזרעים, בפשוטו ה"פ כל הנ"ל מפסיק לזרעים, ודרך לשנות כן כמו בד"א לזרעים אבל לאילן כו', וגם קמ"ל דכל הזרעים בכלל, ולא נימא דיש חילוק בין קטניות לתבואה או בצלים, וצ"ע בר"ש ורא"ש שפי' דהכל לאתויי הא דר"ל, והרא"ש כ"כ בשם ירו' ול"מ כן שם, ובפשוטו ר"ל גמר לה ממתני' דוכל ההרים וכמש"כ, ובמתני'

סימן ד

בדיני איזוהי שכחה

נינהו, והיינו נמי דקתני להו בהאי סידרא, לא מיבעיא גפה דקביעא אלא אפי' גדיש שעתידי לינטל, ולא מיבעיא גדיש דמקומו מסוים, אלא אפי' בקר דמטלטל, ואפי' כלים דזוטרא נינהו, ועוד דגדיש נמי עתידי לינטל ויזכרם בהם, א"ו זכירה דאח"ז לא מהניא, דכבר נקבע בי' דין שכחה, כשנשלם העימור].

ובירו' פ"ז ה"א גבי זית שיש לו שם בשדה דריש ליה מקרא ושכחת עומר בשדה עומר שאתה שוכחו לעולם יצא זה שאת זוכרו לאח"ז, וז"ל הרמב"ם פ"ה הכ"ג עומר שאתה שוכחו לעולם ואין אתה יודע בו אלא אם תשוב ותראהו יצא זה שאתה זוכרו לאח"ז ואע"פ שלא תפגע בו מפני שהוא ידוע ומפורסם, [ונראה דלשון בשדה דריש דמשמע שהשכחה גורמת שהוא ישאר בשדה, דאל"ה הי' מקום לפרש דכל שהי' במצב של שכחה כבר זכו בו עניים], ולפ"ז ביסוד הדין ל"פ ב"ה, אלא דס"ל דסימן שעשה לעצמו עכשיו אינו מספיק לקבוע שעתידי לזכרו, משא"כ בהני שיש להם שם במחובר, ואם יחשב בדעתו יזכור אם ליקט גם מאותו שבצד הגת והפרצה, ובפרט אי מיירי כשהניחו ע"מ ללקטו אח"כ, דסתמא דמילתא אינו אחד מתוך השורה, אלא בולט לצד הגת והפרצה, ונראה דהיינו דקתני שיש לו שם בשדה שהוא ידוע בשמו שהוא עומד בצד הגת והפרצה, אבל אם מסיימו עכשיו בזמן הקצירה לא מהני, אע"פ שהוא מחובר בצד מחובר, כיון שהוא בצורה שאין נקבע לו שם שהוא העומד בצד הגת, ומה שאמרו בירו' דטעמייהו דב"ה משום דהכא מחובר בצד מחובר, נראה דר"ל שנקבע שמו עוד בחיבורו, משא"כ הכא שאחר תלישתו קובע לו לו מקום ושם, דע"ז לא

א. פ"ז מ"ב העומר שהוא סמוך לגפה כו', המציאות של שכחה נגרמת ע"י שהעומר מונח בצורת מוסתרת או שאינו מכוון עם השורה, וכשעבר ממנו ולא הרגיש בו הרי הוא בבל תשוב, אבל נראה דסתמא דשכחה מיירי בזכור ולבסוף שכוח, כגון שהשאר את העומר ע"מ ליטלו לאחר שעה, והמשיך בקצירה ועימור, ולבסוף שכח העומר שהי' בדעתו ליטלו, והרי הוא בבל תשוב מהשעה ששכח, וגם כשהניח העומר בשעת קשירתו שלא בשורה מתפרש שהי' בדעתו שבודאי יזכור וירגיש בו בשעת העימור, ומשעבר ממנו והי' שכוח הרי הוא בבל תשוב, ועי' לק' ס"ו ס"ק ט"ו.

ונראה דזהו ענין סמוך לגפה ולגדיש, שעשה סימן לעצמו שהניח העומר הסמוך לגפה, אי שהגביהו והניחו סמוך לגפה ע"מ ליטלו משם לגדיש, [ועי' סק"ב] וס"ל לב"ש דאע"פ שנעלם ממנו הענין, מ"מ לא נקבע הדבר בשכחה, דכשיחשב בדעתו המקומות שצריך לאסוף יזכור הסימן, משא"כ כשסומך הזכרון בדעתו לחוד, נקבע הדבר בשכחה מששכח, [ועי' להלן דבירו' דריש לה מקרא], והר"ז לב"ש כבקש מחבירו שיזכיר דלכו"ע לא נקבע בשכחה אם חבירו לא שכח, ואם הניחו בצד אבן פלוגית וכיו"ב לכו"ע הוי שכחה, דאין זה סימן גמור, דנימא שבודאי יזכרנו, והיינו דקאמר בירו' דדבר שהוא מסוים חשיב טפי סימן גמור, [כ"ה לפי גי' הגר"א וכ"ד הר"ש], אבל בקר וכלים דניידי, אין ההנחה בצדם נקבעת לזכרון כ"כ, [ואף שיש סברא לקיים הגרסא ונימא דכונת הירו' דבקר וכלים ודאי יזכרם כשיבא ליטול הכלים והבקר, אין נראה כן, אלא כולהו מחד טעמא

נקבע לזכרו בשמו, וה"ה בקובעו במחובר בזמן הקצירה וכמ"ש.

ומסתברא דזית שעומד בצד הבקר והכלים אף לב"ש הוי שכחה, דדבר המחובר אין נקבע שמו בצד דבר המיטלטל, ואפשר לבאר עפ"ז הא דאמרו בירו' וקשיא על דב"ש כו' דקודם שידע החילוק בין עומר קצור למחובר, קשיא לב"ש מ"ט בזית אמרי' דוקא גת ופרצה דבר מסוים, והכא אפי' בקר וכלים, ולב"ה קשיא מ"ט דבר מסוים לא מהני, ואמנם לא הזכירו השתא הקו' ממתני', כיון דממתני' קשיא רק לחד מינייהו דאיכא לאוקומה כאידך, והקו' מידיעה הכללית דבצד דבר מסוים מהני, ולא איצטריך לשנויי משום דמתיישב בשינויא דר"י, מיהו פשטות הדברים דהאי קשיא ר"ל דהוי חידוש טובא, למר במסוים ולמר באינו מסוים.

ב. הרי"ש הביא התוספתא דפלוגתא דב"ש וב"ה בעומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר כו', וכתב דלפ"ז מתני' כר"י, וצ"ל הטעם דכיון דר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש, נמצא דר"א ור"י תרוייהו ס"ל בזה דאינו שכחה, והו"ל ראב"ע יחיד לגבייהו, [דבפשוטו משמע דראב"ע קאמר על דברי ב"ה דקושטא ניהו דאף בכה"ג הוי שכחה], ובאמת צריך טעם למה יחשב שכחה בכה"ג, הרי אם הוציאו מתחום השדה ודאי זכה בו, ומהו השיעור בזה ולמה לא מהני הגפה והכלים לחשבו ככרשותו, ועוד דמ"ש הניחו בצד הגפה דנקט, ושם אורחא דמילתא קתני, או לרבותא, אבל לב"ש כל שהחזיק בו זכה בו, כפשטא דמתני' דהחזיק בו להוליכו אל העיר, שו"ר בסוטה מ"ה א' דבהדיא אמרי' כיון דאחזיק ב"י זכה ב"י.

אבל בירו' לפנינו לא קתני בדברי ר"א להוליכו אל העיר אלא על העומר שנטלו ונתנו בצד הגפה בצד הגדיש בצד הבקר בצד הכלים ושכחו שבש"א אינו שכחה

מפני שזכה בו ובה"א שכחה, ולפ"ז נראה דמיירי בנוטלו לגורן, והגביהו כדי לעמרו אלא שהוצרך להפסיק, והניחו בצד הגפה כדי שלא ישכחנו, וס"ל לב"ש דכבר זכה בו דכיון שכבר נעקר מן השדה תו לא הדרא וחיילא עלי' מצות שכחה, אבל הניחו בשדה בין העמרים לא נקבעה זכיותו בהגבהה זו, וב"ה סברי דכ"ז שלא הגיע לגורן לא בטל דין שכחה ממנו, והר"ז כעומר הסמוך לגפה דהוי שכחה, ולפ"ז שנה רבי במתני' מה שהוא לכו"ע בדעת ב"ה, דבעומר הסמוך לגפה הוי שכחה, ובנטלו להוליכו אל העיר מודים כו"ע דאינו שכחה, דכיון שאינו מעמרו לגדיש, זכה בו מיד, ואפי' הניחו בשדה, ולא נחית לפלוגתא דר"י וראב"ע בדין הגביהו להביאו לגדיש ונתנו בצד הגפה, דלר"י אף לב"ה אינו שכחה, ולראב"ע שכחה, דמרישא משמע כר"י, ומסיפא כראב"ע, שו"ר דעד"ז מבואר ברמב"ם ע"י להלן.

והנה בדקדוק קתני במתני' מודים דב"ה שלא בסמוך לפלוגתתם, כיון דאינו ענין לפלוגתתם הנשנה במתני', ולראב"ע אתא לאשמועינן דפליגי בנטלו שלא ע"מ להוליכו לעיר, וצ"ע היכי נקטינן לדינא בכה"ג, דאם באנו לדקדק ממשמעות המשניות לחוד, הרי איכא למימר דב"ש פליגי אף בעומר הסמוך לגפה, ואין להוכיח מזה דבנטלו והניחו סמוך לגפה לכו"ע לא הוי שכחה, ומהא דקתני מודים בהגביהו להוליכו אל העיר, איכא למידק דלב"ה הוי שכחה אף בנטלו ממקום למקום, אבל אם נימא דאי נקטינן כר"י בפלוגתא דב"ש וב"ה, אית לן למינקט נמי דבנטלו ממקום למקום לכו"ע לא הוי שכחה, [דהא זוהי כונת ר"י, דאטו טעמייהו דב"ש אתא לאשמועינן], א"כ לפי משמעות הירו' דנקטינן בדב"ש כר"י כ"כ בנטלו ונתנו דלא הוי שכחה, והיינו מדקאמר מתני' דב"ש כו' ומסיק ד"ה היא כו' ומשמע דבהא פליגי, מיהו אין מזה הוכחה כיון דבמתני' ודאי מתפרש

הגפה איכא נמי גריעותא, מיהו בכל ענין שייכא ב' מצות שכחה לב"ה וכמשנ"ת.

מפתברא דאם ניטלו הבקר והכלים קודם שנזכר חייל עלי' שכחה, דכיון שבטל המציל שמזכירו נחלטת עכשיו השכחה, וראי' לזה מקמה שמצלת את העומר דתניא בתוספתא הובאה בר"ש פ"ו מ"ח דאם ניטלה הקמה בין שכחה לזכירה אינה מצלת, והתם איצטריך לאשמועין דלא נימא דבשעת חובתה היתה פטורה, [ע' לק'] אבל הכא דמשום זכירה לחוד הוא, ודאי דאם בטל המזכיר חיילא שכחה מהשתא.

הא דתנן פ"ו מ"ח דהעומר אינו מציל את העומר אע"פ שעתידי לזכור עומר זה כשיבא לאסוף העומר שבצדו שעדיין לא הגיע אליו, מתפרש סתמא כשלא עשאו סימן שיהא ניכר במקומו, ובכה"ג חשיב העומר כשכוח מצד עצמו, ואף בגפה וגדיש אם אינו מסויים בדעתו שיש עומר בצד הגפה לא מהני, אע"פ שעתידי לראותו כשיעבור שם או שיטול הבקר והכלים, דבעינן שיהא זכור בעומר עצמו אלא דסגי בזכרו ע"י סימן. אבל בשכחו אלא שעתידי לראותו כשיעבור באומן השני לא מהני, מיהו אפי' עשאו סימן שהוא בצד העומר לא מהני, דעומר סימן קלוש הוא, שגם אותו עלול לשכוח, וגם אינו מסויים בדעתו, והיינו דקתני גדיש דוקא בדברי ב"ש, וכ"מ בירו' בפרקין דאפי' נתנו בצד עומר שיש בו סאתיים לא מהני למאן דס"ל דחשיב עומר, וע' בזה לק' סק"ח.

ג. פ"ז מ"ח איזוהי שכחה בעריס כו', יש לעי' אם באותו עריס נמי השיעור כן, או דכל שעוסק באותו עריס כול' חדא מילתא היא, ויש לזון כן בכל אילן אם יש שכחה כשעוסק באותו אילן, כגון שבוצרו סביב כסדר ושכח אשכול בין הקציר, מי אמרי' כיון שלפי סדר קצירתו הרי הוא בבל תשוב הואי שכחה, או"ד כ"ז שעוסק באותו

דבהא פליגי, אבל מהא דתנן בעדיות כלישנא דמתני', יש ללמוד דנקטינן בהא כר"י, אבל אכתי אפשר דבהא ל"פ ראב"ע, אלא דס"ל דב"ה פליגי נמי בנטלו ממקום למקום, ולפ"ז פליגי בתרתי.

והרמב"ם פ"ה ה"ג פסק כראב"ע וכמש"כ בביאור דברי ראב"ע ע"פ הירו', דבהחזיק בו להוליכו לעיל לכו"ע זכה בו, ואז אין חילוק היכן הניחו, אבל בנטלו לגורן אלא שבאמצע הפסיק דרכו והניחו, לא מיבעיא אם הניחו בשדה דלכו"ע אינו שכחה, אלא אפי' הניחו במקום מסויים, מ"מ קי"ל כב"ה דהוי שכחה, וראיתי במל"מ שפי' ג"כ עד"ז, אלא שנתקשה מדברי רבנו בפיה"מ, ולשון פיה"מ בעדיות פ"ד מ"ד כשלקח העומר לשאת אותו אח"כ נתנו בצד אחד מאלה כו', ומתפרש לגורן, ובמתני' דמודים צריך לפרש דר"ל אפי' בלא שכחה סמוך לגפה כו' דבנטלו להוליכו לעיר בכל ענין זכה בו, (וכעת ראיתי מביאים מכת"י פיה"מ שאמנם הגיה הר"מ בעצמו במקום למקום במקום לעיר, והגיה אפי', כמש"כ), [ובפי' הרא"ש הביא דמהר"מ משמע דנתנו סמוך לגפה הוי טפי שכחה, וסיים וטעם דבריו לא נתברר לי, וכן הבין הרע"ב], מיהו הרמב"ם דמפרש כן מתני' דפאה ודעדיות, שפיר פסק כן דודאי הלכתא כראב"ע, אבל בפשוטו שנויה מתני' כלישנא דר"י בתוספתא, וגם לא הוזכר נטלו, וכן בירו' נראה דמפרש הכי למתני', אלא דלדינא אפשר לקיים הכי כדיוקא דמודים רק בלהוליכו אל העיר, אבל להוליכו לגורן בכל ענין הוי שכחה.

נראה דאם הגביהו להוליכו לגורן, ונתנו בשדה בין העמרים שלא הגיע לאספן, חזר דינו כאותן עמרים, דכיון שנתנו במקום שאינו בבל תשוב, אין בו גריעותא טפי מאחריני, דהא באסיפה שאסף תחלה זכרו, והשכחה תחול כשיעבור ממנו בעימור זה, אבל נתנו במקום שהוא כבר בבל תשוב, הוי שפיר שכחה מששכחו, ולפ"ז בנתנו בצד

ממנו מעט, שמא לא ראה הכל, ולדידי' נחא
הא דבעי איזוהי שכחה בעריס, שהוא שונה
משכחה דעלמא, ולר' הושעיא נראה דכלפי
רגליות הדברים אמורים, דאע"פ שהרגליות
נדונות כל אחת כאומן בפ"ע, מ"מ עריס אע"פ
שנמשך באורך אינו נדון כרגליות, אבל כשאר
אילן, ושיעורו ביכול לפשוט את ידו.

ומודה ר' הושעיא דמאומן לאומן השיעור
משיעבור הימנו, דכיון שפונה לשורה
אחרת לא אמרי' דכשעומד סמוך לאילן חשיב
כלא נסתלק ממנו, כיון שאינו עומד עתה ע"מ
לקצור, אבל בממשיך לקצור באותו אומן, לא
הוחלטה השכחה כ"ז שיכול לפשוט ידו
וליטלה, ואפשר דנפ"מ אף לר' יוחנן בעריס
דשיעורו ביכול לפשוט את ידו וליטלה, מ"מ
בהתחיל באומן השני לא מהני יכול לפשוט
ידו דלא אמרי' שדרכו לבחן ככה"ג, דאומן
השני כקצירה חדשה דמי, וקובע את כל
הקודמין בשכחה, ומפרש ר"ה דטעמא דרגליות
משיעבור הימנה משום דכל רגלית כאומן
בפ"ע, והנה דרך הגפנים שהזמורות נמשכים
ע"ג קנים שורות שורות, ואם נימא דאע"פ
שכמה גפנים מתחברים יחד חשיבי כחד, כ"ז
שהענפים מחוברים יחד ונראין כאחד, נחא הא
דחשבינן לכל חד כאומן בפ"ע, כיון שנמשכין
באורך, ומשנפסקו אפי' באותה שורה אפשר
לדון השני' כאומן אחר, דכיון שכמה גפנים
נמשכין יחד, אינו עובר מרגלית לרגלית עד
שהשלים ומסיח דעתו לגמרי ממנו, דכ"ה דרך
הקוצרין לחלק השדה פסקי פסקי, כל אומן
וכל ערוגה בפ"ע, אבל אם כל גפן נדון בפ"ע
צריך לומר שהיו הכרמים נמשכין בזמורות
ארוכין, ובסברא הדבר מיושב לומר דלא
מחלקינן לפי עיקרי הגפנים מאחר שזמורותיהן
מעורבין ואין ניכרין לפי עיקריהן אלא הכל
נראה כאילן אחד, ואף לר"י כן דלא פליגי
בדינא דרגליות, (ויתכן דמתפרש וברגליות
דמתני' דומיא דעריס, ור"ל עריס דרגליות, דגם
הרגליות מתפשטין כההיא דעריס אלא

אילן אינו בכלל שכחה, ואפשר שדרך קצירת
האילן ליטול את הגס הגס, ולכן אינה שכחה
כ"ז שעסוק באותו אילן, אבל לפ"ז בעריס
ראוי שיהא שכחה משיעבור הימנו אפי' באותו
עריס עצמו, אבל אם כל אילן נדון בפ"ע,
ולא חשיב אחריו כ"ז שעסוק בו א"כ אף
בעריס כן, ומהא דתניא בתוספתא דשכחה
דדלית ודקל משירד מהן ושאר כל האילן
משיפנה וילך לו, וכן מירור' דשמעתין, משמע
דשכחה דאילן רק משיפנה מן האילן אבל כ"ז
שעוסק בו לאו שכחה היא, וכן ברגליות היינו
משיעבור מכל הגפן הזו, ואפשר דמסברא קים
לן דכיון שפירות האילן אינם עשויין כסדר
קציר לא מיקרי שכחה לפי סדר קצירתו, דכ"ז
שלא עבר ממנו לא נקבע בשכחה כיון שעדיין
מעייין בו לבצור הנסותרות, ואף בעריס כן, א"נ
קרא משמע אחריו דכולי' זית.

ונחלקו ר"ה ור"י בירור' בשכחה דתבואה
וזיתים אם השיעור משיעבור הימנה,
או דאפי' עבר כ"ז שיכול לפשוט את ידו
וליטלה אינה שכחה, ומשמע דאם יכול
לפשוט ידו וליטול אשכול אחד, בטלה
השכחה מכל האילן, וכן מכל העריס לכו"ע,
דאם שיעור שכחה נקבע משיעבור ממנו כ"כ
שאינו יכול לפשוט ידו וליטלה, חשיב בתוך
בשיעור זה כעומד אצל האילן, ובזה לא נקבע
בשכחה כל מה שבאילן וכמש"כ, ואף
בתבואה אמרו בירור' פ"ה ה"ב דאם שבולת
הפנימית נקצרת עם הקמה מצלת גם על
החיצונה שסמוכה לה, וה"נ לר' הושעיא אם
החיצונה יכול לפשוט ידו וליטלה מצלת על
השאר שעמה.

ולדעת ר' יוחנן בכללן שיעור שכחה
משיעבור הימנה, ועריס שאני שדרכו
לבחן, ונראה דעריס הוא בגובה מעט בין
דלית לרגליות, דבדלית שגבוה הרבה עולה
בסולם ורואה הכל בסמוך לו, וכן ברגליות,
אבל בעריס שגבוה ממנו, ואינו גבוה כ"כ
שיעלה בסולם, בזה דרכו לבחון אף משעבר

דורות הראשונים נהגו בחבטה, עי' ספרי ובמש"כ בזה לק' ס"ק י"ד.

ד. פ"ה מ"ב שבולת שבקציר וראשה מגיע לקמה כו', הרמב"ם מפרש דיש דין לקט במחובר, והיינו בכה"ג שנקצר כל סביבות השבולת, ובשבולת אחת או שתיים מיקריא לקט, ושפיר קרינן ב' לא תלקט [אע"ג דשייך שם קציר על שבולת אחת כמתני' דפאה], וכאן השמיענו התנא דין לקט במחובר, [ובפ"ד ה"ד נתן טעם בדבר שהרי היא כנופלת מתוך המגל ואע"פ שעדיין לא נקצרה, וצ"ל לפ"ז שתפסה בידו אלא שלא נקצרה, וצ"ע ובחילוקי תוך היד ואחר המגל בזה, דאם לא תפסה בידו לא דמיא ללקט קציר, וצ"ע בזה], וכן תמך הגר"א בשנו"א מכח סדר המשניות דמירי בלקט, וכן יש לדקדק מהא דקא פסיק ותני ואם לאו הרי היא של עניים והו"ל למיתני דמירי כששכחה, אבל אם זה מדין לקט בכל ענין הויא של עניים, ועוד מצינו כה"ג לענין עוללות דאם נקצרו עם האשכול הרי היא של בעה"ב לק' פ"ז מ"ד, והיינו כסברא דלקט דכיון שמחוברת לקצע לאו עוללת מיקריא, וה"נ לאו לקט מיקריא, דעדיין היא כמחוברת לקמה.

ברם הדבר קשה שרק במקום זה נלמד דין לקט במחובר, דבפשוטו ממתני' דלעיל סופ"ד משמע דאין לקט אלא הנושר, וכדתנן בפרט הנושר בשעת הבצירה, ועכ"פ הו"ל למיתני ד"ז בפרקין דלעיל, ועוד דבספרי מפי' לה מקרא דלא תשוב לקחתו כמ"ש הר"ש, ומ"ש הגר"א דלא קאי אמתני' דהכא צ"ע, דלמה נקט רי"ש דבריו דשכחה בכה"ג, הרי השבולת של עניים בלא"ה מדין לקט, ונצטרך לאוקומי כונתו בדאיכא ג' שבלין, וגם דוחק לפרש הלשון בשני ענינים, ובירור' נמי פריך ממתני' לר' אושעיא מ"ט הוי שכחה, [ועי' לק' פ"ו מ"ח כל שאינה שכחה אפי' קלח אחד משמע נמי דאינו בדין לקט, ויש לדחות

שנלקטין ברגל ואינו צריך לבחן, כיון שהכל גלוי לפניו ועי' להלן מדברי התוספתא בזה], ועי' לשון הרמב"ם משיעבור מן הגפן או מן הגפנים, ואם כך היא הגרסא הנכונה ע"כ כונתו כמש"כ דכשגפן אחת נפרדת משיעבור מן הגפן, וכשכמה מחוברין משיעבור מן הגפנים, שוב מצאתי בתוספתא שתי גפנים המובדלות זו מזו שכחה שלש אין שכחה, וש"מ דגפנים המחוברין חשיבי כחד והו"ו שכחה [וכן לקולא לענין סאתים], ויש ללמוד מזה לעניננו נמי דחשיבי כחד.

ואפשר דהא דקתני בתוספתא סופ"ג איזוהי שכחה בעריסין גדולין כל שאינו יכול לפשוט את ידו וליטלה, בעריסין קטנים כשיעבור הימנו, ר"ל עריסין גבוהין, וקטנים ר"ל רגליות, ולפ"ז מתפרשא התוספתא כמתני' לכל חד כדאית לי', ולעיל צדדנו לפרש רגליות דמתני' עריס דרגליות, וזה מסתייע מהתוספתא לפמש"כ.

והא דקתני בתוספתא ושאר כל האילן משיפנה וילך לו, הענין מתפרש ושאר כל האילן דליכא משיעבור הימנו לאילן אחר לפי שהן רחוקין זמ"ז, מאי פסקא ? (וכן ליכא משירד ממנו כדלית ודקל), בזה השיעור משיפנה וילך לו, ואתיא שפיר ככו"ע דלא נחלקו אלא בממשיך לקצור באותו אומן ובזית שחובט מצוי שהוא סמוך לאילן זה וכבר חובט בשני, ובהא דתניא בד"א בזמן שלא התחיל כו' עי' לק' ס"י סק"ד.

לשון רומס הייתי זיתים לא נתפרש, ואפשר דר"ל זיתים קטנים שמלקטין אותן ברגל, ולא צריך לעלות באילן ולחבטן, וזהו החידוש ברגליות דזיתים נמי אמר השיעור ביכול לפשוט את ידו, ורומס מלשון נרמס ברגל, (או דנימא דלאו בשעת קצירה א"ל כן, ול"מ כן), ויותר נראה דרומס היינו שחובטן ונופלין לארץ, ולא קאמר חובט לפי שרק

הא משכח"ל בשבולת שבקציר, א"ו ליכא לקט בקמה, וגם אין נראה לחדש דאם נפלה השבולת ע"ג הקמה אינה בדין לקט, דבפשוטו עם נשירת רובה נקבע הדין, ואין חילוק להיכן נפלה, וע"כ לפרש דין שבולת שבקציר לענין שכחה אלא דבכלל מתני' גם שבולת תלושה ולענין לקט וכמ"ש בתוספתא.

והא דקתני סתמא ואם לאו של עניים במתני' דהכא או עכ"פ במתני' דעדיות ובספרי, היינו משום דשבולת שנשארה בקציר ודאי שכחה היא, והעני שמלקט בעמרים א"צ לשאול את בעה"ב אם שכחה, דכל כה"ג סתמא שכחה היא, דמאחר שנקצר כל סביבותי' אין לחוש שבמתכוין הניחה, כענין שמצינו גבי רות שבת ק"ג ב' עומדות מעומד נופלות מיושב, ופרש"י עומדות שבלים עומדות ששכח בועז לוקטת מעומד דשכחת קמה נמי הוי שכחה, וזה מוכיח דס"ל כפר"ש דליכא דין לקט במחובר, ובפשוטו משמע שלקטה הכל, ולא הוצרכה לשאול על העומדות אם נשכחו, דסתמן שכחה, ושפיר סתם תנא דהוי לעניים.

שו"ד בראב"ד לעדיות שמפרש מתני' בין לענין לקט ובשבולת תלושה ובין לענין שכחה ובמחוברת, ועי"ש שפי' הענין מויתור דבעה"ב, וסיים דבירור' משמע דאיירי במחוברת, ומבואר מפירושו ע"ד מש"כ, ועדיין לא נתחוויר לן לכלול שני הענינים בלשון אחד, וצ"ע, וחזינן דעת הראב"ד כרש"י והר"ש והרא"ש דאין דין לקט במחובר.

ה. פ"ו מ"ה שני ציבורי זיתים וחורובין, בירור' מפרש דדוקא ציבורין משום דמהציבורין מעמר למקום שהוא גמ"מ, אבל זיתים יחידים אינם מתעמרין למקום שהוא גמ"מ, ומבואר מזה דגם בזיתים יחידים ה' השיעור שנים ושלשה, דאם השיעור סאתים, כקמת שבלין, לא שייך לשאול למה לא תני זיתים, וגם הלשון מוכיח דאין בין זיתים

דנקט קלח ולא שבולת ומההיא דירור' פ"ג ה"ז כשהי' שם קלח אחד ובו חמשה שבלין].

והנה בתוספתא פ"ב הט"ז תניא שבולת שבקמה הרי היא של בעה"ב שבקציר הרי היא של עניים חצי' בקמה וחצי' בקציר נוטל ומשליכה לאחריו שספק לקט לקט, ובפשוטו בשבולת תלושה מיירי, דבקמה דקתני ע"כ בתלושה, וכן חצי' בקמה וחצי' בקציר, ולפ"ז הענין דשבולת תלושה הנמצאת בקמה אמרי' שנתלשה ונפלה שלא מחמת הקציר, ולא לקט היא, [וחצי' בקמה וחצי' בקציר צע"ק היכי מיירי דבסתמא אית לן למיזל בתר קצה השבולת במקום שנקצר, ולע"כ], ולא אשכחן ד"ז במתני', ואולי נאמר דכאן רמז התנא ד"ז, ומתפרשא מתני' בשבולת תלושה, דאם בצורה זו דרכה שנקצרת עם הקמה הו"ל כנמצאת בתוך הקמה, וממילא נבין דשבקציר לעניים, ושבקמה לבעה"ב, מיהו נקט התנא לשון שסובל גם דברי רי"ש דעיקרו מיירי בשכחה, דלא איצטריך קרא לפרושי לן היכא תלינן לי' בלקט, אבל דין שכחה שפיר איצטריך לאשמועין דאע"פ ששכחה, מהני זה שיכול לקצרה באופן שאינו כבל תשוב להצילה, ובספרי נמי מסיים בתור הא דרי"ש דינא דספק לקט וספק שכחה עיי"ש, ושיעור הדברים במתני' שבולת שבקציר אם בצורה זו נקצרת עם הקמה הרי היא כבקמה ולכן היא של בעה"ב בין בתלושה בין במחוברת, ואם לאו של עניים מדין לקט או מדין שכחה.

ומצאתי בירור' תרומות פ"ו ה"ב דפשיטא לי' דלא שייך לקט במחובר, דמפרש התם לענין תשלומי תרומה, דלשו"פ אין בהם זיקת תרומה ומעשרות ומפרש דשכחה ופאה היינו בקמה, אבל לקט הוא לקט בתלוש, ושייך בה זיקת תרו"מ אם יקרא לה שם עם נשירת רובה, ותלוי בבעיא דאילפא כ"נ לפור' שם עיי"ש, עכ"פ נראה שם כפי גרסת הגר"א דלא משכח"ל לקט בקמה, ואם כפי הרמב"ם

מוכרע, ולכן שפיר דיין מלישנא דלעני ולגר שבא לרמוז כמה חשיב לקט, ולמ"ד דפליגי בהני תרי קראי מפרשי ב"ה קרא דיהי' לבעה"ב, ולמ"ד דבהאי קרא פליגי מפרשי ב"ה דקרא אתא לאשמועין מכמה אינה שכחה, וקאמר דבג' יהי' לבעה"ב, א"נ ב"ש נמי מפרשי יהי' לבעה"ב, אלא דה"ק מכאן ואילך יהי', והגר"א פי' דלב"ה יתום ואלמנה כחד חשיבי, [והדיוק מוא"ו החיבור לפו"ר צ"ע לפי מה שאומרים דלעולם בלה"ק וא"ו החיבור רק באחרון שבהם, כמו בריש שמות ראובן וגו' יששכר וגו' אלא דיתום ואלמנה חד ענינא במקום ענין], ולפ"ז לתרווייהו יהי' לבעה"ב, והדיוק מדלא כתיב לגר ליתום ולא למנה הוא.

ו. שם מ"א כל עומר השדה של קב קב ואחד של ארבעת קבין בש"א אינו שכחה, בירו' מפרש דלב"ש לטעמייהו דד' לבעה"ב וס"ל דכל שיכול לחלקו ולעשותו שורה נדון כשורה, ונראה דמודו ב"ש דהא דאמרינן בעלמא ג' לעניים וד' לבעה"ב היינו אף כשכל עומרי השדה של ארבעת קבין חוץ מד' אלו שכל אחד מהן של קב קב דאע"פ ששיעורן כעומר אחד מ"מ לא הוו שכחה, דמשמע דלא נחלקו ב"ש וב"ה אלא בג' וד' אבל לא בעיקר הענין דעמרים מחלקין, ואליבא דב"ה הדבר פשוט כן דהא לדידהו רק בתר חלוקת עמרים אזלינן [ונראה דהיינו דקמ"ל בתוספתא דה"ה כרוכות שהם קטנים], וכן באילנות דשנים שכחה וג' אינן שכחה, לא מחלקינן כמה פירות יש בכל אילן, אלא דס"ל דזה נכלל מכח הגזיה"כ דד' לבעה"ב, אבל עיקר הטעם משום דד' עמרים טובא הוו, וכולי האי לא יהבינן לעניים, ולכן גם כשיעור ד' בכלל, דכונת המצוה בשכחת דבר מועט וכמו בלקט.

וי"ש מקום לומר דדוקא בכל עומרי השדה של קב קב דזהו שיעור הראוי לעמרים, [דבפשוטו מחשבין הסאתיים מהגרגרים לחוד

לצבורי זיתים אלא דזיתים אינן גמ"מ, ולפ"ז נראה דה"ה שבלין דאם הי' אוספן למקום שהוא גמ"מ, בלי לעשותן עמרים, הי' השיעור שנים ושלשה, כשמופרדין זמ"ז, והא דבקמה השיעור סאתים, היינו משום דבקמה חשיבי כציבור אחד, ולא חשבינן כל שבולת בפ"ע כאילנות, אבל בתלוש כל שבולת חשובה בפ"ע, כמו זיתים, ובלקט נמי חזינן דשלשה שבלין חשיבי תלת לחלק לגר ליתום ולא למנה, [מיהו אין להק' מכאן לדעת הרמב"ם והגר"א דיש לקט במחובר, עי' לעיל סק"ד, מהו שיעור לקט מאחר דבמחובר הכל אחד, דלענין לקט אדרבה כל שהם נפרדין חשיבי שפיר לקט, ורק בג' מוטלות כדרך אינן לקט, וה"נ בקמה], ואפשר דבקמת שבלין נמי משכח"ל ג' קמות חלוקות דומיא דאילן, ואם שכחן בב"א אינן שכחה, ובצורה זו לא יצטרפו לסאתים, כמו באילן דלא מצרפינן שני אילנות לסאתים, לרבנן דר"ג עי' לק' מ"ו אלא דסתמא דמילתא בקמה הכל אחד, ברם בהגהות הגר"א על הר"ש פ"ו מ"ח כתב לגרוס בתוספתא דיפה כח העני בקמה דבעומר ג' אינן שכחה, ומשמע דלא מהני הפסק, ועי' בסמוך, מש"כ בדין צירוף סאתים נתבאר לק' סק"ז דאין הדבר פשוט כ"כ, ובתבואה מסתבר דכל הפסק שעדיין מצטרפין לשדה מצטרף לסאתים, וא"כ גם לא חשיבא שנים ושלשה, וזה מתאים להגהות הגר"א, שוב מצאתי בירו' סוף ה"ג דאמת המים שיכולה ליקצר כאחת אינה מפסקת בשורה, ולפ"ז בקמה ודאי כן.

שם ועל כולן בש"א ג' לעניים כו', בירו' מיייתי קרא דלעני ולגר דמשמע תרי וקרא דלגר ליתום ולא למנה דמשמע תלת, ונראה דמסברא ידעינן שיש שיעור בדבר, דושכחת עומר בשדה מתפרש בשוכח דבר מועט ולא בשוכח כל שדהו ולשון הירו' דג' הא שורה והיינו דלא מיקרי עומר אלא שורה, וכן בלקט ופרט, אלא דלא קים לן השיעור בברור, וע"כ שהתורה רומזת השיעור כיון שאין הדבר

גורם, דג' הוא שיעור חשוב ומיקריא שורה, אבל לב"ש דבעינן ד' מפרשינן עיקר הענין משום ריבוי הכמות, ולפ"ז יש מקום לומר דבשיעור מרובה מודו ב"ה, אלא דכיון דכבר נתנה תורה שיעור סאתים, תו לא קבעינן שיעורים נוספים, ודעת הרמב"ם דבטפי מד' אף ב"ה מודו, ועי' מל"מ.

הגרע"א ז"ל דקדק בדברי הירוש' ה"ב דקאמר דממון לא חשיב קולא או חומרא דלעולם קל לזה וחמור לזה, ופריך מהפקר לעניים דחשיב ל' קולא דב"ש, והדר פריך מהעומר שהוא סמוך לגפה, ומ"ט לא פריך ממתני' דכל עומרי השדה של קב קב שנשנית קודם, ונראה דבהא ודאי ידע דלא חשיב חומר לעניים, דהו"ל כמחלוקת על מין מסוים אם חייב בשכחה, דודאי חשיב החיוב חומרא, וה"נ בעומר של ד' קבין דמתחלה לא נקבע בו דין שכחה, אבל בעומר שהניחו סמוך לגפה, בזה הי' שייך דין שכחה, אלא שהפקיע ממנו ע"י שהניחו סמוך לגפה ובזה ס"ד דחשיב חומר לעניים, ומשני דלא חשיב חומר כ"ז שלא זכו בו.

ז. פ"ז מ"ז שני עמרים ובהם סאתים כו' א"ל לא אם אמרת בעומר אחד כו', לכאור' פלוגתתם אם שכחת סאתים בב"א קובעת שכחה זו כשכחת גדיש דכולי האי לא זכתה תורה לעני, וכדחזינן ששכחת ג' בב"א אינה שכחה, ואילו שכחן בזא"ז הו' שכחה, (ותרוייהו מחד טעמא דשכחה מרובה היא), שו"ר דטעותא הוא דאפי' שכחן בזא"ז לא הו' שכחה, עי' לק' סוסק"ח, או דזה שהוא שכחן בב"א אינו מצרפן, ואע"פ ששכח שיעור גדיש מ"מ שכחת עמרים היא, והר"ז כשכח בב"א סאתים משני מקומות בשדה דודאי שכחה היא, וה"נ נצטרפו הסאתים מעמרים, דכל חד שייכא ב' שכחה, ורק עומר אחד נתמעט מפני שהוא עצמו כגדיש, והנה בקמה נמי כשיש בה סאתים נדונית כשדה שלימה ואינה בכלל שכחת עומר שבשדה, והשיעור

ואיכא נמי קשין], אבל בעשה העמרים של רביע רביע ואחד של קב, י"ל דלכו"ע הוי שכחה אע"פ שיכול לעשותו שורה, ולפי גרסת הגר"א היינו דבעי ר' יונה כל עומרי השדה של חצי חצי ואחד של שני קבין, והא דקא בעי נמי בכל עומר השדה של שני קבין ואחד של שמונת קבין, י"ל דכי אמרי' רואין דוקא בשעשה העמרים בשיעור הרגיל, אבל אם כל העמרים גדולים מהרגיל תו לא אמרי' רואין לדנו כשורה, דאין להחליט שרואין כאן ד' עמרים דכולם משונים בגדלם, מיהו יש גם סברא לאידך גיסא דבגדול טובא אף לב"ה נימא רואין, ולשון בעי לפעמים מתפרש בירוש' כמו אמר, ור"ל דבהא נמי פליגי, וכ"נ דעת הר"ש והרמב"ם דמסקנא הכי הוא.

ובמל"מ פ"ה הי"ז דן אליבא דב"ש בשני עמרים של שני שני קבין מאי, דהכא ליכא למימר מאי דאדהרו ל' רבנן לר"ג לק' מ"ו, וא"כ בריבוי עמרים יופי כחו של בעה"ב, ומ"מ לא הכריע הדבר עי"ש, ובאמת יש לדון בזה דאף דטעמייהו דב"ש לאו משום מסויים, מ"מ בעינן שיהא משונה בגדלו דנימא רואין, דהא ודאי בכל עומרי השדה של קב קב, וג' של קב ושליש אין לראותן כנחלקין, ונימא דאיכא ד', ואם בכה"ג אין רואין, א"כ צריך ראי' דבשנים של שני קבין רואין, [ועירו' פ"ז ה"א משמע נמי דמפני שמשונה בגדלו אמרי' רואין] (מיהו אם נימא דאזלינן בתר השיעור, ומדמינן ל' ממש לדין ד' לבעה"ב דעלמא, בכל ענין לא יהא שכחה, אם בסך הכל איכא שיעור ד'), ומ"מ בא' של ד' ושכח עמו עוד א' של קב מסתברא דמצטרף עמו ואינו שכחה, אע"פ שבהי' בו סאתים אין אחד מצטרף להנצל על ידו, [וערמב"ם שם הי"ח שכי' יראה לי דדין סאתים שונה מדין ד' קבין].

ואפשר לומר דב"ה לטעמייהו דג' לבעה"ב, ולכן מפרשינן דחילוק העמרים גורם, דג' לבעה"ב, ולכן מפרשינן דחילוק העמרים

נלמד משכחת עומר, אבל הסברא נקבעת בשיעור שדה דבשטח כזה מיקריא שדה בפ"ע, וכדגמר מינה ר"י לעיל פ"ג מ לענין שיעור שדה לפאה, [ועי' להלן דהא ליתא, מיהו שיעור סאתים נקבע לפי צורת השדה].

ויש לעי' באילן דביש בו סאתים אינו שכחה כדלק' פ"ז מ"ב [ועי' לקמן ס"ק י"א בדברי הרמב"ם בזה], איך הדין בשני אילנות ובהם סאתים, דלכא' לפמ"ש"כ דטעמיהו דרבנן שאין שכחתו כאחת מצרפתן לסאתים, א"כ באילן המחובר בדין הוא שיצטרפו, דסו"ס נשאר כאן שיעור שדה שלימה, [וגם ליכא כ"כ טעמא דמפני שהוא כגדיש באילן, עי' להלן], או"ד כי היכי דחלוקין לענין ליחשב שנים ושלשה כדתנן ושאר כל הזיתים שנים שכחה ושלשה אינן שכחה, ה"ה לענין סאתים דלא מצטרפי, ולכא' יש לדקדק מדתנן מ"ט סאה תבואה עקורה וסאה שאינה עקורה וכן באילן, דמשמע מינה הא שניהם מחוברין מצטרפין, ובתבואה מתפרש מחוברין בסמוך, וא"כ גם באילן כן, מיהו יש לדחות דמחוברין באותו אילן קאמר, [ובירור' דייק מינה הא שתיהן עקורות מצטרפין ומפרש לה כר"ג, אבל לפ"ז הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם כר"ג, ואנן לא קיי"ל כר"ג וכמש"כ לק' סק"ח, וע"כ דמתפרש הדיוק הא שניהם מחוברין, א"נ הא שניהם עקורין בצבור אחד, דהסאה עקורה מתפרש אף במוטלת על האינה עקורה ואינה קשורה לעצמה].

ברם עיקר ההשויה בין אילן לתבואה בקמה, אינה פשוטה כ"כ, דלכא' ענין סאתים בתבואה מתפרש דבשטח הגדל סאתים מיקריא שדה, אבל באילן בין אם הוא טעון סאה בין סאתים שמו עליו, ולא נוסף בחשיבות שדה ידיד' ע"י הפירות, [ואולי זהו טעמי' דהרמב"ם שכ' דסתם אילן הוי שכחה אפי' בסאתים, אם נימא דבציבורי זיתים תלושים מודה, עי' לק' ס"ק י"א], ולכן נראה דשיעור סאתים דאילן, דגמר' לי' בספרי בג"ש דלגר ליתום ולא למנה,

מעומר דתבואה, מתפרש בשיעור הפירות, ובין בקמה בין בתלוש חד טעמא הוא, דכולי האי כגדיש מיקרי, ולפי שאין שם גדיש בפירות, מתפרש הענין דשיעור גדול כזה בב"א לא זכתה תורה לעני, וזה מאותו טעם של שכחת גדיש, ואמנם גם בקמה מתפרש מאותו ענין, מ"מ שם השיעור מתייחס לשדה, ובאילן גמר' מתבואה רק לשיעור סאתים ובאילן השיעור מתייחס לפירות בלבד, דמייירי באילן עצמו וקאמר דהשיעור סאתים, וגם השיעור דיכול ליטול, אינו שוה בכל הפירות דסאתים חרובין קל הרבה סאתים זיתים, א"ו התם גמר' לחשיבות של הכמות ולא מפרשנן לי' בשיעור עומר או בשיעור שדה.

ובן בשיעור שדה לענין פאה קרוב הדבר דבאילן כו"ע מודו דאילן אחד חייב בפאה, כדכתיב כי תחבוט זיתך כי תבצור כרמך ולא הצריך שיעור שדה כלל, וכ"מ דמאן דאמר בית רובע יליף לה מכלאים והתם לענין זרעים הוא, וכן מ"ד סאתים יליף לה משכחה, והרי באילן אין סברא לקבוע חיוב פאה לפי כמות הפירות שהוא טעון, וגם דיליף מדמיקריא שדה, וזה אין שייך באילן וכמש"כ, וכן ששה על ששה טפחים נלמד מערוגה דזרעים, וגם אין סברא לשיעור זה באילן, וכן לקצור ולשנות, א"ו באילן כו"ע מודו דבדאיכא אילן חייב בפאה.

ולפ"ז נראה דהא דתנן מ"ז אין בה סאתים אבל היא ראוי' לעשות סאתים אפי' היא של טופח רואין אותה כאילו היא ענבה של שעורים, דדוקא בתבואה איכא ד"ז וכדנקט שעורים, דכיון דשטח כזה מוציא סאתים שעורים חשיב שיעור שדה לכל מילי, והא דאמרו בירו' אר"י ובלבד שיהיו שבלין אפשר דה"פ דבעינן שיהיו שבלין של טופח כשיעור שבלים של סאתים שעורים, דלא אזלינן בתר הקרקע לחוד אלא בתר הזריעה ג"כ, וכ"ד הרמב"ם בפיה"מ, אבל הר"ש פי' דרק לענין שדופות קאמר רואין, אבל כל מין

ואחד של סאתים פחות קב מצטרפין, ולא בעינן שיהיו גדולים וניכרין לעצמן, דהא ק"ו קאמר.

ולכאוי לשון זה מיותר דעיקר תשובתן בזה שעומר אחד כגדיש, וממילא מובן דתרי לא הוו כגדיש, ואפשר דבא ללמדנו דינא דר"ה ב"ב ע"ב ב' דעומר שיש בו סאתים גם תורת עומר עליו ומש"ה הוצרכו לומר דכלפי מה שהוא כגדיש הם ככריכות, אבל אה"נ דגם עומר אחד אינו לגמרי כגדיש.

ומ"ש הר"ש והרא"ש דמתני' וההיא דב"ב אתיא כמ"ד דגדיש הוא, ע"כ צריך להוסיף בדבריהם מיהו תלמודן פליג וס"ל דאף למ"ד מפני שהוא כגדיש נדון כשורה, דהיינו מימרי' דר"ה, ובאמת בפשוטו ר"א דיר' אמורא הוא ולא פליג אתשובת חכמים לר"ג כדתנן במתני', דאף אם הטעם מפני שאינו יכול ליטלו מתפרש הענין שהוא עומר גדול ונדון כגדיש לענין שלא יהא בו שכחה, אלא שאינו מופקע משם עומר, ולכן לא נתמעט מלשון עומר דקרא, אבל רבנן שפיר מחלקי לר"ג בהכי דעומר אחד הוא בעצמו גדול, תאמר בשני עמרים דכל אחד בעצמו ניטל, ובספרי לפנינו קאמר טעמי' דר"א וגם תשובת חכמים לר"ג כבמתני', [אלא שתשובת חכמים כתובה בסוגרים ואפשר שזה מהגהות הגר"א, וצ"ב], ולפ"ז נראה דר"ה כר"א ס"ל, ולא פליג אירוי, דבאמת מאן דממעט ליה מעומר ולא הגדיש ס"ל נמי דאינו נדון כשורה, אבל כיון דממעט ליה מלא תשוב לקחתו מתפרש שהתורה החשיבתו כגדיש שלא יהא שכחה, אבל באמת עומר הוא, וכמו צבורי זיתים וחרובין ששיעורן בסאתים אע"ג דלית בהו ענין גדיש כ"כ.

ולכאוי ר"ג ודאי מעומר שאתה יכול ליטלו ממעט ל', דאי ממשמעותי' דעומר ולא הגדיש, א"כ הדבר פשוט לחלק כדא"ל, ואפשר דפלוגתא דר"א והברייתא היא בתשובת

נמדד לעצמו, ולפ"ז אף לר' יהושע שיעור פאה בכל מין לפי סאתים דידי', וקצת ל"מ כן, דהול"ל שיש בה סאתים והעושה משמע דאקרקע קאי, ועי' לק' סק"ט שנתיישב ושם כתבנו דגם הרמב"ם מודה להר"ש.

ולאמור מסתבר לדמות שני אילנות לשני ציבורי זיתים, דכי היכי דמסתברא דהתם נמי פליגי ר"ג וחכמים, דאין לחלק בין ציבורי זיתים לציבורי תבואה, ה"ה שני אילנות דלר"ג מצטרפין לסאתים ולרבנן אין מצטרפין, דסאתים דאילנות לאו מדין שיעור שדה אתינן עלה, אלא משום חשיבות ריבוי הפירות וכל שמתחלקין זמ"ז לענין שנים ושלשה, ה"ה דלא מצרפינן להו לסאתים, ועדיין צע"ק דמ"מ באילן ליכא טעמא דמפני שהוא כגדיש, ועי' לק' ס"ה ס"ק י"א.

שו"ר דמש"כ דר"י יליף שיעור שדה מהא דבשכחה ממעטין סאתים משום דשדה מיקריא, טעותא היא, דלא מצינו כן, אלא יש לבאר הדברים דר"י אשכח בדין שכחה דסאתים מיקריא שדה, דמשמע ל' דמשיקצור שבולת אחת כבר נתחייב בשכחה על כל השאר, וע"כ דהשאר הוא פחות מסאתים, וש"מ דסאתים מיקריא שדה, ושפיר יתכן דאף פחות מסאתים מיקריא שדה, אלא דר"י אדר"א קאי דמצריך בית רובע ומייתי משכחה דבפחות מכאן נמי מיקריא שדה [עתוי"ט שם], ובפחות מכאן לא אשכחן, (וצריך שיקצור שבולת אחת בתחלה ואחת בסוף דשלפניו אינו שכחה).

ח. **שם** תאמר בשני עמרים שהם ככריכות, כריכות היינו אגודות קטנות, כדמחלק ב"מ כ"ב ב' בין כריכות לאלומות, (והיינו דקמ"ל בתוספתא שאפי' עשה כריכות קטנות ג' אינן שכחה), וא"ל דשני העמרים אע"פ שהם גדולים טובא דסתם עומר של קב והני של סאה ויותר, מ"מ כיון שאינם כגדיש הרי הם ככריכות, ולר"ג אה"נ דאף באחד של קב

חכמים, אם א"ל דשיעור סאתים מעומר ולא הגדיש אימעט, או דמודו דמלא תשוב לקחתו אמעיט ומ"מ מחלקי וכמ"ש, ובפשוטו יש להשוות ר"ג וחכמים בעיקר הדרשא, והיינו כתלמודן וכר"א דירוש'.

עיקר מימרא דר"ה אליבא דרבנן נאמרה, דלר"ג פשיטא דלא נפקע ממנו שם עומר, וכמו בשנים דודאי השלישי מצטרף, ועוד דלר"ג אפי' אחד והוא אינו שכחה, ויש ללמוד מזה דהלכה כרבנן, והוצרכנו לזה כלפי מה שאמרו בירוש' דמתני' דסאה תבואה עקורה אתיא כר"ג, וא"כ הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם כר"ג, וע"כ דתלמודן פליג אהאי דיוקא, עי' לעיל סק"ז, וכן פסק הרמב"ם כרבנן אבל לא העתיק מימרא דר"ה, (ובהלכה כ"א כ' דאחד והוא הוי שכחה), ועי' לק' ס"ה ס"ק י"א.

הרמב"ם פ"ה הי"ח פסק כחכמים וכתב מיעוטא מדכתיב ושכחת עומר ולא הגדיש, ואפשר דמפרש דר"ג וחכמים פליגי בדרשא דממעט סאתים אי משום גדיש הוא או מפני שאינו יכול ליטלו, ולכן פסק כטעם זה, אבל יותר נראה דנקט הדרשא הפשוטה כדרכו, [וכ"כ בפיה"מ עיי"ש], אבל לא נתפרש למה לא העתיק דיני' דר"ה, [ודוחק לומר דסתמא מתפרש שדינו כעומר, או שרמזו בלשון שתי כריכות ושני עמרים בהלכה י"ד, דר"ל בין קטנים בין גדולים], וצ"ע, וכבר תמה בזה המל"מ.

יש לעי' בהא דאמר ר"ה דשנים והוא, אינן שכחה, איך הדין בשכח העומר שיש בו סאתים תחלה ואח"כ שכח השנים ג"כ, מי אמרי' כיון דבשעה ששכחן הרי גם השלישי שלו, נמצא דבשעת שכחה אית לי' תמן שורה ולא הוו שכחה, או"ד לא עדיף מאילו הי' עומר שיש בו שכחה, והתם הדין דבשכחן בזא"ז הוו שכחה, [טעותא היא כמ"ש בסמוך], והכא נמי לא נשתמש בשני הכוחות שבו בב"א, ומסתברא דלא הוו שכחה, דהא בשכח

ג' ואח"כ שכח א' בצדס ודאי דלא הוי שכחה, אע"פ שעתה שכח רק אחד, וה"נ מצטרפי אע"פ ששכחן בזא"ז, והשימוש בשני הכוחות בב"א אינו מגרע כלל.

שי"ר דבירוש' מבואר דכל שיש לפניו שלשה ושכח הראשון עדיין אינו שכחה כ"ז שלא נטל השני דעדיין יש כאן שורה משל בעה"ב, ולפ"ז כ"ש דשכחן בזא"ז דלא הוו שכחה דסו"ס נשארו כאן ג' של בעה"ב, ומש"כ בריש סק"ז וכאן, דבעינן שישכח ג' בב"א טעותא היא, ולפ"ז גם לר"ג כל שנשאר כאן סאתים משל בעה"ב לא הוי שכחה וכן בשכחן בזא"ז, ועי' לק' ס"ה סק"ח י'.

הא דאמרו בירוש' דלמאן דממעט סאתים מעומר ולא הגדיש אם הניח עומר סמוך לו פלוגתא דב"ש וב"ה, צע"ק אמאי תליא בהא, הרי ע"כ מתפרש בנתנו בצד עומר זה כדי שיזכרנו כמו בצד הגפה, וא"כ הדבר נקבע בדעת בנ"א, וכיון דעומר הוא ועתיד ליטלו לגורן, מה מהני הא דמיקרי גדיש, וי"ל דהא ודאי עומר זה אינו נישא כשאר עמרים, וכמו שאמרו שאינו יכול ליטלו בב"א, ולכן שפיר קובע את הנתון בצדו כסמוך לגדיש, ומ"מ אם ס"ל דבכלל עומר הוא, לא מהני סימן זה שלא יהא שכחה, כמו בנתנו סמוך לעומר שהוא פחות מסאתים, ובגדול טובא כו"ע מודו, אלא שהגבול נקבע ע"פ חכמים, אם ס"ל דעיקרו גדיש אלא שדעתו לעמרו, או דעומר הוא אלא שהתורה מיעטתו, [ולפ"ז אפשר דבאילן לא אזלינן בתר שיעור זה דלית בי' קביעותא דגדיש וגם לא אימעט משום דמיקרי גדיש].

ט. פ"ז מ"ז אין בה סאתים אבל היא ראוי' לעשות סאתים כו', אם הי' השיעור נקבע לפי קרקע הראוי' לעשות סאתים, הו"ל השיעור בקרקע, [ועתוי"ט פ"ג מ"ו], וכדאמרי' בעלמא קרפף בית סאתים, א"ו בעינן פירות שיעור סאתים והיינו רישא

שנראין כטופח, אפ"ה רואין אותן כענבה של שעורים דהיינו מלאין וגבוהין, וכולה בשעורים מיירי, וה"נ מסתברא דכיון דיהבינן שיעורא בשבלין ולא בקרקע, הדבר מחודש למיזל בכולהו בתר שעורים, אבל שדופות ומלאות שפיר אמרי' מסברא דקמה זו מקריא שדה לפי השבליים, והא דמפרש בירו' ובלבד שבלין, היינו נמי בשעורים גופייהו, דלא נימא דכיון דשדה זו של שעורים משערין בקרקע הראוי' לעשות סאתים, וכן בכל מין לפי הקרקע הראוי' באותו מין, אבל לא נחית לאשמועין דלא נימא דכולהו משערין לפי שעורים, - וכן בדרי' לענין חיוב פאה מתפרש בכל מין כפי מה שהוא, אלא דלא קאמר שיש בה סאתים, כיון דדין פאה כשכחה דראוי' לעשות סגי, אבל בעינן שבלין.

ובהלכות נראה דגם הרמב"ם מודה להר"ש דמשערין בכל מין לפי מה שהוא, שהרי בפ"ה הי"ט לא הזכיר טופח כלל אלא רואין את השבלין הדקות כאילו הן בריאות וארוכות ואת השדופות כאילו הן מלאות, וע"כ דכונתו דשל טופח מפני שהן דומין לשעורים נקטי', ור"ל קטנים כטופח, והכל בשעורים, (ואולי גם בפיה"מ נתכוין כן וע"י התירגום נשתנה הלשון), ומה"ט לא הזכיר בהלכות שעור כיון דשעורים נאמרו כלפי טופח.

בתוספתא פ"ג הי"ב תניא יפה כח עני בקמה יותר מבעומר ובעומר יותר מבקמה שהקמה יש בה לשו"פ משא"כ בעומר העומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה הקמה אינו שכחה עד שיהא בו סאתים, והגיה הגר"א הקמה שהיא ראוי' לעשות סאתים אינו שכחה ובעומר שכחה, והיינו דשבלין שדופות בעמרינן אין רואין אותן כמלאין, והטעם נראה משום דסאתים בקמה משערין לפי צורת השדה דבגודל כזה מיקריא שדה בית סאתים, והבינו חז"ל דלא אמרה תורה לשער הגרגרים עצמן במחובר, [משא"כ בעמרים, ועשנו"א וצ"ע כונתו], וגם בסברת מצות שכחה לא

דמתני' קמה שיש בה סאתים, והיינו נמי דלא קתני אפי' אין בה סאתים הואיל וראוי' כו', ומינה גמרי' בירו' דבעינן שיהיו שבלין, ורק בגודל השבלין לארכן ולעביין אמרי' רואין, ולפמשנ"ת לעיל סק"ז דשיעור סאתים בקמה שדה מיקריא, כדגמר מינה ר"י לשיעור שדה לענין פאה, היינו נמי טעמא דסגי בראין דאע"פ שהן שדופות ניכר כאן שיעור שדה בדאיכא שבלין, והי' מקום לומר דאף בטופח גופי' רואין אותו כאילו הוא שעורים, דלגבי שיעור השדה אולינן לפי השבליים ולא לפי המין הנזרע, דאל"כ מ"ט תני של שעורים, הול"ל אפי' היא של טופח רואין אותה כענבה ומתפרש בכל מין כענבה ידי', ואין חידוש טפי בשעורים אע"פ שהן גסות, דכל מין אולינן כאילו הן מליאות, וכ"נ בפיה"מ ועי' להלן, [וכבר הוספנו לעיל דמש"כ דטפי מסאתים שדה הוא טעותא היא, מיהו לענין ראוי' לעשות סאתים נראה דחז"ל הבינו דשיעור סאתים בקמה נמדד לפי הצורה הכללית, ולא לפי מדידת הגרגרים, ומ"מ לפ"ז פשוט כהר"ש, ומש"כ להלן הוא קודם חזרה].

אבל הר"ש כתב דלא מסתבר כלל לשער כל המינים בשעורים, ואמנם הירו' הי' אפשר לפרש דבעינן שבלין של טופח ומשערין להו בשעורים, [עי' לעיל סק"ד], אבל נראה דמתני' נמי דיקא, דאם כל המינים משערין בשעורין אין להזכיר טופח, דכיון שזה דין כללי לשער הכל בשעורים אין חידוש טפי בטופח שהם קטנים, אלא הול"ל כל התבואה והקטניות רואין אותן כאילו הם שעורים, אלא ודאי אפי' היא של טופח מתפרש שנשדפה כ"כ דמיקריא טופח, ונקט טופח שהשבליים קצרים ודקין, דנחסר גם במספר עוקצי הגרגרים שבכל שבולת, וביותר מיושב לפמש"פ הרמב"ם בפיה"מ פ"ה מ"ג דטופח הוא מין ממיני הגרגרין קרובים בדמותם וטבעם מן השעורים, וקאמר תנא דאע"פ שהשעורים של קמה זו לקו עד

ולפ"ז בישיני למאן דמפרש בישיני ממש, [טעמו משום דא"כ היינו שפכוני ומאי קמ"ל], היינו נמי שעוצר שמנו בתוכו, וניכר בשם זה, אבל לא איירי בממעט בפירות דזה שייך לבמעשוי, וגם אין מתייחד לו שם בכך, אבל אם זה סוג זיתים בישינים נחא טפי, - ומפרש בירו' דנטופה נוטף שמן, ולפמ"ש"כ היינו טפי משפכוני, או שהשמן נוטף מעצמו מפני רכותן כעין ענבים.

וקמ"ל מתני' דבעינן שיהא לו שם מחמת סיבות אלו, כזית הנטופה שהי' ידוע בשמו, [מפני שהוצרכו ליזהר בלקיטתו], וה"נ לא סגי בזה שהוא שפכוני באמת ועושה זיתים הרבה, וקמ"ל דביש לו שם סגי, אפי' בשנה זו לא עשה הרבה כדמפרש בירו', וקמ"ל נמי דכל שסיבות אלו גרמו לו לשם, אפי' אין השינוי גדול כ"כ, סגי בהכי, וכדמפרש בירו'.

ירי' הי' מסוים בדעתו כמי שהוא מסוים, נראה דאסיום מקום קאי אבל בשמו ובמעשיו כו"ע מסיימי לי, אבל סיום מקום פעמים שאינו בולט כ"כ, אבל בדעתו ידוע הזית שהוא עומד בקרן פלוגית, והוא מיוחד ומסוים בדעתו, והיינו נמי דמיייתי בצד הדקל, דהני דמתני' מייירי כשיש תועלת בסיום מקומו שהוא גודר את הפרצה (או שעלול ליגנב) וסמוך לגת, וקמ"ל דגם דקל מסיימו.

שם היו שניהם נטופה זה מסיים את זה כו', לכאן ר"ל דשני זיתים נטופה בשדה עדיין מיקרי יש לו שם בשדה, ולא בעינן שיהא יחיד בייחודו, וקמ"ל נמי דאע"פ שהם סמוכים זל"ז, אם התחיל באחד מהן ושכח השני אינו שכחה, ולא אמרי' דכאילן אחד דמו, אלא כל אחד מסויים אצל חברו, ולפ"ז בג' נטופה ושכח אחד מהן, יתכן דהוי שכחה, והדר בעי בכל שדהו נטופה, ומדמי לה לפלוגתא דר"י ורבנן, דלרבנן הוי שכחה.

שם ר"י אומר אין שכחה לזיתים, למאי דמפרשין טעמי' בירו' משום דכל

אמרה תורה שיניח לעניים שטח שדה שלימה, ועי' לעיל סק"ז צדדנו דבאילן ליכא דין זה, כיון שאין פירות האילן משתערין בשטח הקרקע, דאילן טעון הרבה או פחות צורתו שוה, ולכן משערין בגוף הפירות עצמן, [ובהגהות הגר"א על הר"ש כתב להוסיף דכח העני בקמה עדיף דבעומר ג' לבעה"ב, ומשמע נמי דס"ל דרק בקמת תבואה מייירי דהא באילן בקמה נמי שני זיתים שכחה ושלשה אינן שכחה, אבל בשדה מסתברא דחדא שדה מיקריא כל שמצטרפת לשיעור סאתים לענין פאה אליבא דר"י], היו גרגרי החטה ככליות, מהני לשער בהו לקולא, אע"פ שאין שטח של סאתים, והיינו רישא דמתני' דכל שיש בה סאתים אינה שכחה.

י. פ"ז מ"א כל זית שיש לו שם בשדה אפי' כזית הנטופה בשעתו, עי' מלא"ש ש"כ דל"ג אפי', וכ"ה ברע"ב, וכ"ה בתוספתא, וכן הביא בחלופי גרסאות, ולכאן הענין דבמשנה קדומה שנו כזית הנטופה, שהיו זיתים ידועים שנוטפין שמן, ועכשיו הוסיף רבי במתני' "בשעתו", לפי שבזמנו כבר לא הי' זית הנטופה, ומתפרש כמו שהי' זית הנטופה בשעה שהי' זית כזה.

ומפרש בד"א בשמו כו' לאפוקי שם מטעמים אחרים, כגון שהוא זקן או גדול או שאר סיבות, ולא הוצרך לפרש אבל כו' דאין בשאר שמות דבר מוגדר, וממילא מובן כל שאינו בכלל אלו, [ועירו' הי' מסוים בדעתו ולהלן פרשנו בסיום מקום].

ונראה דבשמו היינו שאין ניכר על הזית עצמו, אלא שזה נודע בבית הבד, ולכן נקרא בשמו כך, ובמעשיו שעושה זיתים הרבה וניכר על האילן, ויש בזה גם חידוש כיון שאין הזיתים שלו מיוחדים, ובריבוי כזה כגון בשני אילנות הוי שכחה, אפ"ה כיון שידוע בכך אינו שכחה, ובמקומו זוהי סיבה צדדית, וכדמפרש בירו' דבהא מדרו ב"ה, -

קודם זית שיש בו סאתים, אלא אתא לאשמועינן דאפי' הי' בו סאתים והתחיל בו, דהשתא נשאר בו קרוב לסאתים, אפי' בנטופה, יש לו שכחה, ולפ"ז ניחא דהבד"א יכול להתפרש אף אסאתים ומיירי ביש בו סאתים בצמצום, וקאי אכל הזיתים היחידים שאין בהם שכחה, יש לו שם בשדה, ונמצא עומד בין ג' שורות, ויש בו סאתים בצמצום, והחידוש בזה בנטופה וכמש"כ, וכבר אמרו בירו' דהאי בד"א אריש פרקין קאי, והר"ש והרא"ש כנראה לא הי' לפניהם, אבל הרמב"ם בפיה"מ הביאו, וכ"מ בתוספתא, [מיהו לא מצינן למימר דקאי אכולי' פרקין, דמסתברא דג' זיתים אע"פ שהתחיל בהן לא הוו שכחה, דסו"ס נשארו ג' עמרים קטנים, אא"כ סבר שכלה ללקט, דאז שכן בוא"ז].

ולפמשי"כ כל שנשאר סאתים, אפי' התחיל בו, בכל הזיתים לא הוי שכחה, ובלא נשאר סאתים והתחיל בו בכל הזיתים הוי שכחה, ובלכא סאתים ולא התחיל יש חילוק בין נטופה לאינה נטופה והא דקאמר אפי' נטופה היינו וכ"ש בשמו ובמעשיו ובמקומו דגריעי מנטופה בשעתו, וכן זית שבין ג' שורות גרע מיש לו שם בשדה, (ולכאו' סאתים בזית אינו משונה במעשיו שהוא נפח של 300 ליטר לפי חשבון מ"ס דמקואות, אבל אם הי' משונה הוה ניחא טפי), והא דתני לי' בתוספתא גבי נטופה, היינו לאשמועינן דאע"פ שהתחיל בו מהני סאתים, ובסתם זיתים אינו מזכיר התחיל בו, שיוכל לסיים בהם ד"ז, וכן מה שאמרו בירו' לא על הדא איתאמרת על כרחך אבד"א קאי, וא"כ מתפרש דהאי בד"א לא קאי אנשאר בו סאתים, ואתיא שפיר רישא דמתני' בכל הזיתים, וכן פי' הגר"א, ובסברא נמי אין לחלק בעומד בצד הגת בין נשאר בו סאתים ללא נשאר סאתים, וכן בבישני שאינו מוציא שמן, ואף בנטופה ושפכוני דשייך לחלק כן, מ"מ אין השיעור בסאתים אלא ברוב אילן,

הזיתים כנטופה ואינו שוכח אילן שלם, א"כ בהתחיל בו הוי שכחה, [והכי משמע בירו' דלר' יוסי יש חילוק בין זית נטופה לסתם דבנטופה אפי' התחיל בו אינו שכחה, כך יתכן לפרש שם, אלא שלא נתחוויר לן כל הסוגיא שם], וכן בציבורי זיתים מודה, דעיקר הטעם הוא דכיון שהזיתים חשובים, הוא זוכר כל אחד ואחד, אבל הציבורין שנעשו לשעה אינם קבועים בדעתו ואינו עתיד לזכור, וניחא בזה דלא הויא מתני' דלעיל פ"ו מ"ד סתם ואח"כ מחלוקת בדרי', מיהו מתני' דאם התחיל בו אפי' בזית הנטופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה הויא דלא כר"י לפמ"ש בירו' דבנטופה לר"י אפי' התחיל אינו שכחה (אם זוהי כונת הירו'), וכן מתני' דזית שנמצא עומד כו' וזית שיש בו סאתים.

ומסתברא דאף ציבורי נטופה אינם מסויימין בפ"ע, דנימא שעתיד לזכור, דעיקר זכירתו ללקטן וכל הציבורין מגיעין יחד לבית לבד, ואף אם מסויימין בדעתו אפשר דלא מהני כיון שאין למקום הנחתן שם קבוע בדעתו, (אא"כ נימא שהציבור מסוים באילן).

הא דתנן דבהתחיל בו אפי' בזית הנטופה יש לו שכחה היינו משום דעיקר הזכירה כ"ז שלא לוקט מאותו זית, אבל אם כבר ליקט אין קבוע בדעתו מעלת הנטופה דנימא שבודאי עתיד לזכור בו, דכבר יש בדעתו שליטת ממנו, ומדקתני התחיל בו משמע אפי' מעט, דהי' מקום לומר עד שילקט רובו.

יא. **פ"ז מ"ב** זית שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה, שיעור סאתים בזית גמרי' בספרי בג"ש מעומר וכן בגפן גמרי' מעומר, דהי' מקום לחלק בחשיבות בין תבואה לזיתים ובין זיתים לענבים, וקבעה תורה בכולן סאתים, ולכן גם זית הנטופה דחשיב טפי בכלל, דלגבי שיעור סאתים לא מחלקינן בחשיבותן, ואפשר דמש"ה תנא הכא בד"א בזמן שלא התחיל, דהול"ל למיתנייה

בו סאתים אינו שכחה, וכן זית נטופה דבהתחיל בו שכחה מ"מ סאתים מהני, ואם ד"ז מהני בכל האילנות אין לרמזו בבר"א דנטופה, מיהו צ"ע דכיון דס"ל לקיים שיעור סאתים בכל אילן מקרא, ע"כ לא נוכל לחלק דבהתחיל בו הוא שכחה דזה רק שייך בהני דאימעטו מפני שעתיד לזכרן, [וסדר המשנה נתיישב לעיל], ואולי כיון שכל הפי' השני מכח התוספתא א"א להקל טפי, ואילו ראו הירו' אפשר דהוה מפרשי כהגר"א.

נמצינו למידין דעת הראב"ד והר"ש והרא"ש דאילן שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה, ובנטופה והתחיל בו ונשאר סאתים לכו"ע אינו שכחה, ובשאר אילנות והתחיל בו ונשאר סאתים לכו"ע שכחה, אבל דעת הגר"א דבשיעור סאתים אין חילוק בין נטופה לאינה נטופה, ולפי' זה הכל מיושב יותר.

ולכאור' ממתני' דסאה תבואה עקורה משמע דאפי' התחיל, דהא מתפרשא מאותו אילן אי בעינן לאוקומה כרבנן דר"ג וכמש"כ סק"ז, וא"כ הרי כבר התחיל ומאי מהני סאתים, וגם לא מסתבר דבאילן שיש בו סאה ולא התחיל יש סברא שיצטרף לו סאה עקורה, טפי מהתחיל ונשאר בו סאתים, ודוחק לאוקומי מתני' בנטופה, ור' יוסי דאמר דמצטרפין נצטרך לאוקומי בשאר אילנות ושיש לו שם במעשיו, א"ו מתני' מוכחא דביש בו סאתים בכל ענין לא הוא שכחה.

ויש לדקדק במתני' דקתני בד"א בזמן כו' ושכחו יש לו שכחה, דלכאור' הול"ל הו' שכחה, או שיאמר אפי' כזית הנטופה בשעתו יש לו שכחה, אבל כיון דקאמר ושכחו לית לי' לסיומי יש לו שכחה, ואפשר דבא לומר דפעמים שאינו שכחה והיינו ביש בו סאתים, וה"ק אבל אם התחיל בו ושכחו יש בו הלכות שכחה, דאינו מוחלט דבשכחו הו' שכחה, ורמז בזה דבד"א לאו אסאתים קאי.

ובכלל קשה לחלק בשיעור סאתים הנלמד מגז"ש, דבלא גז"ש אף נטופה הו' שכחה בהתחיל בו, וכיון דמגז"ש ילפינן סאתים יש לדמות לעומר וקמה, וכ"מ במתני' פ"ו מ"ט דקתני וכן באילן.

אבל הרמב"ם פי' דדין סאתים ליכא אלא בנטופה שהתחיל בו, אבל שאר זיתים אפי' יש בו סאתים הו' שכחה, וכנראה פי' כן כונת התוספתא דמסיים ד"ז בנטופה, וכן בירו' יש מקום לפרש הלשון כן עיי"ש, אבל קשה טובא דהא מקרא ילפינן סאתים ונטופה לא כתיב בקרא, ועכצ"ל דס"ל דקרא לשכחת צבורי זיתים אתא דסאתים בכלל גדיש, אבל בשכחת קמה דאילן אין שיעור סאתים, ועמש"כ בזה לעיל סק"ז די"ל דס"ל דקמת סאתים כשדה אבל באילן אין חילוק בכמות הפירות וכן צריך לדחוק לדעת הרמב"ם דהא דתנן פ"ו מ"ט סאה תבואה עקורה כו' וכן באילן, אנטופה קאי, [ור' יוסי לא קאי אאילן], וזה דוחק.

והראב"ד השיג על מ"ש דבשאר אילנות אפי' יש בהם סאתים הו' שכחה, וכמש"פ הכ"מ בשם הרי"ק, אבל נראה דעתו ז"ל לפרש מתני' כפשטה, וכפי' קמא דהר"ש, דבהתחיל בו אפי' נשאר סאתים ואפי' בנטופה הו' שכחה, וס"ל דהתוספתא פליגא וזהו שכ' מן המשנה נראה שאינו כן, -(ומ"ש הרמב"ם בהכ"ה ולמה אמרו זית כו' נראה שחזור על כל ההלכות דפתח באילן וסיים בזית, וע"ז קאמר דה"ה שאר אילנות ונקטו זית לרבותא דרבנן וכ"כ הכ"מ).

והר"ש והרא"ש בפי' בתרא אף שפי' הבר"א אריש פרקין, מ"מ פי' דביש בו סאתים והתחיל יש חילוק בין נטופה לאינה נטופה, וכנראה ניחא להו לקיים משמעות התוספתא דקתני ד"ז בנטופה, משום דזהו המקור לשבושי מתני', ועוד דניחא בזה הא דתני הבר"א הכא, דהשתא מתפרש דזית שיש

שישכח התחתון, כיון שחובטן מלמעלה, ומתפרש כמו ובכאן אמרו ד"ז, ובר"ש נראה דמפרש מכאן אדלעיל שמאחר שהיו חובטין לא היו מלקטים יותר אלא מכאן ואילך נוהגין עין יפה ונותנין משום משום פאה, ואמרו כו' זה ענין בפ"ע, וגם לפ"ז מתפרש שפיר כמש"כ, וקמ"ל דלא אמרי' דמשעבר הוי שכחה, מיהו אם כבר הלך לגמרי מכאן הוי שכחה, כיון שאין לו להסתלק לגמרי קודם שבוחן מלמטה, וא"ר יוסי דע"י אותו התחתון שצריך לחזור ולבדוק אם נשאר חזור כל הזיתים שלא יהיו שכחה, כיון שאינם בבל תשוב.

ומפרש דמאן דתני נמצא סתם מסייע לר"י דנמצא מה שנעלם תחלה, ונמצא עומד מסייע לר"א, שהוא עומד בגדלו כנגד ג' שורות, והא דתני בתוספתא בד"א בזמן שאין מכירו [כ"ה בתוס' ובשינויי נוסחאות ובדפו"י], מסייע לר"י, והא דקאמר מכירו, היינו שיודע שיש אילן קטן, ודעתו לחזור אליו, לא הוי שכחה אע"פ שהרחיק הרבה, באופן שאין דרכו לבחון מה שהניח, דבמתכוין שפיר נוטל העליונים ומניח הקטנים, ורץ אחריו היינו קודם שיטלוהו עניים דברדך כלל חשיב שכחה בכה"ג, ואפשר דאפי' שכחו בינתיים אינו שכחה כיון שלא עבר עליו, דלקט רק העליונים, - ולר"א מתפרש מכירו שהוא מסוס בגדלו, ואז א"צ שהשורות יוכיחו עליו שהוא כשלשה ועדיין צ"ת.

לפר"ש צ"ע מאי קמ"ל בצורה מיוחדת כזו דחשיב ניכר במקומו, דאם באמת נטועין בערבוביא הרי אינו עתיד לזכרו, אף אם אירע בתוך השדה שורות כאלו, ואם יש לו שם עי"ז לא איצטריך לאשמועין, ולכאור' סדרא דמתני' מוכיח דאינו ענין ליש לו שם בשדה, דהו"ל למיתנייה קודם שאר כל הזיתים, וגם הדבר קשה שיצייר התנא צורה משונה לחדש בה שם בשדה.

יב. פ"ז מ"ב זית שנמצא עומד בין שלש שורות כו' בירו' איכא פלוגתא בפירושא דמתני', וארשום הנראה לכאור' בכונת הירו', ועדיין צ"ת.

ירי' אר"א כיני מתני' של שני מלבנים ושכחו, פ"י שהזית ששכחו גדול כשני מלבנים, ולא רק השורות כמשמעות המשנה, וה"ק זית שנמצא עומד בין ג' שורות, וכל שורה רחבה שני מלבנים, וכן הזית ששכחו.

ובעי' מה אנן קיימין אם משום דבר מסויים אין כאן זיתים, דאם הזית הזה ידוע מפני גדלו א"צ להזכיר שאר הזיתים כלל, דבכלל ענין כיון שיש לו שם בשדה אינו שכחה, ואם משום שורה, דכיון שגדול כג' זיתים נדון כשורה, הוא עצמו נדון בשורה בתמיה, וכי זית אחד נדון בשורה, ומשני אלא ע"י שורה וע"י שורות, פ"י דכיון שכל השורות הסמוכות לו הם בגודל שני מלבנים כמותו, אף הוא נדון כשורה, דנראה כשורה לעצמו, ועדיף מכל עומרי השדה של קב קב ואחד של ד' קבין, דהתם אין מדה של קב אלא דעת בעה"ב, אבל הכא איכא זיתים קמן, וכיון שהוא גדול כג' מהם נדון כשורה, - א"נ ה"ק אלא ע"י שורה וע"י שורות, דכיון שהוא מתפשט לרוחב ג' שורות אינו שכחה ע"י שורה האמצעית לחוד, אלא ע"י שיגמור כל השורות ויעבור הימנו, (דזית אינו נדון לפי גזעו, כיון שדרכו בחבטה, ובכל אילן ג"כ י"ל כן).

אמר ר' יוחנן בזית נודיין היא מתני', לכאור' הענין שהזיתים צפופין, והזית הזה נמוך, ונודיין היינו שקצצוהו, כגרסת הגר"א גודיין, והוא עבר מזית לזית ולא הרגיש בקטן שמלמטה, וקאמר דאינו שכחה כיון שלא עבר עליו ושכחו, שהוא קוצר רק העליונים, ויתיישב בזה הא דתניא בספרי הראשונים היו חובטין זיתיהן כו' מכאן אמרו זית שנמצא כו' והובא בר"ש, דר"ל שלפי הנהגה זו מצוי

כ"כ, ומ"מ הא ודאי נראה דאם פנה והלך לו אע"פ שנשארה הכלכלה וצריך ליטלה הוי שכחה, אלא שצריך לדון לקבוע בנוטל הכלכלה מיד עם סיום קצירתו, היכי דיינינן לאותו רגע, [נאפשר שאינו זמן בפ"ע לדון בו], ומהא דאר"מ דאע"פ שיש לו תחתיו אם הלך המחבא אין לו בראשו [לפי' אחד בירו'], יש ללמוד דבשאר אילנות משהסיח דעתו אע"פ שיש לו תחתיו אין לו בראשו, ומ"מ אין זה מכריע מתי חשיב יפנה וילך לו די"ל שצריך לילך משם והיינו עם הכללה, ומסתברא דבהולך ליטול הכלכלה חשיב שכבר פנה מן האילן.

ולכאוי נראה דאם נשארו צבורי זיתים תחתיו לא חשיב יש לו תחתיו, דכיון שכבר אסף כל הנופל בתחתית האילן, כבר הסיח דעתו מלחבוט עוד, ואסיפת הערימות הוא ענין אחר, ועומר אינו מציל את הקמה, ויש להוסיף כן בכונת הרא"ש שהק' הרי אין עומר מציל את הקמה, ותירץ דכ"ז שלא אסף הזיתים לא סילק דעתו ממה שעל האילן, ולמש"כ דדוקא קודם שאספן לערימה הדבר מוכח דעומר שתחתיו באמת אינו מציל, וכמשנ"ת הענין לעיל, [ומכח קר' הרא"ש כנראה פי' הרמב"ם בע"א, וכן הפר"ח].

והנה אותן שתחת האילן אין להם שכחה שאינם גמ"מ, כ"מ בירו' פ"ו ה' וכמש"כ לעיל ס"ק ולכאוי' לפ"ז אפי' שכח שיש לו תחתיו, כשחוזר ונוזר יש לו גם בראשו, מיהו אם נשארו זיתים יחידים לא חשיב יש לו תחתיו אע"פ שאינם שכחה, דאפי' לא שכחם כלל לא חשיב יש לו תחתיו כיון שכבר אסף הכל, ובאופן זה מסלק דעתו ממה שיש באילן, וצע"ק בלשון הרא"ש שכ' כ"ז שיש לו זיתים תחתיו שלא שכחם, וי"ל דר"ל שדעתו עליהן, ומתפרש כמש"כ, - וכן אותן דמתחבאין אין בין העלים וכבר נשרו בחבטתו אין להם שכחה מה"ט.

לפי' הרמב"ם לא נתבאר למה הסתירוהו האילנות, ומאי מלבנות דנקט, ובהל' פירש דאפי' בכל שורה רק ב' זיתים, ומפרש ב' מלבנות ב' זיתים ומשום דבין כל זית יש מלבן נקט מלבנות, והשורות הם של שני מלבנות בלבד, ולא נתפרש ענין ההסתרה, [וכמו שהרחיק הר"ש פי' זה], ולפי' ר' יוחנן בירו' היינו שקרובים זל"ז והענפים סוככים על מה שביניהם, ולכן אילן קטן אינו ניכר, - ולמ"ש בפיה"מ אין הזית בין ג' שורות אלא בשורה האמצעית, ולכך שינה בהלכות ופירש שג' שורות מקיפות אותו.

עוד ה' מקום לפרש דהזית שעומד בין השורות, כשעבר שורה אחת עדיין אינו בבל תשוב כיון שמניחו לשורה שני', ואם יש אפשרות שהוא שייך לג' שורות כגון שענפיו מתחלקים לב' הצדדים, א"כ אינו שכחה עד שיגיע לשלישית, ואם בשלישית האילנות מסתירים וסבר שכבר ליקט ממנו, אינו שכחה, וג"ז צריך יישוב הדין והמציאות, והרי ל"מ כן בירו'.

יג. **שם** מתני' כ"ז שיש לו תחתיו יש לו בראשו, מיירי כשגמר לחבוט בזית, ולא נותר לו אלא ללקט מה שהפיל לארץ, ובשאר אילנות כה"ג י"ל דחשיב שכחה, ודוקא זית שאין מלקטין אותו ביד מפני שהם קטנים ומרובין מצוי שנשארים זיתים יחידים בהרבה מקומות, ולכן כ"ז שלא ליקט תחתיו, עדיין דעתו שאם יראה עוד יחבוט בהם ואינו מסיח דעתו, אבל משאסף כל מה שתחתיו ש"מ שהסיח דעתו מלחבוט עוד, דהטורח מרובה לאסוף היחידים הנושרים, משא"כ קודם שאסף דשפיר מוסיף לחבוט ואוסף הכל ביחד, ובתוספתא קתני בשאר אילנות משיפנה וילך לו, ואמנם בשאר אילנות ליכא אסיפה אחר הקצירה דמיד נותנן בכלים [מלבד בחורבין], מ"מ אפשר דכיון שמלקטן ביד כ"ז שלא הלך משם דעתיה עלי', משא"כ בזית שצריך לחבוט ולחפש היכן נפל, ולא טרח

ניקוף שנשארים שנים שלשה גרגרים הם שכחה, כך דורות הראשונים היו משאירים כל הנותר מן החבטה בכלל שכחה, וכמ"ש, ומפרש לשון מכאן אדלעיל, שמכאן ואילך מה שנותר מן החבטה נהגו בו עין יפה ולא דקדקו אחריו, ואמרו כו' זה ענין בפ"ע.

מיהו אם משאירין זיתים שלא שכחום צריכין להפקירן, דהפקר לעניים אינו הפקר, והא דתנן בפ' דשולח עני המנקף בראש הזית, אי מיירי בזיתי שכחה נפ"מ לעני אחר, ובזיתים שלא שכחן, הו"ל הפקר, [ועובדא דמייתי התם בתמרי ע"כ בדהפקר הו"ל], והא דתנן פ"ח של זיתי ניקוף הן, וכן בחלה פ"ג זיתי מסיק עם זיתי ניקוף, גם אותן של שכחה וגם אותן של הפקר בכלל, והראשונים שנהגו עין יפה היינו לעניים, דאף אם הפקירו לכו"ע, מ"מ כיון שיש שם תערובת שכחה אין מלקטין אלא עניים, ובלא"ה סתמא דמילתא הכי הוא, דאין דרך עשירים ללקט כן, ואולי נתכוין הר"ש בזה שהזכיר פאה ושכחה, לומר שמספק נתנו הנותר בתורת פאה ג"כ, והו"ל כולו מתנ"ע, [ועשנו"א בכ"ז].

וענין מסיק אפשר שהוא נאמר על אסיפת הזיתים מתחת האילן, כההיא דתנן בר"פ חזקת הבתים כנס את תבואתו מסק את זיתיו כנס את קייצו, דהיינו השלמת הבעלות על הפירות, ולפ"ז מסיק מלשון הגבהה, ואמנם גם השלכתן לארץ נכלל בלשון מסיקה, דכל לקיטת הזיתים נכללין בשם זה, מ"מ יסוד הלשון הוא על אסיפתן מן הארץ, דהשלכתן אינו שם להתייחס לו בתורת לקיטה, ולפ"ז בדקדוק הזכיר ר' הושעיא בירו' רומס הייתי זיתים עם ר"ח הגדול, דהיינו השלכתן לארץ, ולא נקט מוסק, דהגבהתן אין בה שכחה, אבל בשעת השלכתן היינו שכחת קמה, [וכן מצינו לשון מסיקין באש, והיינו נמי שמעלה בהן אש], ועכ"פ מסיק הוא שם כולל ללקיטת הזיתים דומיא דקוצר ובוצר, אבל השלכת הזיתים אינה אסיפה וגריעא מקציר תבואה,

יד. **מצינו** בזית לשון חבטה וניקוף ומסיקה, והחילוק בין חבטה לניקוף הוא לשון תורה, ונראה הענין דכשהאילן מלא זיתים מכין מכות גדולות ורחבות בלי לכוין לזית מיוחד, דיפלו מהרבה מקומות, אבל כאשר גמר ללקט ונשארו עוללות, שוב אינו מכה בחבטות, אלא מחפש אחר הזית הנותר ומכר בו מכה קטנה ונופל, וניקוף הוא הכאה קטנה, כמו אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, דם ניקוף מכפר כדם עולה, לבו נוקפו, והיינו דקאמר קרא שנשארו בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים, דכשאינו חובט אלא נוקף היינו מפני שכבר ליקט כולו, ולא נשארו אלא עוללות.

והא דחשבינן זיתי ניקוף מתנות עניים, נראה דהיינו משום שכחה דכשגמר בעה"ב ללקט, מה שנותר הוא משום ששכחן, והנותרים דרך לנקפן, אבל אין מתנ"ע מיוחדת בזיתי ניקוף, כעין עוללות, אלא דהמציאות היא כך שאין בעה"ב מנקף, שהרי כשיש הרבה חובטן, ואינו מתעכב אחר החבטה ולקיטת רובו, לחפש אחר הנותרים ולנקפן, שהטורח מרובה מן הריחוק, וכל מה שרואה מלקט ומה שאינו טורח לחפש היינו שכחה, דאין לו ידיעה בהם, אלא שאינו טורח לחפש הנשכחות, ולכן המציאות היא שאין בעה"ב מנקף זיתיו אלא העני.

ונראה דהא דתניא בספרי שהראשונים היו חובטין זיתיהן ונוהגין עין יפה, היינו שהנותר בכלל שכחה לגבייהו, דכיון שאין דרכן ללקט ביד ולחפש אחר אלו שלא נפלו בחבטתן, הרי הנסתרים שכוחים מהם אלא שיכולים לחפש ולמצוא בקל, וכיון שדרך קצירתן כך ואינם מחפשים יותר, הרי הנותר שכחה, וכמו הקוצר בלילה, וזהו שנוהגין עין יפה להניח הכל בכלל שכחה ולא לחפש הרבה, וזו כונת הר"ש שכ' פי' כיון שהיו נוהגין עין יפה בזיתים בפאה ובשכחה הם עליהם כגרגרים של זיתים, ור"ל דכמו שזיתי

שמה שתופס בידו קוצר, [שו"ר בפיה"מ שכ' דמוסקין היינו מנפצין או חובטין עיי"ש], ובמעשה הלקיטה גם דורות האחרונים חובטין, אלא שאחר החבטה מחפשין באילן אם לא נשאר.

טו. **שם** רמ"א משתלך המחבא, נראה דמחבא אינו עשוי להשיר בו זיתים המחוברין באילן [דזה עושים במקל גדול ורחב וכמשנ"ת לעיל], אלא זיתים שנתלשו ונחבאו בין הענפים, וכ"ה בפיה"מ, וניחא דכו"ע מיירי אחר שגמר לקצור אלא שיש תחתיו בקרקע ויש תחתיו בגופו של אילן שלא הגיעו לארץ, ובירו' מפרש דהיינו כרכרה ובברייתא מזכיר כרכר, והיינו כדתנן שבת קכ"ב ב' את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו, ומיהו אף שהוא עץ או ברזל דק ואינו עשוי לחבוט בו הזית, מ"מ יכול לנקף בו גרגרים, והיינו דאמרי' בירו' פ' השולח דעני המנקף בראש הזית היינו בכרכרה ולא ביד, נכן העתיק הראב"ד סופ"א ממת"ע הדא דתימא בהן ברברתא אבל ליקט ביד זכתה לו ידו, ולפנינו בדארעא, וכן הגיהו בראב"ד, וזה לכא' טעות, דכולהו נפלו אארעא, והחילוק אם חבטן והפילן, או שנטלן ביד והפילן, וסתם ניקוף שרוצה להשיר יחידים נוטל מקל דק דבהכאה קטנה נופל, עס"ק י"ד].

ובירו' קאמר תרין פתרין בדברי ר"מ, דאפשר לומר משתלך המחבא אע"פ שיש לו תחתיו אין לו בראשו, והטעם דזה מוכיח שאינו עתיד לחבוט עוד בראשו, דראוי להשאיר הולכת המחבא לבסוף שמא יתחבא מה שיוסיף לחבוט, וש"מ שסילק דעתו מלחבוט עוד, ורבנן סברי דכ"ז שיש לו תחתיו

עדיין לא סילק דעתו, דרובא דרובא נופלין לארץ, ובפרט הצדדיים ולכן עדיין דעתו לחבוט ולהשירן לארץ, ופתר אחר אפשר לומר דר"מ מודה דכ"ז שיש לו תחתיו יש לו בראשו, והוסיף דאפי' אין לו תחתיו אם עדיין לא הולך המחבא עדיין יש לו בראשו, ובזה באמת צ"ב מ"ט דרבנן, דלפי' קמא מתפרשים דברי רבנן דסתמא דמילתא מולך המחבא קודם שמלקט תחתיו, ואה"נ דכ"ז שלא הולך המחבא חשיב כלא גמר ללקט תחתיו, אבל להאי לישנא צ"ב כיון שדעתו להשיר עוד לארץ מ"ט חשבינן ל' כגמר ללקוט תחתיו, וי"ל דכיון שלוקט כל מה שתחתיו ע"כ סילק דעתו מלקצור עוד, ואע"פ ששייר המחבוין, ע"כ מפני שמועטין הן ואינו חושש אם יצטרך להגביהן, (או שמא יניחם, לפי הענין), אבל ע"כ אין דעתו להוסיף ולקצור, דא"כ לא הי' גומר ללקט תחתיו.

והא דלא מפרש פתר תליתאי דר"מ פליג לגמרי וס"ל דהכל תלוי במחבא בין לקולא בין לחומרא, אפשר דהיינו משום הברייתא דמייתי תני משום ב"ש משיניח את הכרכר וגמרו ה"ז יש לו בראשו, [ומתפרש לעני' והגר"א הגיה אין], ומשמע דס"ל שהכל תלוי בכרכר, ולכן לא בעי לאוקומי ר"מ כותיהו, א"נ מסתמות לישני' דר"מ משמע דאדרבנן קאי, וזה מיושב יותר אם מודה בחד צד לרבנן.

הרמב"ם והראב"ד פירשו מתני' באופנים אחרים כנראה מכח קו' הרא"ש, וכן הק' הפר"ח, אבל ביישוב הרא"ש אתיא מתני' כפשטה ובמקומה, וא"צ להסיעה לע"א כפי' הרמב"ם ולא לחדש כפי' הראב"ד.

סימן ה

בדיני בל תשוב ובעירוף לסאתים

שהתחיל לקצור, והיינו דקתני שנים שהתחילו מאמצע השורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום, דהשתא לכל חד תחלת השורה במקום שהתחיל לקצור, ומה שלא התחיל ונשאר לאחריו הוא בכלל ראשי שורות דאינן שכחה, אע"פ שהוא באמצע שורות השדה, ואע"פ שחבירו קצר הצד השני, וכ"ש יחיד שהתחיל מאמצע השורה דכל הנותר הוא נמשך מראש השורה ממש, וגם נשאר ג' בדרך כלל, והא דקתני סיפא יחיד שהתחיל מראש השורה היינו שקצר ראש השורה, ולכן כל מה שישכח לאחריו הו"ל שכחה, וקמ"ל בסיפא דכיון שהתחיל משהו, תו ליכא דינא דראשי שורות, ואיצטריך לפרושי דלא נימא שראשי שורות היינו שיעור מסוים בראש השורה, אלא פירושו תחלת הקצירה, בכל מקום שהיא, וכמשנ"ת.

והא דתנן שלפניו אינו שכחה, לכאור' נראה דכאן שנה רבי בין בפ"ע בעיקר ענין שכחה, דאם שכחו ולא עבר עליו אינו בבל תשוב, ולא מפני שדעתו לקצון בשורה אחרת, אלא אפי' יש לו רק שורה אחת והגיע לעומר אחרון והי' בדעתו לקצור מחר ושכחו אינו שכחה, כיון שלא הי' מאחריו בקצירתו שעדיין לא הגיע אליו, ואע"פ שחזר לאחריו לא קרינן ב' לא תשוב, דלא תשוב מתפרש שחזר למקום שכבר הי', והיינו שהשכחה במקום שכבר הי' שם, ולפ"ז אפשר דלעולם המשהו של סוף השורה אינו שכחה דכיון שאם הלך לאחריו והניחו אינו שכחה, אף אם המשיך בדרכו לפניו אינו שכחה, כיון שאינו ממשיך לקצור, ורק כשהמשיך לקצור לפניו או שהלך כדי לקצור, חשיב מה שלאחריו שכבר עבר אותו, ולפ"ז לעולם שני

א. פ"ז מ"ג ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח כו', לפר"ש תרתי מילי נינהו, דראשי שורות אינן שכחה, וכן כשהעומר שכנגדו מוכיח, ומפרש במתני' אלו הן ראשי שורות, ובתוספתא מפרש מהו עומר שכנגדו מוכיח, [מיהו לפר"ש גם במתני' מפרש לד"ז ביחיד שהתחיל כו'], ולפ"ז מתני' שונה סימני הלכות שאינן שכחה, ראשי שורות ועומר שכנגדו מוכיח, ועומר שהחזיק בו להוליכו לעיר, [והוסיף התנא דבזה מודים, ועי' בזה לעיל ס"ד סק"ב], וכן בספרי קתני לא תשוב לקחתו פרט לראשי שורות [משמע שזה דין בפ"ע, וגם משמע דמודים שאינו שכחה אכולהו קא], מכאן אמרו ראשי שורות כו' מודים שאינו שכחה, ובירור' נמי נראה דתרתי מילי נינהו, והעומר שכנגדו מוכיח הוא ענין בפ"ע.

ולפ"ז משמע דבכל שורה בעינן שיתחיל לקצור תחלה לעצמו, דבעינן כי תקצור ושכחת, ולא סגי בשבולת אחת לחייב את כל השדה, דלענין שכחה בתר שורת קציר אזלינן, דכל שלא התחיל לקצור שורה זו אינה בכלל מצות שכחה, שהיא נאמרה בסדר הקצירה שלא תשוב, ובזה כל שורה נדונת לעצמה, וכך נאמרה המצוה דהנשכח מתוך הקציר שלך לא תשוב לקחתו, ולכן בעינן שיתחיל לקצור לעצמו, ויעבור את העומר הנשכח להמשיך ולקצור, דאז האמצעי הוא נשכח מתוך קצירו, [ועי' להלן בזה], ועי' לק' סק"ב דבירור' נראה דבעינן שישכח בשעה שקוצר ע"ש.

וכיון דענין ראשי שורות הוא שיתחיל לקצור ויהא הנשכח מאמצע הקציר, א"כ אין לנו ענין בראשי השורות במציאות אלא במקום

הראשים של השורות דהיינו תחלת וסוף אינן שכחה.

ומפרש בירו' מנין לראשי שורות אר"י כי תקצור קצירך בשדך ושכחת מה שאתה קוצר אתה שוכח, פי' מתוך מה שאתה קוצר אתה שוכח, אבל אם לא התחיל לקצור לפני הנשכח אינו שכחה, אע"פ שאחר הנשכח בראש השורה קצר כל השורה, ואפי' שכחו אח"כ, דאין תחלת הקצירה זמן חיוב, אלא סדר השכחה שיהא מתוך הקצור וכמשנ"ת לעיל, ובעי ראשי שורות עמרים מנין שצריך להתחיל באסיפת ראש השורה, ואם לא התחיל אינה שכחה דקרא בקצירה נאמר, ומשני דיליף משכחת קציר, דכולהו בחד ענינא מתפרשי.

והדר מפרש סוף שורות עמרים מנין, אר"י לא תשוב לקחתו ממקומו שבאת לא תשוב לקחתו, ולפמש"כ מיבעיא לי' אהא דלפניו אינו שכחה אע"פ שחזר לביתו וצריך לשוב לקחתו, ואע"פ שאין שורה אחרת שם, ומפרש דלא תשוב משמע שכבר הי' במקום השכחה וחזר לקחתו, ובהניחו לפניו לא חשיב שהי' במקומו, דכשממשיך לפניו אינו כחזור לאחריו אפי' אם הפך פניו והלך לביתו, וכמשנ"ת, ומדכתיב לקחתו מתפרש בעומר התלוש, ומש"ה בעי קציר מנין.

דין ראשי שורות שכתבנו אמנם כ"ה דעת הר"ש והרא"ש, אבל בדין סוף שורות פי' בע"א ויתבאר להלן בס"ד, וביארו במתני' דשנים שהתחילו מאמצע השורה דהו"ל לכל חד כראשי שורות, דבתר ראש קצירתו אזלינן, ומתני' נמי מוכחא דקתני אלו הן ראשי שורות, ברם מה שפי' טעמא דכל אחד סמך על חבריו ולכך לא הוי שכחה, צ"ע היכי דמי דאם הניח הראשון על דעת שהשני יקצור, א"כ השני על מי סמך, ואם התחילו בב"א וכל אחד הי' סבור שחבריו יתחיל באמצע ממש, אף שהדבר ק"ק לומר כן בב"א שהרי כל אחד מרגיש במקומו, מ"מ אין כאן שכחה

אלא חוסר ידיעה, ואי מיירי שנודע לו ושכח לבסוף למה לא יהא שכחה אי לאו מיעוטא דראשי שורות, וי"ל דיחיד שדילג שני עמרים בתחלת השורה אפי' במתכוין, אם שכח לאח"ז, בעינן למיעוטא דראשי שורות, אבל זה שהתחיל באמצע השורה והניח שיעור שורה לאחריו לא חשיבא שכחה שעדיין לא קצר שם, והיינו דפירשו שאע"פ שהשני קצר שם ונשאר ביניהם פחות משורה, מ"מ לגבי כל אחד מהם חשיב כהניח שורה שלימה לאחריו ואין זה בכלל שכחה אף בלא מיעוטא דראשי שורות.

ומ"מ מהא דקתני במתני' אלו הן ראשי שורות יש ללמוד דרך משום ראשי שורות אינן שכחה, וה"נ מסתברא דאטו כללא הוא שהניח מפני שסומך על חבריו הא מתני' סתמא קתני בשכחה ככל שכחה דעלמא שהי' בדעתו ליטלו ושכח, או שלא הרגיש שנשאר, ומ"מ שלאחריהם אינו שכחה, ועוד דאם לא התחיל בב"א של השני שכחה ול"מ כן, וסתמא דמילתא השני יודע במקום שהתחיל הראשון, ואם התחילו בב"א שניהם יודעים, אלא שמניחים שורה אחת לסימן כמ"ש בשנו"א או סבה אחרת, [וכ"כ הכ"מ בדעת הרמב"ם דשנים ודאי הניחו לסימן], ומתני' קמ"ל דאפי' באמצע השורה איכא דינא דראשי שורות הראשון וכמשנ"ת, וכבר נתבאר לעיל דנקט שנים שהתחילו משום דבזה נשארין פחות מג' והנותר אינו מראש השורה כלל.

מידו לישנא דמתני' בלפניהם דרישא אינו מכונן עם לפניו דסיפא, דמה שנקרא ברישא לפניהם נקרא בסיפא לאחריו [וכבר כ"כ בתוי"ט, שו"ר דהפ"ח במ"ח העדיף שיטת הרמב"ם מכח קו' זון, וצ"ל דלא חש לזה התנא דממילא מובן דבסיפא כיון שהתחיל מראש השורה הכל מיקרי לפניו, אבל ברישא מתפרש דבמה שהניחו לאחריהם יש חילוק אם הי' לפניו תחלה או שמיד הניחו לאחריו, ואין בזה דוחק כ"כ, דאילו לא תני

פונה לב' צדדים, ויש להסתפק יחיד שהתחיל מאמצע השורה לצפון וחזר והתחיל מהאמצע לדרום אם נדון כל חצי לשורה או כיון שכבר קצר בשורה זו קרינן ב' כי תקצור ושכחת, ושנים שהתחילו כאחת שאני, ואפי' התחילו בזא"ז מ"מ שני קצירות הן, אבל קצר אחד היום והשני למחר יש לדמות לקצר הוא עצמו, ומסתברא דחשיבי כב' שורות, דאין המשך מאחד לחבירו.

וב"ז בקוצר חצי' לצפון וחצי' לדרום, אבל בקצר חצי' לצפון ולמחר המשיך חצי' השני בפשוטו ודאי דלא מיקרי ראשי שורות, ברם בירו' אמרו לשון זה קצר חצי שורה ובא למחר נדון כשורה, ישב לאכול ישב לישן קרא לו חבירו, ובפשוטו הכונה דבהפסיק והתחיל למחר ודאי נדון כשורה חדשה, אבל בהפסיק לאכול ולישן קמביעא לי', [שור' בפ' הגר"א אבל מש"ש דגרסינן אינו נדון כשורה דהוי הפסק, צ"ב למאי הלכתא ועסק"ג], ובאמת גדולה מזו כתב הר"ש סוף משנה ד' דבעימר א' ב' ג' ונשארו שלשה אם שהה ולא המשיך מיד בקצירת הנותרים נדונת כשורה בפ"ע, וכשמתחיל אח"כ בחמישי הר"ז כדילג ראשי שורות, כ"נ כונתו ז"ל שכ' דכשעימר שלשה והניח שלשה נחשבה שורה הג' שהניח ונמצא כששהה ואח"כ עימר החמישי הו"ל כמתחיל לעמר באמצע שורה מש"ה תני אם נטל החמישי שלא שהה, ואמנם מדברי הירו' לא משמע כלל דהיינו דינא דהאי ברייתא, וגם ההיא סוגיא מתפרשת בע"א, מ"מ חזינן בפר"ש סברא זו דבשהה נדונת כשורה בפ"ע, מיהו מצינן למימר דהאי שהה היינו טובא כמו היום ולמחר, דפשיטא לן בירו' דנדונת כשורה בפ"ע, [ולא כמו שהעתיק הרמב"ם שהה כדי ליטול החמישי].

ונראה מזה דמדרשא דכי תקצור ושכחת ילפינן שתהא השכחה מתוך הקציר, ולא מפני שכבר קצר לעצמו בשורה זו, אלא דבשעה שקוצר שוכח מה שבינתיים לאפוקי

להו גבי הדדי הי' ממילא מובן דמתני' דאלו הן ראשי שורות מיירי בדבר שהוא שכחה ורק משום ראשי שורות אימעיט, והשתא נמי מתפרש רישא הכי אלו הן ראשי שורות שאינן שכחה אע"פ שהוא בכל תשוב, ובסיפא מפרש עיקר הדין מתי חשיב שכחה, ואפשר דמש"ה מסיים זה הכלל כל שהוא בכל תשוב שכחה ושאינו בכל תשוב אינו שכחה, לפרושי דלפניהם דרישא היינו כשהוא בכל תשוב וכמשנ"ת בסיפא דלא גריעי מיחיד, דכל אחד קוצר שורה בפ"ע הוא, ועסק"ג בדברי הרמב"ם ובשנו"א בזה.

ועוד נראה דברישא מתפרש לפניהם ולאחריהם במקום שעומדים קודם שהתחילו לקצור דכל מה שלאחריהם אינו בכלל שכחה וכל מה שלפניהם שייכא ב' שכחה, [אבל ביחיד דמתפרש אחר שהתחיל לקצור ממילא מובן דהכל הי' לפניו], דלשון לפניהם ולאחריהם מוכיח דאדבר שהוא אחורי שניהם קאי, דמה ששכח כל אחד אחר שהתחיל לא חשיב אחריהם אלא אחריו, וכן מה שהניח בסוף אחר שהתחיל לקצור חשיב לפניו ולא לפניהם דשוב אין ענין בשני כלל, ולכן מובן דכשכולל לפניהם ולאחריהם היינו במקום שעומדים שניהם יחד מה נקרא לפניהם ומה לאחריהם.

ויש להוסיף דה"ק אלו הן ראשי שורות פי' אלו שתחלת השורה אינה שכחה שנים כו', וסוף שורה דהיינו הראש השני שאינו שכחה היינו ביחיד שהתחיל כו', וכיון דהענין מתפרש לומר דלפעמים הקצה שלאחריו אינו שכחה ופעמים שלפניו, ממילא מתבאר דבכולהו מה שכן שכחה זהו מה שבינתיים.

ב. **שם** במתני' ואלו הן ראשי שורות שנים שהתחילו מאמצע השורה, מבואר בזה דבשורה אחת אפשר שיהיו שני ראשי שורות, מיהו היינו דוקא מפני שלא התחיל לקצור בשורה זו, דלפי סדר כי תקצור ושכחת ע"כ

לפניו וראש השורה, ולפ"ז אפי' הניח שני עמרים ובא למחר נדון כשורה בפ"ע, דסו"ס שכחה דהשתא אינה מתוך הקציר, ובאמת בקציר לא מצינו שיעור שורה, ובאמת בירו' קאמר חצי שורה דמשמע שלא נשאר אלא חצי, אלא דבקציר ליכא שיעורא, אבל הר"ש לפי פירושו בירו' מחלק דבנשאר פחות מג' ע"כ ממשיך הוא מתחלת השורה, דכיון שלא נשאר כדי שורה אינו נדון בפ"ע, וצ"ע דבשורה שיש בה שני עמרים ודאי דאיכא נמי דין ראשי שורות, וכיון דשהה מפסיק, בדין הוא שיפסיק בכל ענין, ומה שנותר נדון כשורה של שנים, ואפשר דכיון שאם ישכח שניהם הוי שכחה לפר"ש [אם מפני שהתחיל שורה אחרת או דעכ"פ הראשון שכחה, עי' לק' סק"ג בזה], לא מהני מה שדלג על הראשון לחשבו כדין ראשי שורות, כיון דהכא לא בעינן לטעמא דכי תקצור דבלא המשך הקצירה יחול בו דין שכחה, ורק בנשאר ג' דבעינן שימשיך בקצירה ועימור כדי שיחול כאן דין שכחה, א"כ שפיר חזרו כל דיני שורה, אבל בשורה שמעיקרא לא היו בה אלא שנים מודה הר"ש דאיכא בה דין ראשי שורות, ולפ"ז אם נימא דלעולם סוף שורה שלא עברה אינה שכחה, עי' לעיל סק"א ולק' סק"ג, ישאר הדין כן גם בחצי שורה, וע"ע לק' סק"ח בדברי הר"ש.

ג. שם יחיד שהתחיל מראש השורה כו' שלפניו אינו שכחה כו', בדעת הרמב"ם נראה שפי' מתני' כפשטה דהקוצר שורה והניח עומר או שנים בסוף, וחזר לאחריו, ואח"כ שכחן, או דמעיקרא לא השגיח בהן, אינן שכחה כיון שלא הגיע אליהם עדיין ולא מיקרי לא תשוב אלא במקום שעברו, וכמשנ"ת לעיל סק"א, ולפ"ז א"צ עומר המוכיח כלל אלא כל שלא עברו להמשיך לקצור אחריו אינו שכחה, וכ"כ הראב"ד בהשגות, וקשיא לי' להרמב"ם רישא דמתני' דקתני שלפניהם שכחה ומ"ש לפנייהם

דכל חד מינייהו ללפניו דיחיד, ולכן חידש דכיון שלפניו דהאי הוא לאחריו של השני שפיר קרינן ב' לא תשוב, וכבר נתקשה בכ"מ דאית לן למיזל בתר הקוצר, ועו"ק דלגבי השני נמי לא מיקרי בל תשוב כיון שמעיקרא התחיל באמצע השורה, ואילו לא הי' אחר שקוצר חצי השני לא הויא שכחה כלל, ואפשר דס"ל להרמב"ם דיחיד שהניח ג' עמרים בתחלת השורה והתחיל ברביעי, ואח"כ נחסר עומר אחד מהג', והוא שכחן קרינן ב' לא תשוב, אע"פ שלא נחסר ע"י עימור אלא שנשרף, דכיון שאין כאן שורה דבעה"ב שפיר חיילא שכחה, ולפ"ז ניחא דלא יהא העימור של חבירו אלא כנשרף, דמ"מ קרינן בהאי לא תשוב על מה שהניח, ומ"מ צ"ע אמאי אזלינן לחומרא בתר האי דלאחריו, ניזיל לקולא בתר האי דלפניו, ושםא כיון דשכחה היא לתרוייהו רק שחסר בגדר לא תשוב סגי בזה שאחד מהם אסור בו, ומ"מ הדברים מחודשים דודאי הקוצר הוא הגורם לשכחה, ואין לנו ענין בזה שפניו לצד השני, [וכ"ז לדעת הרמב"ם דלית לי' מיעוטא דראשי שורות כלל], וכבר נתבאר לעיל סוסק"א מה שנראה ליישב בשינוי משמעות לפנייהם דרישא וסיפא, ונמצינו למידין בדעת הרמב"ם כמש"כ סק"א דיחיד ששכח לפניו אפי' בשורה אחת אינה שכחה, ולא מחלקינן אם התחיל השורה הסמוכה לה או לא, דזה אינו מועיל לעשות שורה זו לאחריו, טפי ממה שחזר לאחריו הניחה.

ולפ"ז כל ששכח לפניו ולא עבר עליו, בין עומר אחד בין שנים אינה שכחה, ולא מיבעיא בדאיכא רק שורה אחת או שורה אחרונה, אלא אפי' יש שורה סמוכה לה והתחיל בשני, לא קרינן ב' לא תשוב לגבי שורה זו, דדין לא תשוב נאמר לפי סדר הקצירה, ושורה שני' שסדר קצירתה צפון דרום כשורה זו, אינה עושה שורה זו כלאחר' דכמתחיל שדה אחרת דמי, ואינה בכלל לא תשוב שמתוך הקציר, אע"פ שבודרך כלל

האחרון ראוי לעבור עליו כשבא לקצור האחרון, ולכן רק האחרון מתמעט, ומשמע לכאור' מזה דאפי' בשורה אינו נדון כשורה, אבל אם יש ג' שורות והניח לפניו בסוף השורה עומר אחד או שנים לא הוו שכחה, לפי שנדונין מזרח ומערב.

עוד כתב הר"ש וז"ל וכ"ת א"כ מה"ט נמי לא יהא שכחה אם שכח שנים בסוף שורה דזה וזה לא העביר לא דמי כלל דמ"מ ראוי להעביר כולן חוץ מסוף שורה דאין עומר משם ולהלן, ובפשוטו ר"ל דבסוף שורה הדין דדוקא עומר אחרון, ואילו לפי טעמא דלא תשוב הדין נותן דכל מה שהניח לפניו ולא קצר, לא יהא שכחה, (ונקט שנים משום דג' בלא"ה אינן שכחה), וע"ז משני דאחד שקודם האחרון ראוי לעבור עליו כשבא לקצור האחרון, ולכן רק האחרון מתמעט, ומשמע לכאור' מזה דאפי' בשורה אחת אם שכח שנים בסופה וחזר לביתו הראשונה שכחה כיון שהיתה ראוי' לעבור עלי', ומשחזר קרינן ב' לא תשוב, דלא נתמעטה סוף שורה אלא דבמקום זה לא שייכא שכחה, והא דפשיטא ל' ז"ל דכ"ה הדין י"ל דמשמע ל' דאיכא חידושא בעומר שכנגדו מוכיח טפי מדין שורה אחת, ואם גם בשורה אחת והניח שתיים אינה שכחה מאי רבותר דעומר שכנגדו מוכיח, ואמנם אי לאו דעומר שכנגדו מוכיח ה' הדין בשתי שורות דגם עומר אחד בסוף הוי שכחה משהתחיל בשני' או אפי' בג' שורות בדליכא עומר בשורה הסמוכה, מ"מ שפיר משמע ל' להר"ש דאיכא רבותר בעומר שכנגדו טפי מאילו לא היתה שורה כנגדו כלל, וע"כ נפ"מ להניח שנים בסוף השורה, דבשורה אחת הראשון שכחה, ובעומר שכנגדו מוכיח שניהם אינן שכחה, אבל אין ללמוד ד"ז משום דסוף שורה משמע אחד (דהיינו ראש השני), דאף בתחלת שורה אם השאיר שנים אינה שכחה, [ומדברי הר"ש לק' בביאור הירו' דשהה ליטול החמישי נמי משמע דבשורה אחת והניח שנים

קוצרין לפי סדר השורות, מ"מ אין קצירת שורה זו מתייחסת לראשונה, תדע דבכל שורה ממצטינן ראשי שורות שאינן שכחה, ויש לדמות זה שעבר לשורה שני' להיכא דקצר שורה ראשונה ואח"כ שלישית, דודאי אין להחליט דמה שנשאר בסוף ראשונה בבל תשוב ע"י קצירת שורה שלישית, שהרי עדיין שני' לא נקצרה, וה"ה בהתחיל בשני', ולפ"ז ע"כ דין עומר שכנגדו מוכיח לא איצטריך בסוף שורה.

אבל הר"ש פ' דאמנם בדאיכא רק שורה אחת או שורה אחרונה ושכח עומר אחד בסוף השורה אינה שכחה דלא קרינן ב' לא תשוב שעדין לא הגיע אליו, אבל אם יש שתי שורות או יותר והתחיל בשורה השני', הרי זה שהתחיל בשני' משוי ל' בכלל לא תשוב לראשונה, [וכ"נ דעת תו' ב"מ י"א א' שכ' למעט ק"ז ע' לק' סק"ה], ולכן אי ליכא למימר דעומר שכנגדו מוכיח הוי שכחה אפי' בסוף שורה אם התחיל בשני'.

ולפ"ז יחיד שהתחיל מראש השורה ושכח לפניו ויש עוד שורה אחת, משהתחיל בשני' הוו שכחה, דכיון דאיכא רק שורה אחת אינה נדונת כשורה מזרח מערב דאין שורה פחות מג', וכן אם כנגד העומר האחרון אין עומר בשורה שני' אפי' יש ג' שורות אינו נדון כשורה, אבל אם יש ג' שורות והניח לפניו בסוף השורה עומר אחד או שנים לא הוו שכחה, לפי שנדונין מזרח ומערב.

עוד כתב הר"ש וז"ל וכ"ת א"כ מה"ט נמי לא יהא שכחה אם שכח שנים בסוף שורה דזה וזה לא העביר לא דמי כלל דמ"מ ראוי להעביר כולן חוץ מסוף שורה דאין עומר משם ולהלן, ובפשוטו ר"ל דבסוף שורה הדין דדוקא עומר אחרון ואילו לפי טעמא דלא תשוב הדין נותן, דכל מה שהניח לפניו ולא קצר לא יהא שכחה, (ונקט שנים משום דג' בלא"ה אינן שכחה), וע"ז משני דאחד שקודם

כלל צריך לשוב כדי ליטלו ואינו נעשה שורה בכוון אחר, הוי שכחה.

ולפי ליכא מיעוטא דראשי שורות ולא מיעוטא דסוף שורות, דכיון שהפך פניו ממנו הוי שכחה, ואין לנו במתני' אלא דהעומר שכנגדו מוכיח אם הוא ראשי שורות בכוון אחר או לא, ומתפרש בשנים וביחיד לפי הענין, וצ"ל לפי דאע"פ שהוא באמת שכח ולא ה' דעתו לעשות שורה בכוון אחר, מ"מ כיון שמצוי לעשות כן אינו נקבע בשכחה ע"ז, דבדעתו כך לא איצטריך לאשמועין, ומ"מ הדברים מחודשים לבטל ענין ראשי שורות ולפניו ולאחריו, וגם עצם הענין בדרך בנ"א לעשות שורה בכוון אחר, סתום ומחודש, דצריכין לפרושי באין דעתו לכך, ולקבוע שהדבר מצוי, והדין קובע, וכעת ראיתי בפי' מהגר"א לירו' שבאמת כ' בפירוש דכל הני טעמי והדרשות דמיתי בירו' אינן אלא אסמכתא, ועיקר הטעם כדקתני במתני' העומר שכנגדו מוכיח, ואפשר דגם סמך על הספרי דקתני לא תשוב לקחתו פרט לראשי שורות מכאן אמרו ראשי שורות העומר שכנגדו יוכיח, וש"מ דטעמא דראשי שורות מפני שאינו בבל תשוב והיינו מפני שהעומר שכנגדו מוכיח, מיהו י"ל דהתם אסופי שורות קאי.

ואמנם הרמב"ם ג"כ פירש בראשי שורות דוקא בעומר שכנגדו מוכיח, אבל בדינא דשלפניו אינו שכחה פי' כפשוטו וכמשנ"ת, ולעומת זה הר"ש פי' ראשי שורות כפשוטו, ובדין שלפניו אינו שכחה חילק כמשנ"ת, וכולם טרחו בזה כדי שיתפרש דין העומר שכנגדו מוכיח במתני', אבל בתוספתא ובירו' מתבאר דהא דעומר שכנגדו מוכיח מתפרש במי שיש לו עשר שורות כו' ואינו ענין למתני', ואפשר דזה הכלל לפרושי דין שכנגדו מוכיח, ועכ"פ מאחר שהדין מבואר בתוספתא בלי הזכרת ראשי שורות יש ללמוד מזה דהוא ענין בפ"ע, וע"ד פי' הר"ש

הראשון שכחה, לפמש"כ בזה לעיל סוסק"ב], ואפשר דס"ל לר"ש דאף בתחלת שורה דוקא אחד דהיינו ראש שורה, אבל השני שראוי להעביר עליו הוי שכחה, ושנים שאני שכל אחד שכח אחד, אבל קשה דכי תקצור כתיב, - ועדיין צ"ע בכונת הר"ש בזה, ובגליון הרי"ל הגיה ושכחו שנים באמצע השורה, ולא נתיישב לי, אבל אם ה' סברא לחלק דשנים שאני הוה ניחא דבשנים לפנייהם שכחה גם אותו שביחיד אינו שכחה, ובאמת בשנו"א מחלק כן, אבל אין להעמיס החילוק בדברי הר"ש.

והנה לדעת הר"ש אין דין עומר שכנגדו מוכיח אלא בסוף השורה, וכנראה דייק לה מדקתני עומר שכנגדו מוכיח בהדי ראשי שורות, לומר דסברא זו שייכא רק בצדדין, דלא אמרי' שבאמצע השורה יעשה שורה אחת מזרח מערב, ולכן ע"כ דליכא מיעוטא דלפניו אלא בשורה אחת ובעומר אחד כמשנ"ת.

ובשנו"א הטעים הדברים וחילק בין שנים ליחיד, דלא אמרי' העומר שכנגדו מוכיח אלא במקום שדרך לעשות כן, ויחיד הקוצר שפיר מניח בסוף השורה שורה אחת או שתים לקצרה מזרח ומערב, אבל באמצע השורה אין טעם לעשות שורה אחת מזרח מערב, ובשנים אף בסוף השורה לא אמרי' שדעתו לקצור מזרח מערב דכיון שהם שנים וחילקו ביניהם השורה אין אחד מהם מניח לפי דעתו לקצור שורה בע"א [כצ"ל בכונתם ז"ל], ולכן לפנייהם שכחה, אבל מה שהניחו באמצע השורה אחורי שניהם במקום שהתחילו שפיר נדון מזרח מערב דדרך להניח שורה אחת או שתים לסימן מהמקום שמתחילין, ולכן בשנים אינה שכחה וביחיד שכחה, ומדויק לפ"ז דינא דמתני' דאותו לפנייהם בשנים שכחה וביחיד אינו שכחה, ולאחריהם איפכא, זה הכלל כל שהוא בבל תשוב כו' מפרש דאזלינן בתר הדרך הרגיל, וכל שבדרך

והרא"ש דלא קאי אראשי שורות, וכן בפי' הר"י מלכי צדק.

ד. **תניא** בתוספתא שדה שעומרי' מעורבבין ועימר ושכח אחד מהן אינו שכחה עד שיעמר את כל סביביו, והובאה בירו' ובר"ש וברמב"ם פ"ה ה', וביאור הדברים דכל שיכול לקצור ולעמר בלא שישב לקחתו אינו שכחה, וזהו דין שכולת שבקציר וראשה מגיע לקמה, דכיון שאינו צריך לשוב לקצרה, אלא קוצרה עם הקמה במעשה קצירה אחד, לא קרינן ב' לא תשוב, וכל שיכול לקוצרה בלא לעבור על לא תשוב, לא זכו בה עניים ויכול לקחתה בכל ענין שירצה, וה"נ כיון שעומרי' מעורבבין ויכול לעמרן באיזה סדר שירצה, א"כ אף שהתחיל בצד אחד ושכחו, אכתי אם יתחיל השורה השני' מכוון אחר נמצא שעומר זה הוא בתוך השורה ואינו שב לקחתו, [כגון שתים כנגד שתים ואחת באמצע דהאמצעי יכול לעמרו בשני האלכסונים כזה], ולפ"ז הענין הוא כמו העומר שכנגדו מוכיח דיכול לעמרו מזרח מערב, והיינו דמסיים בתר הכי והעומר שכנגדו מוכיח כיצד כו', - וביירו' מסיים עלה א"ר בון בר"ח בשם ר"י עשאן כמין גם, [ונדפס בטעות על משנה דלק', כ"כ הגר"א], ואפשר דמפרש ענין עומרי' מעורבבין שעשאן כמין גם, וזה כמש"פ ומתפרש כמין גם באלכסון כזה, ואפשר דרבנותא קמ"ל דאע"פ שבצדו יש רק עומר אחד כזה אפ"ה נדון כשורה עמו דכיון שעומריה מעורבבין אין לקבוע דהוא שייך לשורה הגדולה יותר, ועדיין צ"ב, ואם נימא דקאי אמתני' דלקמ', יש לפרש דמיבעיא ל' באין עשויין שורה אלא כמין גם אם נדונין כשורה דג' אינן שכחה, או דדינא קאמר דאף בכה"ג אינן שכחה.

שם העומר שכנגדו מוכיח כיצד מי שהיו לו עשר שורות של עשר עשר עומרים ועימר אחד מהן לצפון ולדרום ושכח אין שכחה מפני שנדון כמזרח וכמערב, וכ"ה בר"ש, הנה

לא הוזכר בתוספתא חילוק בין אמצע שורה לסוף שורה, וסתמא כפירושה דכל שישכח בשורה זו נדון מזרח ומערב, וביאור הדברים דכיון שאם ירצה לעמר שאר השורות מזרח ומערב יוכל לעמר את זה כדרכו בלי שישב, לא קרינן ב' לא תשוב, הגע עצמך בעימר תחלה שורה האמצעית צפון דרום ושכח אחד באמצע ואח"כ עימר כל השדה מזרח ומערב, וכי שייך לומר דהי' בכלל לא תשוב על אותו עומר, הרי אספו כסדר שאר עמרים, וה"נ בעימר השורה החיצונה, ולפמשת"א א"צ שבאמת יעמר מזרח מערב אלא כיון שראוי לדונו כן, ממילא אינו שכחה ויכול לילך וליטלו.

והנה בתוספתא מיירי כשיש עומר כנגדו ולכן הוא מוכיח, אבל אם אין עומר בצדו לא למזרח ולא למערב, או שיש רק עומר אחד, דליכא למחשבינהו שורה, אינו נדון מזרח ומערב, ואפשר דבכלל מתני' גם שדה שעומרי' מעורבבין, דכל שהעומר שכנגדו יכול להתעמר עמו בשורה, אינו שכחה, ואפשר דמש"ה קתני במתני' ד"ז בהדי ראשי שורות לרבנותא דאפי' העומר הזה הוא בראש שורת מזרח ומערב, דלא מסתבר כ"כ לדונו מזרח ומערב, וכ"ש בעימר השורה האמצעית תחלה וכמש"כ לעיל, וגם קמ"ל דדוקא בדאיכא שורה מהני עומר שכנגדו, אבל לא סגי בזה דעומר שכנגדו לא שכחו.

נמצא לפ"ז דהעומר אינו מציל את העומר כדתנן במ', אבל השורה של עמרים מצלת את העומר כל שיכול לדון עמהם כשורה, [ומסתברא דאפי' שנים והוא].

דין עומר שכנגדו מוכיח מתפרש בשכחת עמרים, והא דלא תני ל' בשכחת קמה, משום דאפי' בדליכא שורה הקמה מצלת את הקמה אם נקצרת עם הקמה, וכיון שכן אם נשארה קמה המחוברת לשאר הקמה מזרח ומערב בלא"ה אינה שכחה, דאפי' תדון צפון

דרום אינה שכחה ואם אינה נקצרת עם הקמה תו לית לן למימר שתדון מזרח מערב, שהרי קצר בינתיים ועי' להלן, והרמב"ם פ"ה הי"א כ' ד"ז בין בקמה בין בעמרים.

מיהו בתוספתא סופ"ג מצינו דין עומר שכנגדו מוכיח גבי קמה באילנות, דקתני התם בדין שכחת אילנות משיפנה וילך לו בד"א בזמן שהתחיל בו אבל אם לא התחיל בו אינה שכחה עד שיבצור כל סביביו, כך הגיה הר"ש פ"ז מ"ז, וכ"כ הכ"מ בשם נוסחאות ברמב"ם וביאור הדברים דבלא התחיל בו יכול לידון מזרח ומערב, ולכן אינו שכחה עד שיבצור את האילן שכנגדו, וזה כלישנא דתניא בשדה שעומרי' מעורבבין עד שיעמר כל סביביו, ובאילן אם אינן נטועין עירובביא משכח"ל שלא יעמר כל סביביו ויהא שכחה כגון שלא נשאו אלא שנים דאינו נדון בשורה, (וה"ה בעמרים), ואם נטועין ערובביא דינן כעמרים, וסתם התנא בזה, אבל אם התחיל בו תו לא אמרי' שיהא נדון כשורת מזרח ומערב שהרי התחיל בו בצפון דרום, וה"ה בעמרים שאם התחיל בו צפון דרום לא יהא העומר שכנגדו מוכיח לדונו מזרח מערב, ויתכן לפ"ז דבקמת שבלין לעולם חשיב התחיל בו ואינה נדונית מזרח מערב, וצ"ע בזה].

ה. **כבר** נתבאר דמלשון התוספתא והירו' נראה דהעומר שכנגדו מוכיח אינו המשך לראש שורות, ואמנם ענין המוכיח הוא שנדון כשורה, אבל לא זהו דינא דראשי שורות, ובאמת הדבר דחוק טובא לפרושי מתני' דאלו הן ראשי שורות בדאיכא עומר שכנגדו מוכיח, דהא לפרש דינא דשנים שהתחילו מאמצע השורה, נאמר גם בשורה אחת, וכן יחיד ששכח לפניו, [עומר אחד עכ"פ], נאמר בשורה אחת, וא"כ מה"ת לכלול במתני' ועוד דאם יהיו עוד שורות שיהי' בדין שיהא שכחה, מהני עומר שכנגדו מוכיח, ודוקא בדאיכא עוד שתי שורות, דביחד נדונין

כשורה, וכ"ז אין מהיכן לכלול במתני', ואי משום הדוחק שלא נתפרש במתני' כיצד, י"ל שסמכו שהלשון מובן, ובכלל זה גם שדה שעומרי' מעורבבין, והרי ביארו בתוספתא כיצד וש"מ שלא נשנה במתני' בענין ראשי שורות, ועוד דראשי שורות נמי נשנה רק לחידוש דאמצע השורה נמי נדון כראשי שורות, וכן לפי' הרמב"ם סיפא דיחיד מיירי בשורה אחת ומנ"ל לאוקומי רישא דוקא בדאיכא עוד שורות, וגם דינא דלפניהם שכחה להרמב"ם מיירי נמי בשורה אחת, וצ"ל שסמך התנא על מ"ש ברישא העומר שכנגדו מוכיח, ומתפרש מתני' שלאחריהם אינו שכחה כשהעומר שכנגדו מוכיח, וצ"ע מ"ט נקט שנים דהא אותו טעם שייך אף ביחיד, ובתוספתא מיתנא ביחיד, וצ"ל דשנים לרביתא דאמצע שורה נדון כמזרח מערב אע"פ ששניהם וצריך צפון דרום, וצ"ע, בלשון הרמב"ם בזה, ושמא דוקא בכה"ג שהניחו ראש קצירתן הדין כן, שו"ר בכ"מ, וצ"ע.

וגם אין הדבר מצוי שיפרש התנא הענין קודם שביאר המשל, דהול"ל שלאחריהם אינו שכחה מפני שהעומר שכנגדו מוכיח, וכן לפרש בסיפא, ומה שצדדנו בביאור המשנה הוא ברישא כפר"ש ובסיפא כפי' הרמב"ם, וכ"ז בראש שורות, והעומר שכנגדו מוכיח הוא ענין בפ"ע, ולא נתבאר פירושו במתני' (כמו העומר שהחזיקו להוליכו אל העיר), ונחזור לבאר המשנה לפ"ז אף שכבר נתבאר לעיל, שו"ר ברש"ש שפי' ג"כ עד"ז.

העומר שבראשי שורות, והעומר שהעומר שכנגדו מוכיח, והעומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר, בכל הני אם שכחו אינו שכחה, והנה הא דנקט התנא העומר שהחזיק בו בסוף כבר נתבאר לעיל ס"ד סק"ב דרישא דמתני' כר"י וסיפא כראב"ע והאי מודים קאי אפלוגתייהו אליבא דראב"ע, ולכן לא שנאו התנא אמתני', אלא בתר ראשי שורות, ולא רצה התנא לסתום דראשי שורות אינן שכחה,

דאז הי' מתפרש דכל העמרים שבראשי השורות אינן שכחה, ואין הדבר כן אלא הראש בקצירתו קאמר, מיהו אלו הן ראשי שורות אינו עיקר הפירוש, דמתפרש דכל העמרים שבראשי השורות אינן שכחה, ואין הדבר כן אלא הראש בקצירתו קאמר, מיהו אלו הן ראשי שורות אינו עיקר הפירוש, דמתפרש כפשוטו ביחיד ששכח בראש השורה, והתם לרבנותא קאמר דאפי' באמצע חשיב ראשי שורות, ולכן נקט התנא לשון סתום קצת, וכן בעומר שכנגדו מוכיח דוקא בדאיכא שורה, אבל עומר אחד בצדו לא מהני, ולכן לא סתם התנא דכל שעומר שכנגדו מוכיח אינו שכחה, וגם הלשון כולל, דפעמים שהעומר שניטל מכנגדו מוכיח שאינו נדון בשורה, ומהני טעמי נקט התנא דין העומר שהחזיק בו לבסוף כדי שלא ישנה בהדיא דראשי שורות ועומר שכנגדו מוכיח אינן שכחה, אבל עיקר הענין מתפרש שהם סימני הלכות באלו שאינן שכחה, וכדנתיא בספרי מכאן אמרו ראשי שורות וכו'.

דאז הי' מתפרש דכל העמרים שבראשי השורות אינן שכחה, ואין הדבר כן אלא הראש בקצירתו קאמר, מיהו אלו הן ראשי שורות אינו עיקר הפירוש, דמתפרש דכל העמרים שבראשי השורות אינן שכחה, ואין הדבר כן אלא הראש בקצירתו קאמר, מיהו אלו הן ראשי שורות אינו עיקר הפירוש, דמתפרש כפשוטו ביחיד ששכח בראש השורה, והתם לרבנותא קאמר דאפי' באמצע חשיב ראשי שורות, ולכן נקט התנא לשון סתום קצת, וכן בעומר שכנגדו מוכיח דוקא בדאיכא שורה, אבל עומר אחד בצדו לא מהני, ולכן לא סתם התנא דכל שעומר שכנגדו מוכיח אינו שכחה, וגם הלשון כולל, דפעמים שהעומר שניטל מכנגדו מוכיח שאינו נדון בשורה, ומהני טעמי נקט התנא דין העומר שהחזיק בו לבסוף כדי שלא ישנה בהדיא דראשי שורות ועומר שכנגדו מוכיח אינן שכחה, אבל עיקר הענין מתפרש שהם סימני הלכות באלו שאינן שכחה, וכדנתיא בספרי מכאן אמרו ראשי שורות וכו'.

וא"ל הן ראשי שורות, פי' אף אלו דאע"פ שהם באמצע השורה, ושנים, נדונין כראשי שורות, ולא איירי כאן דוקא בדאיכא עוד שורות, וכיון דלאחריהם מתפרש מה שהניחו שניהם בתחלת קצירתם, דהשכחה מתייחסת לשניהם, ממילא מובן דלפניהם היינו מה שהי' לפניהם בשעת תחלת קצירה ועיקר חידושא דמתני' דמה שלאחריהם אינו שכחה דאהא קאי אלו הן ראשי שורות, ולכן לא חשש התנא במ"ש שלפניהם שכחה דממילא מובן דר"ל דשייכא שכחה במה שלפניהם, והיינו כשיהא בבל תשוב, וגם אפשר דזה הכלל אתא לפרושי רישא, וכמש"כ לעיל, ועי' בסמוך.

יחיד שהתחיל מראש השורה ונלא דילג על העומר הראשון, אפשר לומר דזה ענין בפ"ע בעיקר דין שכחה דכל שלא עבר עליו אינו שכחה, ונקטי' הכא לבאר דלפניהם

זה הכלל כו', כבר נתבאר דלגופי' איצטריך לפרושי כללא דמתני' אף ברישא, ובתו' ב"מ י"א א' כ' דזה הכלל לאתווי קרן זוית, נראה כונתם ז"ל דכיון דקתני ברישא שלאחריו, משמע דכל שא"צ לחזור לאחריו אלא לצדדיו אינה שכחה, מש"ה קתני דכל שצריך לחזור אפי' לצדדיו ואפי' א"צ להלך ממקומו אלא לפנות לק"ז, ה"ז שכחה [ועי' סק"ג] שו"ר במהרש"א שם ולכא"ו מתפרשים דבריו בראשי שורות וזה צ"ע, ודברי מהר"ם שי"ף נראה כמש"כ דשכח במקום שא"צ לחזור לאחריו אלא לצדדיו, ולפ"ז מתפרש כשעתיד לחזור למקום זה, וא"כ כבר שכחו לאחריו, לפמש"כ משכח"ל כשהי' עומר אחד בצדו, ועדיין לא עברו לגמרי, אלא שצריך לשוב היינו לפנות גופו לצדדיו, (ובאמת יש לדון בזה לדינא לפי מ"ש בירו' אליבא דר' אושעיא דכל שיכול לפשוט את ידו וליטלו אינו שכחה, אלא דבזה ה"ה לאחריו, ויתפרשו דבריהם בזוית דומיא דלאחריו).

ו. דעת הראב"ד בהשגות דעומר שכנגדו מוכיח היינו עומר הבא אחריו כנגד פניו באותה שורה מצפון לדרום, [כ"כ הפר"ח

ובדין לפניו שלא הגיע אליו מבואר בראב"ד
[ומש"כ בדעת הרמב"ם דאפי' התחיל
בשורה אחרת אינה שכחה.

ולפי"ז הא דקתני בתוספתא ועימר אחד מהם,
לאו שורה אחת קאמר אלא עומר אחד,
וגם צ"ל דכל מה שעימר לפני העומר הנשכח
לא מהני להחליט שכל השורה תהא צפון
דרום, ורק כשנשאר אמצעי אמרי' דלא מסתבר
שהוא לחודי' ידון מזרח ומערב, ולכן בעינן
שיעמר עומר שכנגדו.

וצ"ע איך מפרש הראב"ד טעמא דראשי
שורות אינן שכחה, דלפי פי' זה אין
חידוש בדין ראשי שורות אלא דכיון שנדונין
מזרח מערב הרי הם שורה, ושורה אינה
שכחה, ומתפרש כמ"ש הרמב"ם ולא כפי'
ר"ש שיש דין מיוחד בראש השורה, אבל ל"מ
כן מדברי הראב"ד, ואפשר דכיון שבאמת
נתכוין לעמרו צפון דרום לכך בעינן לחידושא
דראשי שורות, ולפי"ז באמצע שורה כה"ג יהא
שכחה אע"פ שיכול לידון מזרח מערב כגון
שהיו לו עשר שורות ועימר שורה החמישית
צפון דרום ושכח אחד אינו נדון מזרח ומערב
אפי' לא עימר עומר שכנגדו, ועוד צ"ע
בשיטת הראב"ד.

ז. **נמצא** למידין א. היתה שורה אחת ושכח
עומר אחד בסוף השורה וחזר
לאחוריו אינו שכחה לפי שלא עבר עליו, ובזה
הסכימו הר"ש והרמב"ם והראב"ד, אבל לדעת
הגר"א בשנו"א משמע דהוי שכחה, - שכח
שנים בסוף השורה בזה משמע דעת הר"ש
דהראשון שכחה, - התחילו שנים מאמצע
השורה ושכחו בסוף שורה כל אחד נדון
כשורה לעצמו, אבל לדעת הרמב"ם בזה הוי
שכחה.

ב. היו שתי שורות ושכח אחד בסוף הראשונה
לדעת הר"ש משהתחיל בשני' הרי הוא
בבל תשוב, אבל לדעת הראב"ד וכ"נ דעת
הרמב"ם דינו כבשורה אחת, - היו שלש

במ"ח], ומפרש הכי ראשי שורות אינן שכחה
דאימעטו מקרא, והיכי ידעינן אם השורות
מזרח מערב או צפון דרום, ומפרש דחזינן לפי
המשך העימור באותה שורה, ולכן אם שכח
אחד אינו שכחה עד שיעמר את הבא אחריו
דניכר שממשיך צפון דרום וא"כ ראשי
השורות הם בצד צפון, והשורה המזרחית
כולה אמצע שורה שראשה בצפון, ואפשר
דצריך שיעמר שנים באותה שורה אחר זה
הנשכח, דאם עימר רק אחד שמא מתחיל
עכשיו מזרח ומערב, וגם בפשוטו אותו
הנשכח הוא ע"י שעימר זה שלאחריו ולא רק
שעברו ושהה ולא עימר הבא אחריו, אבל ל"מ
כן בדברי הראב"ד, מיהו בשנים שהתחילו
מאמצע השורה לא אמרי' דזה שהמשיכו צפון
ודרום מוכיח גם על מה שהניחו לאחריהם
דאפשר שרק חצאי השורות ידונו צפון דרום,
אבל ביחיד כל ששכח לאחריו והמשיך צפון
דרום, הר"ז מוכיח שהכל שורה אחת ולא
ראש שורית, - לשון הראב"ד והטעם לפניו
[פי' לפנייהם] דהוי שכחה אע"פ שאפשר שיהא
העומר השכוח בראש שורה כו' הרי עשו את
האמצעי לשורה החיצונה והוי שכחה, פי'
שהוכיחו שהאמצעי הנשכח הוא חלק משורה
של צפון דרום (ושורה זו היא החיצונה) ולא
ראש שורה, - שם הלכך אין הדבר מתברר
באמצעית, פי' בעומר האמצעי הנשכח, ועדיין
לא עימר אותו הסמוך לו ומ"מ קרי ל'י'
אמצעי שהוא כבר עומד אחריו ושכחו,
ומשיעמר אותו שבצדו נדע שהולך בשורה זו
מצפון לדרום, וממילא כולן אמצע שורה,
ומ"ש ואם שכחה אחריו אינה שכחה שאין
לו מוכיח לכא' צ"ל הרי הוא שכחה, ומ"ש
כשהתחיל מאמצע שורה קאמר ר"ל דדוקא
כשעימר העומר שכנגדו להמשיך צפון דרום,
לאפוקי אם באמת עימרו למזרח מערב, והיינו
כההיא דשנים שהתחילו מאמצע שורה, וה"נ
זה המשיך כנגדו לכוון דרום כאותו המתחיל
מאמצע שורה, ואינו מתחילו כראשי שורה.

שכחה מפני שהוא נדון מזרח מערב, בפשוטו בשכח אחד מן האמצעים מיירי, דאילו סוף שורה בלא"ה אינו שכחה, וטעמא דכיון שיכול לקצור השורה מזרח מערב ואז לא יהא בבל תשוב, לכן לא נקבע בו שכחה, אע"פ שבאמת אין דעתו לעמר מזרח מערב, אבל הר"ש פירשה בסוף שורה וכפי שיטתו לעיל דין ב', והרמב"ם פירשה בשנים שהתחילו מאצמץ השורה, וצ"ע מ"ש שנים, והראב"ד מפרש דוקא בעימר עומר אחד, ולדעת הגר"א ג"כ לא אמרי' ד"ז אלא במקום שדרך לעמר שורה זו מזרח מערב, ומחלק בין יחיד לשנים.

ז. כל דינים אלו בין בקמה בין בעמרים, מיהו בקמה בלא"ה הקמה מצלת את הקמה, אבל נפ"מ באילן, - בד"א בזמן שלא התחיל לעמר מאותו עומר אבל אם התחיל לעמר ממנו כגון שלקח מעט מהציבור זיתים בשעה שעימר צפון דרום דגלי שהוא שייך לשורה זו, שוב אינו נדון מזרח מערב, הכי תניא בתוספתא גבי אילן, שדה שעומרי' מעורבין עי' לעיל סק"ד.

ח. יר"י פ"ו ה"ג עימר מזרח ומערב ושכחו מהו שיעשה שכחה, נראה דמיבעיא לי' כשלא נוסף בשכחה של עומר זה, מי אמרי' כיון דשכחה גמורה הואי, אלא שהנדון בשורה הצילו, משנסתלק המציל חזרה שכחה קמייטא והוי שכחה, או דכיון שבשעת שכחה לא חיילא שכחה ועכשיו לא נתחדש בעומר זה שכחה נוספת, לא הדרא וחיילא שכחה קמייטא, ולפ"ז יש לפרש בעימר את המזרח ומערב בשורות של צפון דרום, דאם באמת עימר שורה זו מזרח מערב א"כ חזר ושכחו עתה, ולמה לא יהא שכחה, וי"ל דמיירי שהשכחה הראשונה גרמה לו, שהי' סבור שעימר כל אותה שורה צפון דרום, ולכן לא חזר לאותה שורה כשעימר מזרח מערב, א"נ משום דבשורת מזרח מערב הו"ל ראש שורה או סוף שורה ולא חיילא בי' שכחה מכח עימר שורה זו, מיהו לזה ליכא רא' משכח

שורות, אף לדעת הר"ש אינו שכחה לפי שהנשאר נדון כשורה מזרח מערב, בדאיכא ג' מג' השורות, ובוה גם הגר"א מודה, - כ"ז אפי' המשיך בדרכו שהעומר מאחריו, דכל שלא עברו כדי לקצור אח"כ, לא קרינן בי' לא תשוב, ולפ"ז לעולם סוף שורה [עכ"פ שורה אחת] אינו שכחה, ובקמה היינו השבולת האחרונה, והו"ו סוף שורות כראשי שורות.

ג. שכח העומר הראשון שבשורה לדעת הר"ש אינו שכחה, ולכא' כ"ד הראב"ד, אבל לדעת הרמב"ם לא מצינו מיעוטא דראשי שורות אלא לענין שנדונין מזרח ומערב, מיהו תחלת קצירה ודאי בעי, אלא די"ל דסגי בשבולת אחת לחייב כל השדה, וכן לדעת הגר"א ליכא מיעוטא דראשי שורות, - אף בשני עמרים בלבד שאינם שורה, מ"מ הראשון אינו שכחה, וכן השני משום סוף שורה.

ד. ראש שורה נקבע לפי התחלת קצירתו, ואם התחיל באמצע שורה לצפון, ואח"כ קצר חצי' לדרום, גם החצי השני נדון כשורה, וכן שנים שהתחילו מאמצע השורה, - (בפשוטו נראה דגם בשכח שני עמרים חשיבי ראש שורה ואינם שכחה דכל שקדמה שכחה לקצירה אינה שכחה ובשנים שהתחילו באמצע שורה מבואר כן, אלא דהתם אפשר לחלקם לשתי שורות).

ה. בירו' אמרו דקצר חצי שורה ובא למחר נדון החצי הנותר כשורה, ובהפסיק לאכול ולישן הדבר ספק בירו', ולפ"ז משמע שצריך לשכוח מתוך הקציר, ולא סגי במה שקצר כבר בשורה זו, [ובר"ש ג"כ מבואר כן ואפי' בשהה, אלא שכ' שאם נשארו שנים שאין בהם שיעור שורה, חשיב הכל המשך אחד, ועס"ק בזה].

ו. העומר שכנגדו מוכיח כיצד מי שהיו לו עשר שורות של עשרה עשרה עמרים עימר שורה אחת צפון דרום ושכח אחד מהן אינו

העתיק משהה כדי ליטול את החמישי משמע דצריך לשהות שיעור זה (ונראה דגם לפ"ז הטעם דבעינן שיעבור את הרביעי ע"מ ליטול את החמישי, ואם לא שהה כלל הר"ז כלא עבר כדי ליטלו), ואפשר דגם לשון כדי מתפרש בשביל פי' דסגי ששהה שם בשביל ליטול את החמישי, אבל לשון הרמב"ם ל"מ כן.

ויש לדקדק אמאי תנו עימר א' ב' ג' ולא קאמר עימר א' ושכח ב', ובברייתא דמצריך נטל ה' י"ל דניחא לי' למינקט בשכבר קצר שיעור שורה דלא נימא דטעמא דבעינן נטל ה' משום דבעינן שיקצור שיעור שורה, ובאידך ברייתא קמ"ל דאין הרביעי נדון כסוף שורה אע"פ שכבר קצר שורה, ודוחק, ושמא אורחא דמילתא בשכחה קתני.

אבל הר"ש פי' דבתרוייהו מיירי שנטל החמישי אלא החילוק אם נטלו מיד או שהה, דביש שם ששי, בעינן שלא יפסיק בין העימור של השלישי, עד שממשיך לעמר הג' הנותרים דאם שהה הו"ל כשורה חדשה, ואז אם ישכח הרביעי אינו שכחה, דנדון כראשי שורות, וס"ל דהא דקתני נטל את החמישי בלא שהייה בכלל זה בשכח הרביעי בלא שהייה דשכחת הרביעי תלוי בנטילת החמישי, אבל לא ס"ל לפרושי שעבר את הרביעי וכבר הוחלטה השכחה, אלא שאינו לעניים כ"ז דאיכא שורה, וצ"ע דהא בתרוייהו קתני ושכח את הרביעי קודם שמזכיר החמישי וזה מתפרש בלא שהייה, וגם לא קתני בברייתא בתרייתא שנטל את החמישי גם צ"ב איך פירש הבעיא דעימר מזרח מערב, דלכאורי"ל אם נדון כשורה בפ"ע, וא"כ פשיט דאינו שכחה מפני שנדון כראשי שורות, דכשמעמר מזרח מערב הר"ז כשהה ול"מ כן מהכא, ולעיל פ"ה ה" עי"ש, ועי' ר"ש פ"ו מ"ח ומ"ט ולק' סק"ט, ועי' עוד לעיל סק"ג במאי דמחלק דבנשאר שנים אפי' הפסיק חשיב המשך קצירה קמיתא, וכ"ז צ"ת, סק"ג במאי דמחלק

את הרביעי, וגם צ"ע לדינא בזה, דאפשר דאם עימר מזרח מערב באמת לא יהא שכחה, והראשון נראה עיקר דמיירי כשעימר שורת מזרח מערב בסדר של צפון דרום, דכל הענין מתפרש כך שהוא נדון מזרח מערב אע"פ שבאמת ממשיך לעמר צפון דרום וכמשנ"ת לעיל סק"ד.

שם אית תני תני אם נטל את החמישי ה"ז שכחה כו' ארבע"ב כו', פי' דלהאי תנא אם לא נטל את החמישי לא הוחלטה השכחה של הרביעי, לפי שעדיין יש כאן שורה משל בעה"ב, ואע"פ שעדיין זכור הוא בשנים הנותרים, וא"כ למה נמעט הראשון מדין שכחה, י"ל דכיון שאם שכח כולן לבסוף דייננן להו בשורה, דהא לעולם כששוכח ג' משעבר הראשון שכחו ואח"כ מגיע לשני, ואפ"ה כיון ששכח ג' כסדרן, נמצא שמניח לעני ג', ורק אם באת רשות בעה"ב בינתיים הר"ז מפסיק, ולא נראה לומר דדין שכחת ג' משכח"ל רק כשזכרן משעבר מהם ואח"כ שכח כולן בב"א, דסתמא משמע כל ג' לבעה"ב, וע"כ דאע"פ שהשכחה נעשית בז"א לא חיילא כ"ז שיש כאן שורה משל בעה"ב, דאין הנשכח נחלק מהנותרים עד שיטול בעה"ב מבינתיים ולכן כ"ז שלא נטל את החמישי אין הרביעי שכחה, אע"פ שכבר שכחו במוחלט בזה שכבר עמד מאחוריו לעמר את החמישי, אבל בדליכא אלא חמישי, סגי בזה שעבר את הרביעי לעמר את החמישי, ואפי' עימר את החמישי לאחר שעה או למחר לא חשיב הרביעי כראשי שורות כיון שכבר עברו ושכחו מתוך קצירת ג' הראשונים, ועסק"ב ולהלן בדברי הר"ש.

ובפשוטו נראה דהא דנקט שהה ליטול את החמישי פירושו שהלך ליטול את החמישי אלא שנשתהה ולא נטלו, והוצרך לזה דאם לא הלך ליטול את החמישי גם הרביעי אינו שכחה, דהו"ל שכחה ואינו שכחה וכמשנ"ת לעיל סק"ג, אבל הרמב"ם פ"ה ה"ו

דבנשאר שנים אפי' הפסיק חשיב המשך קצירה קמייתא, וכ"ז צ"ת, - ומ"מ נראה דגם להר"ש אם עבר את הרביעי ושכחו ויש שם שישי אינו שכחה כ"ז שלא נטל את החמישי או השישי כיון שנדון כשורה, דמשמע הכא דלא הוי הרביעי שכחה כ"ז שלא נטל החמישי, ובדליכא שישי ליכא למימר דבעינן שיטול החמישי דכיון שעבר ממנו הו"ל שכחה וע"כ דנקט שהה, משום דבדאיכא שישי ושהה אינו שכחה, אבל אה"נ דבדליכא שישי אפי' לא נטלו כלל נעשה הרביעי שכחה משעבר הימנו, וצ"ע.

שם אם עד שלא נטל את החמישי לא כבר נראה את הרביעי לידון בשורה כו', יש להבין מאי ס"ד בלאו האי ברייתא, הרי לעולם כששוכח אחד באמצע השורה עדיין נראה לידון בשורה כ"ז שלא עימר את הסמוך לו, ואטו נימא דשכחה שייכא רק בשלא נשאר שנים לפניו, ומצינן למימר דס"ד דבדאיכא שנים לפניו אינו שכחה אא"כ שכחו רק לאחר שנטל את הסמוך לו, ודוחק, ואפשר דאה"נ הו"מ לאוכוחי הכי, אלא דאי לאו הברייטא הו"מ למימר דאפי' לא נטל החמישי הוה הרביעי שכחה מיד שעבר ממנו, [כדמשמע לכאן] ברייתא דשהה ליטול החמישי אי לאו שינויא דרבב"ח], וא"כ לא משכח"ל בעיא זו אלא ככה"ג דראוי לידון מזרח מערב, ומש"ה מייתי מהברייטא דמשעבר ממנו עדיין ראוי לידון בשורה, ואפ"ה אם נטל החמישי הוי שכחה, ש"מ דאע"פ שלא נתחדש ברביעי שכחה נוספת, מ"מ משניטלה שורתו, חיילא שכחה קמייתא עלי', וה"נ בעימר מזרח מערב ושכחו, ועי' להלן בדברי היר"ו לעיל פ"ה ה"ב.

ט. יר"ו פ"ה ה"ב דבר שהוא ראוי להציל ושכחו מהו שיעשה שכחה כו', לק' פ"ו ה"ג מיבעיא ליה כה"ג ופשיט לה מברייטא, כדמסיים וכא נמי שכחה, אבל בשמעתי' לבתר דפשיט הדר בעי דבר שהוא

ראוי להציל כו' סאה תבואה עקורה כו' אר"י תיפתר כו' וש"מ דלא איפשיטא בעין, [והי' מקום לומר דבההיא דקמה מצלת העומר גרע טפי שאין המיעוט משום כל תשוב אלא דלאו עומר בשדה מיקרי, ואינו מצות שכחה, ולכן ס"ל לר"י דכיון שלא נתחדשה בו שכחה אינו נעשה שכחה בנטילת המציל, אבל בקמה שמצלת את הקמה מכיון שנטל המציל שפיר חזר לבל תשוב קמא, וכן בהי' נדון כשורה יש בו מצות שכחה אלא שהריבוי עמרים מצילו, אבל לפ"ז איפשיטא בעיין, ול"מ כן, וכמש"כ משינוי הלשון, ועוד], והנה בנטל את החמישי דמייתי, מיירי דוקא בנטל שאילו שכחו הרי שכח ג' ואינו שכחה, אבל בגונא דמתני' הא דמצלת היינו מפני שאינה שכחה אבל אם שכחה שוב אינה מצלת, ולפ"ז נראה דמתפרש כגוסת הגר"א דמעיכא בעי דבר שהוא ראוי להציל ונטלו וע"ז שפיר פשיט מנטל את החמישי, וכן לק' פ"ו ה"ג דמיבעיא לי' בנטל העמרים מזרח מערב שפיר פשיט מהכא, וה"נ בנטל את הקמה הדין כן, והדר בעי בשכח את המציל, וע"ז מייתי מסאה שאינה עקורה ששכחה, ודחי ר' יונה דמיירי ששכח הקמה תחלה, ועי' לק' סק"י בביאור דברי ר' יונה.

ואם נפרש דברי ר"י בקמה שמצלת את העומר לחוד, דהמיעוט משום עומר שסביבותיו קציר ולא משום כל תשוב, הדבר מובן בסברא כי היכי דאיכא מ"ד דקמת חבירו ג"כ מצלת, ה"נ ס"ל דקמה ידי' אע"פ ששכחה אח"כ מצלת (אבל שכחה מעיקרא שוב אינה מצלת כדתנן במתני'), אבל לפמשנ"ת דאף בקמה שמצלת את הקמה מיבעיא לי', צריך להבין למה לא יהא שכחה, הא עיקר הטעם משום דלא קרינן ב"י לא תשוב כיון שנקצרת עם הקמה, והשתא ששכח הקמה הו"ל בכל תשוב, דהא ודאי משמע שעל המציל עצמו חיילא שכחה, דזה שדבר אחר תלוי בו אינו מציל, והעומר אינו מציל

דהיינו דחזינן כאילו התחיל לקצור הקמה הסמוכה לקמה הקיימת, וזהו העומר שלה ועתיד לעמרה כשיעמר הקמה שיקצור אח"כ.

והר"ש פ"ו מ"ט כתב ויש ליתן טעם לדר"י דכיון דסאה של קמה מציל על סאה

של עקורה הרי הוא כקמה שיש בה סאתים ואם שכחה אינו שכחה, וכנראה הוה פשיטא ל"י מכח התוספתא הנ"ל דבנטלו אינו מציל, וס"ל דה"ה שכחו, ולכן הוצרך לפרש טעם אחר בדר' יונה, ולפי דבריו בדליכא סאתיים ושכח הקמה נעשה הכל שכחה, וזה ע"פ הירו' דמייתי אמתני' התם, אבל בירו' דפרקין מבואר דהכל ענין אחד ולא משום סאתים אתינן עלה, ואף בירו' בפ"ו ה"ג פר"ש בע"א כמשנ"ת לעיל סק"ח, ולפ"ד ליכא נדון דשכחת מציל בירו', אבל הירו' דפרקין מוכיח על כל הני דוכתי דהכל מענין אחד וכמשנ"ת.

וי"ש להוסיף דאמתני' דאיזוהי קמה שהיא מצלת את העומר כל שאינה שכחה, נמי דייק בירו' דמשמע כל שאינה שכחה אבל אם שכחה הוי הכל שכחה, ור"ל דש"מ דבר שהוא ראוי להציל ושכחו הוי שכחה, ומשני תפתר בששכח את הקמה תחלה, פי' דהא דקתני שאינה שכחה היינו לאפוקי אם היתה כבר שכחה בשעה ששכח העומר בצדה, אבל אחר שהיא מצלת שוב אין שכחתה עושה שכחה לעומר, [שו"ר שעד"ז הגיה הגר"א בירו'], והנה כאן לא מוזכר סאתים, ומ"מ קאמר ששכח הקמה תחלה, ולפר"ש לא אמרי' האי טעמא אלא בסאתים.

י. פ"ו מ"ט סאה תבואה עקורה כו', לכאור' בכל שכחת קמה אם כבר קצר סאתים, יש כאן סאתים עם העקורה ולמה הויא שכחה אם מצטרפין, נימא דימתין לראות אם ישאר סאתים בצירוף העקורה, [נאפי' עתיד לעמרן כך לגדיש מסתברא דאין מצטרפין] וע"כ דלא סגי בזה שיש כאן סאתים משל בעה"ב, אלא שיהא הכל בכלל השכחה,

את הקמה, וכן אותה שיכולת אינה מצלת את הקמה כשאין הקמה נקצרת עמה, ואפשר שכיון שבשעת שכחה של המציל לא נגרם שכחה בניצול, אין בכח מצות שכחה לגרום שכחה לדבר נוסף, ולגבי הניצול דיינינן ליה כאילו אין מצות עזיבה בשכחה זו, ולא דמי לנטלו שהוא משוי ל"י בכל תשוב, אבל מצות שכחה לא ניתנה לקבוע שכחה בדברים שאינו שוכחן עתה, ואפשר דבנשרף המציל דינו כניטל, ויתכן שאפי' נטלוהו עניים קודם שנזכר בעקורה נעשית שכחה, ובעיין כשנזכר בעקורה כשהמציל קיים, אלא שמצות שכחה מפסיקתו.

וי"ש לעי' מ"ט לא מייתי בירו' מהא דתניא בתוספתא פ"ג אימתי אמרו קמה מצלת את העומר בזמן שלא נטלה מבינתיים הא אם נטלה מבינתיים ה"ז אינה מצלת, ופר"ש פ"ו מ"ח דר"ל שאם נטלה הקמה אחר שכחת העומר קודם שחזר ונזכר בו שוב אינה מצלת, והיינו ממש בעיא דירו' קמייטא, וגם איכא למידק מינה דדוקא נטלה אבל שכחה לא, וקצת יש לדקדק בלשון התוספתא דהול"ל כ"ז שלא ניטלה אבל אם ניטלה הקמה שוב אינה מצלת, ולשון אימתי אמרו משמע דעל קמה שהיא עדיין קמה קאמר דלא בכל גונא מצלת, ואולי יש לפרש דר"ל שהעומר סמוך לקמה ולא נקצר מן הקמה כלום בין העומר והקמה, ור"ל דאם יש קציר בינתיים אע"פ שהעומר סמוך לקמה, מ"מ הנקצר ביניהם מפסיק (ובזמן ר"ל בקמה כזו) וניחא בזה דנקט ברישא אימתי אמרו קמה מצלת את העומר ולא קאמר סתמא אימתי אמרו קמה מצלת, כדי שיכלול גם קמה שמצלת את הקמה, דבאמת בזה אפי' נקצר בינתיים כ"ז שנקצרת עם הקמה ניצולת, וצ"ע, מיהו צ"ע בעיקר הדין דלא מסתבר ששבולת אחת שנקצרה ביניהם כבר תבטל ההצלה (ואע"ג דבשיבולת אחת סגי להצלה, מ"מ אכתי מיקרי ולא עומר שסביבותיו קמה), וצ"ל דהיינו בשיעור שהי' מניח העומר השייך לקמה שאצל קמה זו,

אחת של סאתים, וכן בזיתים דכ"ז שיש לו תחתיו יש לו בראשו חשיב הכל אחד, אלא דלעיל ס"ד ס"ק י"ג כתבנו דאותן שתחתיו אין בהם שכחה, ומ"מ משכח"ל כשמעמר מיד מתחת האילן למקום שהוא גמ"מ, ושכחת האילן גורמת לשכחת הסאתים כאחת, אבל בתבואה דקצירה לחוד ועימור לחוד א"כ היכי משכח"ל שכחת קמה ותלוש כאחת.

ונראה דזהו שהוכיחו בירו' מכאן דדבר שראוי להציל ושכחו ה"ז שכחה, דכיון דע"כ לאוקומי מתני' בשכחה אחת לשתייהן, והרי שכחת הסאה של הקמה קדמה ותו לא מצטרפי, ואפי' קצר הקמה לבסוף מ"מ שני ענינים הם ואין שכחה אחת גורמת את שניהם, לכן פירשו כגון ששכח העומר תחלה ועדיין אינו שכחה מפני שהקמה מצילתו, ואח"כ כשבא לקצור שכח את הקמה וכיון שבשכחת הקמה נעשה גם העומר שכחה הי' מקום לומר דמצטרפין לסאתים והיינו דקמ"ל מתני', וש"מ דשכחת הקמה גורמת שכחה גם לעומר שניצול עד עתה על ידה.

ודחי' ר' יונה תפתר בקוצר שורה ומעמר שורה וכבר שכח את הקמה עד שלא ישכח את העומר, פ"י שבשכחה אחת שכח את הקצירה והעימור ולא מפני שהקמה הצילתו, אלא דבשעת הקצירה עצמה גם מעמר, וזה משכח"ל בקוצר שורה ומעמרה מיד [בפ"ו הגרסא קוצר שורה ומעמר, ומתפרש שמעמרה מיד, ואפי' גרסינן ומעמר שורה מתפרש שמעמר אותה שורה עם הקצירה], שאינו מניח העמרים אלא קוצר ונוטל העמרים מיד, ומיירי הכא ששכח קמה והמשיך וקצר ושכח לעמר מה שקצר אחר הקמה הנשכחת, ובכה"ג לא נחלטה שכחת הקמה אם הי' הדין שמצטרפין, כמו שבכל שכחת קמה לא נחלטה השכחה אא"כ קצר אח"כ והנשכח פחות מסאתים, וה"נ כיון שהקצירה והעימור כאחת, אם שכח סאתים קמה ותלוש שכחה אחת היא, [עוד אפשר

ויש כאן לבאר דהנה בשכחת ג' עמרים מבואר בירו' דאע"פ שעבר את הראשון ושכחו אינו נחלט בשכחה כ"ז שיש שנים לפניו, דעדיין יש כאן שורה משל בעה"ב, והיינו משום דכולם עומדים להתעמר, ואם ימשיך וישכחם יחשבו כולם שכחה אחת, וכן שכחת סאתים דקמה מיירי גם כששכח מיד מה שלאחריו ולא אמרי' דמה דשכח קודם שהי' סאתים הי' שכחה, דמצטרפין לסאתים אע"פ ששוכחן בזא"ז, דכ"ז שיש כאן סאתים שעומדין ליקצר, אם ישכחם חשיבי שכחה אחת, ולכן לא נחלט לעניינים אא"כ קצר לעצמו, [דלא מצינו שידיעת בעה"ב תקבע, כיון שהעניינים מותרין ליטלה קודם שנודע לבעה"ב, וע"כ לחדש דכאן אסור להם ליטלה שמא לא יודע לבעה"ב עד שישכח ג' או סאתים, וכיוון דע"כ לא חיילא שכחה מיד, תו לית לן למימר שתחול עם ידיעתו, אלא כשימעט משורה או מסאתיים], אבל בקוצר שדהו לא שייך לצרף הנקצר לסאתים עם הקמה, דשכחת העימור לא שייכא השתא, ואפי' ישכחם כשבא לעמר אין זה ענין לשכחת הקמה דהשתא, ולכן נחלטת מיד שכחת הקמה לעניינים.

ולפ"ז נראה דבקצירה בדרך הרגיל שהקדים לשכוח הקמה ואח"כ שכח עומר בצדה פשיטא דאין מצטרפין לסאתים לכו"ע, דאין כאן שכחת סאתים, שהרי הקמה כבר נחלטה לעניינים, ואין יתרון לבעה"ב בזה שלא עברו עדיין העניינים בשדה ליטלה, דכנטלוה דמי ושכחת העומר נמי אין בה אלא סאה, ולא משכח"ל דינא דמתני' אלא כשבשכחה אחת שכח הסאתים, ובאילנות שמיד עם לקיטת הקמה מעמר הפירות [מלבד זיתים וחרובים] ניחא שפיר דהכל שכחה אחת, כגון שהי' באילן סאתים וקצר חציו והניחו תחת האילן, ושכחו ועבר לאילן אחר, דשכחת הקמה והתלוש אחת היא, כיון ששעת הקצירה היא שעת העימור, דקודם שהולך לאילן אחר אוסף כל הפירות [לתוך כליו עכ"פ], ויש כאן שכחה

מצוי בקצירת שדה שיהא הקציר סמוך לקמה הנשכחת בלי הפסק, ויהא בהם יחד סאתים, וזה ע"פ התוספתא שהובאה לעיל סק"ט אם נפרש בה דלא כהר"ש], ומ"מ הדברים מחודשים לומר דשכחת קמה אינה לעניים עד שיעמר, אפי' באופן שיש עמרים סמוכים לקמה, ועוד דמאי קאמר תפתר כו' הא בפשוטו שוכח הקמה תחלה, וגם גרסת היר' לפר"ש צ"ב, אלא דבכל הענין אזיל הר"ש בשיטה אחרת וכמשנ"ת לעיל סק"ח ט' ב' ג'.

והרמב"ם בפיה"מ כ' אם באת רשות העני באמצע שיזכה העני בקצירת התלוש או המחובר, משמע דס"ל דאע"פ שכבר הי' רשות לעני ליטול, מ"מ אם לא נטל והוסיף בעה"ב לשכוח בצדה עומר או קמה בטלה שכחה קמיתא לר"י, ואינו מובן, ואולי אע"פ שהראשונה שכחה מ"מ מהני צירופה שהאחרונה לא תהא שכחה, כ"ז שלא באת רשות העני באמצע, ולפ"ז צ"ב מאי דייק מינה בירו' ומפרש ר"י תפתר כו' הא סתמא שוכח הקמה תחלה, וגם פירושו בד' יוסי צ"ע מהתוספתא והיר'.

יא. יר' פ"ו ה"ו הא אם היו שתיהן עקורות לבעה"ב מתני' כר"ג, עי' לעיל ס"ד סק"ח דמתלמודן משמע דהלכה כרבנן, דמימרא דר"ה ב"ב ע"ב ב' כרבנן, וכ"פ הרמב"ם, ולכא' לפי הירו' הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם, והנה אם כונת הירו' לדיוקי לישנא, מצינן למימר הא אם שתיהן אינן עקורות שכחה, ומתפרש כשהכל קמה אחת, ובאילן אחד, ואפי' בעקורות משכח"ל שהכל צבור אחד, אבל נראה דמעיקר הדין קדייק דלא מסתבר ששני עמרים ששניהם מענין אחד לא יצטרפו, ועומר וקמה יצטרפו, לר"י, וכן לת"ק דאיצטריך לאשמועינן לאפוקי מיני', ויש לעי' א"כ מ"ט דתלמודן דקיי"ל כרבנן, ובדוחק י"ל דמתני' דלק' פ"ז מ"ב כל זית שיש בו סאתים, משמע דדוקא כשיש בזית אחד סאתים, אבל שני אילנות אין

לפרש שיש לו שורות צפון דרום ומקצתן קמה ומקצתן עמרים, ועכשיו קוצר ומעמר מזרח מערב דנמצא שקוצר שורה ומעמר שורה, ושכחה אחת לשתייהן], ומיירי ששכח הקמה תחלה אף דסתמא דמילתא בכה"ג מצוי ששוכח העומר ואח"כ הקמה, דבשכח קמה תחלה צ"ל דמיירי שקצר אח"כ אלא ששכח לעמר, [א"נ בשתי שורות כפי' אחרון שכתבנו].

ולפ"ז נחא הא דקאמר תפתר כו' וכבר שכח כו' ולכא' קשה דסתמא דמילתא הקציר קודם לעימור, ומאי ס"ד ומאי תפתר, ולמש"כ נתיישב הכל, וכ"ז בתבואה, אבל באילן דאין הקמה מצלת את התלוש [כ"ג ועי' לק' ס"ק], ידע שפיר דמתפרש בשכחה אחת וכמשנ"ת.

ברם מדברי הר"ש שפי' דבשכח את הקמה שמצלת את העומר חשיבא שכחת סאתים, מבואר דאפי' בזא"ז מצטרפין לר"י, וצ"ע ליישב הדברים, דהא ודאי לא מסתבר שמששכח את הקמה והותרו בה עניים, תחזור ליאסר כשישכח עומר סמוך לה, וע"כ לומר שגם הקמה לא הוחלטה לעניים, דלשון מצטרפין ודאי משמע שהכל לבעה"ב, דלא משמע כלל לומר דכיון שיש כאן סאתים אע"פ שסאה ודאי של עניים, מ"מ הסאה הנוספת אינה שכחה, דאין לחלק בין נטלו עניים חלקם או לאו, (והרי קמה שהיא שכחה אינה מצלת את העומר), וע"כ לומר דכיון שמצטרפין הכל לבעה"ב, וזה מחייב לומר שלא הוחלטה השכחה הראשונה לעניים, וא"כ קשה היכי דמי מאחר דמפרש שלא שכחן בב"א אלא הקדים לשכוח הקמה, והרי הדבר פשוט דשכחת קמה נחלטת לעניים אע"פ שיש סאתים תבואה עקורה, ואולי נאמר דדוקא כשיש עמרים הראוים להתעמר למקום שהוא גמ"מ מצטרפין עם הקמה, אבל לא תבואה תלושה, ועוד דבעינן שיהא העומר סמוך לקמה ולא יהא שום קציר בינתיים, וזה אין

מצטרפין לסאתים, והיינו כרבנן וכמש"כ לעיל שם, אבל יותר מיושב אם נעמיד דברי ת"ק ור"י [וחנניא בן אחי ר"י], כרבנן.

ולמאי דס"ד בירור' דמתני' איירי בקמה שמצלת את העומר, מצינן למימר דבהא מודו רבנן, דעד כאן לא פליגי אלא מפני ששני עמרים הם ככריכות ואין שכחתו מצרפתן לומר שיש כאן שכחה אחת של סאתים, אבל בכה"ג ששכחת הקמה גורמת לשכחת הסאתים, הרי יש כאן שכחה אחת של סאתים ואינה שכחה, וסברא זו כתב הר"ש בדר' יונה אף אליבא דת"ק, ובאילן אף דלכאור' לא שייך טעמא דקמה מצלת, דהא דרשינן לי' מעומר שסביבותיו קציר, ובאילן אין חילוק אם האילן טעון פירות או לאו, מ"מ י"ל דבהא מודו רבנן דחשיבא שפיר שכחה אחת, דכיון דמיירי בששכחת האילן גרמה לשתיקה, שפיר נטפלין הפירות התלושין ליקרא שכחה אחת עם האילן, והרי בהיו פירות התלושין מאותו אילן, ודאי יש סברא לומר דהכל שכחה אחת, ושני עמרים גריעי דאין מה שיצרפן, וכן תבואה אין הקציר נטפל לקמה שהיא כשדה אחרת, אבל באילן שפיר חשיב התלושין והמחוברין ענין אחד, (דהאילן מצרפן, משא"כ בתבואה שכל האילן נקצר).

אבל למאי דמסיק בירור' דמתני' בשכח הקמה תחלה, לכאור' שני עמרים עדיפי, ובאמת בירור' הקדימו לומר דמיירי בשכח הקמה תחלה, ונוכל לומר דרק להאי אוקימתא דייק הא שתיקה עקורות כו', ולפ"ז באמת הלכה כר"ג, אבל לתלמודן נימא דדבר שהוא ראוי להציל ושכחו שכחה, ומיירי מתני' בשכח הקמה לבסוף ואתיא שפיר כרבנן, אבל רחוק לפלפולי כולי האי בלא ראיה, (ועוד יש להוסיף הפלפול דבמתני' גרסינן אלא של עניים הם, וזה כמיותר, אבל אי מיירי מתני' בקמה שמצלת את העומר ששכחה, קמ"ל דלא רק שאין מצטרפין אלא הכל לעניים גם העומר, דהא הנדון אם שכחת הקמה מועלת

לעומר וכמשנ"ת סק"י, אבל בירור' ל"ג לה, משום דלא מתפרשא בקמה שמצלת את העומר וממילא מובן דהכל לעניים, ואין ראוי לאמרו מפני שאין להמציא מחלוקת בגירסאות (המשנה).

ואפשר דיש סברא לומר דאצל מחובר חשיבא טפי קביעות, דנהי דבשני עמרים ס"ל לרבנן דאין שכחתו מצרפתן לומר שיש כאן סאתים, לפי שהן ככריכות כל אחת לעצמה, ולא מצרפינן להו ע"י ששכחן כאחת, אבל בקמה שמונח אצלה תלוש, אף קודם ששכח יש כאן קביעות של סאתים (או נאמר דלגבי הקמה יש כאן סאתים, אבל גם בזה הטעם מפני שהקציר נטפל להצטרף למחובר).

ואפשר דסאה עקורה וסאה שאינה עקורה מתפרש במונחין בצבור אחד, ובכה"ג עדיפי משני עמרים, אלא דק"ק מהא דמוקמינן ששכח את הקמה עד שלא שכח את העמרים, [וגם צ"ע מאי קסבר ר' יוסי בכה"ג], ולישנא משמע קצת כן, מדלא קאמר הקמה והעומר אין מצטרפין לסאתים, או דנימא דשני עמרים ניכר שרוצה להפרידן, אבל הכא אפשר שיוסיף הקמה על הקציר, ויתפרש באופן שאין העקורה קשורה לעצמה, וצ"ע, ואפשר דמיירי במעמר התבואה כמות שהיא למקום הגמ"מ, וזה מיושב טפי, עי' לק' ס"ק י"ג.

ולפי מה שצדדנו דלתלמודן אתיא אף כרבנן, ומשום דקמת מחובר מצרפת יותר לסאתים, אפי' שני עמרים מצטרפין ע"י הקמה לר' יוסי, [אם אינן נדונין בלא"ה כשורה, עי' להלן].

ונראה דאפי' מתני' רבנן מ"מ אף ר"ג מודה דאין מצטרפין, דאף דיש סברא דקמה ועומר עדיפי, מ"מ הסברא דלא מצטרפי אינה תלויה בדין צירוף עמרים, ואע"ג דסברת ר' יוסי במתני' איפכא, לא תליין הא בהא, וז"פ. **ויש** לעי' קמה ושני עמרים מהו שידונו כשורה, מי אמרי' קמה ועמרים שני

בעלי קרנים), ובירו' מיבעיא לי' אם בעינן באת רשות העני או אפי' ראו' לבא, ופשיטא מתבואה דראוי' לבא, כן פי' הגר"א, ולכאוי' לפי' הצד דדוקא שכבר באת רשות העני, לא משכח"ל אלא בכרם ובדאיכא עוללות, ועי' להלן.

ולכאוי' טעמי' דר"י דכיון דרשות העני משותפת בקמה אין הקמה והעומר ראויין ליחשב כאחת לשיעור סאתיים, דהו"ל כיש לו סאה משלו וסאה של שותפות, ואע"פ שאפי' נוציא שיעור לקט שראוי' לעשות עדיין ישאר טפי מסאתים עם העומר, מ"מ כיון דאין בעלותו מוחלטת בסאה זו נדונית לעצמה, מיהו היינו דוקא בצירוף קמה ועומר, אבל בקמה עצמה סגי בסאתים ואין רשות העני מגרעת כלום, ואף ביש לקט בין שני העמרים לר"ג אינה מפסקת, דרק בצירוף עומר וקמה מהניא סברא זו, ועוד נראה לכאוי' דאפי' הי' מונח לקט בין העומר והקמה (ובאופן שלא נקצרה תבואה מאותו מקום כלל), אינו מפסיק, דרשות העני שאירעה בינתיים אינה מפסקת, כמו בין שני עמרים הגע עצמך בהניח שבילין של מתנ"ע בינתיים ולא שנפלו כאן ודאי דאין סברא שיפסיקו, ורק רשות העני ששייכת לקמה או לעומר י"ל שתפסיק, אבל מה שנפלו איזה שבילים בינתיים אין סברא שיפסיקו, (מיהו לפי האמת אין נפק"מ בזה דלעולם ראו' לבא), ומה"ט כתבנו לעיל דאי מפרשינן באת רשות העני שכבר באת, היינו בעוללות, דאילו פרט ולקט שכבר נפלו אינן מפסיקין, ולפ"ז ניחא הא דמוכיח בירו' מתבואה דמיירי בראוי' לבא, אבל אם גם לקט שנפל מפסיק א"כ מתפרשא שפיר כולה בשכבר באת, ועס"ק י"ג.

ברם לישנא דבאת באמצע משמע שמפסקת בין העומר והקמה, וכן הא דבעו בירו' אם דוקא באת כבר, משמע דכיון דמדין הפסק אתינן עלה בעינן באת כבר, [דאם הסברא מפני שזה כסאה של שותפות, א"כ יש סברא

ענינים הם ולא מצטרפי, או"ד סו"ס יש כאן שכחה אחת של שלשה ומתמעטי מלגר ליתום ולא למנה, (ולכא למידק מק"ו דר"ג דמשמע דכל שנדון כשורה מצטרף לסאתים, דזה שייך רק בעמרים שאין ביניהם אלא ההפרדה אם הם אחד או שנים, אבל עומר וקמה אע"פ שנדונין כשורה שפיר י"ל דאין מצטרפין), ומסתברא דנדונין כשורה, דהא חזינן במתני' דשכחה אחת חשיבא, אלא שאין מצטרפין לסאתים, והרי בצירוף לסאתיים בעינן טפי חיבור מדין שורה, וכיון שכן הדין נותן דשלשה לבעה"ב, דסו"ס יש כאן שלשה חלוקים זמ"ז שצריכה לחול בהם שכחה אחת, מיהו היינו דוקא בכה"ג שקוצר ומעמר כאחת וכמשנ"ת לעיל סק"י.

נראה דטעמייהו דרבנן לאו משום דמצות שכחה קמה ושכחת עמרים שתי מצוות הם ולא מצרפינן מזל"ז, אלא הענין בשיעור סאתים דאין קמה וקציר משתערים בערך אחד, וכעין שני מינים דמו, וראי' לזה מדר' יוסי דמחלק בין באת רשות העני באמצע, וראוי לפרש טעמי' מעין טעמייהו דרבנן, אלא דס"ל דרק בבאת רשות העני באמצע אין מצטרפין, ואם טעמייהו דרבנן משום דשתי מצוות הן, א"כ ר"י חידש טעם אחר דאע"ג דמצוה אחת היא, מ"מ רשות העני מפסקת, ומעיקר הענין נמי נראה דהנדון בסברת צירוף סאתים ולא ביסוד דין שכחה, וכן משמע הלשון מדלא קאמר הקמה והעומר אין מצטרפין, ובקושטא דמילתא נמי מצוה אחת היא, ומה"ט כתבנו לעיל דמסתברא דנדונין בשורה.

יב. שם מתני' ר"י אומר אם באת רשות העני באמצע אינן מצטרפין, מפרש בתוספתא דהיינו תבואה וכרם שיש בהם לקט ופרט ועוללות לעניים, ושלא באת רשות העני כגון פירות האילן, (והתם קאמר לה ר"י משמ' דחנניא בן אחי ר"י, ואפשר דלא חשיב לי' במתני' משום דר"י עדיף מיני' כדאמרי' ברכות ס"ג א' גדיים שהנחת נעשו תיישים

ביניהם, משא"כ לקט, ובלא"ה הענין מתפרש שהמשיך לקצור אח"כ (דאל"ה אינה שכחה), וע"כ שדעתו ליתן פאה לבסוף, וכן למאי דמוקי בירו' בשכח הקמה תחלה, הרי קצר אח"כ, והרמב"ם מפרש דברי ר"י בע"א ועי' בזה לעיל סק"י).

שני עמרים ובהם סאתים וביניהם קמה ושכח את העמרים ולא שכח את הקמה, אם נדונין בשורה עי' לעיל ס"ק י"א, א"כ לא חיילא שכחה עליהו, ואם לבסוף נטל את הקמה העמרים מצטרפין לר"ג, אבל אם אין נדונין בשורה יש לדון אם הקמה מפסקת [ועי' לעיל בפי' הרא"ש ולהלן], ולכאור' נראה דקמה אימעטא רק שאינן מצטרפין אבל אינה מפסקת דהא באין בה רשות עני לא אשכחן מ"ד שמפסקת, מיהו אכתי י"ל דהיינו דוקא בשכחה, אבל בנשארה קמה של בעה"ב באמצע מפסקת [ומפי' הרא"ש משמע שאין מפסקת אלא מדין רשות עני, דמיירי בקמה שאינה שכחה עיי"ש, אבל דברנו למאי דמפרשין דברי ר"י רק בעומר וקמה], ולכאור' נראה דאם קוצר ומעמר כאחת הקמה מפסקת, אבל אם אינו קוצר עתה אינה מפסקת, ועדיין צ"ע דאפשר דאפי' מין אחר מפסיק.

ובן יש לשאול לכו"ע בקמה שהעומר מפסיק בינתיים, דבשכח כולן ודאי מצטרפת הקמה לסאתים, ואפי' באת רשות העני באמצע, לפמשנ"ת דר"י רק בצירוף קמה ועומר קאמר לה, אבל בלא שכח העומר יש לדון אם מפסיק, ואם נדון בשורה בדין הוא שיפסיק וכמש"כ לעיל ס"ד ס"ק, אבל אם אינו מעמר, כעת דאינו נדון כשורה לפמש"כ לעיל סק"י, א"כ אינו מענין שכחה דהשתא, ומ"מ מסתברא דמפסיק כיון שיש כאן לבעה"ב חלק מהקציר באמצע אע"פ שכבר הקדים לקצור קודם, שכח קמה סאה ואח"כ קצר והניח ושכח ואח"כ שכח קמה סאה מצטרפין לפמש"כ דרך בצירוף קמה ועומר

הפוכה דכיון שנודעו העוללות כנטלן העני דמי, (דהא בסאתים בקמה אין העוללות מפסיקין), ויש לדחות [ונראה מזה דבאמת רשות העני מפסקת, דקמה ועומר דבר מועט מפסיק ביניהם, ולפ"ז י"ל דאף לקט תלוש מפסיק ביניהם, והא דלא קאמר ר"י מפסקת משום דאף בראוי' לבא חזינן לה כמפסקת, וצ"ע, שו"ר בפר"ש דפשיטא לי' דכשיש לקט בין סאה [עקורה] לסאה [שאינה עקורה] חשיב רשות העני באמצע מיהו אין חשיב רשות העני באמצע מיהו אין נפ"מ בזה דאם יהא לקט ממין אחר אינו מפסיק, ולעולם בכרם ותבואה אינן מצטרפין דלעולם הנדון לצרף קמה שיש בה רשות עני.

ובפי' הרא"ש נראה דבר מחודש שפי' דברי ר"י בכל צירוף דסאתים אף בשני עמרים, דאם באת רשות העני באמצע אינן מצטרפין לסאתים, אף לר"ג דמתני' כותי', וראוי' להביא פי' שיש קמה מפסקת ביניהם, ואם יש לקט מפוזר ביניהם פשיטא דאין מצטרפין, והנה לפי ק"ו דר"ג בדין הוא שאף לשורה לא יצטרפו בכה"ג, דאל"כ הא חזינן דלשורה מצטרפין טפי מלסאתים, ויש סמך לדבר בתוספתא שנשנו דברי ר"י אהא דקתני שלשה אינן שכחה, אבל הדברים מחודשים טובא דלפ"ז המעמר קודם שליטתו העניים דמצוי לקט בין עומר לעומר, אפי' שכח שלשה זא"ז לעניים, ועוד צ"ע בזה, ועיקר הדבר לעקור דברי ר"י מפשטן צריך הכרח, ודברי הירו' פשוטין באותה קמה שצריכה להצטרף עם הסאה העקורה, ומיירי כששכח הקמה תחלה כדמפרש בירו', ועכ"פ הרי שכח גם הקמה כמ"ש ברישא דמתני', ולכן דברי הרא"ש צ"ת, - (גם מ"ש התו"ט דבקמה המחובר מציל ואין רשות העני מפסקת לא נתפרש כלל, ומשה"ק דמשכח"ל פאה עי' פי' הרי"י מלכי צדק מ"ש בזה, וגם נראה דרשות העני מתפרש בע"כ של בעה"ב, ואי מיירי בסוף הקציר אכתי יכול ליתן בסוף ולא

פליגי, אבל לא שהקמה או הקציר מפסיקין, ול"ע כה"צ ביניי הפסק.

יג. **שם** מתני' סאה תבואה עקורה כו', לשון עקורה מחודש, ואע"פ שכולל תלישה דאילן ודשומים ובצלים מ"מ הלשון מחודש, ואפשר דבא לפרש שאינו עושה עמרים מהתבואה אלא קוצר ונוטלה משם לגדיש, שאין בין זו לזו אלא שזו כבר נקצרה וזו לא נקצרה, ואינה עשוי' כריכות כדוגמת קציר, אלא דומה למחוכרת, [ועוד דבעקורה כל השבולת קיימת ואין חילוק ביניהם אלא החיבור לקרקע, וקרוב יותר לשערם יחד], וגם יש במשמעות הלשון שהכל העומר ליעקר, דאי הוה אמר העומר והקמה אין מצטרפין הי' מתפרש כדרך הקוצרים שאין הקצירה והעימור יחד, אבל השתא מתפרש שאין כאן שתי שכחות אלא שזו עקורה וזו אינה עקורה.

ואפ"ר שיש כאן חידוש אליבא דר' יוסי דאמר חולין קל"ז א' לקט קצירך ולא לקט קיטוף, ולפ"ד בעוקר התבואה אין כאן רשות העני באמצע, ואע"פ שרק סאה עקורה, מ"מ גם הקמה דעתו לעקרה כדקאמר וסאה שאינה עקורה, עדיין, אבל עתיד לעקרה, והיינו דקמ"ל דבכה"ג מצטרפין לר"י, והיינו דנקט ר"י בלשון אם באת רשות העני באמצע, ולא קאמר בתבואה ובכרם אין מצטרפין ובאילן מצטרפין, משום דלאו כלל הוא בהני שבאת רשות העני באמצע, וניחא לי' לתנא לפרושי רישא בגונא דלר"י מצטרפין, דאל"ה הו"ל למנקט רק אילן.

שם וכן באילן והשום והבצלים, אילן מתפרש שפיר לרבותא דר"י, אבל צ"ב מאי רבותא בשום ובצלים, [ומש"פ הר"ש בפי' קמא דשום ובצל אין מצטרפין, צ"ע פשיטא, ועוד דמילתי' דר"י ודאי לא קאי עלה, ולמה שנאם באמצע, ועוד דמסתברא דאף אינן נדונין בשורה, וא"כ כ"ש דאין מצטרפין לסאתים], ואפשר דמתפרש שהבצלים העקורים

הם ע"ג הקמה, וקמ"ל דאפ"ה לא חשיב שכחה אחת, ונקט תבואה שהם זה בצד זה, ונקט אילן שהקמה מלמעלה והקציר תחתיו, ושום ובצל שהקציר מלמעלה והקמה תחתיו, ואע"ג דבכה"ג הכל שכחה אחת ואין דבר מפריד אפ"ה אין מצטרפין, ולר' יוסי אף בזה כיון דבאת רשות העני באמצע אין מצטרפין.

ואפ"ר דבשום ובצלים אין העקורין כמין אחר עם האין עקורין, שהרי דרך לחזור ולשתלן לגורן ע"י לעיל פ"ג מ"ב, ואין העקירה קובעתן בשם קציר, ולכן יש מקום לומר דכולן משתערין יחד לשיעור סאתים.

ולכא"ו הויא הך סתמא כרבנן דיש שכחה לשום ובצל המחוכרין, והו"ל סתם ואח"כ מחלוקת, ולדעת הרשב"א ערובין ובשאר דוכתי, דאין הלכה כסתם היינו בחיוב שהלכה דלא כסתם, א"כ אית לן למינקט כר"י ועי' לק' .

שם אלא של עניים הם, בירו' ועוד נוסחאות ל"ג לה. (ועס"ק י"א), (ואולי יש לדקדק מזה דשכחן בזא"ז ושכחה זו שאינן מצטרפין גורמת שיהיו של עניים ונפ"מ לפי' הרמב"ם ועוד עי' ס"ק י'), אבל אם היו מצטרפין, לא היתה של עניים אפי' סאה ששכחה ראשונה.

שם רי"א אם באת רשות העני באמצע, עי' לעיל דמשכח"ל בתבואה שלא באת כגון בעוקר, ומשכח"ל בשבלין יחידים המשלימין סאתים דאין בהם משום לקט קצירך הואיל ונלקטין יחידין, (וצע"ב).

ונראה דמתני' נמי דיקא דאפי' נראית לבא, דאם רק בדאיכא לקט ופרט בינתיים, הו"ל ר"י אומר מצטרפין, ואם באת רשות העני באמצע אינן מצטרפין, דאין זה תנאי בעיקר הצירוף אלא שיש אופן שמפסיק ביניהם, ולישנא דמתני' מתפרש דבעיקר הצירוף קאמר, וע"כ מפני שיש מינים דלא מצטרפי מה"ט, וכן מהא דתניא בתוספתא

ונדונין בשורה, ונראה דאם ניכר שנטלו אחד מבינתיים לא חשיבי שורה, ואם ה' אחד נוסף ואותו עימר, י"ל דכיון ששכחן כאחת שפיר נדונין כשורה, שהרי הניח שורה שלימה ושכחה, וצ"ע, ועי' לק' ס"ק י"ח.

שם עימר צד העליון בצד התחתון נדון בשורה, אפשר לפרשו באת"ל דעימר צד הפנימי אינו נדון בשורה, מיהו אם עימר ממנו צד העליון ונשאר צד התחתון נדון בשורה, עימר צד התחתון ונשאר צד העליון, ומשכח"ל כשהכל מונח על הארץ וחלק מהשבלים עומדים וזהו צד העליון כזה, א"נ כנשאר קשים של תחתונים והעליונים נסמכין עליהם, ולפ"ז אינו ענין לנדון דצף וטמון דהכל עומר אחד.

לענין עומר שכנגדו מוכיח אפי' עימר צד החיצון שוב אינו נדון מזרח מערב כמשנ"ת לעיל סק"ד מהתוספתא גבי אילן, והכא במעמר צפון דרום ונשארו שנים באותה שורה, ופשוט.

טו. **פ"ו מ"ח** הקמה מצלת את העומר ואת הקמה העומר אינו מציל כו', הא דקמה מצלת עומר נלמד מקרא דושכחת עומר בשדה וכדמפרש בירו', אבל הא דקמה מצלת קמה אינו מדין הצלה, אלא כיון שנקצרת עם הקמה נמצא שיכול לקוצרה בלא שישוב לקחתו ולכן אינו שכחה, ואמנם יליף לה רי"ש בספרי מקרא דלא תשוב לקחתו כמ"ש הר"ש פ"ה מ', היינו עיקר הדין דאע"פ ששכחו שכחה גמורה ואינו מסדר הקצירה של הקמה, מ"מ כל שיכול ליטלו בלא שישוב לקחתו אינה שכחה, וסברא זו שייכא רק בקמה שדרך לקצור כמה ביחד, ולכן לא חשיב ששב לקחתו כלל, דכך קוצר הקמה שאינה שכחה, ולא חזר לקמה זו לקחתה, אבל בעומר הסמוך לעומר אע"פ שנטלו ממקומו עם עומר זה מ"מ יש כאן מעשה מיוחד לעומר השכוח, והיינו לא תשוב

כגון תבואה וכרם נמי מוכח דאמינים אלו קאמר דאל"כ הול"ל כגון פרט ועוללות ולקט, מיהו יש לדחות דקמ"ל דרשות עני ממין אחר אינו מפסיק, והוכחת הירו' צ"ב לפמשנ"ת דאף לקט תלוש מפסיק, דא"כ מה ראי' יש מתבואה וכרם דמירי אפי' בראויין לבא, ושמא מדנקט כרם ולא ענבים משמע לי' דאכרם גופי' קאי, וע"ז קאמר וכרם לא על אתר הוא הרי אין הפרט אלא בזמן הקצירה ואינו נודע במחבור אבל קשה דבכרם איכא עוללות, ואולי חשיב עוללות כמין אחר לענין זה, ודוקא לקט ופרט דרשות עני באותו מין מפסיק, או יתכן דס"ל כיון דהענבים העקורים תחת הגפן א"כ אין הפרט שמונח שם מפסיק לכוון האילן, וע"כ דמפני המחבורין קאמר, וכרם לא על אתר פי' לא במקומו הוא, ולא מסתבר לי' לאוקומי בדאיכא עוללות בתחתית הגפן, וצ"ע, ובהגהות הגר"א מוחק כרם ולפ"ז צ"ל דמשמע לי' שתבואה מחוברת מדלא קאמר לקט, ועס"ק י"ב.

יד. **ירי' פ"ו ה"ג** היה עומר אחד גדול עימר צד החיצון בצד הפנימי נדון בשורה, לכא' נראה דעומר גדול הנקט אורחא דמילתא הוא, וה"ה בעומר כשאר העמרים ועימר חציו, דאם עימר חציו החיצון ונשארו שנים מלבד חציו הפנימי נדון בשורה, אבל אם עימר חציו הפנימי נמצא שכבר עימר ביניהם וכל שעימר בינתיים שוב אינו נדון כשורה, אע"פ שנשארו ג' קרובין זל"ז, דמשעבר האחד ועימר השני כבר נעשה שכחה, והכא קמיבעיא לי' מפני שעדיין אותו עומר נשאר, ויש סברא לדונו בשורה, וצ"ע"ק בפי' הגר"א דמשמע דכשעימר צד החיצון ונשאר שיעור עומר חשבינן לי' כעימר עומר נוסף מאחוריו, ועיקר העומר הוא הפנימי, וכיון שעימר את הפנימי מיבעיא לי', מיהו נראה דבעיקר הפי' מפרש כמש"כ.

וי"ש לעי' בהניח את השני ולא שכחו ועימר את השלישי והניח ד' ה' ועימר ו' ואח"כ שכח כולן כאחת אי חשיבא חדא שכחה

עמרים, אבל לבתר ידיענין דקרא ממעט עומר שסביבותיו קמה, מפרשינן דהקמה מצלת את העומר, וכ"מ מק"ו דרשב"ג, ע"י לק' ס"ק ט"ז.

ויש לעי' מ"ט דר"מ בתוספתא ובירו' דס"ל שקמת חבירו וגוי ומין אחר מצלת, אם מודה דקלח אחד מציל, ואפשר דס"ל דמכח גזיה"כ דאפקי' למיעוטא מבשדה, אימעטו נמי הני, אע"פ שאין שייך בהם ענין הצלה, דאין לחלק במיעוטא דבשדה מי הבעלים, אבל מודה שפיר דקמה ששכחה אינה מצלת, [ואשכחן כה"ג דמכח הלא פלוג מיעטה תורה גם מאורעות אחרים אע"פ שאין עיקר הטעם בהם, וה"נ אין מצוי שיהא עומרו סמוך לקמת חבירו ולקמת שעורים], ונראה דדוקא שעורים קאמר דדמיין לחטים, ובתוך שדה שעורים חשיב מה שתחתיו קשין, אבל קמת פשתן אינה מצלת על חטים, וכן קמת מין הפטור משכחה, - ויש להסתפק לרבנן שני מיני חטים מאי, ואפשר דדינן כמו בפאה פ"ב מ"ו דעשאן שתי גרנות הוו ב' מינים, ובהצלת קמה ודאי הדין כן, ועי' להלן דבפשוטו יש להשוותן מלשון המשנה.

יש לדקדק היכן מרומזו במתני' אי בעינן קמה ממין העומר כרבנן או לאו, ואפשר לומר דכיון דקתני הקמה מצלת את העומר ואת הקמה, א"כ מתפרש דאותה קמה שמצלת קמה מצלת עומר, והרי בקמה אף ר"מ מודה דדוקא מינו, דהתם לאו משום מיעוטא דבשדה הוא, אלא דכיון שנקצר עם הקמה לא קרינן ב' לא תשוב, וזה שייך רק בשלו ומינו, ואפי' בשני מיני חטים שעשאן שתי גרנות אינה מצלת, וא"כ מתפרשא מתני' במינו ושלו כרבנן, ואפשר דכל שאינה שכחה מתפרש בדבר שיכול לשכחה והיינו בדידי', ואם נימא דלר"מ לא סגי בשבולת אחת אלא בעינן סביבותיו קמה באופן שמה שתחתיו נקרא קשין, ונפרש דמה"ט קמת חבירו ומין אחר בכלל, משום דממעטין רק כמשמעותא

לקחתו, ורק בקצירה משכח"ל שיחשב הכל מעשה אחד ואין כאן בל תשוב, [מיהו לכאור' משכח"ל בשני עמרים זה ע"ג זה וזוכר את התחתון (בלי נדון דצף וטמון)], אלא דכיון שהם שני עמרים ע"כ נתחלקו ליטול כל אחד לעצמו, ולכן לא מהני מה שיכול להגביה שניהם ע"י התחתון, וצ"ע בזה דבתוספתא קתני שני עמרים המובדלין זמ"ז, ויש לדקדק מזה דכל שהם ערימה אחת כחד חשבי, ועי' לק' ס"ו ס"ק מש"כ בסוגיא דסוטה בזה, ועיי"ש סק"ה בדברי הרמב"ם והראב"ד בזוכר את העליון עיי"ש, מיהו אם זוכר מקצת העומר פשיטא דמהני לכולו, כגון במוסיף על צבורי זיתים וחרובים, דאז חשיב הכל בעימור אחד, ואינו בבל תשוב].

בירו' מפרש דמושכחת עומר בשדה ילפינן לה, דעומר שסביבותיו קמה לא מיקרי בשדה, לפי שאז מיקריא כולה קמה, ומה שנחסר תחת העומר הזה אינו מקבל שם שדה, אלא דכאן נשאר קשין בתוך הקמה, ולפ"ז אין ללמוד שקלח אחד יציל דאז מיקרי מה שתחתיו שדה, דקלח אחד אינו משנה שם השדה, ונראה דביאור הדרשא דשכחת עומר היא כשכבר כלה הקציר, דאז הנשכח בשדה שכוח הוא, אבל אם עדיין יש קמה סמוך לו א"כ עוד יחזור לעמר ואין העומר הזה בכלל שכוח, ודמי לדרשא דלק' פ"ז ה"א ושכחת עומר בשדה כו' יצא זה שאת זוכרו לאח"ז, אבל אין הטעם כדהתם מפני שבודאי יזכרנו, דהא יכול לשכוח אף הקמה, [ואף בשכח אלא שאין בה דין שכחה מצלת] אלא דזמן שכחת עומר שנתנה תורה הוא בשעה שכבר נשלם הקציר, שאז העימור הוא סופי, ומה שנשאר שכוח, ולפ"ז ניחא נמי הא דבעינן שלא יהא שכחה, דאם גם הקמה שכחה א"כ כבר נשלם הקציר.

ועוד נראה דהא דאמרי' דעומר שסביבותיו קמה מה שתחתיו קשין, וזה נתינת טעם למה לא ממעטין מבשדה עומר שסביבותיו

דבשדה, וכן לא נאמר כן לדידי' בקלח דשומין ובצלים אלא בקשין, וכן י"ל דלר"מ אפי' שכחה מצלת מפני שמה שתחתיו נקרא קשין, לפ"ז כולה סיפא דאיזוהי קמה לאפוקי מדר"מ, וניחא דנקט בהדיא שמצלת את העומר דבהא הוא דפליגי, מיהו בפשוטו מודה ר"מ בכל זה, ואפשר דמתני' ר"מ בכל זה, ואפשר דמתני' ר"מ ולכן לא פי' בה רבי כרבנן, אבל סתמו כפירוש דדוקא מינו כדמתפרש בכל דיני שכחה, (בסאתים ובשורה ועוד).

קמת אילן בפשוטו אינה מצלת דלא שייך בה מיעוטא דבשדה, שאין חלוק אם האילן טעון פירות או לאו לענין שם שדה, מיהו יש לדון מאחר דמפרשין טעמא משום דקמה מצלת, א"כ י"ל דיליף אילן מקמת תבואה ענין ההצלה, ומ"מ נראה דאין ללמוד מתבואה דהתם הקמה סביבות העומר, משא"כ באילן שיש קמה למעלה, ולא דמיא להצלה דתבואה, וכן הא דקמה מצלת קמה לא שייכא אלא בתבואה שקוצר כמה ביחד וכמשנ"ת לעיל, ומתני' מתפרשא בחד ענינא לתרווייהו, (ולרשב"ג ורבי דירו' אילן שאין בו כח עני בקמה מן הראוי שיציל קמה).

מיהו מסתפקנא בשום ובצלים מאי, דנהי דסברא דתחתיו קשין לא שייכא בהו, אבל כיון דקרא דתבואה איירי נמי בהני וממעטינן ולא שסביבותיו קמה אפי' שבולת אחת, ושייך ענין ההצלה בסמיכות העומר לקמה, אפשר דגמרי' להו מתבואה, אע"פ שהקמה שלהם טמונה, וצ"ע בזה, [ולעיל סק"י פרשנו ס"ד דירו' במתני' דסאה תבואה עקורה משום דקמת שום ובצלים מצלת], ולכאו' מלשון קלח שהוזכר במתני' יש ללמוד לשום ובצלים דלשון קלח מוזכר בשורש עבה כדתנן גבי מרור יוצאין בהן ובקלח שלהן, וכן לעיל קלחי אילן, ואמנם מצינו בירו' פ"ג ה"ז לשון קלח גבי שבלין, מיהו התם קאמר שהי' קלח אחד ובו חמשה שבלין, ומש"ה קרי לי'

קלח לפי שהוא עבה שמחזיק חמשה שבלין, ולפ"ז ע"כ דהא דנקט במתני' קלח ולא שבולת לאשמועינן דאף בשאר מינין הקמה מצלת, ולדעת הרמב"ם והגר"א פ"ה מ"ב דשבולת אחת היא לקט נוכל לומר דנקט קלח על שבולת כדי שתפרש שיש בו כמה שבלין ולכן אינו לקט, ואפשר דכיון דסתם שבולת אחת שרי לעני ליטלה כדתנן לעיל שם שבולת שבקציר כו' הרי היא של עניים, ולא מפרש כששכחה עי' לעיל ס"ד סק"ד, מש"ה ניחא לי' למנקט קלח, ומ"מ יותר מיושב דלרבנותא נקטי' בשום ובצל דאפי' אחד ואפי' טמון בארץ דינו כקמה להציל, (אבל אין נראה לפרושי דקלחי אילן בכלל, דכשהנדון על הפירות אין לנקוט קלח של אילן לרבנותא, אלא אפי' אשכול אחד). – ולפ"ז י"ל דלהכי קתני איזוהי קמה שמצלת את העומר משום דמסיים קלח אחד והיינו הטמון בארץ, ובכה"ג אין קמה מצלת את הקמה דבעינן שתהא נקצרת עם הקמה, ובטמון לא נקצרים כאחד, וגם סתמא דמילתא בשום ובצלים כל שנתלש בינתיים שוב אין השום הנשאר נתלש עם הקמה, ועוד דבעינן ראשה מגיע לקמה.

שם איזוהי קמה שמצלת את העומר, לכאו' תיבות את העומר ממעטות קמה דאל"כ הו"ל למיתני איזוהי קמה שמצלת ותו לא, [ועי' לעיל בזה], ואפשר דבאמת בקמה אין שבולת אחת מצלת טובא, אלא כל שנקצר עמה, ואמנם ניצולין על ידה כולן, לפי שהאמצעית שנקצרת עם הקמה ניצולת ומצלת את הסמוכה לה שנקצרת עמה, כדאמר בירו' פ"ה ה"ב, מ"מ אין ההצלה ע"י הקלח אחד אלא ע"י זו שסמוכה לה, ואפשר עוד דבקמה אין חידוש ששבולת אחת מצלת דאדרבה אז יותר מצוי שתקצר עמה השבולת הנשכחת, לפי שדרך למלאת כפו ולקצור ביחד וכמשנ"ת, אבל בדאיכא קמה גדולה דסתמה נקצרת לעצמה ואינו מצרף השבולת עמה,

איכא חידוש טפי דאפ"ה כיון שיכולה להקצר עמה ניצולת.

שם כל שאינה שכחה, משמע כ"ז שאינה שכחה, ודחי בירו' דכל שאינה שכחה בשעה ששכח את העומר, אבל לא תפשוט מינה דדבר שהוא ראוי להציל ושכחו הואי הכל שכחה, ונתבאר לעיל סק"ט, ויעוי' ברש"ש שהעיר דלשון זה מתפרש כל שאינה שכחה מן הדין אע"פ שהוא שכח, וביאר בסאתים כפי' הרמב"ם בפיה"מ.

מיהו בזה נראה דכיון שבא התנא לומר אפי' קלח אחד דסתמו שכחה, לכך הוצרך להקדים כל שאינו שכחה, ולכן אין לפרש בסאתיים, מיהו משכח"ל בראשי שורות, ובסוף שורה שלפניו, דאפי' שכולת אחת ושכחה אינה שכחה, ועיקר הדין דאפי' שכח מבואר בירו' בשכחת קמה דהשכולת ששכחה ניצולת ומצלת, וכ"ש בעומר דכל שאינה בדין שכחה מצלת.

טז. תניא בתוספתא רשב"ג אומר כשם שהקמה מצלת את העומר כך העומר מציל את הקמה ודין הוא ומה אם הקמה שיפה בה כח העני כו' הובאה בירו' ובר"ש, כבר נתבאר לעיל סק"ט דמפרשינן טעמא דקרא מפני שהקמה מצלת את העומר, ולכן שייך למעבד ק"ו, וענין ההצלה הוא דכיון שעדיין רשות בעה"ב סמוכה לו לא נחלטה השכחה, וע"ז קאמר רשב"ג דקמה לא חשיבא רשות בעה"ב מוחלטת כעומר ומ"מ מצלת, וכ"ש עומר, וא"ל רבי דלא מצינו שמצלת קמה שיפה כח העני בה בלקט, וא"כ אין ללמוד שעומר יציל קמה, והא דתנן דקמה מצלת קמה היינו בנקצרת עם הקמה ומשום שאינו בבל תשוב ולא מדין הצלה אתינן עלה, וכמשנ"ת לעיל, ומשמע דלא הדר בי' רשב"ג, משום דעיקר הסברא תליא במציל אי חשיב רשות בעה"ב, וממילא כל שבצדו אינה

שכחה, ורבי ס"ל דאין לחדש כח הצלה בקמה.

ומסיק בירו' מדברי שניהם נלמד מצילין עומר מעומר, דע"ז ליכא פירכא דרבי, ואין מצילין קמה מקמה דא"כ הו"ל לאהדורי לי' דנילף עומר מק"ו דקמה מצלת קמה, והנה הא דתנן שקמה מצלת קמה כבר נתבאר, אבל קשה דהא תנן שעומר אינו מציל לא את העומר ולא את הקמה, ואפשר דהא פשיטא לן מסברא דענין מציל שייך רק מעומר לקמה או מקמה לעומר, דכיון שהוא סמוך למין אחר ניצול, אבל בעומר ועומר או קמה וקמה, וזהי המצוה שהנשכח מתוך העמרים יהא שכחה, ולא מהני לזה שגם נשאר עמרים של בעה"ב, והא דקאמר מדברי שניהם נלמוד היינו דכח המציל הי' מועיל בכה"ג מק"ו, אבל לדינא אינו מועיל מפני שאין ניכרת הצלה בהכי.

מיהו בפשוטו מתפרש דתנא דמתני' לית לי' ק"ו כלל, דהא דאשכחן דקמה מצלת עומר היינו משום דמצות שכחה בעומר ניתנה כשכלה הקציר ולכן בעינן סביבותיו קציר, ולא שייך ללמוד מזה לעומר שיציל קמה, ואף אם הטעם משום הצלה, מ"מ י"ל דבקמה לא מהני הצלה לפי שבלא"ה עתיד לראותה בשעת העימור ומ"מ היא שכחה.

והגר"א מגיה בתוספתא ובירו' תשובה אחרת בדברי רבי כדי להשוות דברי רבי עם מתני', דרבי קא"ל כיון דמודית דעומר אינו מציל עומר אע"פ שהורע כח העני בעומר הניצול, כ"ש דאין עומר מציל קמה שיפה כח העני בה, וע"ז אמרו בירו' מדברי שניהם נלמד דאין מצילין עומר ע"י עומר, מדלא קא"ל רשב"ג דג"ז נלמד מהאי ק"ו, וצ"ע מנל"י לרבי הא, ולמה באמת לא נלמד ד"ז מק"ו דרשב"ג, ואם יש סברא דעומר דמינו הוא אינו מציל, א"כ אין זה מפרין הק"ו דלאו משום דלא אלים כחו דעומר אינו מציל עומר ומאחר שבתוספתא ובירו' מבואר טעם

אחר וגם סיום הירו' מובן לפי גרסא זו, וכ"ה בר"ש, קשה להפוך הכל כדי להתאים למתני'.

תניא בספרי בשדה לרבות את הקמה שהי' בדין ומה עומר שהורע כח עני יש לו שכחה, קמה שיפה כח עני בה אינו דין שיש לו שכחה, לא אם אמרת בעומר שאינו מציל לא את העומר ולא את הקמה תאמר בקמה שהיא מצלת את העומר ואת הקמה, ת"ל בשדה לרבות את הקמה, מהא דעביד ק"ו משמע דס"ל דאין חילוק בין העומר התלוש והמחובר, ולכן שייך לכלול כל עומר ששוכח אפי' מחובר, אבל אם קמה אינה בכלל עומר כלל, לא שייך לחייבה בשכחה מהאי ק"ו דוכי כל המצוות דינן שניהגו בכל דבר, אלא דמכח הק"ו מפרשנין כי תקצור ושכחת תבואה אפי' תלושה, ולכא' נראה ביאור הדחי' דהא חזינן דעומר שאצל הקמה אינו בכלל שכחה, כיון ששכחת עומר היינו כשגומר לאסוף הכל ולא קודם שהשלים הקציר, ומה"ט אין ללמוד שכחה לקמה דכל עיקר מצות שכחה היא משנשלמה קצירת הקמה, ואפשר דאף אי הוה ילפינן קמה מק"ו היינו דוקא אם שוכחה אף בזמן העימור, אבל לא הוה מחדשנין שכחה קודם העימור, ועדיפא מינה דחי דלא הוה ידעינן בה שכחה כלל.

יז. ירו' פ"ה ה היתה יכולה להקצר עם הקמה ואין הקמה יכולה ליקצר עמה ניצולת, לכא' נראה דהיתה הקמה יכולה ליקצר עמה ואינה יכולה ליקצר עם הקמה, דהיינו שרק אם יכופף הקמה לשבולת תקצר עמה, אינה ניצולת.

שם והוא שיהא ראשה מגיע לקמה, משמע דלא סגי ביכולה ליקצר אא"כ ראשה מגיע לקמה, ואם נימא דבעינן שבמציאות תראה השבולת כמחוברת עם הקמה, א"כ בדרך כלל אין קמה מצלת קמה, דסתם שבלין אינם כפופים לכוון האומן השני, ואפשר דשיעורא קתני שיהא ראשה יכולה להגיע

לקמה, דפעמים שהשבולת קצרה ויכולה ליקצר עם הקמה מפני המרחק, אבל אין ראשה מגיע לקמה, דהא ודאי אע"פ שראה מגיע לקמה פעמים שאינה נקצרת עמה, דצריך לקצור מתחת ראשה הרבה, ולפ"ז צ"ל דכיון שיכול להטות השבולת לכוון הקמה ואז תראה כעשוי' ליקצר עם הקמה, סג בזה דהשתא מיהא קוצרה בדרך קצירתו בלא שישוב לקחתו, ובאמת בסברא דבל תשוב מיושב טפי כשראשה מגיע לקמה מעיקרא, דנראית ליקצר עם הקמה לפי צורתה, אע"פ שעיקר מקומה הי' באומן הראשון, ושם הי' לו לקוצרה לפי עוקר השבולת, ולישנא דמתני' וראשה מגיע לקמה אם נקצרת כו' נמי משמע דבעינן ראשה מגיע דוקא, [מיהו אפשר דמשום לקט בעינן הכי דאל"ה הויה לקט להרמב"ם והגר"א דיש לקט במחובר].

שם והוא שיהא הקציר סובבה, בפשוטו גם לענין שכחה קאמר ד"ז, דהדברים מתפרשים בדוקא דמתני', דהיינו פירושא דשבולת שבקציר, ואף בשכחה קתני רי"ש כהאי לישנא בעדיות ובספרי, ואפשר דלר' יוחנן איצטריך דמיירי באותו אומן, ואם אין הקציר סובבה אע"פ שנשאר בור במקום זה ואינה יכולה ליקצר עם הקמה שפיר מצטרפת עם הקמה, דבור אינו מפסיק בשיעור מועט, ורק ע"י שהי' קציר בינתיים מפסיק ובעינן לטעמא דוקצרת עמה לפי שאינו בכל תשוב, מיהו אף לר' הושעיא איצטריך דדינא דאומן השני אינו דוקא במחלוקת ערוגות ערוגות, אלא ר"ל דבשעת קצירתו כבר עבר עלי' יותר מיכול לפשוט את ידו וליטלה, והתחיל בשורה שני' לפי סדר קצירתו, אבל לא שניכר בשדה שהם שורות שורות, ולכן אם אין קציר בינתיים שפיר מצטרפת עמה כדן עומר שכנגדו מוכיח שיכולה לידון מזרח מערב עם הקמה של האומן השני.

יח. **בהא** דג' עמרים לבעה"ב, וכן סאתים, נתבאר לעיל סק"ח ע"פ הירו'

ע"מ ליטלו אח"כ, (ועימר מאחריו), חשיב אותו עומר שבא לכלל שכחה, דכיון שעכשיו השכחה תלוי' בזכרונו ולא במעשה העימור, נמצא שכבר נשלם המעשה למצות שכחה, וכששוכח מיד עם העברתו חל הכל ביחד דהיינו זמן השכחה והמצוה, [וכ"מ בראב"ד ב"מ י"א א', וכ"נ ענין הסוגיא שם בשכחת פועלים], וכיון שהראשון חשיב בא לכלל שכחה גם כשזוכרו, לכן שפיר קובעת נטילת בעה"ב מבינתיים גם קודם ששכח הראשון לגמרי, אבל לא קודם שעבר עליו בעימורו.

והנה בשכח העומר הראשון בזמן נטילת זה שלאחריו, היינו שכחה גמורה, אף אם נשאר בשדה לפניו הרבה עמרים, ואפי' באופן שאין ניכר חסרון העומר מבינתיים, ולכאור' ה"ה בלא שכחו מיד אלא שהלך לביתו ושכחו, וכמש"כ דמשעבר עליו נכנס לכלל מצות שכחה, וכיון שעימר מאחריו קבעו במתנה של אחד, ואם ישכחנו הרי הוא של עניים, וכ"מ ביר' פ"ו ה"ג דרק בעימר צד הפנימי מיבעיא לי' כיון שאותו עומר נשאר בשורה, אבל אם הי' עומר אחר, אע"פ שזוכר את הראשון בשעה שמעמר את השני, דומיא דחצי עומר שזוכר חציו כשמעמר חציו, הוי שכחה דחד, ואינו נדון בשורה, ועמש"כ בזה לעיל ס"ק י"ד להסתפק היכא דבאמת שכח הג' בב"א אחר שנטל האחד מבינתיים, ושם כתבנו דאם ניכר שנטל מבינתיים הוי שכחה, ואם לא ניכר יש להסתפק דסו"ס שכח ג' בב"א, ולפ"ד נראה יותר דגם בזה הוי שכחה.

וכן בדיון סאתים בקמה או בעמרים לר"ג אם קצר ועימר מבינתיים חשיבי ב' שכחות, אבל אם הי' הפסק כזה מתחלה בין הקמות אינו מפסיק דכולה חדא שדה מיקריא, ולכן כתבנו לעיל ס"ד סק"ה דלא משכח"ל ג' בקמת תבואה שאין דבר המחלקן אלא נטילה מבינתיים, וזה מפסיק גם מליחשב ג', וכן הפסק המפסיק לפאה, וכ"מ בהגהות הגר"א כמש"כ שם, עיי"ש ועדיין צ"ע בזה, ועכשיו

דאע"פ שהם נעשים בכל תשוב בזא"ז, וסתמא דמילתא שוכח בשעה שעובר עליהן, [ולא שזוכרם וכשמגיע לביתו שוכח כולן בב"א] מ"מ לא נחלט הראשון בשכחה, כ"ז שהוא מחובר לשנים הסמוכין לו, באופן שאם ישכחם ג"כ, נמצא שיש כאן שורה שלימה הניתנת לעניים, דכל שלא נטל בעה"ב מבינתיים נמצא בסופו של דבר שהעני נוטל שורה שלימה, ודין זה מחייב שלא הוחלטה שכחת הראשון לעניים עד שיחלק מן הב' הסמוכין לו, ואף אם שכחת שלשתן תהא ע"י ג' מאורעות [אף דלכאור' כששוכח סמוכין זל"ז סיבה אחת לשלשתן], מ"מ נמצא שמצות שכחה מזכה לעני שורה שלימה משדה בעה"ב, או גדיש שלם, וזה הבינו דמצות שכחה נאמרה במתנה מועטת, שלא לחפש אחר הנשכחות, וכענין לקט, אבל אין לו לתת לעני שדות שלימות, אף אם אירע ששכחן.

והנה יש שורה שהג' סמוכין זל"ז ורק מובדלין מעט, ויש שהם מרוחקין כשיעור עומר ויותר, וג"כ יחשבו כשורה, והקובע מתי חשיב שהעני קיבל שורה שלימה, הוא כ"ז שלא היתה יד בעה"ב באמצע, אבל אם בעה"ב קצר או עימר לעצמו מבינתיים, לא חשבינן שהעני קיבל שורה שלימה, אע"פ שנשארה תמונת שורה של ג', דע"י שעימר בינתיים תו לא שייך לומר שכל מה שהי' כאן מהראשון עד הרביעי ניתן לעניים, הגע עצמך אילו העומר שזכה בו בעה"ב עדיין מונח באמצע, הרי ודאי ניכר שאין כאן מתנה אחת של ג' לעניים, וה"נ בנטלו, וכן בשיעור סאתים המפסיק הוא ע"י שקצר או עימר לעצמו בינתיים, דליכא למימר שכל השדה הזו ניתנה לעני, דכיון שקיבל בעה"ב באמצע חזינן שהעני קיבל כאן שתי מתנות.

וא"ת א"כ גם בנטל בעה"ב קודם שעת העימור מבינתיים יפסיק, לא דמי דודאי הדין נקבע לפי סדר העמרים בשעת העימור, ובשעה שמעמר שורה ועבר עומר אחד והניחו

ראיתי שאמו"ר שליט"א מפרש הכל בע"א דטעמא דאחד מן השורה לא נעשה שכחה הוא מפני שהשורה מצילתו, דנהי דעומר אינו מציל עומר אבל שורה שלא שכחה מצילה שעתיד לזווכרה, וכמה דברים ממש"כ משתנים לפ"ז, אלא שלא זכינו לחזור ולבחון הכל מחדש, ואף גם במש"כ בחילוק שבין קמה מצלת קמה לקמה שמצלת עומר, אין כן דעת אמו"ר שליט"א כמבואר בספר, אלא הכל מענין הצלה כעין סמוך לגפה, והכא הטעם מפני שיחזור לשם וע"ע בסמוך [וקצ"ע לפ"ד למה עומר שיש בו סאתים אינו מציל עומר שבצדו].

יט. הא דבעו בירו' דבר שהוא ראוי להציל ושכחו מהו, לא נסתפקו בעומר שהוא סמוך לגפה וניטלה הגפה (אם ע"ז שוכח) דהוי שכחה, למה"ד לבעה"ב ששכח ולא שכחוהו פועלים דאע"פ שהפועלים הם דבר המציל, מ"מ כששכחו הויא שכחה, דכיון שהמציל עיכב שלימות השכחה הר"ז כזכרו בדעתו, דודאי מהניא נשכח אח"כ, ולא מיבעיא לי' אלא בהני ששכחתם מושלמת אלא דילפינן ענין מציל מקרא, אם מגזיה"כ, או מפני שעתיד לזוכרו אח"כ כשיבא לשדה, שע"י שיבא למציל יראה דנשכח ולא מפני שיזכר בו, בזה יש לדון כיון שלא נוסף בשכחתו, דהמציל הוא דבר שמתחדש בזמן ההצלה, אבל אינו מעכב השכחה מהנשכח, [זה ג"כ תלוי בביאור ענין המציל, ואף למש"פ אמו"ר שליט"א הני שאני דכ"ז שלא נזכר שכחן במוחלט, אלא שעתיד ליזכר כשיבא לשם לצורך אחרים, משא"כ בגפה ואינך שהזכירה בנשכח עצמו, ולכן חשיב שלא נשלמה שכחתו].

ולפי דברנו בשכח ג' או סאתים, אמנם נשלמה שכחתו, אלא שהתורה פטרתו מליתן לעניים, ובכה"ג ודאי שלא תחול שכחה ע"י שיתחסר אחד מהם דלאו מדין מציל הוא, דאין כאן הצלה משכחה אלא פטור, אבל אמו"ר שליט"א נסתפק בזה לשיטתו וכדלעיל, מיהו למש"כ אפשר דכשיבא לעמר השורה הנשכחת חשיב עימור מחדש, ויהא בו דין ראשי שורות וסוף שורות אבל האמצעי יהא בו דין שכחה, דהא בשכח מאה עמרים ודאי מסתבר דכלא הגיע זמן עימורם דמי [וכן בקמת סאתים דכלא קצר שדה זו דמי], וה"נ דכוותה, [וע"י בזה לפי אמו"ר שליט"א], ואפשר דאף בעומר שיש בו סאתים שייכא שכחה אם יעמר תחלתו וסופו והלך לביתו ושכח הנותר, (כדאשכחן באילן שיש בו סאתים דבהתחיל בו ומיעטו הוי שכחה), ובכל עומר יחידי נמי יש לומר דשייכא שכחה בכה"ג, כאותה שאמרו בירו' עימר צד הפנימי כו', מיהו בלא התחיל לעמר בו לא שייך לדון בו שכחה מכח עימור הראשון שכבר נקבע בפטור, ובעינן מחייב חדש.

מיהו נראה דהיינו דוקא בדשייך עימור מחדש, אבל כשהולך ליקח עומר (הקשור) שנשכח, לא חשיב מעמר, דאין כאן סדר עימור, הגע עצמך בניטל הגורן ועכשיו בא ליטול העומר, ודאי לאו עימור מקרי, וה"נ בנותרו עמרים במקומות בודדים מפוזרים, לא חשיבא שדה שעומרי' מעורבבין, דאין כאן סדר אסיפה אלא כל אחד ענין בפ"ע, וכ"ז שלא הגיע אליו ליטלו מיקרי לפניו, וכיון שלא שייך ב' תחלת עימור וסוף, תו לא שייכא ב' שכחה מחדש, וע"י לק' ס"ו ס"ק ט"ז בענין עומר ששכחוהו פועלים בזה.

סימן ו

בדיני שכחה בעימור

באמצע מלאכת העימור, אבל טפי מזה דהיינו גדיש הוי גמ"מ וכמשנ"ת, ואפשר דבדקדוק נקט חררה לשון יחיד, שמעמר כל השדה לעגול אחד, ומ"מ לא חשיב גמ"מ כיון שצריך לגדשן זה ע"ג זה, [ועוד דמסתמא העיגול נמשך לאורך השדה, שכל עומר מניחין אותו בעיגול כנגד השורה שלו, ואח"כ עומדין כמה בנ"א בשורה ומוסרין העמרים זל"ז ומעמידין גורן].

מיהו אין הדבר מוכרע ואפשר לומר דאורחא דמילתא נקט בהני, דאין דרך להעמיד ב' וג' גדישים אבל אה"נ כל שצריך לאסוף מב' וג' מקומות חשיב קודם גמ"מ, אבל אין להכריע נדון זה מפ"י [ר"ש ע"י בסמוך] הרא"ש דאפי' בגדיש אחד ס"ל דדוקא נמלך אין לו שכחה, אבל אם מתחלה הי' דעתו להוליכו למקו"א משמע דיש לו שכחה, ונימא דכולי האי אין לחדש כמש"כ, דהא בהא תליא אם מפרשינן דק מקום הגורן חשיב גמ"מ ולא גמר מלאכת העימור, א"כ ודאי דבעינן גדיש אחד ודוקא נמלך, אבל אי מפרשינן דבגמר מלאכת העימור סגי אע"פ שאינו גמ"מ, אפשר נמי לומר דכל שנאספו לגדיש אע"פ שיש ב' וג' גדישים לאו עימור מיקרי, וכמשנ"ת, - ובאמת צ"ע לפרושי מתני' במולין הגורן ממקום למקום דא"כ הול"ל הכי המולין גורן ממקום למקום, ובדוחק י"ל שבא לפרש דמיירי במולין קודם דישה, ונקט הכי שעדיין חסר גורן, ועוד דא"כ מ"ש כל הני דנקט ברישא, הא אין לנו אלא מקום גורן בלבד, ובעיקר הדין קשה כיון שכבר נשלמה מלאכת העימור, תו לא מיקרי מעמר במולין למקו"א, ואף במלאכת שבת אינו בכלל מעמר בזה, ובאמת הר"ש לא הזכיר נמלך, ומשמע

א. פ"ה מ"ח המעמר לכובעות כו', המעמר לגדיש כו' מהא דמחלק בין גדיש לגורן מבואר דמעיקרא לא הגדיש במקום הגורן ולא שנמלך אח"כ, דא"כ הול"ל המעמר לגורן כו' ממנו ולמקו"א כו', מיהו יש להסתפק אם גם בעשה גדיש בב' וג' מקומות מיקרי גדיש, או דכל שצריך לצרפן למקום אחד חשיבי קודם גמ"מ, ולכא"ו מהא דמפרש ברישא כובעות וכומסאות וחררה, ולא קאמר בפשיטות המגדיש בב' וג' מקומות ממנו ולגורן יש לו שכחה, המגדיש במקום אחד ממנו ולגורן אין לו שכחה, משמע שיש חילוק בצורת הגדישים, דכל היכא דמגדיש ככובעות וכומסאות ניכר שלא נגמ"מ, אבל אם עושה גדיש גדול בב' וג' מקומות, אע"פ שדעתו לצרפן חשיב גמ"מ, דהא חזינן דאפי' הגדיש שלא במקום הגורן חשיב גמ"מ, כיון שמלאכת העימור נשלמה בזה, וה"נ בעושה גדיש גדול הוי קבע וחשיב גמר האסיפה, ורק כשמעמר לערימות קטנות ככובעות וכומסאות וחררה עדיין חסר בשלימות העימור, הגע עצמן במולין גדישים של כמה שדות לגורן אחד מי חשיב קודם גמ"מ, וה"נ דכוותה.

ולפ"ז החידוש בכובעות דדמיין לגדיש, ובכומסאות דהוי קביעות טפי, דבפשוטו כשאוספן בחפירות היינו מפני שרוצה להניח שם בקביעות טפי, עד שיעמיד הגורן, ובחררה צ"ע מה החידוש, אבל הענין שמסדרן בעיגול, [דחררה מלשון עוגה, וכדאמר' עג עוגה, ועוגיות לגפנים, ובירו' מפרש גלגל ואפשר שאין דרך לסדרן אלא כשרוצה להשהותן, א"נ דבחררה דרך לעמר הרבה, והחידוש כלפי כובעות וכומסאות שאין עושין חפירות גדולות, וקמ"ל בכל הני דחשיב

אחד ונוטל השבלים לכובעות ואח"כ מוליך התבואה לגורן, ולפ"ז נחא הא דקתני ממנו ולגורן, אבל בהא דקתני לחררה שפר"ש לעשות עוגה קטנה צ"ע א"כ מאי ממנו ולגורן איכא, ובדוחק י"ל בנמלך, ואמנם עיקר הדין אמת דהמעמר לעשות חררה פטור, אבל עדיפא מינה נמי פטור כדתניא בתוספתא סופ"א הי' מקטף ומכניס לתוך ביתו אפי' כל שדהו פטור מן הלקט שכחה ופאה, ובירור פ"ג מייתי לה אמלקט שבלין לעיסתו, עיי"ש וברמב"ם וגם עיקר הפירוש שמעמר לחררה דחוק, וכבר הסכים הרא"ש לפי' הרמב"ם בכולה מתני'.

שם ולעמרים, בזה יש חידוש דאפי' טובא נמי כל שחסר במלאכת העימור שעדיין עתיד לרכון כדי להעבירן לגורן א"כ ודאי שלא נשלמה מלאכת העימור בכך, ואמנם במעמר כל השדה למקום אחד כדי לעשות מהן עמרים אפשר דחשיב אחר גמ"מ כיון שכבר נשלם העימור, דאין בין זה לגורן ולא כלום, מיהו בכה"ג בטלה דעתו ולא איירי מתני' בהכי, אלא דכלפי שכובעות וכומסאות הם ערימות קטנות, קאמר בלעמרים דכל שאורחי' בכך לא חשיב גמ"מ, אפי' טפי מכובעות וכומסאות, ולפי מה שצדדנו לעיל דב' וג' גדישים ג"כ חשיבי גמ"מ, גם בזה לפי הענין, ומיירי במגדיש לעמרים בדרך הרגיל.

והנה כמה סוגי עימור נשנו במתני', מהם שהעמרים כבר כרוכים אלא שהערימות קטנות, ודמיינ נמי לגדיש בזה שהם מלעיל, ומהם שמניחים אותם זמן מרובה בחפירות, ומהם שמעמרין כולן בעיגול אחד אלא שאינם מסודרים כגדיש, ומהם שלא עשו מהם עמרים, ולפ"ז הוצרך למיתני בסיפא כלל דכל הני, מפני שיש בהם ענינים חלוקים זמ"ז, נולא מצי למיתני המעמר כולן למקום אחד, מפני שיכול לעשות כמה גרנות בשדה אחת, ועי' לק' סק"ג דאפשר דבעינן דוקא עימור למקום

שר"ל שבגדיש הוא דש, ובגורן זורה, ומפרש בדרך הרגיל שאינו מגדיש שלא לצורך, אבל אפשר דה"ה בהגדיש כל השדה שלא ע"מ לדוש שם, אבל הרא"ש משמע לי' דמיירי שלא תיקן בהם כלום אלא הגדיש, ועי' בסמוך.

ומדברי הרמב"ם פ"ה הי"ב י"ג ג"כ משמע דדוקא במעמר למקום דישה יש לו שכחה, אבל במעמר למקום אחד ע"מ להוליך משם למקום אחר ומשם לגורן, אין לו שכחה אלא בשעה שמוליך לגורן, אע"פ שכבר גמר מלאכת העימור וכולם מקובצים במקו"א, וגם משמעות הלשון שכ' איזהו מקום שהוא גמ"מ זה מקום שדעתו לקבץ כל העומרין שם ולדוש אותן שם או להוליכן שם למקום גדיש שהוא הגורן, משמע כפי' הרא"ש דמעמר לגדיש היינו שלא במקום הדיש אלא שהי' דעתו לדוש שם, [או שעמר למקום הראוי לדישה שהוא הגורן], וע"כ פירושו שלבסוף נמלך והוליכו למקום הראוי לדישה שהוא הגורן.

ונראה מזה דמפרשי לזה הכלל המעמר למקום שהוא גמ"מ פירושו גמר מלאכה שתעשה בתבואה, ולא סגי בגמר מלאכת העימור, ולא נתיישבו לנו הדברים, דמשעימר כולן למקום אחד, תו לא מקרי מעמר אע"פ שמתחלה דעתו הי' להוליך למקו"א, ואף בדרשא דעימור דומיא דקציר, ליכא למיגמר אלא מלאכת אסיפה, ולא ההולכה ממקום למקום, (והרי אף לאחר הגורן מוליך ממקום למקום), ואף עימור דפירות האילן אינו לגמר מלאכה נוספת, ומ"מ הוא בכלל עימור כדתנן בציבור זיתים וחרובים, ועי' לק' סק"ב.

לפר"ש במעמר לכובעות ולכומסאות אפשר לפרש דאח"כ מוליך החטים לגורן, והיינו דקאמר המעמר ולא הקוצר דאין דרך להניח התבואה בכובעות, אלא מעמר למקום

גמ"מ, אבל עימור שקודם גמ"מ אע"פ שאין דעתו לגמור עתה אין לו שכחה.

ולכאוי הו"ל למיתני זה הכלל המעמר למקום שהוא גמ"מ יש לו שכחה למקום שאינו גמ"מ אין לו שכחה, אלא דאכתי הוה ס"ד דממנו ולגורן לעולם יש לו שכחה, מיהו יש ללמוד מזה נמי דבכל האופנים אין שכחה בב' פעמים, אלא או בעימור זה או ממנו ולגורן, וכמ"ש בשנו"א.

ב. **בירוי** דריש לה מעומר דומיא דקציר שאין אחריו קציר, ולכאוי נראה דאי לאו קרא לא הוה מחלקינן כלל במקומות, אלא הכל בכלל העימור, שהרי השטח שעימר ממנו לכובעות, אילו הי' מעמר ממנו מיד לגורן הי' ג"כ בכלל שכחה, ומה שהניח העומר בינתיים אינו קובע לו שם של שני עימורים, דסו"ס הכל בדרך לגורן, ולא שייך לומר שהעימור האחרון הוא העיקר, שהרי ממקום זה לא יחזור לעמר, ומה שממשיך לעמר אח"כ מהכובעות זהו עימור משטח אחר, אלא דכיון דלא הוזכר בפסוק אלא כי תקצור ולא קאמר כי תאסוף ושכחת עומר, יש לנו ללמוד מזה רק דומיא דקציר, מיהו יותר הי' מיושב הדרשא אם היינו מסופקים איזה עימור עיקר, ואפשר דהמעמר לכובעות חשיב עימור בפ"ע, מפני שכל העמרים שסביב מוליכן לכיוון הכובע, ואילו הי' מוליך מיד לגורן, הי' לכל עומר אלכסון כוון אחר לגורן ולא דוקא דרך הכובע, ולכן יש להתייחס לעימור זה לעצמו, ושפיר גלי לן קרא איזה עימור עיקר.

במש"כ סק"א במעמר לגדיש ע"מ להוליך ממנו לגדיש אחר, שוב נראה דלא איירינן במעמר שלא כדרך וכל שמעמיד גורנו באותה שדה אינו מגדיש כולן במקום אחד, אא"כ דעתו לדוש אותן שם, אבל שלא לצורך מלאכה אינו מגדיש כולן שזה תוספת טרחא שלא לצורך, ולכן באמת כללא דמילתא כל שמגדיש ערמות ערמות לצורך העימור, הרי

יש אחריו עימור, וכל שמגדיש לצורך תיקון התבואה אע"פ שמוליך למקום אחר כבר נשלם העימור, ואפי' עושה כמה גדישים לדישה חשיב גמ"מ בכך, אע"פ שמוליך ממנו לגורן לאסוף כולן יחד, והיינו חידושא דמתני' בגדיש, ואם מוליך התבואה לשדה רחוקה לגורן, מסתברא דמשנשלם העימור בשדה זו אפי' שלא לצורך מלאכה יש לו שכחה, והרי ממנו ולגורן שבשדה אחרת ודאי אין לו שכחה דבעינן שדך, ולפ"ז ענין מתני' כמש"פ הראשונים ז"ל, אבל אפשר שאם הגדיש הכל במקום אחד כיון שהוא ראוי לגמ"מ, לא מהני דעתו להוליך למקו"א, ולפ"ז דוקא קתני למקום שהוא גמ"מ ולא גמר העימור, כיון שמיירי קודם גמר העימור, ומ"מ כיון שעימר לדישה תו לא מיקרי עימור אע"פ שלגורן אוספן יחד.

ג. **פ"ז מ"י** תבואה שנתנה לשחת כו', אם הכונה הקוצר לשחת הול"ל הקוצר לשחת פטור מן הלקט והשכחה והפאה כדתינא בתו"כ אמור, וביותר קשה דלשון תבואה משמע דתבואה גמורה היא אלא שנתנה לשחת, ואילו התם מחלקינן בין הביאה שליש ללא הביאה שליש, ומהא דאמרו בירוי לא סוף דבר נתנה אלא אפי' נוטלה ע"מ ליתנה נמי משמע דלאו בתבואה שלא הביאה שליש מיירי, ועוד דמדחשיב לה בהדי לאלומה משמע דחד ענינא הוא.

ומש"פ הר"ש שאוגד האלומות בשבלים צ"ע טובא, חדא דאינו מיחד תבואה מיוחדת לכך, אלא כל עומר כורכו בשבלים שלו, ואפי' נימא שמייחד שבלים ארוכים לכך, אכתי התבואה שבשבלים נדושת עם כל העומר ולא לאיבוד אזלא, ועוד דבשום ודאי אינו אוגד בראש השומין אלא בעלים וכמדו' שאין העלים נאכלין לדון בהם משום שכחה, וגם לא משמע דהעלין נדונין בפ"ע, [דהא ירק הם עירו' פ"ג ה"ג], ועוד דאלומות היינו עמרים גדולים כדמפרש בב"מ כ"ב ב'

ותבואה שנתנה לשחת אפשר דשכחת קציר נמי לית לה מפני שיכול להעמיד הבהמה ע"ג המחובר, ואפי' נימא דשכחת קציר אית לה ולא אזלינן בתר דעתו כיון דתבואה ראוי' היא, מ"מ כיון שאינו מעמיד ממנה גורן, דתבואה שניתנה לשחת א"צ להפריד התבואה מהקליפה וליכא עימור דגורן אין לה שכחה, והיינו דאמרי' בירו' לא סוף דבר שניתנה אלא אפי' נוטלה ע"מ ליתנה, דלא בעינן שכבר העמיד הבהמות לאכלה, אלא אפי' אוספה ע"מ ליתנה, דהשתא לא מינכר למאי מעמר, מ"מ אין לו שכחה כיון שאין כאן עימור לגמ"מ.

ולא למנה היינו עמרים גדולים טובא ואין עושין אותן לגורן אלא מניחם באוצר כך, או שמוליכין למקו"א, ולכן עימור דידהו לאו עימור דגמ"מ מיקרי, וכן באגודי השום היינו שדרך לאגוד מהם אלומות, [אבל בבצל אין דרך כן, לפי שאין העלים מתקיימין בו כשהוא יבש, משא"כ בשום], והרי משמע שיש גורן גם בשום ובצל, וכדלעיל פ"ג מ"ג המחליק בצלים לחים לשום ומקיים יבשים לגורן, וכדתנן מעשרות פ"א מ"ו הבצלים משיפקל ואם אינו מפקל משיעמיד ערימה, וכע"ז יש בשום, וכיון שאוגד אלומה מהם לא חשיב עימור דגמ"מ.

ומסתברא שאינו עושה מכל השדה אלומות אלא שחלק מהתבואה עושה אלומה להוליכה למקו"א, [וכן באגודי השום], והיינו נמי אלומה לשון יחיד דנקט, ולפ"ז מיושב טפי שבתבואה זו לא חשיב עימור דגמ"מ, מיהו אף באלומות טובא יש סברא לומר דהאלומה לאו גורן היא, והעימור הסופי הוא באסיפת כל האלומות, וכיון שאינו אוספן למקו"א לא חשיב עימור, מיהו אם אין בהם סאתים ואוספן לאוצר, י"ל דלא גריעי מציבורי חרובין שאוספן לאוצר, ומ"מ אפשר דתבואה גרע דבכל מין אזלינן בתר העימור החשוב שלו לצורך גמ"מ.

ואלומות גדולות אין אוגדין בשבליים, ומהתם נמי קשה על הרמב"ם שפי' איפכא דאלומות היינו קטנות, וגם צ"ע מה בכך שאינו עושה עמרים גדולים סו"ס מוליכין לגורן ואין דין איך להוליכין, וגם אלומה לשון יחיד ל"מ כן, והרא"ש בשם הרמב"ם פי' מפני שעתיד לעמרן ואינו גמ"מ, וא"כ הו"ל למתנייה לעיל סופ"ה, והכי הו"ל למיתני המעמר לעמרים או לאלומות כו', ועוד דלשון אין להם שכחה ל"מ דממנו ולגורן יש לו שכחה, וגם מלשון הרמב"ם בפיה"מ ובפ"ה ה"ט י"ב משמע דשני ענינים הם, וכן צ"ע במש"פ הר"ש והרא"ש דהיינו טעמא דאגודות השום והבצלים, א"כ התם הו"ל למיתנינהו, ועוד דלא הוו דומיא דאינך, והרמב"ם משמע שפי' דהיינו שנוטל כמה ביחד לנערם מן העפר ולא עמרים מיקרו שאין זו כריכה לחברם יחד, וכנראה זוהי גם כונתו באגודי השום המחוברים מעצמם כמה ביחד, דבא לומר דלא מיקרו עומר ע"י חיבור זה.

וכלל דמילתא לדעת הרמב"ם בפיה"מ דבשכחת תבואה ואינך שדרך לאגדן, בעינן דוקא שכחת עומר דהיינו תבואה כרוכה יחד, ואמנם באילן קתני דצבורי זיתים וחרובים נמי הוו שכחה, היינו משום שאין דרך לאגדן, ועוד דלא כתיב עומר, אלא דמסתברא דגם בקטניות איכא שכחת עמרים, ובהלכה ט' השמיט הרמב"ם אגודי השום, והעתיק אגודות השום והבצלים מפני שמוכרן אגודות ולא עשאן עמרים להעמיד מהן גורן.

ולכאוי הדברים מטין דכולה מתני' בתבואה שאינו עתיד להעמיד ממנה גורן, דנמצא שאין בהם העימור של גמ"מ, ואמנם ה' מקום לומר דבעימור הסופי יש לו שכחה, ואם אינו עתיד להעמיד גורן אסיפה דהשתא היא שכחה, וקמ"ל מתני' דכיון דחסר החשיבות של עימור דגמ"מ אין בעימור זה דין שכחה.

וענין מתני' דאע"פ שהני עלולים לשכוח טפי, מ"מ כל שמסכימים בדעתם לקצור כך, היינו קצירה דידהו, שהרי הם משתדלים לקצור ולעמר הכל, וכל הנעלם מהם בכלל שכחה, ופשיטא לן ד"ז מסברא דאין קצירה הפטורה משכחה, ואם אינו קוצר ביום, או שאין הסומא שוכר פועלים, [או ששכר פועל סומא], פסידא דידה' הוא.

ואם הי' מתכוין ליטול הגס הגס, היינו שמניח בודאי הדקין, ולא רק אם יסתרו מעיניו, ומתפרש בסומא ולילה שיודע מעיקרא שלא יוכל לבחן הדקין ובא ליטול רק הגסין, אין לו שכחה לפי שהנותרים אינם נשכחות, ואינו עליהם בבל תשוב מפני שלא קצר הדקין, [ואינו כקוצר ומניח מדעת ושכח, דהתם הוא בבל תשוב, אבל הכא שיש מין שלא נקצר בכל משך השדה, אינו בבל תשוב כלל], ומפרש בירו' דאפי' הגסין שנשארו שהם נשכחות אינם שכחה מפני שצריך לחזור ללקוט הדקין וממילא אינו בבל תשוב על הגסין כסברא דקמה מצלת את הקמה, ועדיפא מינה מפני שנקצרת כסדר בצורה זו, בירו' לפנינו הגרסא לא סוף דבר גסין אלא אף דקין דכי מאחר שדרכו ליבחן בגסין אפי' דקין אין להם שכחה, ולפמש"כ מתפרש איפכא, וכ"כ בשנו"א, ובפי' ירו' מהגר"א כ' דאף בפעם שני' כשחזור ליטול הדקין אין להם שכחה מפני שאז אינו נוטל הגסין, שהרי מפריד בין דקין לגסין, וכשמלקט דקין מניח הגסין, וא"כ עדיין יחזור לגסין וממילא גם הדקין אינן שכחה, מיהו לפמש"כ בפשוטו הגס הגס לא מיירי כשמחלקם לשני מינים, דהא פשיטא, ומ"ש דנקט לה בלילה וסומא, אלא שנוטל הגסין שקל להבחין בהם ומניח בודאי הדקין.

ובאמת יש מקום לדון אם מהני ביום נוטל את הגס הגס באופן שאינו מתכוין להפרידם לב' מינים אלא נוטל הנלקט בקל, דלכאור' מבטל בכך מצות שכחה מפני שהנותרים מועטים ואינו מצוי שישכח, ודוקא

ואגודות השום והבצלים מתפרש כמ"ש הרמב"ם בהלכות, שמוכרן מיד מהאיגוד הראשון ואינו עתיד לצרפן וכבר נגמרה מלאכתן, ואפשר לומר דבאסיפתן לאגודה יש בהם שכחה, ורק משנעשו אגודות והולך למכרן, אין בהם שכחה, אע"פ שאוסף האגודות יחד מפני שאין זו אסיפה של גמ"מ שכבר נגמ"מ, והר"ז כאוסף גדישין, [ול"ד לאגודי השום שאינו גומר מלאכתן באיגוד זה, אבל הכא האיגוד ראוי לשוק וע"כ שנגמ"מ], מיהו אפשר דאסיפת יחידים לאגדן לא מיקרי גמ"מ, אע"פ שדעתו לגמור כך, דחסר בחשיבות של עימור.

(ויתכן נמי לפרש שתולשן אגודות ונמצא שמיד עם קצירתן כבר נגמר העימור, ולא משכח"ל בהו שכחת עמרים, ואולי יש לפרש כן באלומה ואגודי השום דמיירי שרכן במחובר, ואינו מעמיד מהם גורן שכבר נגמרה אסיפתן בכך, ונתפרש לפ"ז התוספתא דחותך כריכות ועתיד לעמרן, דהיינו שקצרן כרוכין כההיא דתנן במנחות פ' רי"ש ועושים אותן כריכות במחובר לקרקע כדי שיהא נוח לקצור, ואולי צ"ל ואינו עתיד לעמרן או דמתפרש ועתיד להכניסן לאוצר כך בעמריהן ואינו עתיד להעמיד מהם גורן, דאם הפי' כפשוטו שמעמר לעמרים א"כ מאי חותך דנקט ומאי ועתיד, הא הנדון בזמן העימור לעמרים, וכאן שונה הדין על החיתוך ולא על העימור).

ד. פ"ו מו"א הקוצר בלילה והמעמר והסומא יש לו שכחה, בירו' כיני מתני' הקוצר בלילה והמעמר בלילה וסומא בין ביום ובין בלילה, אפשר שבא לפרש דלא נימא דדוקא בלילה השוו סומא לכל אדם דכולם אינם רואים, אבל ביום אין שכחה לסומא, דאל"כ מאי איצטריך לאשמועינן הא לא שמעינן פטור שכחה במתני', ואם נימא דדינא דמתכוין ליטול הגס הגס רק בקוצר ומעמר בלילה נאמר, קמ"ל דמעמר בלילה מיירי.

הריני קוצר קציר ראשון ואינו מסיח דעתי מלחזור ולקצור כראוי, וזהו לשון התנאי שלא תהא קצירה זו עיקר הקצירה, ואם ישכח עוד תבא אחרי' קצירה ובאותה קצירה אמנם יהא שכחה אף לפי דעתו, וקמ"ל דלא מהני, ועי' להלן ד"ה תניא דאפשר לפרש גם בסתם קצירה.

ובאמת יש להסתפק אם קוצר במכונה ודרכו לשוב באותה שורה ולקצור, מפני שעלול לישמט מן הקצירה, ואינו מחפש אחר הנשכחות, אלא קוצר הכל כמחדש, אם שייך לומר שלא נשלם הקציר עד שיגמור כל קצירתו, ולא דמי למתני' שאינו חוזר אלא לשכחה עצמה, או"ד מיד הוא בדין שכחה, ומסתברא דאם יש סברא לפטור היינו משום דבמכונה אם דרכו לחזור אין על הנשמט בראשונה דין שכחה, אבל באדם כה"ג אפי' אי משכח"ל שחזור על הכל יש לו שכחה.

תניא בתוספתא פ"ג המעמר מפני הדליקה ומפני אמת המים אין להם שכחה מפני שעתידי לבחון, ובאור הגנוז הגרסא מפני שעתידי לבחון, וכ"נ עיקר דהכונה דהיכא שנאלץ לעמר במהירות מפני הדליקה ואמת המים ששוטפת, ע"כ אינו מדקדק בעימורו ודעתו לחזור ולבחון מה ששכח, ואין להם שכחה מפני שלא נשכחו לגמרי, ולפ"ז גם אפשר לפרש מתני' דהיכא שאמר תחלה שדעתו לבחון ס"ד דלא הוי שכחה, דשכחה דקרא מתפרשת בשכוח לגמרי אלא שיאירע שגילהו ורוצה לשוב לקחתו, משא"כ כשמעיקרא דעתו לבחון ולא נשכח ממנו, וקמ"ל מתני' דהיכא שעתידי לבחון על אלו שהם בדין שכחה חשיב מתנה עמשכ"ב, משא"כ אם עתיד לבחון מפני שעלול לשכוח טפי מן הרגיל, דבזה לא הוי שכחה, ומ"מ נראה דהדין אמת דאף באומר הריני קוצר שלא בדקדוק ע"מ שאחזור ליטול מה שאשכח יש לו שכחה.

בלילה וסומא שאינו יכול בענין אחר, בקצירה זו הקלו, מיהו מסתברא דאורחא דמילתא קתני, ואמנם אינו דבר הגון, אבל כל שמחלקם באופן שאינו נוטל הרקין כלל, אין להם שכחה.

בפי' הרא"ש כתב דדוקא דקין אין להם שכחה, והעתיקו הכ"מ, ובחנם הגיהו בו הר"ש, דבר"ש כתב אפי' דקין, ועגהש"ס הנדפס בירו', ופי' הרא"ש צ"ע.

שם אם אמר הרי אני קוצר ע"מ מה שאני שוכח אני אטול יש לו שכחה, נראה לפרש שאמר הריני קוצר שלא בדקדוק מפני שדעתו לחזור ולחפש הנשכחות יש לו שכחה, דבכה"ג אין השכחה גמורה דמעיקרא ידע שבענין זה עלול לשכוח, ולכן נתן דעתו לחזור אחריהם פעם שני', וזהו החידוש דחשיב מתנה עמשכ"ב, אבל ודאי אם קוצר בדקדוק ואינו חושב שישכח פשיטא דזהו דין התורה וכמשה"ק הגרע"א ז"ל, [ולא דמי לדברים שבין אדם לחבירו דשייך שיוותר על זכותו, ונימא דדין התורה בסתמא נאמר, אבל הכא אע"פ שהשכחה לעניים, אבל אין כאן מקום לתנאי עמהם, א"ו ה"פ שאומר שקוצר כעין הגס הגס ואינו מדקדק מפני שדעתו לחזור וליטלו, וקמ"ל דכיון שזוהי קצירתו חל ע"ז דין שכחה והו"ל מתנה עמשכ"ב], ומדוקדק בזה הא דקתני יש לו שכחה, ולא קתני לא אמר כלום, משום דהנדון על קצירה כזו אם חל שכחה, ואפשר נמי דאקוצר בלילה וסומא קאי דברישא מיירי שחושב שיצליח לקצור הכל, ובסיפא מיירי כשנצרך לקצור בלילה אבל יודע שקרוב שישכח, ואמר הריני קוצר ואינו מסיח דעת מהנשארים, מפני שיודע שעלול לשכוח, יש לו שכחה.

ב"א דמילתא מתני' מיירי בקצירה שעלול לשכוח בה טפי מסתם שכחה, ולכן נתן לבו להתנות על קצירה זו, וכאילו אמר

מכוסה יודע הוא בכך, דומיא דסומא, אבל בחיפוהו אינו יודע שחיפוהו.

ובעיקר הנדון דכולו מחופה יש להבין מ"ט לא פשוטה ממתני' דמחייבי רבנן בכל הטמונים בארץ, וי"ל דהתם בלוף ושום ובצלים שדרך בכך, פשיטא לן דלרבנן דלא ממעטי טמון יש לו שכחה, אבל הכא שיש כאן מאורע עם מניעה חיצונית, ס"ד דאין לו שכחה, [ועוד אפשר דבשום ואינך העלים ניכרין מבחוץ, אבל באין ניכר כלל ליכא למיפשט מתני', מיהו עי' בזה לק' ס"ק].

שם בירו' אתיא דר"י כר"ז כו' עמש"כ בסמוך בדרי"ז.

ירוי פ"ו ה"ג עומר שנוטלו להוליכו לעיר ונתנו ע"ג חבירו ושכח את שניהן כו' רש"א שניהם אינן שכחה התחתון מפני שהוא מכוסה כו' ר"ז אומר בזוכר את העליון אתיא דר"ז כר"י כו', משמע דהירו' מפרש מפני שהוא מכוסה לא משום טמון כר"י וכדמפרש לה תלמודן סוטה מ"ה ב', אלא משום מכוסה כחיפוהו בקש, (דדיני דר"י קרי ל' בירו' נמי טמון וכבמתני'), ואע"פ שהוא בעצמו חיפהו, מ"מ סגי בזה שלא תהא שכחתו בכלל שכחה, דהא לא נתנו כדי לכסות, אלא שהניחו לשעה קלה ושכח.

והיינו דמפרש ר"ז עלה דבעינן שיזכור את העליון, דהיינו שבשעה שעבר עליו ראה את העליון והכיר בו, ולא עימרו מפני שדעתו להוליכו לעיר, ולכן נתכסה ממנו התחתון, אבל אם לא הכיר בשניהם כלל, א"כ לא גרם לו העליון השכחה, ושפיר הוי התחתון שכחה, והיינו כר' יונה בחיפוהו בקש וכמשנ"ת.

והנה בברייתא קתני ושכח את שניהן, ואפשר לפרש דר"ש לאו לאיפלוגי אתא, וה"ק רש"א פעמים שהתחתון אינו שכחה בזוכר את העליון, אבל בפשוטו מיירי ר"ש בשכח את

ה. **פ"ה מ"ז** עמדו עניים בפניו או שחיפוהו בקש, החידוש בהני שלא גרמו לשכחה מוחלטת, דהא אילו זכר שיש עומר במקום פלוני, ה' מחפשו מאחורי העניים, ומתחת הקש, אלא דכיון שהם סייעו לשכחה דאילו לא עמדו שם אפשר שהי' רואהו אינו שכחה, ועוד דבפשוטו אינם עומדים באמצע השורה אלא מיירי בעומר שעומד בצד, ולכן מועלת עמידתם להסתירו, וכן בחיפוהו בקש לא מיירי באמצע השורה, שיודע בעה"ב שאין כאן המקום לערימת קש, ובכה"ג גם בלא העניים ה' אפשר שישכחנו, ואילו ה' מכיר בו לא מהני עניים למנעו מליטלו, וקמ"ל דכיון שסייעו בשכחה אינו שכחה, [ולפ"ז הוי דומיא דשכחהו פועלים ולא שכחו בעה"ב דמתפרש בעומר שאינו בשורה, ובעה"ב מכיר בו], - פר"ש כתב בשם ספרי זו דברי ר"י, ולא נמצא כן, גם לא יתכן לפרש כן אעמדו עניים, וערא"ש (וכ"ד הרמב"ם), ואולי חסר בר"ש וכוונתו דאתיא כרבנן דס"ל דטמון יש לו שכחה ולכן דוקא חיפוהו עניים אין לו שכחה, [ומייתי הספרי ולא מתני' משום דהתם מיירי במין הטמון], - ועי' להלן בדעת הרמב"ם.

ומפרש ר"י בירו' בזוכר את הקשין, דהיינו שכשעבר הכיר בערימה זו אלא שראה שהם קשין ולכן המשיך ולא חיפש לעמר, אבל אם לא הכיר בו כלל, א"כ אפי' לא חיפוהו ג"כ ה' נשכח, ויש כאן נדון בסברא אם לבטל ממנו תורת שכחה ע"י החיפוי ושוב אין לנו ענין איך ארעה שכחתו, או דדוקא כשחיפויים גרם במציאות לשכחה אינה שכחה, [ובעמדו עניים לא הוצרך לפרש, דכל העומר מוסתר, ואת העניים הוא רואה].

ואפשר דר"י אמר למילתי' לבתר דפשוט בירו' דהי' כולו מחופה בקש, פ"י כל העמרים כולם, הוי שכחה, וחזינן מזה דמכוסה לחוד אינו מבטל ממנו דין שכחה, ולכן בעינן דוקא בזוכר את הקשין, מיהו לא דמי דכולו

ולכן התחתון שכחה, וכ"ז צ"ע, ובזוכר את הקשין אם מתפרש ג"כ עד"ז א"כ לא גרמו העניים שישכח אלא שיחשוב שזה קש, מיהו בזה אם שכח הקש לא מהני שיחזור ויזכרנו, דדוקא בעומר אמרי' כן כיון שנטלו להוליקו אל העיר עתיד לזכרו ויזכור גם מה שתחתיו, - ועי' לעיל סי' ס"ק בהא דאין עומר מציל עומר.

והראב"ד פי' לה אליבא דר"ש ובלא שכח העליון, ולפ"ז י"ל דרבנן לא פליגי, אלא דכיון דטעמי' דר"ש משום טמון, הא קיי"ל כרבנן דטמון יש לו שכחה, וקאר"ז דבשכח גם העליון לא משוי' לתחתון כטמון הנשכח, שהרי גם העליון שכח והכל שכחה אחת, וזה כענין הסברא שכתבנו לעיל דלא הכיסוי גרם לשכחת התחתון, אבל לא משום מכוסה אלא מדין טמון דכיון שאם הי' בו דין שכחה חשיבא הכל שכחה אחת, השתא נמי לא חשיב טמון עי"ז, אבל אם זכרו משוי' לי' טמון, ויש לעי' לפ"ז בנתן שני עמרים זע"ז ושכח התחתון ולא העליון אי משוי' לי' טמון, ואפשר דהתם עדיפא מינה דחשיבא הכל זכירה אחת, והתחתון כאינו שכוח דמי, ורק כשזכה בעליון אינו מועיל להציל התחתון, אלא משום טמון, וניחא בזה דנקט פלוגתייהו בכה"ג, אבל לומר דכיון שיש בו תורת שכחה אע"פ שלא שכחו לא משוי' לי' כטמון, זה מחודש קצת, דכיון דאזלינן בתר שכחתו אין לחדש דבעינן שני תנאים שלא יהא בו דין שכחה ושלא יהא שכוח, מיהו אין זה מוכרע, [ובעיקר הפי' בירו' עפר"ח במים חיים], (ועי' לק' סק"ט).

ו. פ"ז מ"י וכל הטמונים בארץ כגון הלוחץ והשום והבצלים רי"א אין להם שכחה, אליבא דר"י דשכחת עומר לא תליא בשכחת קמה כדתנן פ"ד מ", א"כ אפשר שיש להם שכחת עמרים, ויתיישבו בזה מתני' דלעיל ט' י' אף אליבא דר"י, ולא הויא סתם ואח"כ מחלוקת [דאין הלכה כסתם, ולדעת

שניהן דומיא דרישא, והיינו דקאמר ב"י טעמא דמפני שזכה בו, וא"כ ע"כ דר"ז את"ק קאי, ומפרש דטעמא דפליג אר"ש מפני ששכח את העליון ג"כ, אבל בזוכר את העליון דנמצא שהוא הגורם לשכחת התחתון, לכו"ע אין התחתון שכחה, ולפ"ז ר"ש פליג וס"ל דבכל ענין אין התחתון שכחה, וא"כ דר"י כתנאי, ואפשר דמפרשי בטעמי' דר"ש בהא כתלמודן דס"ל טמון אין לו שכחה כר"י, וה"ק ר"ז בזוכר את העליון הדין כר"ש, אבל בשכח שניהן דטעמי' משום טמון קיי"ל כרבנן, ולפ"ז ליכא פלוגתא בסברת מכוסה.

ואפשר דאמנם מיירי בשכח גם את העליון לבסוף אבל בשעה שעימר את אלו שלגורן שפיר זכרו, אלא שלא נטלו מפני שאינו שייך לסדר העימור הזה ולפ"ז י"ל דר"ש לא פליג אלא מפרש דבשכחן בזא"ז אף התחתון אינו שכחה, א"נ י"ל דטעמי' דת"ק מפני שהוא בעצמו כסהו ולא חשיב מכוסה.

הרמב"ם פ"ה ה" העתיק ד"ז בשכח את שניהם אלא שנזכר בעליון קודם שחזר וראהו וצ"ע מאחר שחיילא שכחה בתחתון כששכח שניהם איך זוכה בו כשיזכור את העליון, וע"כ לומר דמיתלא תלי אם יזכר בעליון, וג"ז צ"ב מה הסברא בזה, ולישנא דברייתא קשתי' דכולה מיירי בשכח שניהם, [וגם צ"ב לפ"ז איך פירש הא דזוכר את הקשין, אם הכונה שנזכר בקשין אחר ששכח הכל], וצריך לפרש דמפני שהוא מכוסה היינו מפני שהוא טמון כבתלמודן, אלא דר"ז אמר טעם אחר אליבא דת"ק דכיון שזוכר את העליון לא נחלט התחתון בשכחה, וזה כעין עומר שסמוך לגדיש אלא דהכא מודו ב"ה מפני שמונחין יחד, וכ"נ מסידור ההלכות דכילינהו יחד, וכיון שעתיד לזכור את העליון לא נחלטה שכחת התחתון, אבל אם לא נזכר בעליון עד שראהו, א"כ לא הועיל העליון לזכירת התחתון, שגם את התחתון רואה אז,

דקרא בשכחת עמרים מתפרש כי תקצור קצירך ושכחת עומר ולכן יש לרמות לקצור.

שׁוּיָר דיש לפרש דומיא דקציר בגלוי היינו הדבר הנקצר שהוא ודאי מגולה אף בשום ובצל שאחר תלישתו הוא בגלוי, ולפ"ז נוחא בפשיטות, וניחא טפי דלא ממעטינן שום ובצל וקטניות מקצירך, דכל הנקצר מן הקרקע בכלל קציר, אבל כשדנים על הדבר הנקצר מן הקרקע שייך לומר דסתמו בגלוי דזהו ענין הקציר שמושכו מחיבורו בין בטמון בין קמה.

שם כגון הלוף והשום והבצלים, בפשוטו משמע דאע"פ שהעלים שלהם בחוץ כדרכן, מ"מ חשיבי טמון כיון שעיקר האוכל בקרקע, ולכאור' בטמון דאש אם מקצת החפץ ניכר, לא חשיב טמון, דהו"ל כבירה, מאחר שניכר מבחוץ, וא"כ למה יחשב כאן טמון בזמן שניכר ע"י העלים שיש פרי תחתיו, דכ"ה דרך גדילתו, וי"ל דהא טעמא דפטור טמון מפני שההטמנה מסייעת לשכחה ולא זכתה תורה לעניים אלא שכחה גמורה, שאין בה גורם אחר שתחשב כאונס, וה"נ כיון שאין עיקר הפרי ניכר לעינין הר"ז גורם שישכח, ולפ"ז אם מקצת הפרי ניכר אע"פ שרובו שקוע בקרקע יש לו שכחה לר"י, מיהו עדיין צ"ע בכ"ז, דיתכן שאף בטמון דאש אזלינן בתר עיקר החפץ, דאע"פ שאפשר להכירו ע"י מה שבולט, מ"מ לא חייבה תורה כל שאינו בולט וניכר להדיא, ולפ"ז ה"ה בשכחה.

ומהא דחשבינן עומר שתחת עומר טמון בסוגיא דסוטה שם, יש ללמוד דאע"פ שאפשר להבחין בו מן הצדדים חשיב טמון, כיון שהכיסוי שמלמעלה גורם שלא יהא ניכר להדיא.

שם וכל הטמונים בארץ, הא דנקט בארץ ולא קאמר וכל הטמונים סתם, משום דריבויא ומיעוטא דבשדה אבתוך השדה קאי כדפרש"י בסוטה שם דרבנן מפרשי בשדה בתוך קרקע השדה, ולר"י נמי כיסוי עראי אינו מבטל שם

הרשב"א היינו דהלכה כמאן דפליג על הסתם], ולשון אין להם שכחה דמשמע כלל לא, אטמונים בארץ קא הדר ולא אמינים אלו, ונקט הני לרבותא אע"פ שדרכן בכך, ואין ההטמנה מאורע הגורם לשכחן טפי מאחריני, [וגם יש בזה חידוש שעלים שלהם ניכרין, עי' לק'], וכ"כ הר"ש בהדיא לוף ושום ובצלים הטמונים בארץ אין להם שכחה לטמונים, אבל לגלויים יש להם שכחה, מיהו לרבנן דכל שאין לו שכחת קמה אין לו שכחת עמרים, צ"ע אם יש לחייב שום ואינך בשכחת עמרים, ונפ"מ לרשב"י משום ר"ש דס"ל דטמון אין לו שכחה סוטה מ"ה ב', ולא אשכחן דסבר כר"י בדין גר, ואמנם ודאי בטמון הקמה וקצרה יש לו שכחת עמרים, דאין כאן פטור גמור אלא מאורע חיצוני, אבל בהני דבמינן לא שייכא שכחת קמה, י"ל דאינם בכלל המצוה ומימעטי גם משכחת עמרים, מיהו כיון דממעט גם שאר טמונים י"ל דלא נחתין למעט מינים כלל, (וכ"נ דעת הר"ש דלא תלי לה בר"י לטעמיה), - ובגר ונתגייר לפ"ז תלי בפלוגתא דר"י ורבנן, דבקמה מכוסה ודאי מסתבר כן, והע"ז בשום, ויש לדון בזה קצת אם הסברא מפני שהמצוה התחילה ובשעת חובתה היתה פטורה.

ויש לעי' דבסוטה מ"ה א' אמרי' מה קציר בגלוי אף שכחה בגלוי, וא"כ צריך ריבוי לשום ובצל בעיקר דין שכחה, ולרבנן מצינן למימר דבשדה מרבי להו, אבל לר"י מא"ל, ונראין הדברים דקטניות [וה"ה שום ובצל] דמריבין להו בפאה מארצכם, הרי הם בכלל קציר גם ללקט ושכחה, דלקט ופאה כתיבי בחד קרא, ובלקט ושכחה כתיב קצירך וכל הני בכלל, והשתא מתפרש קציר כל שמכניסו לקיום ולקטיתו כאחת, והא דאמרי' מה קציר בגלוי היינו דוקא לענין שכחה דיש סברא להסתפק אם טמון שקשה לזוכרו בכלל שכחה, וגם ההטמנה גורמת קצת לשכחה, ולכן הוה מדמינן דומיא דקציר שהוא בגלוי, דפשטי'

בשדה מעומר המונח ע"ג קרקע, והמיעוט מתפרש על הטמונים בארץ, אלא דכיון דמפרשין הטעם משום טמון, ממעטינן מיני כל שהוא טמון, מיהו למאי דמסיק שם דמיעוטא מדומיא דקציר, הדבר פשוט דכל הטמונים בכלל, (ולפ"ז יש גם רבנות דרבנן בטמונים בארץ דהי' מקום לרבות רק טמון שע"ג השדה), ומ"מ לענין ע"ע מתפרש כמש"כ.

ז. **סוטה מ"ה א'** ורבנן מבשדה בשדך ור"י בשדה בשדך לא משמע לי', וא"ת מנ"ל לר"י שכחת קמה דילמא בשדה לרבות את הטמון אתא, כמו לרבנן, ובאמת הדבר מחודש לרבות שכחת קמה מרמז דבשדה, בזמן שעיקר הפסוק בשכחת עומר מתפרש, ונראה דכי תקצור מוכיח לפרש כאן שכחת קמה, מדלא קאמר כי תאסוף קצירך, וביאור פלוגתתם דר"י סבר דאי לאו דבשדה מיותר לגמרי אין לפרשו לשכחת קמה, דאין דרך הפסוק לסתום כ"כ עיקר הענין שלא הוזכרה שכחת קמה כלל, אבל אם בשדה מיותר לגמרי, מתפרש שפיר ושכחת עומר ושכחת בשדה, אבל בשדך כיון דמתפרש למיעוטא בשדה חבירו, אין משמעותו מוכחת לפרשו לשכחת קמה, ורבנן סברי דלבתר דידעינן שכחת קמה מבשדה, שפיר דייקנין לי' מבשדה בשדך, דאמנם אי לא הוה כתיב בשדה, אפשר דלא הוה מפרשין בשדך לשכחת קמה, אבל השתא דמשמעות דושכחת עומר בשדה מתייחס שפיר לכי תקצור ושכחת בשדה, אית לן למימר דבקרא דבשדך כבר נכתב בשדה, משום דיש לפרש בשדה קמה לשכחת קמה, וה"ק בשדך ושכחת, (כ"ה בהגהות הב"ח) ושכחת עומר, ובאמת אי הוה כתיב קצירך בשדה ושכחת עומר בשדך, אפשר דהווי מודו רבנן דטמון אין לו שכחה.

ו. **סוטה מ"ה א'** ורבנן מבשדה בשדך ור"י בשדה בשדך לא משמע לי', וא"ת מנ"ל לר"י שכחת קמה דילמא בשדה לרבות את הטמון אתא, כמו לרבנן, ובאמת הדבר מחודש לרבות שכחת קמה מרמז דבשדה, בזמן שעיקר הפסוק בשכחת עומר מתפרש, ונראה דכי תקצור מוכיח לפרש כאן שכחת קמה, מדלא קאמר כי תאסוף קצירך, וביאור פלוגתתם דר"י סבר דאי לאו דבשדה מיותר לגמרי אין לפרשו לשכחת קמה, דאין דרך הפסוק לסתום כ"כ עיקר הענין שלא הוזכרה שכחת קמה כלל, אבל אם בשדה מיותר לגמרי, מתפרש שפיר ושכחת עומר ושכחת בשדה, אבל בשדך כיון דמתפרש למיעוטא בשדה חבירו, אין משמעותו מוכחת לפרשו לשכחת קמה, ורבנן סברי דלבתר דידעינן שכחת קמה מבשדה, שפיר דייקנין לי' מבשדה בשדך, דאמנם אי לא הוה כתיב בשדה, אפשר דלא הוה מפרשין בשדך לשכחת קמה, אבל השתא דמשמעות דושכחת עומר בשדה מתייחס שפיר לכי תקצור ושכחת בשדה, אית לן למימר דבקרא דבשדך כבר נכתב בשדה, משום דיש לפרש בשדה קמה לשכחת קמה, וה"ק בשדך ושכחת, (כ"ה בהגהות הב"ח) ושכחת עומר, ובאמת אי הוה כתיב קצירך בשדה ושכחת עומר בשדך, אפשר דהווי מודו רבנן דטמון אין לו שכחה.

ו. **לכאזי הי'** אפשר לתלות טעמי' דר"י בגר פ"ד מ" דשכחת עמרים לא תליא בשכחת קמה לשיטתו, דכיון דס"ל דבשדה

ח. **שם דאר"א אר"א** פרט לשדפו עומרין לתוך שדה חבירו, בסמוך אמרי' דלא משכח"ל אלא בצפו, ונראה הטעם משום דבנותן לו חבירו רשות לעמר בתוך שלו קרינן בי' שפיר שדך, דלא מיעט הכתוב אלא עימור שאינו אסיפת בעלות אלא ליקוט שמוציא שלו מתוך שדה חבירו, אבל כל שמעמר כדרכו ויש לו רשות להניח עמריו לאספם שם קרינן בי' שפיר שדך, דאינו כמעמר מתוך של חבירו, ולכן לא משכח"ל אלא בצפו, [א"נ בנותנם שם שלא ברשות], ומה"ט לא משכח"ל נמי אלא בעמרים, אבל בקמה כיון שהקמה המחוברת שלו, היינו נמי שדך, נולא משכח"ל בזה צפו, ואולי יתכן בנפשו האילן לתוך של חבירו, ובשדה הפקר הדבר מבואר בתוספתא פ"ב ובירו' הובא בר"ש פ"א מ"ו דגר שמת וזכה ישראל בקמה חייב בלשו"פ אע"פ שלא זכה בקרקע, עיי"ש, אלא דהיכא דיכול לזכות בקרקע י"ל דעדיף טפי דאין כאן מעכב מליקרא שדך, אבל מ"מ אם הי' גזיה"כ דשדך דוקא א"כ גם הפקר לא מיקרי שדך, ועי' להלן.

מיהו י"ל דמש"ה לא משכח"ל אלא בצפו דבנטלן והוליקן לתוך שדה חבירו בלא"ה שוב אין לו שכחה, דבעינן העימור של סדר הקציר, והיינו כההיא כדאמרי' דנטלו להוליקו לעיר זכה, וה"נ נטלו מן השדה לגמרי, ואפי' נותנם בתוך שדהו הנמצאת

שמותר בשכחה, ש"מ שאין כאן איסור בשכחה, וקשיא לי' להר"ש אמאי, [ומ"ש הר"ש דהכא מודה ר"י דאין שכחת עמרים לחוד, צ"ע דהכא לא חשיבא שכחת עמרים לחוד וכמש"כ, ומה שדימה למוכר את שדהו צ"ב, ועי' בסמוך והרא"ש השמיט ד"ז עיי"ש].

ועיקר התירוץ שכ' הר"ש והרא"ש הוא דשלו פטור משכחת עמרים משום דלא קרינן בי' שדך, ומה שהוסיפו לבאר דלא קרינן בי' קצירך ולא שדך, היינו משום דקשיא להו מ"ט בזכה במחובר שלישי יש לו שכחה, סו"ס לא קרינן בי' שדך, וע"ז תירצו דהתם מיהא קרינן בי' קצירך, ונראה שלזה הביא הר"ש הא דמוכר את שדהו, דה"נ אע"פ שבשעת העימור אין חילוק בין שלישי מה שאתה קוצר למקבל במחובר, דשוב אין להם זכות בקרקע, מ"מ ברישא חייב משום דקרינן בי' קצירך בשדך כיון שבשעת הקציר נתחייב והכל נמשך כבשדך, וכמכר שדהו אחר הקצירה דיש סברא לומר שחייב, [ולעיל כתבנו דלא נתבאר בהדיא דאמנם יש לו שכחת עמרים ברישא, אבל לפ"ז הוא מותר בכל השכחת עמרים, אפי' לא חלקו קודם הגורן], ועדיין צ"ע.

ולפ"מ ש"כ דביש לו זכות לעמר בשדה חבירו קרינן בי' שפיר שדך וכמו בשדה הפקר, דקתני חייב בכל, וסתמא משמע אף שכחת עמרים, יש לשאול למה פטור בכה"ג דשליש מה שאתה קוצר שלך, ולפר"ש באמת אין ראי' מהפקר דהתם היתה הקמה שלו, ובכה"ג דקרינן בי' קצירך שפיר מיחייב, [וניחא לפ"ז הא דקתני דבתלוש מן הקרקע פטור מן הכל אף לר"י, דלא דמי לגר שהשדה שלו], אבל אם לא נחדש דהזכות בקמה מועיל גם לעמרים צ"ב מ"ש רישא ומ"ש סיפא, ומ"ש ממעמר בשדה חבירו אם נימא דחייב.

ואפ"ר דבא"ל שלישי מה שאתה קוצר שלך מתפרש שחולק עמו מיד אחר הקצירה, וכך מתפרש הענין דאם הם שותפין

במקו"א, די"ל דכעיר דמיא, ולא מיירי בשמעתין אלא בצפו לשדה הסמוכה דלא שייך לחשוב הנטילה לשם כזכיה וכגמר לעמר דרק הבעלות מבלדת ביניהם, ומ"מ איצטריך למש"כ בקנה קמה או עמרים בתוך שדה חבירו, ויש לו הזכות לעמר ולהעמיד שם גורן.

ולכאוי הדבר מפורש במתני' פאה פ"ה מ"ה המקבל שדה לקצור אסור בלשו"פ ומ"ע, ואי לא קרינן בי' שדך מ"ט אסור, הרי חלקו פטור משכחה שאין לו בקרקע כלום, (וגם לא משמע כלל שיש כאן חלק הפטור), א"ו כיון שקנה במחובר לקרקע קרינן בי' שדך, ודכוותה גם בשכחת עמרים אם יש לו זכות בשדה לעמר בה קרינן בי' שפיר שדך, ועי' בסמוך בכ"ז מדברי הר"ש.

ואם נפשך לומר דשלו פטור משכחת עמרים, א"כ נמצא דבשכחה זו הוא מותר, אלא דלא מיירי מתני' אלא כ"ז שאין חלקו מבורר, אבל משעה שחלקו מבורר הדבר פשוט דאם יש לו שכחה אסור בשלו, ובשל בעה"ב מותר בכל ענין.

והנה הר"ש דקדק בסיפא דא"ל שלישי מה שאתה קוצר שלך מותר בלשו"פ, ואמאי שרינן לי' בשכחת עמרים שלו לר"י, ובאמת אם יש לו שכחה אף לרבנן חייב בכה"ג, דקרינן בי' שפיר קצירך, כיון שהמוכר הי' חייב בקציר ומכרו לו, וכדין מקדיש עמרים ופדה עמרים, ועדיפא מינה שלא היתה כאן שעת פטור כלל, ואמנם לכאוי אין הכרח ממתני' דשרי בשכחה זו, תדע דברישא דקתני אסור בלשו"פ הרי משנתברר חלקו שפיר מותר בשכחת עמרים של בעה"ב, וש"מ דלא מיירי במתני' בשחלקם מבורר, וה"נ י"ל דשריותא דמתני' בשכחת קמה, אבל משחלקו, אמנם בעמרים של בעה"ב מותר, אבל בשלו אסור, מיהו מהא דקאמר ואסור במ"ע יש ללמוד דאף בחלקו המבורר מיירי, ומדסתם

שכחה, וצ"ע דהא לא קרינן ב"י שדך, וכבר הק' כן הפר"ח במ"ח על הרמב"ם, ועו"ק דבכה"ג לא בעינן מיעוטא דהו"ל כעמדו עניים בפניו או שחיפוהו בקש, ועוד דכאן שלא עבר עליו אינו בבל תשוב, ועוד דמ"ש שדה חבירו אפי' לתוך שדהו משכח"ל באופן שאין עולה על הדעת לחפש שם, ובמכיר בהם אף בשל חבירו שכחה, ועוד דהו"ל פרט לעומר שצף לתוך שדה חבירו, וכנראה נדחק רש"י בזה משום דקאמר דלא משכח"ל אלא בצפו, ופירש דהיינו משום דבעינן שלא ידע בהם, והיינו בכה"ג שהרוח הציפתן.

בספרי לפנינו תניא בשדך פרט למעמר בשדה חברו דברי ר"מ וחכמים מחייבין, וע"כ לאו היינו דר"א, דהא אמרי' בגמ' דלא משכח"ל אלא בצפו, ודר"א אתיא ככו"ע, מדמוקמינן ר"י וחכמים כותי', ואילו התם רבנן מחייבין, ובפשוטו לא מיירי בהולך עמריו לשדה של חבירו, וצ"ל דמיירי בקנה עמרים של חבירו והניח לו לעמרם בשדהו, וכיון שאין לו קנין בשדה לא קרינן ב"י שדך, ורבנן סברי דבעימור בשדה כדרכו, קרינן ב"י שדך, אע"פ שאין לו קנין, מיהו בלא נתן לו רשות לעמר בשדה אלא שצריך ללקטם ולהוציאן מן השדה אף לרבנן פטור משום שדך, וכמש"כ לעיל דאין זה עימור של שדהו אלא הוצאה מרשות חבירו, ומ"מ צ"ע דלא מיייתי לה בגמ'.

ט. **צפו** עמרים פרש"י ברוח, ולכא' אפשר לפרש כפשוטו ששטף נהר שדהו או אמת המים וצפו העמרים ע"ג המים, ומתפרש כדנתן במתני' ולא צף ע"פ המים, ואמנם גם ע"ג אבן בכלל צף, אבל עיקר הלשון מתפרש ע"ג מים, וכדכת' מלכים ויצף הבורזל, ועי' להלן.

שם בעי ר"י צפו עומרין לתוך שדהו מהו אויר שדה כשדה דמי כו', במתני' ממעטינן צף מבשדה, אלא דהתם בשדה

עד הגורן, סתמא דמילתא מקנה לו מיד במחובר שלישי או רביע בערך השדה, ולבסוף חולקין במה שנשאר, אבל כשרוצה לחלק מיד אינו מקנה לו בערך השדה, אלא מתנה עמו שאחר הקצירה, שיוכלו לחלק, תקבל שלישי, והדרך לעשות כן באופן שאינו קוצר כל השדה, או שיש כמה קוצרין, והבעה"ב מתנה עם כל אחד שיקבל חלקו מקצירו ויסתלק, אבל אינו נעשה שותף עם כולן בגורן, והיינו נמי דנקט ר"י שלישי מה שאתה קוצר, ולא קאמר שלישי מן הגורן שלך, ולא שמועינן דאז מותר נמי במעשר עני, משום דבקוצר בלחוד מיירי ואינו משתתף עמו בשביל כך, דא"כ הי' מקנה לו מיד וכמש"כ.

ולפ"ז מיושב נמי טעמא דבסיפא אין לו שכחת עמרים, דכיון שעליו ליטול חלקו משם לביתו ולגרנו, לא קרינן ב"י שדך, ורק במקבל קמה או עמרים מחבירו באופן שהשדה מושכרת לו לצורך העימור כאילו היתה שדהו, בזה קרינן ב"י שדך, אבל כל שאינו מעמר בתוך השדה, אלא אוסף ומוציא מתוכה לא קרינן ב"י שדך, ואפשר דבעינן שיהא לו זכות לכך ולא סגי בשותק בעה"ב ויכול לסלקו כל רגע, אבל ברישא שהוא שותף עם בעה"ב בערך השדה, הרי הוא מעמר הכל יחד באותה שדה, וקרינן ב"י שפיר שדך, ונפ"מ דאפי' המקבל שדה קצורה למחצה ולשליש לעמרה נמי קרינן ב"י שדך, כל היכא שהעימור של שניהם בתוך השדה כדרך השותפין, ואינו צריך לסלק עמריו לביתו, ולפ"ז בקונה עמרים מחבירו תלוי לפי תנאי המכירה, אם ע"מ להעמיד שם הגורן קרינן ב"י שדך, ואם ליטול לביתו לא קרינן ב"י שדך, וגרע מצפו עמרים לתוך שדה חבירו, דהתם מיהא מעמרן לגרנו הסמוך, ומ"מ אין לו שכחה.

רש"י פירש צפו עמרים לתוך שדה חבירו ושכחן כסבור שאינן שלו, משמע שר"ל דבמעמר אותן שצפו בתוך של חבירו יש לו

לנדון דעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר, או לפלוגתא דב"ש וב"ה בתוספתא דפאה בעומר שהחזיקו בו ונתנו בצד הגפה, ע"י לעיל ס"ד סק"ב, ולכן ניהא ל"י למינקט בצפו מעצמן, ולפמש"כ לעיל לפרש צפו במים, ניהא בפשיטות טפי, דנקט בלשון קצרה איך שצפו ועל מה שצפו, ועוד דניהא ל"י למנקט במעמר את הצפין, דבעומר אחד שצף יש לדון מדין שכחה מחמת אונס כמחופה בקש (כדפרש"י בשדה חבירו), עסק"ה ח'.

לפרש"י דצפו היינו שהרוח הציפן באויר, אכתי העיקר חסר מן הספר דהו"ל לפרושי שהניחו ע"ג דבר, וביותר הדבר קשה בעמרים רבים לפרש שנחו ע"ג אבנים, ועו"ק דמאי מייתי מצפו עמרים לתוך שדה חבירו, הא התם מתפרש בדנחו ע"ג קרקע, דצפו היינו עפו, ואי משום דנקטי חד לישנא, י"ל דבשלמא לשדה חבירו שפיר נקט צפו לפרש הענין איך הגיעו לשדה חבירו, אבל לתוך שדהו ממילא מובן דהנדון מפני שהונחו ע"ג דבר אחר, ולא ידענא למה לא פירש כפשוטו דצפו ע"י מים, וממילא מתפרש שהם עדיין צפין, ואמנם מצינן לפרושי בדיבשו מים, וכן מתפרש למסקנא, אבל שפיר פריך מינה ר"כ, וע"י בסמוך, ואי משום דצף ע"פ המים ממעטינן במתני' מבשדה, הא אף צף ע"ג חבירו מתמעט מה"ט כדבסמוך, ושמא לא משמע ל"י המציאות כך, וג"ז לא ידענא אמאי, והא אשכחן שטף נהר זיתיו ונתנן לתוך שדה חבירו.

במה שפרש"י דע"ג עמוד נמי חשיב צף, יש לע"י דדילמא אינו בכלל אויר שדה כלל, דבשלמא אבן או מים אינם מבטלים שם שדה ממקומם, וחשיב שפיר אויר שדה, אבל עמוד לא חשיב על גביו אויר שדה, אלא רשות בפ"ע הוא, ומה"ט נראה דע"ג גל או אשפה שבשדה אינו בכלל בעיא דר"י, דלאו אויר שדה הוא, וע"י בסמוך.

מיותר למעוטא, אבל הכא במשמעותא דבשדה מיבעיא ל"י, אם שם שדה נקרא לכל האויר ג"כ, כל שנמצא במקום זה, (כמו ששם עיר כולל גם האויר), או דבעינן דוקא בקרקע, ואינו ענין לאויר חצר כחצר דהכא יש דבר המפסיק בין העומר לקרקע, ולא מיבעיא ל"י לר"י אם כקרקע דמי, כאילו לא הי' מפסיק, אלא אם צריך קרקע ממש, דכל אויר השדה בכלל, דהיינו שגם המונח ע"ג דבר המונח בשדה מיקרי בשדה, באופן שאינו קובע שם לעצמו, וצ"ע בתו' הרא"ש שהק' מאויר חצר.

ואפשר עוד דאע"ג דלגבי ע"ע ממעטינן צף מבשדה, מ"מ בעומר אפשר שאין למעטו, דהכא כיון שיש לעומר זיקה לשדה שזהו מקומו, שפיר מיקרי עדיין בשדה גם בצף, אבל בהרוג אין לו שייכות לשדה, ואין לנו אלא מקום מציאתו, ולכן לא אמרי' אויר שדה כשדה, מיהו קושטא הוא דהתם מיתורא ממעט ליה.

והנה במתני' ממעט טמון בגל, וש"מ דע"ג הגל לא מיקרי צף, וכן פרש"י לק' ב' דמוטל באשפה לא מיקרי צף, ואילו הכא פרש"י דע"ג אבן או עמוד מיקרי צף, ולכאור' נראה דכל שבטל לגבי קרקע לא מיקרי צף לענין ע"ע, דמקום זה בעצמו ג"כ בכלל באדמה וא"כ אינו צף מע"ג המקום הראוי לו, ולא אימעט מבשדה אלא מים או מטלטלין, שההתייחסות היא למקום שתחתיו, אבל לענין עומר בעינן התייחסות לשדה דוקא, ולכן כל דבר מפסיק, אלא די"ל דסגי באויר השדה וכמש"כ, ולהלן נתבאר יותר מזה עיי"ש.

שם צפו עומרין לתוך שדהו מהו, לכאור' הול"ל עומר הצף מהו שיהא שכחה, והי' נראה לכאור' מזה דאימלת' דר"א קאי דקאמר לתוך שדה חבירו ומיבעיא ל"י לתוך שדהו מהו, אבל מלישנ' דרב כהנא ל"מ הכי, [מיהו ע"י לק' בזה], ונראה דסתם עומר הצף ומונח ע"ג אבן מתפרש בידי אדם, ובזה נחתנין

אלא לתוך שדה חברו ואפי' מונחין כו' פירוש דלשון צפו אינו מתפרש על המצב הקיים, אלא על האופן שהגיעו לתוך שדה חברו, וה"ק אלא האי צפו לתוך שדה חברו קאמר, אבל שם הם מונחין ע"ג קרקע, והענין מובן מעצמו דהיכא דאמרי' צפו לתוך שדהו מתפרש שהנודן מפני שצפו, אבל כשמפרש מה שנעשה ע"י ההצפה דהיינו שעיי"ז נכנסו לתוך שדה חברו, אין במשמעות הלשון שהם צפין עדיין, דלשון לתוך שדה חברו מפרש את הצפו בלשון עבר, ולפ"ז ה"ק לי' וליטעמך ע"כ דהאי צפו על הפעולה מתפרש, ולכן ליכא לדיוקי מינה, ומלשון לתוך שדהו משמע דאתא לאפוקי לתוך שדה חברו, דאל"כ הול"ל צפו עמריו מאי, וש"מ דידע להאי מימרא ועלה קאי, אבל לא נסתפק אם לפשוט כר"כ, דפשיטא לי' דלא נחית ר"א לנודן זה כלל, דלאו בצפין עדיין מיירי, (ועי' לעיל).

ואפשר דיש כאן טענה בולטעמך, דגם אם האמת שבשדהו לא ממעטינן צף, מ"מ לא הו"ל למינקט צפו לתוך שדה חברו, דהא יש סברא לומר דבאותה שדה גם אם צפו קרינן בהו בשדה, דעדיין לא נעקרו מן השדה, אבל לתוך שדה אחרת לא קרינן בהו בשדה אא"כ נחו שם, [עי' שבת ג' ב'], וא"כ למה נקט מיעוטא דבשדך בצפו, א"ו פשיטא לי' דמשמעות דבריו על האפשרות איך עברו לשדה חברו, ולא על מצב קיים, וא"כ ה"נ לענין נדון דצף בשדהו, וכמשנ"ת.

הרמב"ם פ"ה ממתנ"ע ה" גרס עפו עמרים, ונראה דמפרש הענין שהרוח גרמה לו פיזור יותר מהרגיל וזוהי סיבה שישכח יותר, ופסק כר"כ דבתוך שדהו אע"פ שהרוח פזרה לו יש לו שכחה, והיינו דמייתי מנתנו ע"ג חברו שזהו פיזור מקום כמו ע"ג עמוד, ושאר מקומות, והיינו מפני שהוא כצף, דהיינו שהוצף ברוח למקום אחר, וכ"נ מסידור

שם אויר שדה כשדה דמי, לכא' הו"ל למיבעי בפשיטות, עד כאן לא פליגי אלא בטמון צף מאי, מי ממעטינן לי' ממשמעותא דבשדה כדממעטינן במתני', או"ד כיון דלא מייתר לא נתמעט, או כיון דמהאי שדה הוא, גם באויר נחשב בשדה, ואפשר שיש ללמוד מזה דפשיטא לי' דצף מתמעט מבשדה כמו במתני', והיינו דכל היכא דיש דבר מפסיק בין הדבר המונח, למקום שהוא צריך להיות שם, הוי הפסק, ולכן בהרוג דבעינן באדמה הו' מים ומטלטלין הפסק, ומתמעט מבשדה, ולעומת זה גל ואשפה דבטילי הו' בכלל אדמה, אבל אויר פשיטא לן דאינו בכלל אדמה, אבל בשכחה בעינן שדה ואפשר דגם אויר שדה כשדה, אבל אם המקום שמונח העומר אינו אויר שדה, ובעינן למיתי מצד המקום שתחתיו, בזה פשיטא לן דמתמעט משום צף, כגון אם נמצא בתוך כלי שאין תוכו אויר שדה, ומתמעט מצף, באופן שלא זכה בו, ובגל ואשפה לא צריכין למיעוטא דצף, דענין צף שייך בדבר עראי דהוא כמונח על הדבר הקבוע, אלא שצף על הדבר המפסיק, אבל בגל ואשפה אינו כמונח על הקרקע שתחתיהם כלל דהני קביעי, ומבטלי שם שדה לגמרי.

ודאתאן עלה מיושב הא דמשני בסמוך אימא מפני שהוא כצף, והדבר תמוה טובא מה שייך להזכיר צף לטעמא דאינו שכחה, בזמן שצף גופי' הוי שכחה, ולמש"כ ניחא דהיכא שאנינו מונח בשדה אלא צף, אינו שכחה, אלא דאי אויר שדה כשדה אינו צף אלא מונח במקומו הראוי, ובאופן שאינו באויר שדה ובעינן למיתי למקום שתחתיו, באמת מתמעט מצף, והיינו דקאמר מפני שהוא כצף, דהיינו שאינו כמונח בשדה.

שם ותפשוט לי' מדר"א אר"א כו' וליטעמך כו', יש להבין מאי משני לי', סו"ס אם האמת דצפו בתוך שדהו נמי אין לו שכחה, לא הו"ל למימר צפו, והנה ביאור הא דקאמר

ההלכות בהדי מחופה בקש, וכמשנ"ת לעיל ס"ק עיי"ש, ועוד צ"ת בדעתו ז"ל הנז'.

צף, דהשתא אינו מונח על דבר שיש בו שכחה להתחבר עמו וליחשב כחד.

וּלְפִי נ"ח דלאו שינויא דחיקא הוא אימא מפני שהוא כצף, דודאי קושטא הוא דטעמא מפני שזכה בו, דצריכין לזה גם אם האמת דצף אינו שכחה, דבלא זה לא נעשה כצף בכה"ג, אלא דיש מקום לומר דר"ש מפרש שיש כאן טעם נוסף לפטור, והיינו דוקא לטעמי' משום דהתחתון טמון, ודחי דאין לפרש טעם נוסף בדר"ש כיון דע"כ בלא"ה פטור מפני שזכה בו, אלא דנקט לשון צף כדי שיתיישב על לשון טמון, וה"ק העליון אינו בשדה כלל שהוא כמעל השדה מפני שזכה בו, ואינו שייך לשדה, והתחתון כמתחת השדה.

וּלְפִי נ"ח דנקטה הברייא פלוגתתם בכה"ג, והרי עיקר פלוגתתם בדר"י ורבנן אלא דלרבנותא דמין במינו הוה טמון נחלקו בכה"ג כדמפרש לק' ב', וא"כ הו"ל לאפלוגי בסתם נתן שנים זה ע"ג זה, ולא ניבעי כצף, אלא דבכה"ג טמון נמי לא הוי וכמש"כ, - ועי' לעיל סק"ה דבירו' ובתוספתא הגרסא מפני שזכה בו ומפני שהוא מכוסה, וגם לפ"ז נראה דרק מפני שהעליון אינו שכחה חשיב כיסוי לתחתון, אבל בששניהם יש להם שכחה, י"ל דזכירת העליון לחוד סגי דכחד חשיבי, ועדיף מאין עומר מציל עומר.

שם אימא מפני שהוא כצף, בפשוטו אינו מובן דהא צף גופי' יש לו שכחה, אבל לעיל צדדנו דצף אין לו שכחה, ולא נסתפק ר"י אלא דאם אויר שדה כשדה א"כ אינו צף דמקום זה בעצמו ג"כ חשיב שדה, עיי"ש, ולפ"ז נקט צף משום טמון, והכוונה שהוא כלא חזר לשדה אחר שזכה בו דמי, וכמו שצף אינו בכלל בשדה.

הא דאמרי' כיון דאחזיק בי' זכה בי' היינו דוקא בהחזיק בו להוליכו לעיר שכבר נשלם עימורו מן השדה ונחלט לבעה"ב, אבל

י. **שם** ת"ש עומר שהחזיק בו כו' עד כאן לא פליגי אלא בתחתון כו' אם נפרש דמר"ש מייתי ראי' הי' אפשר ליישב דהא דקתני שהחזיק בו להוליכו לעיר משום רבנן נקטי', ור"ש פליג עליהו בתרתי וקאמר דלא צריכין לטעמא דהחזיק בו להוליכו לעיר, אלא בכל ענין אין לו שכחה מפני שהוא צף, אבל מהא דאמרי' עד כאן ל"פ כו' מבואר דרוצה להוכיח גם מרבנן דצף אין לו שכחה, וצ"ל דס"ד דהחזיק בו להוליכו לעיר אורחא דמילתא קתני מ"ט נתנו לזה ע"ג חבירו, מיהו יש לעי' לפי האמת דידעין דהחזיק בו להוליכו לעיר זכה בו, א"כ תפשוט מדנקט בכה"ג ש"מ דליכא מיעוטא דצף.

ונראה דודאי לרבנן דלית להו מיעוטא דטמון, אפי' שני עמרים זעג"ז יש להם שכחה, דכיון שהתחתון יש לו שכחה, לא חשיב העליון כצף, אלא כעומר אחד גדול חשבינן להו, ואפי' אי מין במינו הוי צף, היינו דוקא כשהם שני ענינים אלא ממין אחד, כגון שני הרוגים, או עומר שזכה בו ועומר שלא זכה בו, אבל בשני עמרים זעג"ז ולא זכה בשניהם כחד חשיבי, ואין כאן צף, ולכן לרבנן לא משכח"ל אלא בדזכה בי', אבל בצף ע"ג מים או אבן י"ל דמודו דחשיב צף ואין לו שכחה.

וּלְרִי"ש נמי מסתבר דשני עמרים זע"ז כחד חשיבי, ולפ"ז מתפרש דבמצב זה שהעליון זכה בו, לכן נעשה התחתון טמון, ומכיון שהתחתון טמון משוי נמי לעליון צף, אבל אם הוה שייכא שכחה בתרווייהו לא הוה מפלגין ביניהו, ויתיישב בזה הא דמפרש טעמא דעליון לבסוף, דה"ק מלבד טעמייהו דרבנן דזכה בו, אכתי התחתון נמי נעשה עי"ז טמון, וממילא יש טעם נוסף בעליון משום

התחתון ע"י העליון אלא את העליון רואין, וממילא התחתון מכוסה וטמון, וכן אם התחתון אינו נדון במקומו באדמה לעצמו אמרי' דהעליון הוא המונח ע"ג קרקע, אבל אם התחתון צריך את המקום לידון לעצמו, א"כ העליון צף ע"ג החלל התחתון.

ולפ"ז מיושב טפי מה שנסתפק לחלק בין טמון לצף לענין מב"מ, דלכא' צף וטמון נדון אחד הוא בסברת מב"מ, ובפרט בדרשא דבאדמה ובשדה, ויש ליישב דיש סברא לומר דלענין טמון שהנדון ראית האדם מב"מ אינו כטמון לפי שהאדם מבחין במינו, אבל לגבי קרקע כל דבר מפסיק, ויש סברא לומר דכל שאין האדם רואהו חשיב טמון, אבל לגבי קרקע הדין קובע דמב"מ אינו מפסיק, אבל לפ"ז ניחא שהנדון למי יש יתרון ליחשב עיקר, ואם מב"מ הוי טמון ממילא מתכשר העליון דאינו כצף, ואם העליון כצף ממילא התחתון אינו מכוסה לפי שאין על גביו חלל אלא מינו, ולגבי חילוק זה סגי בטעם כל דהו לקבוע מי העיקר.

שם א"ל תניתוה כו' פרש"י דפשט לי' דמב"מ הוי טמון, אבל אכתי לא ידעינן אם העליון הוי צף, ולפ"ז לא פשט לי' אלא שמיצט אחד מן הספיקות, ולו"ד ז"ל הי' נראה דמדברי ר"ש יש ללמוד נמי דמב"מ הוי צף, לא מיבעיא אם טעמי' ממש מפני שהוא צף, אלא אפי' אי ליכא חסרון דצף בעומר, מ"מ לשונו מוכיח שהטמון והצף שוין כאן, ואם מב"מ אינו כצף אין מקום לכללו כאן, ואע"פ שהכא הצף אינו מפני שמונח ע"ג חבירו כמש"פ רש"י ד"ה מפני שהוא כצף, מ"מ המשל שנקט כאן כצף הוא מפני שהוא צף ע"ג חבירו וחבירו טמון תחתיו, ולכן יש ללמוד מזה דמב"מ הוי צף.

ועי' לעיל סק"י דהנדון בעומר הוא דוקא כשאין בשניהם דין שכחה, ול"ד לחללים דאין שני ההרורים ענין אחד, ולכן יש לדמות

החזיק בו להוליכו לגורן, וחזר ונתנו בשדה יש לו שכחה, ובנתנו בצד הגדיש בכה"ג פלוגתא דב"ש וב"ה בתוספתא, וכמשנ"ת לעיל ס"ד סק"ב עיי"ש.

יא. שם שני חללים זה ע"ג זה מהיכן הוא מורד, לכא' הול"ל שני חללים זעג"ז מאי מין במינו כו' אלא שרצה לבאר הנפ"מ אם מביא מדין עליון או מדין תחתון, והנה אם פשיטא לי' דאין שניהם מביאין שפיר נקט האי לישנא, דרק אחד מביא והנדון מהיכן למדוד, אבל אם יש נדון דשניהם מביאין לא הו"ל למנקט האי לישנא אלא על איזה מהן מביאין כו', מיהו יש סברא לומר דכששניהם שווים הו"ל טפי ממין במינו ואין חוצצין), ובאמת לשון הגמ' מלמדנו שלא נסתפק אלא בג' צדדים אלו, אלא דרש"י ביאר וה"ה דמיבעיא לי' נמי או"ד כו', וצ"ע א"כ למה לא הוזכר בגמ'.

ואפ"ר דהא פשיטא לי' דאם שניהם בדין חלל דקרא, א"כ מתמעטי מכי ימצא ולא כי ימצאו וכדא"ל רבי לרב בירו' פ"ה ה" ובפאה פ"ו ה", ורק אם אחד מהן מתמעט משום טמון או צף שפיר שייך להביא על השני דכנמצא אחד חשיב, וכעת ראיתי ברמב"ם פ"ט מה' רוצח ה"י דנמצאו מתים רבים זה בצד זה כו' עגלה אחת על כולם, וצ"ע.

ואפ"ר דהא פשיטא לן שאם לשניהם מביאין ע"ע הרי העליון כצף והתחתון כטמון, דהא דדיינינן שלא יחשב התחתון כטמון היינו מפני שאין העליון מכסה על ההריגה אלא הוא מראה שכאן יש חלל, וכן התחתון אינו חוצץ בין העליון לקרקע דחשבינן כל החללים כמונחין ע"ג קרקע, אבל כ"ז דוקא אם העליון אינו נדון לעצמו דבזה אמרי' שהעליון אינו מסתיר את התחתון, וכאילו רואין את התחתון ע"י העליון, אבל אם העליון נידון בפ"ע, א"כ אין רואין את

ואמנם תלמודן פליג גם בדרשא וגם בטמון, אבל עכ"פ איכא למימר עד כאן ל"פ אלא בטמון אבל בצף כו"ע מודו לרבי, וכן לרב, דמב"מ אינו כצף].

יב. פ"ד מ"ז קמה ופדה עומרין פטורה בשבעת חובתה היתה פטורה, הגרע"א ז"ל כתב דלר"י נמי פטורה בכה"ג כיון שפדה בשעה שיש כבר עמרים, ושעת חובתה דשכחת עמרים היא בשעת העימור, נראה שפי' בשעת העימור בשעת עשיית העמרים, אבל בפשוטו שעת העימור דמתני' היינו שעת אסיפת העמרים, דלשון עימור היינו אסיפה וקיבוץ, ואמנם אף קיבוץ השבלים לאגודה אחת נקראת עימור, אלא שזהו עימור קודם גמ"מ, ואין השכחה אלא בשעת העימור מתפרש על העימור שהוא גמ"מ, דבזה יש מצות שכחה, וכך מתפרש בכולה מכילתין מעמר שאוסף העמרים כיון דבזה נאמר המצוה דושכחת עומר, וכדתנן המעמר לעמרים, וכן בקרא שלא מילא כפו קוצר וחצנו מעמר על אסיפת העמרים נאמר, כי קבצם כעמיר גורנה, ובספרי המעמר בשדה חבירו, ועוד, וכן פשוט להר"ש והרמב"ם והרע"ב כמשה"ק ע"ד ז"ל, ונראה נמי לפרש מה שאמרו ביר' ר"ח בשר"י במחלוקת, דר"ל דפטורה דמתני' פליג בה ר"י, ונדפס בטעות סוף ה"ד עיי"ש דלעיל אינו מובן, וא"כ גם ביר' מפורש כפר"ש, - ובכמה מקומות קורא הקציר עמרים, כההיא דלא הפריש מן הקמה יפריש מן העמרים, מצות העומר לבא מן הקמה לא יצא יביא מן העמרים, ועוד בקרא וכעמיר מאחרי הקוצר ואין מאסף.

ובספרא נמי שעת חובתה אינה בשעת עשיית העמרים, אלא בשעת האסיפה שאז נאמרה מצות שכחה, ובכל עומר ועומר שעת חובתו משיעבור הימנו, שהי' לו לזכרו ושכחו ונאמרה המצוה שלא ישוב, אבל קודם הזמן הראוי לזכירה אין ליחס לזה דינים כלל, ולפ"ז

מב"מ כשזכה בעליון לשני חללים, וצע"ע בכ"ז.

שם ב' סברוה דהני תנאי כו', למאי דמסקינן דבפלוגתא דר"י ורבנן קמיפלגי, א"כ פשט לי' אביי דאליבא דכו"ע הוי טמון, ולמאי דסברוה הויא כתנאי, ולכאו' מהא דלא קאמר תנאי היא יש ללמוד כן, מיהו יש לדחות דמשום דבצף י"ל דמודו קאמר תניתוה, ולפ"ז האי סברוה אינו ענין לפשיטותי' דאביי דבלא הסברוה נפשט בפשיטות טפי, וצע"ק בלשון רש"י, מיהו יש לפרש דסברוה דפשט כרבנן, ומש"ה אמר תניתוה דפשיטא דהלכה כרבנן, ודחי דהפשיטות איפכא.

הרמב"ם פ"ט מה' רוצח ה"י פסק דמב"מ הוי טמון ולא הוי צף ומעליון מודד, משמע לי' ז"ל דאביי פשט הבעיא מהברייתא, ולפרש"י רק נסתלק ספק אחד, והנה אין להכריע מטמון דה"ה צף, דהא איכא נמי סברא איפכא, ומדנחלקו למאי דסברוה אליבא דר"י, משמע דאליבא דרבנן לא פליגי, ואפשר דלמאי דסברוה פשט לי' כרבנן, ולדידיהו משמע נמי דאינו כצף כלל, וכמו שאינו כטמון, ולמסקנא נמי קאמר להודיעך כחו דר"י ומשמע שהמחודש משכח"ל רק בדר"י, דאל"כ יש החידוש גם בצף, מיהו כ"ז אם בעומר יש מיעוטא דצף דבזה יש לדייק שאינו במב"מ, ואפשר דהרמב"ם דגריס עפו ולא צפו עי' ה' מתנ"ע פ"ה ה' פשיטא לי' דצף ע"פ המים מתמעט מבשדה, כמו בע"ע דקתני במתני' דמתמעט מבשדה, ומדקתני מפני שהוא כצף ומיירי רק בנטלו להוליכו לעיר שזכה בו, ש"מ בהדיא דמב"מ אינו כצף, (ומש"ה מדמינן לי' בגמ' לעפו עמרים), ול"ע כה"צ בזה, והשגת הראב"ד מתפרשת רק על הא דאינו כצף, אבל בהא דטמון מודה, וצ"ע בכ"מ, [נויעוי' ירו' הנ"ל דרבי ממעט שני חללים מכי ימצא ולא כי ימצאו, משמע דס"ל דאינו כטמון ולא כצף, וכן סבר רב התם,

נתגייר באמצע אסיפת העמרים יש לו שכחה לר"י מכאן ולהבא.

ונראה דענין שעת חובתה היתה פטורה נאמר בכל ענין שהמציאות של שניהם שוה אלא ששינוי הבעלות או הזמן גורם הפטור, אבל כשחסר במעשה המחייב, אין להזכיר שעת חובתה אלא שלא נתחייבה, ולכן בקרסמוה נמלים ושבירתה הרוח או בהמה אין להזכיר שעת חובתה, מפני שלא היתה כאן קצירה כדינה, וכן בדרך גגין שנשאר בפטור, לא אמרי' שעת חובתה אלא דזהו גופא הפטור שחסר בשלימות המחייבת, אבל בקציר הקדש וגוי יש כאן מעשה מושלם אלא שיש שינוי בבעלות המחייבת, ול"ד לקצורה לסטים שאין כאן מעשה קציר של בעלות אלא כקוצר שלא כדרך וגרוע מזה, [וכן בקציר קטן ושוטה], ועי' להלן בדין תולש.

ונראה דאי לאו דמיטע רחמנא קצירך הי' העכו"ם שקצר את שדהו ונתגייר מתחייב בלא תכלה ובלא תשוב ובלא תלקט, דלקט קצירך זוהי מציאות, וכן השכחה והכילוי, והיינו שלא ישוב לקחת מה ששכח בקצירו, וכן אם לא כילה עדיין לא יכלה [ועי' להלן], וזהו שאמרו במיעוטא דבקוצרכם וקצירך מכאן אמרו עכו"ם שנתגייר כו' דלא איצטריך קרא לעכו"ם, וע"כ אתא למימר שאין חיוב על קצירה כזו, ונפ"מ בנתגייר, וש"מ שהי' מקום לחייב מעתה בבל תשוב ולא תכלה, והיינו דאמרי' שבשעת חובתה היתה פטורה דאע"פ שהמצב של התבואה היא כמו של המחוייבת, מ"מ לא חל עלי' חיוב למפרע, וכ"נ דר"י נמי דריש לה למעוטי עכו"ם אע"פ שמחייב בשכחת עומר, וש"מ דאיצטריך קרא לכולהו, עי' לשון התו"כ והספרי.

ובהא דקתני עומרין ופדה עומרין חייבת קמ"ל דהקדש אינו כהפקר דכיון שהיתה ידך וידו שוין שעה אחת בטל כל

החיוב, אלא זהו מצב שאין את מי לחייב ולכן נשאר ענין הקצירך שאם יפדנו יחשב קצירך וחייב בשכחת העימור, וכן אם לא נתן פאה מן הקמה ונתחייב ליתן מן העמרים נשאר החיוב בעמרים, (וניחא בזה דאתיא אף כר"י, דלדידי' לא איצטריך למיתני עומרין ופדה עומרין אלא לענין פאה, ועוד דכל מה שהוצרך להשמיענו בקמה ופדה עומרין דפטורה נשאר בחיובו בעומרין ופדה עומרין, אבל לפ"ז אמנם סיפא דלא כר"י אבל מתפרשת שפיר כר"י לענין פאה).

ונראה דנפ"מ לענין פאה אף בדלא עבר איסורא אלא הקדיש עמרים חוץ משיעור פאה שהניח בקמה ולא קרא שם, וקמ"ל מתני' דנשאר חיוב פאה על העמרים, לענין שאם יכלה תחזור פאה לעמרים, [וכן אם תשרף אם נימא דיכול להפריש פאה דרשות, עי' לעיל ס"ב ס"ק א].

וגם הא דקמ"ל דהקדיש קמה ופדה עומרין פטור וכן בעכו"ם שקצר את שדהו, מתפרש על עיקר החיוב להפריש בקמה, והיינו כשנשאר שיעור פאה בקמה, ואי לאו מיעוטא הי' צריך להפריש מן הקמה על כל הקציר, וממילא גם אם לא הפריש הי' נשאר החיוב [או רשות] על העמרים, [דאז היינו מחייבים גם אם קצורה לסטים ונמלים את מה שנשאר בשביל פאה, דחזרה פאה לעמרים, דרק לבתר שנקבע ענין קצירה בפטור נפטר הקציר מפני שחובת הפאה בקמה], ואפשר שאז הי' הדין דשיעור פאה האחרון שנקצר חייב להפרישו, מאחר שלא נפטר בקצירה זו, מיהו אפשר דאם לא נשאר קמה הוה פטרינן ל' מדין שבשעת חובתה הי' פטור מן המצוות, ועי' בכ"ז לעיל ס"ב, וצ"ע בכ"ז כאשר יראה הרואה בספר אאמו"ר שליט"א סי' ס"ק , ועוד, ולע"כ כה"צ.

שם מ"ו ר"י מחייב בשכחה שאין השכחה אלא כו', לפמשנ"ת דקמה ופדה עומרין

אכולהו קאי, א"כ לא נאמר (בהדיא) במתני' טעמא דשעת חובתה היתה פטורה אקציר הקדש לענין שכחת עמרים, וכ"כ דרבנן מודו דשעת חובתה דשכחת עמרים היא בשעת העימור, אלא דנתמעט מפני שהמצוה נאמרה בקציר, והיינו כשישכח את קצירו במחובר או בתלוש, ומה שלא נקרא קצירך לענין קמה לא מיקרי נמי לענין עומר, והיינו דמקיש להו בירו', ועי' דרשא דריה"ג בספרי.

ויש לעי' לר"י חולין קל"ז א' דתולש תבואה פטור מלקט ופאה וה"ה שכחה, איך הדין בשכחת עמרים, דיש מקום לומר דכי אימעט קצירה שלא כדרך לענין החיוב הנאמר בקצירה, אבל לגבי התבואה הקצורה אין חילוק איך נקצרה, וא"כ י"ל דלגבי שכחת עמרים לכו"ע קצירך קרינן ב', מיהו יש גם סברא איפכא דעד כאן לא פליג ר"י אלא בקצירה גמורה אלא שהבעלים פטור, אבל בקצירה שלא כדרך דחשבינן ל' עראי וכדרך גגות, אין כאן קציר לחייב בשכחת עמרים, ולכו"ע יש לדון כן בשברתו הרוח או בהמה ושאר פטורי דמתני' לענין פאה, אם הוה בכלל קציר לענין שכחת עמרים, וקרוב לומר לפמש"כ דאף לר' יהודה פטורה דכל שלא נקצר כדרך אין כאן קציר, וממילא אין על אסיפתו דין שכחה, ורק בקציר הקדש וגוי שהקציר הוא בשלימות, ס"ל לר"י דהבעלות בשעת הקציר אינה מגרעת, [וזה מתיישב עם מש"כ לעיל דאיצטריך מיעוטא לקציר גוי משנתגייר, ולא איצטריך לקצורה לסטים ונמלים, אף משנצצר].

יג. פ"ה מ"ז העומר ששכחוהו פועלים כו' מתני' מתפרשת בעיקר הדין כשלא נשכח לבסוף, דה' מקום לומר דזכירת בעה"ב לא מהני, דכיון שאין מוטל עליו לזכרו שהרי אינו קוצר, א"כ הכל תלוי בפועלים, ואע"פ שהוא מבחין בשעה שהפועלים שכיחין אין בזכירתו למנוע חלות

השכחה, [וכי היכי דלא מהני אדם אחר כה"ג לרבנן, עי' בסמוך], וקמ"ל קצירך דבבעה"ב זוכר לאו שכחה היא, [מיהו בעומר שידע בעה"ב מתחלה שעלולין לשכחו בזה פשוט טפי ידיעת בעה"ב עיקר, שהרי מתחלה לא סמך על הפועלים בזה, אבל דברנו בעומר מן השורה שהרגיש וראה בשעה שעברו עליו, ששכחוהו דומיא דחמרין דר"ש בתוספתא], ובפועלים קמ"ל באופן שהם כבר עברו והניחוהו מדעתם, דעכשיו אם ישכחוהו הרי הם כבר בכל תשוב והי' מקום לומר דמעתה הכל תלוי בבעה"ב, היינו באופן שכבר נסתלקו הפועלים ממלאכתן, והודיעו לבעה"ב כל הנשאר בשדה, וא"כ הו"ל בעה"ב כאילו קצר מדעתו והניח, ושכח, קמ"ל דמ"מ זכירת פועלים מועלת לבעה"ב, דמ"מ מוטל עליהם להודיעו וכ"ז שהם זוכרין לא קרינן ב' כי תקצור ושכחת, וגם בסברא מי שהניח בקצירתו זוכר יותר, מבעה"ב שהודיעוהו על הנשארים, ולכן לא נסתלקה זכירתם אע"פ שהודיעו לבעה"ב, וכ"ז שלא שכחוהו אינו שכחה, ועי' בסמוך.

ורשב"י משום ר"ש קאמר בתוספתא דבזכירה דומיא דפועלים ובעה"ב אפי' שאר כל אדם נמי, דכיון שהחמרין הבחינו בשעה שהפועלים שכיחין, ודעתם להודיע לבעה"ב, הרי הם כפועלים דידי' לשמור שלא ישכחו פועלים, והיינו דנקט חמרין שיש להם עסק עם בעה"ב, אבל לא מיירי באדם מן השוק שאינו זוכרו כדי להודיע לבעה"ב, תדע שהעניינים רואים בשעת שכחה ומ"מ הוי שכחה [וכדתנן עמדו עניים בפניו כו'] וע"כ החילוק מפני שאינם זוכרים לבעה"ב, ואפשר דאף בעימר בעה"ב וראוהו פועליו אינו שכחה, ואע"פ שאין לדרוש בהם כי תקצור, מ"מ מקרא שמעינן שגם הקוצרים קובעים בשכחה, ומבינים מזה שהיינו פועלים, והענין דבזה מודו רבנן לר"ש דפועלים העוסקים עמו בזה מהניא זכירתם ע"פ שעמרו עתה.

וב"ז אינו ענין לסוגיא דב"מ י"א א' דהתם
הגדון לענין אם ישכח לבסוף, אבל כ"ז
שלא שכח בעה"ב אינו שכחה אפי' עומד
בעיר, ולפ"ז צ"ע בר"ש שפי' מתני' דוקא כגון
דקאי בעה"ב בשדה, ובסברא אפשר לקיים
הדברים דהיכא שמסר בעה"ב הקצירה והעמור
לפועלים נסתלק לגמרי מן הענין, ובוזה
מחליקין דכשעומד בעיר דנסתלק לגמרי לא
מהני ידיעתו, אבל אם עומד בשדה לא
נחלטה השכחה ע"י פועלים, דבעה"ב דעתי'
עלי' להשים לב שלא ישכחו, ובכה"ג כח
ידיעתו מועיל שלא יהא שכחה, אבל אין זה
מתאים עם סוגית הגמ' כלל, וראיתי בשטמ"ק
בשם תו' שאנץ שהביא ור"ש פי' דר"ח גריס
דילמא גזירת מלך היא וה"ק הברייטא
מגזיה"כ דבשדה לא נהוי שכחה בעיר הוי
שכחה פי' בשדה לא תהי' שכחת פועלים
שכחה בלא שכחת בעה"ב, ולפי פי' זה דוחה
המנא תימרא, ע"כ, ואם מפרש דלמסקנא
נשארנו בדחי' זו, זה מתאים עפר"ש במתני',
אבל באמת גם בפר"ח מבואר דלמסקנא
נשארה הראי' מן הברייטא, וגם צ"ע על
סתירת הר"ש בפי' זה מאחר שרש"י ותו' לא
גרסי כפר"ח, וצ"ל שקיצר ותפס אחד מן
הפירושים, מפני שלפ"ז יש חילוק בדינא
דמתני' גופה, ואמנם לשאר פירושים אין זה
ענין למתני' וכמשנ"ת, מיהו בסמוך כתב
בביאור הקו' דגמ' כפרש"י, וגם בההיא דפר"ח
י"ל דכונתו כלפי פרתו' שאינו דוחה המנא
תימרא וע"ז קאמר דלפר"ח בא לדחות המנא
תימרא, [ואמנם גם לפרש"י כן], אבל למסקנא
מודה נמי דרב אשי יישב הקושיא.

יד. ב"מ י"א א' אלא לאו ה"ק בשדה שכוח
מעיקרו כו' משמע דדריש הכי כיון
דשכחת העיר כתובה לבסוף מ??, ורק שכחת
שדה סמוכה לושכחת ש"מ דרק בשדה בעינן
ושכחת והיינו שלא יזכור אחר שכחת פועלים,
ופשטות הסוגיא דדרשא גמורה היא, דאי
אסמכתא בעלמא ומשום ידיעין דעומד בצד

שדהו זכה, א"כ מאי פריך ממאי דלמא גזיה"כ
כו', הוי אין כאן מקרא מיותר דניבעי
למידרשי' איפכא, א"ו קרא קא דריש, ויש
לעי' מי איצטרך קרא לאשמעינן דיני קנין
חצר, הא בפשוטו דברים אלו מוכרעין בסברא
לפי ההכנסה לרשותו, ואפשר דבאמת לא אתא
קרא להשמיענו ד"ז, אלא דמשה"ה כתב רחמנא
ושכחת במקום ונשכח או ותשכח משום
דבעינן דבעינן ושכחת מעיקרא, [כ"כ בשטמ"ק
בשם הראב"ד].

ואפשר לומר דאי לאו קרא לא היתה מועלת
זכיית בעה"ב באותה שדה עצמה, אם
משום דגם לעניים יש בה זכות לענין שכחה,
או משום דלא מיקרי נכנס לרשותו לבטל
השכחה בכה"ג, וקמ"ל קרא דבעינן ושכחת
מעיקרא, וש"מ דאל"ה היתה מועלת זכייתו,
אפי' באותה שדה עצמה, ומ"מ בעומד בעיר
לא מהני, וש"מ דמשום דייני קנינים הוא דלא
מהני.

ולפ"ז ניחא הא דפרכינן ממאי דילמא גזיה"כ
היא כו' ומשמע שר"ל דאע"פ שעומד
בצד שדהו ליהוי שכחה, ואמאי הא זכה ב',
וביותר לפרש"י דמשמע שבא לדחות הראי',
הא אי לאו ר"י א"ש בכל ענין זכה מדריב"ח,
[כלישנא דגמ' ומנא תימרא כו' אי לא לא],
ולא מסתבר כ"כ לומר דלפי קו' זו אף
בהחזיק בו להוליכו לעיר יהא שכחה, ובפרט
לפרש"י דאין הקו' על הברייטא, דא"כ הו"מ
לאוכוחי ממתני' דפאה פ"ו, דמהני החזיק בו
לבטל השכחה מפני שזכה בו, ולמש"כ ניחא
דהוה מפרשינן לפ"ז דלא מהני זכה בו בקנין
חצר באותה שדה.

שם ממאי דילמא גזיה"כ היא כו', אפשר
דכיון דפשטות לשון הברייטא דמייתי
קרא לומר דבעיר לא הוי שכחה, שפיר פריך
בהאי לישנא, ומתפרש כיון דפשטות הברייטא
כפשטות הפסוק דבעיר לא הוי שכחה, מגלן
לחדש בה כולי האי נגד הפשטות, ואמנם

וּצִי"ל דאמנם ודאי באין בעה"ב יודע בעומר מסוים שעלול לישכח, אלא ששלח פועלים לעמר שדהו, בזה לא איצטריך ריבויא לשכחת העיר, אבל משכח"ל בידע בעומר מסוים שעלול לישכח, ושכחו קודם שהי' בבל תשוב, ומשעה שעברו עליו פועלים ושכחוהו ג"כ, הי' בעיר, ובכה"ג י"ל דלא נכנסו פועלים לגמרי תחתיו, כיון שזהו עומר מסוים שנתן דעתו עליו, ושכחת זכרונו גרמה לו, ובזה איצטריך ריבויא דשכוח מעיקרו בעיר, ומ"מ הדברים מחודשים לאוקומי קרא להכי, ועוד דבכה"ג הו"ל מעין הסברא דזכור ולבסוף שכוח, עכ"פ כששכחתו היתה כשהי' בעיר, ולא מסתבר תו למימר דגזיה"כ הוא דבזכור ולבסוף שכוח בעיר לא ליהוי שכחה, ועי' לק' ס"ק ט"ו נתיישב כונתם כפי' הראשונים ז"ל.

טו. בפשוטו נראה דשכוח מעיקרו מתפרש בבעה"ב שקוצר בעצמו, או שאין לו ידיעה במעשה הפועלים והם במקומו כבעלים, ולפ"ז מעיקרו היינו בשעה שהמעמר עובר עליו בשעת העימור, דהי' צריך לזכור ושכחו, [ומש"פ רש"י ששכחו הוא תחלה לפועל כונתו לאפוקי עומר שהניחו שם מדעתו, אבל לא דשייכא שכחה קודם העימור], וזכור ולבסוף שכוח היינו שבאותה שעה שעבר עליו הי' זכור, אבל קודם העימור אין חלות שם שכחה כלל, ולפ"ז נדון קדמה שכחת בעה"ב לפועלים משכח"ל רק באופן שבשעת העימור זכרוהו פועלים והניחוהו מדעת אבל הבעה"ב סבור דכבר עימרו הכל, ועי' לעיל ס"ק י"ג דהחידוש כשכבר נסתלקו הפועלים ממלאכתן והודיעו לבעה"ב כל מה שהניחו ושכח, ואי מיירי בעומר שעלולין לשכחו, ג"כ לא חל שם שכחה עד שיעברו עליו שהגיע הזמן לזכור, אלא דבזה י"ל דענין השכחה מפני שכבר נתן לבו לזיזור בו, ומ"מ שכחו קודם שעברו פועלים עליו, אבל מ"מ לא חל שם שכחה בזה, עד שיגיע הזמן הראוי לזכירה.

הו"ל לאקשויי לי' והא יכול לא יהא שכחה קתני, אבל כיון שהאמת דאכתי תיקשי לי' ברייתא, וגם הו"מ למימר לי' תני יכול יהא שכחה, לפי שלשון הדרשא משמע כן, לכך השיב עיקר הטעם, קצתן ש"ד דהכא אין הקו' ממאי כדי לסתור הראי' בלבד, אלא עיקרה משום פשטא דקרא ומשמעות הברייתא, ולפ"ז הקו' כפרש"י ותו' יחד, [ועתו' הרא"ש עד"ז], - גם לשון הברייתא שהבעה"ב אמר לא יהא שכחה מוכיח דאין זה דין שאין שכחה בעיר דא"כ לא הי' מקום להזכיר האמירה.

בתו' הקשו לפרש"י דנימא דריבויא דעיר בשכוח מעיקרו, אבל בזכור ולבסוף שכוח בעיר לא הוי שכחה, והנה עצם הסברא דשכחת העיר לא תהא שכחה בכה"ג מובנת, דכיון שאין זו שכחת סדר העימור אלא שכחת זכרונו, בזה י"ל דבעיר לא רמי אנפשי' עיניי השדה, אבל משיבא לשדה והכל לנגד עיניי יזכר במקומות שהניח (אף קודם שיראה).

ברם לא ידענא שכוח מעיקרו בעיר היכי דמי, אי מיירי באין בעה"ב יודע מה שנעשה בשדה וסומך על הפועלים, אין כאן עיר כלל, דהכל נעשה ע"י הפועלים שהם תחתיו, ואטו ס"ד דמצות שכחה רק כשהבעה"ב בשדה, דאיצטריך קרא לריבוייה, ולא אתרבי כח בעה"ב אלא כשלא שכח, דאע"פ שעצם השכחה מתי חשיב כל תשוב נקבעת ע"י הפועלים, דהפועלים שעברו ושכחוהו הם קבעוהו בדין שכחה, שהם היו צריכים לזכור בדרכם, והם במקום הבעה"ב, מ"מ מהני דרשא דקצירך שזכירת בעה"ב מעכבת, וכמש"כ ס"ק י"ג, אבל כשהבעה"ב סומך בכל הפועלים, כמאן דלית' דמי דשכחתם שכחת בעה"ב נמי חשיבא, ונמצא שלא שייך שכוח מעיקרו אלא בשדה, שהי' שכוח בשעה שעבר עליו ונעשה בבל תשוב, ואם אין הבעה"ב יודע בו הכל תלוי בפועלים, ורק זכור ולבסוף שכוח שייך בעיר.

שפיר משכח"ל ששוכח הבעה"ב תחלה, ולכא' אם יזכירוהו שיזכה י"ל דלא מהני, כיון שמשנוכר קודם שכחת פועלים, כאילו בטלה השכחה שלו דמעיקרא, והו"ל כקודם שכחה דלא שייכא זכייה, מיהו מה"ט גם אין ראוי שיוכל לזכות גם בלא דעת, דכיון דחשבינן ל' כדעת מדין זכייה, א"כ אין כאן שכחת בעה"ב שכבר חזר ונזכר, מיהו לדעת הר"ן דמשמע דצריך זכייה ממש מששכח דנפקע ממונו קצת, לפ"ז מובן טפי הוכחת הר"ן, וכבר כתבנו במקו"א דודאי ממונו הגמור הוא כ"ז שלא הוחלטה בו מצות שכחה, ועי' להלן].

ולפ"ז מבואר מ"ש תו' דנפרש קרא בשכוח מעיקרו בעיר, דהיינו שכוח קודם שכחת פועלים, לאחר שכבר עברו עליו והניחוהו, וכמשנ"ת לפי' הראשונים ז"ל, ולעיל נתקשינו בזה.

ברם לא ידענא למה פי' ז"ל כן, הרי בכה"ג מאורע הוא, שעברו עליו, והניחוהו מדעת, ואח"כ שכחוהו, ושכחה דקרא בסתמא מתפרש כשבשעה שנעשה בבל תשוב שכחו, וגם הא דקתני יודע אני שפועלים שכחוהו מתפרש ששכחו מלעמרו כשעברו עליו, ולא ששכחוהו אחר שהניחוהו מדעתם, וא"כ מתפרש דזכור בשעה שהפועלים נעשו עליו בבל תשוב ושכחוהו, וגם הדרשא דושכחת אתה תחלה מחודשת, דפשטי' דקרא בשכחה בשעת העימור, ואין מקום להזכיר ושכחת אתה, דכיון ששכחו שניהם בשעה שעברו עליו אין להזכיר פועלים, (ועוד דאי מיירי בזכורין משעברו עליו, א"כ זכירת הפועלים הוא מענין זכירת אדם מן השוק, אלא דאדם מן השוק לא מהני ופועלים מהנו, ולר"ש אף אדם מן השוק מהני, וזה דחוק לפרשו בושכחת אתה תחלה, דבשלמא אם הפועלים היינו העימור שפיר מתייחס אליהם, במיעוטא דושכחת אתה).

ולפ"ז לא שייך לשאול שיזכו פועלים לבעה"ב ששכח, דקודם שעברו פועלים, לא התחילה מצות שכחה כלל, ומשעברו הרי שכחו ג"כ, ובאופן שזכרו אחר שעברו, ובעה"ב שכח, אם זה באופן ששכחתו חשיבא תחלת שכחה, (ולא באופן שמתחלה אין לו ידיעה בנעשה בשדה), בדין הוא שיזכו אם הם עדיין בשדה, ודעתם לזכות עבורו, דבפשוטו יכול אדם לעמוד בצד שדה חבירו מדין זכין ולזכות עבורו, [אבל ברמב"ן ל"מ כן], וכן אין שייך שיזכה בעה"ב מששכחו, כיון שהזמן ששייך בו זכיה הוא רק משעברו פועלים, ואז גם הם שכחו.

אבל הראשונים ז"ל משמע שפירשו כל הענין בעומר מסוים שכבר עברו עליו (גם בעה"ב וגם) פועלים וזכרוהו כולם, ונמצא שכבר הגיע זמן זכירתו, ואם ישכחוהו מדעתם הרי הם מיד בבל תשוב, ולא מיירי בשכחה דסדר העימור שלא הבחין בו, [או דמיירי בעומר שמתחלה הניחוהו חוץ לשורה], ולפ"ז הזכירה על העומר השכוח תלויה בדעת שניהם, ולכן כל אחד משוי ל' קצת שכחה, ולפ"ז ענין הפועלים אינו תלוי בכי תקצור אלא מפני שהם ממונים למלאכת בעה"ב מהניא ל' זכירתם, מיהו י"ל דדוקא בעומר שהם היו צריכין לעמרו מהניא זכירתם.

ולפ"ז פי' הרמב"ן דשכוח מעיקרו היינו שקדמה שכחת בעה"ב לשכחת פועלים, ולא מהני ל' זכיית פועלים שאינו בשדה שלהם, וצ"ע למה לא יוכל להעמיד שליח שיעמוד בצד שדהו ויזכה לו, וזכייה מטעם שליחות, ומבואר נמי מה שדקדק הר"ן למה לא יזכה בעה"ב אחר שכחתו קודם שכחת פועלים, [ור"ל כיון דהגבהה מהניא, ה"ה חצר, ואם חצר לא מהני מנ"ל דבאמר ונתכוין מהני, ונראה דלפ"ד כל שדה הרי הוא בדין אינה משתמרת מעניים לענין שכחה], דלפמש"כ לא שייך מצב כזה בסתמא, אבל לפ"ד דמיירי משעברו עליו והנדון רק במה שזוכרים בדעתם

ובאמת ממשח"ק א"כ בטלת תורת שכחה משמע דס"ל דאין חילוק אם עברו עליו או לאו, דאם דוקא בעברו עליו, א"כ מאי קו' הא סתמא דמילתא בשעה שעובר עליו נחלטת השכחה, ובמאורע שזכרו משעברו, נאמר דמהני זכייה, ומשמע מזה דמפרשי עיקר שכחה דקרא בשכחת הזכרון בכה"ג, דסתמא דמילתא אינו שוכחו כשעומד אצלו, אלא לאח"ז, וענין כל שהוא בבל תשוב זהו תנאי בהלכות שכחה, אבל לא דמתפרשא סתמא שמיד שוכח בשיעור זה.

ואם נפרש הענין בשכחה בדרך העימור וכמשנ"ת לעיל, כל ענין שכחת העיר פירושו שכחה שמתחדשת אח"כ שלא בזמן העימור, אלא דבעיר גרע טפי שאין לו לזכור כ"כ וכמשנ"ת ס"ק י"ד, אבל סתם שכחה היא משעבר ולא הבחין בו, כההיא דתנן פאה פ"ז איזוהי שכחה בעריס כו' וברגליות כו', וזהו שכוח מעיקרו שבשעה שעבר עליו שכחו, והוחלטה שכחתו בכך, ושכחו בעה"ב ולא שכחוהו פועלים אי מיירי שאינו יודע כלל בזה, לאו שכחה היא, אלא מתפרש כמש"כ ס"ק י"ג וזה כפי' הראשונים ז"ל, א"נ אפי' עימר בעה"ב וראו פועלים שכחתו, מהניא זכירתם, דבזה מודו רבנן לר"ש.

שו"ר בחדושים ע"ש ריטב"א בשם הראב"ד וכן בשטמ"ק בשם הראב"ד שפי' בשכוח מעיקרו כמש"כ, עי"ש ולהלן.

טז. בדין עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר דאמר' דוכה ב' פ' הרמב"ן דחשיב בא לכלל שכחה, דכיון דיהב דעת' להכניסו עמו והגביהו כדי שלא ישכחנו כמי שנכנס לכלל שכחה וזוכה בו, ולכאור' לפי סברא זו אף בעבר עליו ועימר סביביו וזכרו והניחו ונתכוין לזכותו בקנין חצר זכה בו, וכן בהחזיק בו והגביהו להוליכו לגורן ונמלך והניחו, ולא הוצרכנו לטעמא דלהוליכו לעיר אלא לייחד עומר זה טפי משאר עומרי השדה,

ולא שייך ענין זה אם יעשנו בכל עומרי השדה, דא"כ לא הועיל כלום, ונשארו כקודם הגבהתו, [ועשטמ"ק בשם ריטב"א], ואמנם בשטמ"ק בשם הראב"ד כתב דבעה"ב שעבר על עומר וזכור בו כיון שהוא בשדהו זכה בו, והיינו כסברא זו דמשעבר עליו חשיב בא לכלל שכחה דהיינו השעה שהי' ראוי לחול עליו שכחה, אבל קשה דלפ"ז לא משכח"ל שכחה לאח"ז אלא כשעימר ע"י פועלים, ולפ"ז נצטרך לפרש משנ"ת לעיל ס"ק ט"ו בדעת הראשונים ז"ל, דמיירי בלא עבר עליו אלא שהוא בבל תשוב לפי ענינו, וצ"ל דהגביהו עדיף, מיהו הגביהו להוליכו לגורן לא מהני כיון שלא הוציאו מכלל העמרים בכך, אבל אם אח"כ ירצה לזכות בו ולהניחו ולעמר השאר י"ל דמהני לפ"ז.

אב"י בפשוטו עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר כבר נגמר עימורו בזה, וכאילו החזירו מביתו לשדה, [שו"ר שכ"כ בחדושים ע"ש ריטב"א], ודוקא בהחזיק להוליכו לעיר ולא בהחזיק בו להוליכו לגורן, וכמשנ"ת לעיל ס"ד סק"ב בדברי התוספתא והירו' עיי"ש.

ובענין זכי' דשמעתין נמי נראה לפרש דמשעימר כל השדה ונשכח עומר זה מן הפועלים, ולא חיילא השכחה מפני שלא שכח בעה"ב, תו לא חשיב בעה"ב כשנוטלו כמעמר שדהו, דעומר יחידי הנשאר בשדה אין על נטילתו שם עימור, ולכן אין שייך שתחול בו שכחה אלא מכח עימור הפועלים ששכחוהו, והיינו דהענין מיתלא תלי אם ישכח בעה"ב ג"כ הרי שכחתם שלא עימורוהו גרמה שישכח לבסוף, ואם זכר בעה"ב ונטלו תו לא שייכא ב' שכחה, אפי' יחזור וישכחנו כיון שאין על נטילתו שם עימור, וזוהי הזכיה שמחליט בעה"ב זכייתו ועי"ז בטלה שכחת הפועלים, ותו לא הוי שכחה אפי' ישכחנו בעה"ב, לא מיבעיא אם לא עבר עליו אח"כ, דאכתי לא קרינן ב' לא תשוב, אלא אפי' עבר עליו דלא חשיב עימור מחדש, וגם בעינן

באותה שעה שעברו ממנו, בזה הוצרכנו לחידוש דקצירך, שיכול לבטל שכחתם בכך, וכמש"כ ס"ק י"ג.

שם לא יהא שכחה יכול כו', לכא' אף אי לא בעינן עומד בצד שדהו מ"מ לגבי שכחה צריך לגלות דעתו שרוצה לזכות, דכיון שלא נתחדש בעומר כלום, ועד השתא נמי ידי' הוא, אלא שרוצה למעבד בקנין חצר הכנסה מחודשת לרשותו, ואין נעשה כן אלא כשמגלה דעתו ומכוין לכך, מיהו אפשר דבאמירת יודע אני כו' סגי, וא"צ שיאמר לא יהא שכחה, ומינה איכא למידק דבעלמא נמי בעינן אמירה, ועמשנ"ת בזה בשיטות הראשונים ז"ל ב"מ סי' ס"ק .

יח. ר"ש פ"ה מ"ז, בתוספתא לפנינו כתובה הברייתא ביושר, והירו' דמסיים אף לענין מציאה כן מוכיח לגרוס כן, ובחמרין לא קתני תיבות ולא שכחו בעה"ב, ומתפרש ברואין בשעת העימור בשעה שנעשים עליו בבל תשוב, מיהו אף אם כבר עברו ועדיין לא שכחו בעה"ב, ג"כ י"ל דמהני נתינת דעתם לזכור להשיב לבעלים שכחתו, ועי' לעיל ס"ק י"ג, אבל דחמרין הרואין מתפרש שרואין איך שנשכח, ולא שנתברר להם על עומר שכחו שלא שכחו בעה"ב ונתנו דעתם להזכירו אם ישכח.

הרמב"ם פ"ה ה"א פסק כרשב"י משום ר"ש, ולא נתפרש טעמו דהא מדנקטה מתני' דוקא בעה"ב ופועלים וכדדריש מקראי בירו', ש"מ דשאר כל אדם לא מהני.

שם ה"ב ה' בעל השדה בעיר ואמר יודע אני שהפועלים שכחו עומר שבמקום פלוני ושכחוהו כו', פי' ושכחוהו שניהם אח"כ, ואם ה' בשדה ואמר כן, משמע דס"ל דסגי באמירה זו, אע"פ שאינו אומר שלא יהא שכחה, דבכך מגלה דעתו שרוצה לזכרו, מיהו צ"ע שלא הזכיר ענין הזכיר.

שיעמר לפניו, ושלא יהא סוף שורה, הגע עצמך בהעמיד גורן ונטלו דודאי בזכי' לחוד סגי כמו להוליכו לעיר, וה"נ בעומר זה אין להצריך להוליכו לגורן להחליט זכייתו, שהוא כבר שכוח וכל מעשה זכי' מבטל השכחה.

וא"ת א"כ אפי' לא שכחוהו פועלים אלא שכשעבר עליו הניחו ונתכוין לזכות בו, נמצא שבטל עימור ראשון, ותו לא הוי בכלל עימור, [ואמנם כ"ה הראב"ד דגם בזה מהני], וי"ל דלא דמי, דדוקא היכא שהי' בדעתו לעמרו אלא שכחו או שכחוהו פועלים בזה אמרי' שכבר הגיע שעת עימורו ונשאר, ועי' זכיתו מבטל השכחה שכאילו עימרו עתה, ודמי להחזיק בו להוליכו לעיר, ולא חיילא עלי' שכחה, אבל אם הניחו מתכוין א"כ לא הי' בדעתו לעמר עומר זה עתה ובכה"ג לא אמרי' שתועיל זכי' להשלים עימורו, דהא בכל העמרים לא מהני זכי' להשלים עימורו בזה, ורק בהחזיק בו להוליכו לעיר שמסלקו לגמרי לרשותו, וה"ה כשכבר עבר שעת עימורו, דבזה סגי בזכי' להחליט שגם זה נתעמר ואינו בכלל שכחה, אבל כשלא הי' בדעתו ליטול עומר זה א"כ עדיין דינו ככל עומרי השדה דלא מהני זכי' להשלים עימורו.

יז. **שם** יודע אני שעומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו, לכא' אפי' אינו יודע בודאי ששכחוהו, אלא שיודע על עומר מסוים שעלול לישכח, ונותן דעתו לזכות בו אם שכחוהו פועלים, אבל בעומר שאינו מסוים בדעתו לא שייכא זכירה, וצ"ע במ"ש הרמב"ן דדוקא ביודע בודאי ששכחוהו פועלים, ואולי כונתו לאפוקי דאינו זוכה אם לא נתברר שעברו עליו ושכחוהו כבר בשעת אמירתו.

שם יודע אני שעומר כו', בכה"ג פשיטא דשכחת בעה"ב עיקר שהרי נתן דעתו מפני שידע שעלולין לשכחו ואינם נכנסין תחתיו לשכחה, אבל בשכחה שנעלם מעיניהם בסדר הקציר ואירע שהבחין בזה בעה"ב